

Bloemen geplukt buiten het hofke van Ruth : zedenlessen voor het dagelijksch leven van den werkman en het huisgezin met zes leerreden over het onderwijs

<https://hdl.handle.net/1874/236025>

BLOEMEN
geplukt buiten het Hofke van Ruth

OF

ZEDENLESSEN

VOOR HET DAGELIJSCH LEVEN

VAN DEN

WERKMAN EN HET HUISGEZIN

ALS VERVOLG OP HET

BLOEMHOFKE VAN RUTH

DOOR

FR. G. VAN DEN ELSSEN,
*Supprior der Abdij van Berne en Rector van het
Gymnasium te Heeswijk.*

Kerkelijk goedgekeurd.

DRUKKERS en UITGEVERS:
H. C. VAN DER AA & ZONEN,
OOSTERHOUT. (N.-Br.)

1894.

mm 13237

m

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT

2950 504 1

BLOEMEN

geplukt buiten het Hofke van Ruth

Z E D E N L E S S E N

VOOR HET DAGELIJSCH LEVEN

VAN DEN

WERKMAN EN HET HUISGEZIN

MET

zes Leerreden over het Onderwijs

DOOR

FR. G. VAN DEN ELSSEN,

*Supprior der Abdij van Berne, Rector van het Gymnasium te
Heeswijk, Lid van de Mij der Ned. Letterkunde.*

Kerkelijk goedgekeurd.

DRUKKERS en UITGEVERS:

H. C. VAN DER AA & ZONEN,
OOSTERHOUT (N.-Br.)

1094
BIB. CONV.
WIJCKENS

Volgens art. 10 der Wet van 28 Juni 1881 ,
(*Staatsblad* No. 124) is het eigendom gewaarborgd.

V E R G U N N I N G
van de Oversten der Orde van Premonstreit.

I M P R I M A T U R.
Datum in Semin. Ypelaar hác 9 Aprilis 1894.
J. J. HOPSTAKEN,
Reg. Sem. Libr. Cens.

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT
COLL. THOMAS

GEACHTE LEZER.

*Vooraleer gij aan dit boek begint, wenschte ik u even te spreken. Mijn uitgever beweert bij hoogen en bij lagen, dat het **Bloemhofke van Ruth** in den smaak is gevallen. Daar wij heel gaarne gelooven wat onze ijdelheid streelt en hij het natuurlijk best weten kan, heb ik het maar voor echt en waar aangenomen. Daarmede was hij echter niet tevreden; het smaakt naar meer, zeide hij. Hij verlangde, dat ik nog andere soortgelijke zielespijs leverde; want hij meende te weten, dat zij veel nut zou stichten of veel gekocht zou worden, 't geen voor een uitgever op hetzelfde neerkomt. Ik heb mij laten gezeggen; ik heb hem een aantal gerechten uit den ouden pot toegezonden, op ééne voorwaarde, dat hij ze niet meer op eene zoo ruwe schotel presenteeren zou. Aan dien wensch is nu voldaan.*

Of ook de wensch van mijn lezer is vervuld? Zeker draagt een groot deel van dit boek hetzelfde kleed als Ruth, namelijk: het Torteltje, de beide Zwanen, het Boschje en de Mollen. De overige kapittels zijn in een statiger kleed gestoken, of wel omdat zoo'n alledaagsch kostuum daaraan niet paste, of omdat een ander en deftiger kleermaker daaraan heeft medegewerkt. Tot deze laatste behooren de kapittels 1, 6, 7, 8 en 9. Al zijn de meeste meer dan tien jaren oud, zij zijn toch niet uit de mode; alleen de toegift over de Mollen past niet zoo goed meer aan den tegenwoordigen tijd. Doch daar zal men ook nu nog nuttige opmerkingen aantreffen.

Het heeft veel voeten in de aarde gehad, eer voor zulk een verscheidenheid van stof en vorm een algemeene naam, die tevens aan het Bloemhofke moest herinneren, gevonden was. Een mijner vrienden kreeg een gelukkigen inval; ik zou het

kind doopen : Bloemen, geplukt buiten het Hofke van Ruth; dan was aan alle eischen voldaan. Waarlijk, hij hielp mij uit den brand.

Bloemen mag ik zeggen; want zedenlessen voor het christelijk huisgezin, in zulk een gemeenzamen, onderhoudenden, helderklinkenden en bevattelijken toon geschreven, kon ik toch wel bloemen heeten. Anders had men ten minste moeten protesteeren tegen den titel van het eerste boek.

Geplukt buiten het Hofke van Ruth. Kan het schooner, om uit te drukken, dat dit tweede boekje met de geschiedenis van Ruth niets te maken heeft, maar dat het toch een voortzetting is van de zedenlessen, die hier in denzelfden trant als ginds, vorden voorgedragen? Waarlijk de uitvinder van dien naam verdient een standbeeld.

Nu is het wel waar, dat die bloemen ver, sommige heel ver, buiten het Hofke geplukt zijn, maar niemand zal kunnen zeggen, dat de titel onwaarheid bevat. En mochten sommige critters beweren, dat de laatste kapitels en bijvoegsels eene geheel andere kleur hebben; zij moeten weten, dat er ook bloemen zijn van verschillende vormen en kleuren, en alle niet even mooi.

Ten gerieve van hen, die hier conferentiën of preeken zoeken, laat ik hier eene lijst volgen van de plannen, die bij het schrijven zijn uitgewerkt, die ten minste daaruit getrokken kunnen worden.

Ten slotte de wensch, dat de voorspelling vervuld worde, dat het boekje veel nut stichte!

HEESWIJK, Paaschdag 1894.

**Wie leest dit boek en maakt er geen,
Die lake 't niet of make er een!**

Plannen voor Conferentiën of Preeken.

- I. **Over de lectuur en de pers.** 1. Invloed der pers ten goede, maar vooral ten kwade bl. 7—10. 2. Hoe die invloed ten goede moet geregeld 11—13. 3. Wat in werkelijkheid geschiedt. Algemeen berderf. Hoop op de Kerk 14—18. 4. In het lezen en redetwisten over geloof en zeden moet de werkmán voorzichtig zijn. Zie verder over de sluwheid der romanschrijvers 82—86; alsook het *Bloemhofke* 7—15.
- II. **Kalmte, ongerustheid, wroeging.** 1. Over de *kalmte* 22—23, alsook 49—51. 2. *Ongerustheid* en bekommering door gehechtheid aan het aardsche 23—25. 3. Deze maken het leven bitter 25—26. 4. Middelen daartegen zijn de nederigheid 28—29 en onthechting van alle ijdelheid en zonde 29—31. 5. Neemt men deze middelen niet te baat, dan volgt grooter en grooter onrust, *gewetenswroeging* 31—33, een ellendig leven 34, 35, een nog ellendiger dood 36, 37. Zie ook 90—91 en 104—108.
- III. **De Kuischheid.** 1. De kuischheid is eene schoone en edele deugd 40—43. 2. Middelen om ze te bewaren a) eenzaamheid en huiselijkheid 44, 45, geen uitgelatenheid 46. b) het onderzoek, biecht en communie 46, 47. c) gelegenheden vermijden 48, 49 53, 54 en 270, *Bloemhofke* 42—44. d) *kalmte*, geen zielenangst, geen **scrupulen** 49—51. Zie ook 22, 23.

- IV. **De onkuischheid.** 1. Zij is afschuwelijk 51—52. 2. Zij kan gemakkelijk vermeden worden 53, 54. Zie ook 42—44. 3. Hare gevolgen zijn de grootste gruwelen: huichelarij, schijnheiligheid, ergernis, 55, 56, waarover ook 105, 107.
- V. **Het Huwelijk.** 1. De eendracht maakt het huwelijk a) schoon 59, 60, 73, b) sterk 61, c) gelukkig 62. 2. Tweedracht maakt het a) ongelukkig 63, 64, b) komt voort uit nietige oorzaken 65, 66, c) hoe die toestand is te dragen en te verbeteren 67, 68. 3. Een ongelukkig huwelijk is de grootste ramp, omdat het a) de gehuwden voor tijd en eeuwigheid ten gronde richt 69, 70, alsook b) de kinderen 71, c) onverbreekbaar is 72. 4. Hoe een ongelukkig huwelijk te voorkomen a) door een goede voorbereiding, zie *Bloemhofke* 225—227, b) door een persoon te kiezen van gelijken stand, enz. 77—79, c) door geen gedwongen huwelijk aan te gaan 79—81 en 271, d) door in het huwelijk zelf inschikkelijk te zijn 67, 68, 75, 76. Zie ook *Bloemhofke* 228—236.
- VI. **Spaarzaamheid.** De ijdelheid eischt vele noodelooze uitgaven 87—91. Zie verder over de **Weelde**, *Bloemhofke* 162—171.
- VII. **Het buitenleven, de eenvoud.** 1. Genoegelijkheid der bosschen en velden, vooral in den morgenstond 91—94 2. Bedrijvigheid 95, vroeg opstaan 96, geluk van den landman 97—99. 3. Ongedurigheid verderfelijk 100, *Bloemhofke* 137, 142. Standvastigheid heilzaam 101—103.
- VIII. **Uithuizigheid.** 1. De oorzaken 108—110. 2. On gemakken daarvan 110, 111. 3. Gevaren 111—113.

Bloemhofke 57. 4. De middelen daartegen 115—119.

IX. **De mode in meubels en kleeding.** In alles heersche een christelijke geest 119—125. Zie *Bloemhofke* 151—154.

X. **De Kloosterorden.** 1. Haar nut, haar werking en kleeding 126—130. 2. Het gebed en de heiligheid in stille kloosters 130—134. 3. Het onderwijs en de liefdadigheid der kloosters 134—138.

XI. **De Paus.** 1. Op welke wijze hij gevangen zit 139—145. 2. Welke vrijheid hem toekomt 146—151. 3. Waarom hij koning moet zijn 151—158. 4. Hoe is hij koning geworden 158—166. 5. Wanneer Rome werd ingenomen en verwoest 166—170.

XII. **Besmettelijke ziekten.** 1. Niet te vreezen 171—173. 2. De oorzaken 174—175. 3. De middelen 175—177.

XIII. **Testamenten.** 1. Een testament maken is eene gewichtige zaak. 2. Het geschiede op christelijke wijze. 3. Voorbeelden 177—183.

XIV. **Aan het sterfbed.** 1. Hoe men de stervenden moet bijstaan 183, 184. 2. Hoe men zich voorbereidde in de Middeleeuwen 184—186. 3. Hoe men de stervenden bijstond 186—189.

XV. **Leerreden of preeken over het onderwijs.** 1. De valsche wetenschap is eene onwetendheid en eene dwaasheid 190—198. 2. Het neutraal onderwijs kweekt heidenen en wel onherstelbaar 189—207. 3. De Kerk veroordeelt het godsdienstloos onderwijs en waarom 207—214. 4. Het staatsonderwijs is het werk des duivels, ondermijnt geloof en zeden 215—221. 5. Wat de wet der Natuur, van God, van de Kerk en van het Land omtrent

het onderwijs bepalen en kunnen bepalen 222—235.
6. Homelie voor den 2den Zondag na Paschen. De ouders zijn herders en moeten goede herders zijn 236—244.

XVI. **De Liberalen.** 1. Hunne hoedanigheden en hunne werking 245—256. Zie *Bloemhofke* 100—129.
2. Hunne huichelarij 257—267.

XVII. **Eene Bekeeringsgeschiedenis.** Fulco van Bern en zijne echtgenoot 268—281.

BLADWIJZER.

KAP.		BLADZ.
I.	Waarom ik niet ophoud te schrijven	7—21
II.	Het arme Torteltje	22—37
III.	De Zwaan	37—56
IV.	Twée Zwanen	56—82
V.	Het Boschje	82—108
VI.	Buitenshuis	108—114
VII.	Te huis	114—119
VIII.	Het Kruis en de Mode	119—125
IX.	De Kloosterorden	
	De nuttigheid der Kloosters	126—130
	De stille Kloosters	130—134
	De onderwijzende Kloosters	134—138
X.	De Paus	
	Des Pausen Gevangenschap	138—145
	Des Pausen Vrijheid	145—151
	Des Pausen Koningschap	151—158
	Wanneer werd de Paus Koning?	158—166
	Rome is dikwijls overweldigd	166—170
XI.	Middelen tegen besmettelijke ziekten	171—177
XII.	Hoe moet ik mijn testament maken?	177—183
XIII.	Hoe men in de Middeleeuwen stierf	183—189

Leerreden over het Onderwijs.

I.	Over de valsche Wetenschap	190—198
II.	Het neutraal onderwijs kweekt geen Christenen, maar heidenen en zondaren	198—207
III.	De Kerk veroordeelt terecht het godsdienstloos onderwijs	207—214
IV.	Oorsprong en verderfelikheden van het Staatsonderwijs	215—221
V.	Over de Wetten in betrekking tot het Onderwijs	222—235
VI.	Homelie op het Evangelie van den 2den Zondag na Paschen, toegepast op de opvoeding	236—244

TOEGIFT.

Liberalen en Mollen	245—256
Witte Mollen	257—267
Fulco van Bern	268—281
Maria van Bern	282—284
Bij de plechtige eerste steenlegging van het Gymnasium der Abdij van Berne	285—286
Bij het vertrek der drie Eerw. Missionarissen van de Abdij van Berne naar Noord-Amerika	286—293

EERSTE KAPITTEL.

Waarom ik niet ophoud te schrijven.

Beste lezer, daar kom ik alweer met een boek aan-
dragen. Als gij dacht, dat ik, na het **Bloemhofke van
Ruth** rond gewandeld te hebben, niets meer wist en niet
meer schrijven kon, dan hadt gij de plank mis, zooals
gij aan dit boekje zien kunt. Ik steek mijn pen nog niet
in het dak. Waarom niet? Dat zal ik u vertellen in dit
eerste kapittel. Maar ik moet, om de zaak goed uit te
leggen, een grooten omloop maken. Eerst moet ik u ver-
klaren, wat de gevolgen zijn van het schrijven en druk-
ken en lezen, en welk gebruik wij daarvan moeten maken.
Dan zult gij zien, dat de drukpers een moorddadig wapen
is. Toch moeten wij het hanteeren, om zelf niet vermoord
te worden. Dat leert ons het verstand, de ondervinding,
dat zegt Z. H. de Paus.

I.

Kleine oorzaken hebben soms groote gevolgen. Deze
spreuk riep ik mij te binnen, toen ik in het leven van
Laurens Janszoon Koster de omstandigheden vernam die
aanleiding gaven tot de uitvinding der edele boekdruk-
kunst. Ofschoon buitenlanders het niet gelooven, wordt
toch in Nederland door velen verhaald en geloofd, dat
hij in den Haarlemmerhout wandelende, eenige let-
ters had gesneden uit schors van boomen en die in een
papier gewikkeld. Daar het juist regende en de schors
dus vochtig was, hadden die gesneden letters indrukken
op het papier achtergelaten; en ziedaar den oorsprong
van de boekdrukkunst.

Zou Laurens Janszoon er wel ooit aangedacht hebben, dat die kleine oorzaak zoo groote gevolgen zou bekomen en dat hij door zulke nietige vinding eene macht in 't leven riep, die eenmaal de gansche wereld zou regeeren, die machtiger en vermogender zou zijn dan alle keizers en koningen te zamen? Hoe groot is heden ten dage de macht, welke die kunst ontwikkelt?

Zij brengt eene gedachte, eene rede, eene overtuiging op 't papier, en in één oogwenk is deze gedachte over de geheele aarde verspreid, door duizenden en millioenen begrepen, bewonderd en aangenomen; allen gehoorzamen aan 'tgeen zij gelezen en gehoord hebben, vooral wanneer het hun herhaalde malen, met redenen omkleed, is voorgesteld en ingeprent.

Zoo is dan de drukker of schrijver de beheerscher, en de leider der gedachten, der woorden en handelingen van duizenden; zoo is de pers de koningin der aarde. Geheel de bekende werelddeelen doorreist zij, het geheele menschedom bezielt en bewerkt zij.

Maar rust er op zulk een koningin ook niet een groote plicht? Heeft God haar zulke macht gegeven, om die te misbruiken? Heeft Hij menschelijk vernuft zoo vindingrijk, zoo vruchtbaar gemaakt om tegen Hem op te staan, of ook maar om zijne vruchten en bevindingen weg te werpen? Neen, zonder twijfel neen. God gaf den mensch zulk een alvermogenend wapen, om de waarheid, om het geloof te dienen, en om de logen, de dwaling te straffen, te ontmaskeren, te vervolgen, te vernielen. Evenals alle overige talenten, kunsten, wetenschappen, uitvindingen tot Hem moeten teruggebracht worden, die er het bezit van heeft mogelijk gemaakt, die ze heeft geschonken om er voordeel mee te doen voor ons eeuwig en tijdelijk

geluk: zoo moet ook de schrijf-, lees- en drukkunst alleen strekken tot het einde, waartoe ons de goede Vader des Hemels die macht geschonken heeft. Hij die twee talenten tot aanwinst gekregen heeft, moet er slechts vier terugbrengen; maar die er vijf gekregen heeft, verschijne met niet minder dan tien, wanneer er rekening gehouden wordt.

De pers dus, de boekdrukkunst moet de dienaress des Heeren, der waarheid, des geloofs, der H. Kerk zijn; den waren godsdienst moet zij verdedigen, den kinderen der katolieke kerk wapenen leveren ter bestrijding der logen, de wankelenden en weifelenden opbeuren en sterken, de getrouwen voeden en volmaken. Dit is haar dure en eenige plicht, met vrucht kan zij ook alle ware wetenschappen in bewaring nemen en verspreiden, de herinneringen aller schoone ontdekkingen levendig houden, de werken van 't genie, de heldendaden van overwinnaars en beroemde mannen vereeuwigen, kortom zij kan en moet de vorstin der ware verlichting en beschaving zijn.

Doch wat doet zij? 't Is waar de katholieke pers, katholieke geschriften en drukwerken volbrengen die plichten op uitmuntende wijze, maar helaas! zij zijn zoo gering in getal en vinden dikwijls zoo weinig toegang bij velen, terwijl de zedeloze, anticlericale, moderne, goddelooze pers, die hare heiligste plichten met voeten treedt, overal ingang vindt en gesteund wordt. Zij wordt wel geroemd als de verspreidster der verlichting en beschaving, maar door wie? En welke verlichtingen beschaving verspreidt zij? Zij verricht dingen, die haar koninklijk kleed bezooden, hare koninklijke kroon onteeren, zij is een zielenmoordenaar. Hare trawanten telt zij bij duizenden, die te harer beschikking dagelijks de gansche wereld door-

loopen, om den spot te drijven met den driewerf heiligen God en zijne geboden, om de boozen aan te hitsen in hunnen fellen strijd tegen Gods H. Bruid, om onnoozelen te misleiden en door hare zedeloze romans en verdictsels de zielen van duizenden den doodelijken slag te geven.

Ik vraag het U: hoe zou de Koster der groote Kerk van Haarlem van verontwaardiging gegloeid hebben, als hij bij zijn leven zijn kunstproduct aanschouwd had, gelijk het zich in onze dagen gedraagt? Zou hij het wangedrocht niet verafschuwen en knarsetanden van spijt over zijne uitvinding, welke den heelen aardbol heeft omgekeerd, het geheele menschdom heeft bedorven? Maar ook, vraag ik u, wat denkt de Heer der Heirscharen wel van dat vergiftig serpent, dat met zijne scherpe venijnige tong de geheele schepping aansteekt en met zijn woesten staart al wat goed en heilig is omverwerpt en verdelgt? 't Is waar, God zelf de bestuurder van alles, is ook de schepper der boekdrukkunst, die Hem bijgevolg dienen moet, maar die Hem, ontrouw is geworden; want wie gaf aan 't papier de kracht om in gestelde vormen daar inkt op te vatten? wie de pen hare fijnheid? wie den inkt zijne kleur en kracht, om de geplaatste letters eeuwen lang op 't papier te bewaren wie eindelijk den mensch de gedachte om dit alles saam te voegen en te verstaan, als 't eenmaal gedrukt of geschreven is? God is het hoogste en opperste goed, van Hem dus moet alle goed uitgaan, van Hem moet alles afhangen, maar tot Hem moet ook alles terugkeeren.

Geen wonder, dat Z. H. Leo XIII en onze bisschoppen zoo dikwijls de geloovigen vermanen, om de geschriften, die hunnen plicht verzaken en nog anderen in den opstand tegen God doen deelen, te bestrijden, en de

goede boeken en bladen te helpen en te steunen.

II.

De pers, de boeken en bladen oefenen dan een grooten invloed uit op de bewegingen der maatschappij, wier geluk zij wel moesten bevorderen, maar welk zij helaas ! veeleer vertreden en vernietigen ; en ik geloof, dat het beter ware, dat dit kind in zijne wieg ware gesmoord, dat de boekdrukkunst nooit hadde bestaan, dat men er van zeggen kon wat onze Heer van Judas zeide. Nochtans nu zij eenmaal bestaat, moeten alle krachten worden ingespannen, opdat zij zich van het kwaad onthoude en zooveel mogelijk de goede zaak, het geloof, de ware wetenschap alleen diene.

Om tot dat doel te komen, moeten allen, die nog een hart hebben voor het geluk der menschheid, de pers bemachtigen, meester zien te worden van haren invloed, door goede geschriften de kwade trachten te keeren, om de verderfelijke uitwerkselen der laatste door de eerste te weren en te verhinderen. Het is onze H. Vader de Paus zelf, die dit bevestigt in zijne encycieliek van 15 Febr. 1882 : „*Voorts is het van grooten invloed, zoo spreekt hij, goede geschriften openbaar te maken en verre te verspreiden. Waarom moet er zooveel geschreven en gedrukt worden ? waarom die geschriften zoo verre verspreid ? De reden daarvan zijn de groote slagen, welke de H. Kerk van dien kant te verduren heeft. Door slechte boeken en couranten wordt zij aangevallen, gelasterd en verguisd, door goede geschriften, boeken en bladen moet die blaam worden gezuiverd, die smaad worden hersteld, die laster worden vernietigd en weerlegd. Want, zoo vervolgt Z. H. : „Zij die vervuld van haat de Kerk vervolgen, zijn gewoon haar door geschriften te bestrijden en deze als de geschikste*

en gevoeligste wapenen te beschouwen. Van daar die stroom van afschuwelijke boeken, van daar die ergerlijke en schandelijke dagbladen, wier uitbarstingen van woede noch de wet, noch eenig gezag, welk ook vermag te breidelen. Der kerk en den Paus, zoo gaat hij verder voort, slingeren zij dagelijks verwenschingen en valsche beschuldigingen naar het hoofd, en er zijn geen zoo ongerijmde of giftige meenigen, welke zij niet steeds zoeken te verspreiden." Welk middel nu wijst onze H. Vader aan tegen die schrikwekkende ergernissen? Wat moeten de brave kinderen der H. Kerk doen, om al die rampen te boven te komen? Tegen dat kwaad, zoo antwoordt onze geliefde vervolgde H. Vader, *"tegen dat kwaad, dat zoo groot is en nog dagelijks toeneemt, moet dus met ijver een dam worden opgeworpen; men moet door ernstig en nadrukkelijk handelen de menigte er toe brengen, het gevaar te begrijpen en het als haar plicht te beschouwen van de lectuur een verstandig gebruik te maken."*

Buitendien, zoo gaat Z. H. voort, moeten geschriften door geschriften wederlegd worden, opdat de kunst welke veel onheil vermag te stichten, tot nut en welzijn der menscheid worde aangewend, en van daar hulp kome, waar de giftige pijlen gehaald worden." Schoon! het kan niet schooner! en ik heb er niets bij te voegen dan om de aandacht nog eens te vestigen op hetgeen Z. H. van de lezers zegt.

Van de lectuur, zegt ons aller Vader, moet een verstandig gebruik gemaakt worden. Ja, is het plicht voor hen, die kunnen, de pen te voeren tegen al die heillooze schotschriften, dan is het ook plicht van de braven, om die schrijvers te helpen, goede boeken en bladen te koopen, opdat ze kunnen bestaan, voortgaan en alom verspreid worden, dan is het ook plicht om niet alleen de slechte *niet* te lezen, maar ook om de goede *wel* te

lezen. Hoort eens waarde lezers, de zoo merkwaardige woorden van Christus' Stedehouder: „*Alle overigen echter, zoo spreekt hij verder, die werkelijk van harte wenschen, dat de kerkelijke en burgerlijke aangelegenheden met de hulp der pers tot bloei geraken, moeten den geestesarbeid der schrijvers mild ondersteunen, en hoe rijker iemand is, des te ruimere middelen moet hij hun doen toekomen. Want de schrijvers hebben recht op alzijdige ondersteuning, daar zonder deze hun arbeid of geene of slechts onzekere of geringe gevolgen kan hebben.*”

Ziedaar de hoogst belangrijke woorden van Paus Leo XIII, die, wat ook het gezond verstand reeds leert, onbewimpeld verklaart, dat goede boeken en dagbladen door alle mogelijke middelen in het leven geroepen, in de wereld wijd en zijd verspreid en gelezen moeten worden, „*opdat van daar hulp kome, waar de giftige pijlen gehaald worden.*” Wat nochtans het laatste, het lezen betreft, dit is niet absoluut noodzakelijk, het is alleen noodig voor hen (en ze zijn thans velen), die door dat lezen alleen de voldoende kennis kunnen verkrijgen, om bij voorkomende gelegenheden iederen dwaalgeest te woord te staan en om door de spitvondige drogredenen zijner kameraden of door het slechte voorbeeld der ongeloovige wereld niet van zijn stuk te geraken en verleid te worden. Ja ik durf zeggen, dat allen zoo ver het hunne verplichtingen het toelaten, zoo ver zij beroepsbezigheden niet verwaarloozen, verplicht zijn door het veelvuldig aanhooren van de onderrichtingen in de kerk en ook door het lezen van goede boeken zich te wapenen tegen de sluwe aanvallen der over alles twijfelende wereld, om aldus het verspreiden der goede geschriften in de hand te werken en tevens hun eigen geluk te verzekeren. De Paus zegt: „*Van de lectuur moet een verstandig gebruik gemaakt worden.*”

III.

Wat zou de H. Apostel Paulus doen, als hij op aarde terugkwam?

Ziedaar eene vreemde vraag, welke ik niet zou kunnen beantwoorden. Maar een groot Bisschop, Mgr. von Ketteler z. g., heeft het voor mij gedaan. Hij gaf een antwoord, dat de lezer niet verwachten zal: de groote apostel zou ongetwijfeld een dagblad schrijven. Ja, vriend, lach niet, een dagblad schrijven. En als gij dit opstel gelezen hebt, zult gij niet meer lachen, dan zult gij dien Bisschop gelijk geven.

Gij weet dat onze roemrijke Paus Leo XIII, vóór een tiental jaren het schrijven van boeken en nieuwsbladen met kracht en klem heeft aanbevolen. Wat doet Paus Leo XIII zelf, om de dwalingen te bestrijden, waarvan onze eeuw zoo vol is? **Schrijft hij niet onophoudelijk opstellen en brieven, welke de heele wereld rondgaan?** En moedigt hij niet alle schrijvers aan met de woorden, die ik zoo dikwijls herhaalde: *Bovendien moeten geschriften door geschriften weerlegd worden, opdat van de schrijfkunst, die zooveel onheil stichten kan, een goed gebruik worde gemaakt en opdat vandaar hulp kome, waar de giftige pijlen gehaald worden?*

Begrijpt gij nu, lezer, waarom de H. Vader zooveel schrijft en uitgeeft, en waarom ook de H. Paulus het doen zou? Geschriften moeten door geschriften weerlegd worden. Dezelfde wapenen, die onze vijanden met zulk een heilloos gevolg hanteeren, om de Kerk afbreuk te doen en om ons te verslaan, diezelfde wapenen moeten wij gebruiken om hen terug te drijven.

Groot is de vloed van ongodsdienstige en zedeloze boeken en geschriften, die de wereld in onze dagen over-

stroomt. De driestheid, de sluwheid, de verwoedheid onzer vijanden moeten ons beschamen, maar ook opwekken en aanvuren ten strijde. Wat doen zij voor de kwade zaak, voor de logen en laster, voor de zonde? Hoe maten zij zich af, om ondeugd en goddeloosheid voort te planten. Duizenden vrijmetselaars, die dag en nacht studeeren en schrijven, om aan hunne schandelijke geschriften een glimp van waarheid en glans te geven, om de ontucht en het ongeloof smakelijk te maken en het rijk van Satan uit te breiden, zoowel in het schoonste paleis als in de armste hut.

Vijftien jaren geleden berekende men de verschillende dag- en weekbladen, welke in de voornaamste landen werden uitgegeven, als volgt: in ons vaderland worden 350 verschillende nieuwsbladen gedrukt, van welke zeer velen iederen dag aan de deur hunner lezers verschijnen, sommigen zelfs tweemaal per dag. In Duitschland telt men er 5000, in Engeland 1700, in Frankrijk 6000, in Noord-Amerika 500 in de Deutsche, en ruim 8000 in de Engelsche taal. Als wij dan bedenken, dat sommige dier bladen door 100,000 inteekenaren gelezen worden, andere door 50,000 en velen door 20 à 30,000, en dat verreweg het grootste gedeelte ongeloof en ondeugd in meer of mindere mate bevordert, dat misschien geen zesde part alleen voor deugd en waarheid strijdt en dat dit klein gedeelte nog door weinigen gelezen wordt, o dan moeten wij opschrikken van verontwaardiging over de woede onzer vijanden en de bedorvenheid der wereld, dan moeten wij uitroepen: Wee, wee der wereld om de ergernissen!

Als gij de verpletterende overmacht van het vijandelijke leger aanschouwt, wordt gij dan niet, brave lezers, opgewekt tot strijd lust en tot heldenmoed, om of wel uwe

talenten of wel uwe tijdelijke middelen te besteden ter afwering en voorkoming van zooveel onheil? Want al beschikt de vijand over zulke wapenen, hij, hij heeft slechts de logen, den laster en de ongeloovige en zedeloze wereld tot bondgenooten; wij, wij maken ons sterk door den bijstand van den Almachtigen God, den Heer der Heirkrachten. Hooren wij wat Leo XIII daarvan zegt in zijn rondgaanden brief van den 15 Febr. 1882: „*Wanneer aan dit beroep (van schrijven en goede schrijvers en boeken te begunstigen) eenige onaangenaamheid verbonden is, wanneer een strijd moet worden uitgevochten, dan moet men dezen moedig wagen, daar er voor christenen geen verheven drijfveer tot het dulden van onaangenaamheden en moeilijkheden kan bestaan, dan te verhinderen, dat de godsdienst door de goddeloozen worde gehoond. Want niet daarom heeft de Kerk zonen gekweekt en hen groot gebracht, dat zij, wanneer de tijd en de nood het vordert van hen geene hulp zou kunnen verwachten, maar veeléer hiertoe, dat zij allen en een iegelijk het heil der zielen en de zaak des Christendoms boven alle persoonlijke belangen stellen.*”

O schoone en waardige taal van onzen H. Vader. Door zware offers en moeilijkheden, zegt hij, evenmin als door de geweldige macht onzer vijanden moeten wij ons ontmoedigen, want het geldt ons hoogste belang, het geestelijk en eeuwig geluk onzer zielen, het welzijn onzer Moeder de H. Kerk, eener Moeder, welke ons met zooveel zorg en teederheid heeft opgevoed, den schat des geloofs, de waarheid, den vrede der ziel, de ware vrijheid, de hoop op een eeuwige vergelding heeft geschonken, eene Moeder, die allen weldoet en zalig maakt, voor wier belangen wij dus alles moeten veil hebben, alles moeten opofferen.

Al is de Satan machtig, machtiger is de Almachtige God. Ook de Joden moesten, vooraleer bezit te nemen van het beloofde land, sterke vijanden, stoute en krijgshaftige volkeren onderwerpen: deze steunden op hunne wapenen, paarden en krijgswagens en werden uitgedelgd; gene vertrouwden op den Heer, hunnen God en zij overwonnen. Insgelijks wij, wij steunen op onzen goddelijken Stichter en in eeuwigheid zullen wij niet beschaamd worden.

Door menschenhanden is onze Kerk niet gesticht, door menschenhanden heeft zij hare vroegere vijanden niet overwonnen, door menschenhanden zal zij ook de tegenwoordige helsche kampioenen niet overmeesteren. Neen, God is haar Stichter, haar beschermer, haar verdediger, doch Hij wil dat wij al onze krachten inspannen, alsof van ons alleen de redding moest komen, en dat wij tegelijk op Hem vertrouwen, omdat van Hem alleen de goede uitkomst afhangt. Bij ons werk dus voor het heil der Kerk en onze medebroeders moeten wij het gebed voegen, opdat God ons pogen zegene en ons den moed verleene, om bij zooveel verwoesting den strijd vol te houden.

God beproeft ons wel, maar verlaat ons nooit, de eindoverwinning is voor ons. Hij zelf heeft het gezegd: **„De poorten der hel zullen de Kerk niet overweldigen,”** dat is: al barstte de hel van alle kanten open, al braken alle duivelen los, om al hun vuur en gal uit te spuwen tegen Jesus' Bruid, het zal niet baten, geen nood: **„Ik ben met u alle dagen tot aan het einde der wereld.”**

Welaan dan, moedig en hardnekkig gestreden, de woorden van onzen H. Vader indachtig: *„Wakkerler dan de zonen des lights, hebben de goddeloozen al veel gewaagd; geringer in getal, maar in sluwheid en middelen sterker, hebben*

zij bij ons in korten tijd veel kwaads aangericht. Allen, die der Katholieke Kerk zijn toegedaan, moeten derhalve begrijpen, dat het hoog tijd is op te rijzen en niet langer nalatig en werkeloos toe te zien, daar diegenen het snelst onder het juk worden gebracht, die traag van harte zich in ruste vermeien. Mogen zij een voorbeeld nemen aan de edele en werkdadige kracht der voorvaderen, welke voor niets terugdeinsden en wier arbeid en bloed de Katholieke Kerk hebben groot doen worden.

I V.

Ten slotte nog een woord **voor den werkman** die zich niet veel boeken of bladen kan of wil aanschaffen maar die soms over zijn geloof wordt aangesproken en wat meermalen gebeurt, wien een verdacht boek of blad in de handen wordt gestopt. Ook gij, beste werklieden, ook gij zijt zonen eener glorievolle Kerk, die gij niet moet laten bespotten. Ook gij kunt en moet strijden voor uw geloof. Licht hoort gij in fabrieken, werkplaatsen, of bij andere gezelschappen over godsdienstige zaken praten: welnu, zoodra gij merkt dat de een of andere iets voor den dag brengt wat niet kouster is, wat tegen geloof of zeden strijdt, iets hoonends voor den Paus, de de Kerk of priesters, iets vernederends voor de braafheid, aanstonds zult gij u daar geraakt toonen en uwe verachting te kennen geven over alle slechte geschriften en gesprekken.

Zoo uw heer zelf of een ander voornaam persoon, hetgeen niet zelden gebeurt, u iets komen vertellen wat niet in den haak is, dan kunt gij of wel zwijgen of bedaard antwoorden, dat u zoo iets minder bevalt; maar er mede lachen of uwe toestemming te kennen geven, dat nooit. Eens werd een braaf persoon over zijn godsdienst aange-

vallen. Het was een protestant die over het geloof wilde redetwisten. Hoe! zoo sprak de brave man, wilt gij over geloofszaken spreken? Daar zijt gij veel te jong voor; gij hebt niet langer bestaan dan van af Luther's tijd, die, ook maar een mensch en wel een afgefallen monnik was; maar wij, wij zijn veel ouder, wij bestaan van af Christus en de apostelen, die door mirakels hebben getoond, dat zij van God gezonden waren, dat zij goddelijke taal spraken.

Zoo moet elk minder onderwezen katholiek alle aanval-
len afslaan: Wat! zoo moet gij zeggen, wat zoudt gij
zeggen, wat zoudt gij van godsdienst kennen, gij nieuwe-
ling, gij bestaat van vandaag of gisteren, maar wij, onze
kerk is eeuwen oud, millioenen geleerde mannen hebben
geloofd en gelooven nog wat ik geloof, en gij wijsneusje
zoudt gij het beter willen weten! Is het protestantisme
niet oud, het liberalisme is nog veel jonger, het ongeloof
is nog geen eeuw oud en 't zou den meester willen spe-
len? Een oud man disputeert niet met een kindje, en
't is ook een slecht teeken voor de tegenwoordige waan-
wijzen, dat zij 't bij den onbedreven werkman gaan zoe-
ken. Willen zij over geloofszaken redekavelen, dat zij
dan naar den pastoor en naar de geestelijken gaan, die
er voor aangesteld zijn om rekenschap te geven van hun
geloof en dat geloof te verdedigen.

Zou iemand het ooit durven wagen u een slechte cou-
rant ter lezing te geven, met verachting zult gij zoo iets
van de hand wijzen. Vraagt gij mij, welke dan slechte
couranten zijn, en welke slechte boeken, dan kan ik u
niet anders antwoorden, dan dat er ontzettend veel zijn,
en niets beters aanraden, *dan dat gij aan brave en geleerde
Katholieken, vooral aan uwe geestelijke overheid, zulk een*

geschrift laat zien en hun raad vraagt; dat gij ten minste geén boek leest, wat niet met eene kerkelijke goedkeuring is voorzien, al wordt het dan ook door Katholieke dagbladen aanbevolen. Deze bladen immers, recommandeeren soms boeken, die voor sommigen aanstootelijk zijn.

Gij moet op uwe hoede zijn in het aannemen van boeken en geschriftjes, die vooral door socialisten zoo gul worden weggeschonken. Vooral moet gij zien, wat voor een persoon hij is, die u zoo iets presenteert. Een godvergeten en slecht mensch zal u niet veel goeds aanbieden, bedank hem maar voor alles. Vriendelijkheid is hier overbodig.

Deze personen zijn evenwel niet de gevaarlijkste, omdat men ze gewoonlijk schuwt als een pestzieke; maar van een erger soort zijn de bedekte verleiders, die onder het masker van onnoozelheid de goê gemeente willen vangen. Niet zelden zijn het protestanten van de een of andere secte, die onder eene katholieke bevolking wonen; sommigen hunner doen het uit eigen beweging, anderen worden er voor betaald door een of ander genootschap en worden dan colporteurs geheeten.

Niet dat alle protestanten zoo handelen, maar als het op geven van boeken aankomt, behoeven wij ze niet te vertrouwen, dan zijn ook sommige Katholieken zeer verdacht, dezulke namelijk, die uit den vreemde komen of die niet geheel kerksch zijn, die gij maar zelden aan de H. Tafel ziet.

Als gij niet gewillig hunne presentjes aanpakt, dan zullen zij zeggen: „Kom, kom, het gaat niet over godsdienst, het zijn maar mooie, o zoo mooie geschiedenissen.” Ik herhaal het, vertrouw ze nooit; òf de geschiedenissen zullen niet stichtend zijn, òf er schuilt iets meer achter. Dit moet ge ook weten, dat Protestantsche ooren en oogen

in den regel niet zoo teergevoelig zijn als de onze, waar Protestanten en verloopenen Katholieken geen kwaad in zien, daarschrikt dikwijls een braaf Katholiek op van heilige verontwaardiging. Geloof mij, ik spreek uit eigen ondervinding.

Een man riep mij binnen en liet mij een boek zien, dat hij van de maréchausées gekregen had, die bij hem in de buurt woonden; hij verzekerde mij, dat er geen kwaad in stond, want dit had hij eerst den maréchaussé gevraagd; voor de voorzichtigheid echter liet hij het mij zien. En wat was het voor een boek? Een der gevaarlijkste, welke ik ooit heb aangetroffen. Het was getiteld, o zoo mooi; **Christelijke Verhalen**, om de goede lieden maar zeker in de fuik te lokken; maar er stond zulke vuile praat tusschen die christelijke verhalen, dat ik bij het eerste gezicht verschrok en zei, nooit zoo'n slecht boek gezien te hebben. De brave man sprong op, en een, twee, drie, 't lag in 't vuur, waar het thuis behoorde. Hieruit ziet gij, hoe gevaarlijk het is van zulke of ons onbekende personen boeken, ook met mooie opschriften, aan te nemen.

Slechte boeken en bladen zijn een kwaadaardig venijn, en vernielen alle geloof en deugd, maar goede boeken en couranten zijn een weldadig voedsel voor de katholieke zielen, die ze dus moeten bevoordeelen en lezen, als hun stand het toelaat, opdat voor kerk en Maatschappij, gelijk onze H. Vader zegt, *vandaar hulp kome, waar de giftige pijlen gehaald worden.*"

TWEEDE KAPITTEL.

Het arme Torteltje.

31 Juli 1882. Een schoone feestdag, de feestdag van den H. Ignatius, van dien grooten Ordestichter, die door zijne Societeit van Jesus de H. Kerk in hare gevaarlijkste oogenblikken te hulp kwam, duizenden ketters bekeerd, duizenden dwalenden teruggebracht, duizenden wankelenden bevestigd, duizenden braven tot hooge deugd en volmaaktheid heeft opgevoerd, die zijn eigen wil en voordeel verzakende, als een onherroepelijk afgegeven slachtoffer alleen Gods glorie diende en het schoonste voorbeeld van standvastige zelfverloochening en zelfopoffering geleverd heeft. Voorwaar een schoone dag. In opgewekte stemming treden wij de ruime kapel binnen, om den goeden God te loven voor die grootsche stichting, welke reeds meer dan drie eeuwen de bruid des Heeren door woord en daad heeft bijgestaan en door hare heldendeugden en de beoefening van allerhande wetenschappen Gods Kerk heeft opgeluisterd. Wij treden binnen om God te danken voor de buitengewone gunsten, aan den soldaat van Pampeluna geschonken, en om den grooten Ignatius te bidden, vooral in deze treurige tijden de zoo fel bestreden Kerk en haar opperhoofd niet te verlaten.

Zoo traden wij den tempel binnen en zongen reeds uit volle borst, toen onze eerbiedige opgeruimdheid niet weinig gestoord werd door een arm tortelduifje, dat door onze forsche stem opgeschrikt, met veel gejaagdheid en geraas langs het hooge gewelf heen en weder vloog. Hoe kwam het hier? Men zou haast gezegd hebben, dat de H. Geest zich vertoonde, om ons aan te moedigen en

onze lofzangen goed te keuren. Maar dan was het duifje niet zoo beangstigd, niet zoo driftig geweest, dan had het niet alle ramen rondgevlogen om een uitvlucht te zoeken, want er staat geschreven, dat God niet in onrustige beweging moet gezocht worden: *non in commotione Dominus*. Bij toeval dus is het diertje in onze kapel verdwaald. Bij toeval. O ja, als er een toeval bestond, als wij niet wisten, dat God alles beschikt, geen haartje van het hoofd, geen musch van het dak laat vallen, zonder zijn uitdrukkelijken wil. God dan heeft dat vogeltje gezonden, om ons op dien merkwaardigen dag eene schoone les te leeren en misschien ook, opdat onze vrienden uit deze schijnbaar nietige historie eene belangrijke les zouden verkrijgen.

Waarlijk, deze gebeurtenis kan ons het leven en streven der wereld aanschouwelijk maken, want als wij het verdwaalde duifje met een medelijdend oog in stille aandacht volgen, wat zien wij dan? Wij zijn hier in Gods huis, voor het aanschijn van den Heer onzen God, die rust in den H. Tabernakel, het past niet hier naar boven te zien, hier past alleen eene gebogene eerbiedige houding, als die van den rouwmoedigen Publikaan. Toch mogen wij ons nu eene uitzondering veroorloven, want daar boven zwerft een prediker, die ons de waarheid verkondigen zal van hetgeen een ander Prediker geleerd heeft: *ik zag alles, wat onder de zon geschiedt en zie, 't was alles ijdelheid en kwelling des geestes*. Wij heffen dan vrijmoedig met gepasten eerbied het hoofd op. Wat zien wij? Wij zien het arme torteltje met alle ongerustheid heen en weer fladderen en met geweld tegen het raam vliegen, om daarbuiten de volle vrijheid en 't genot van het lieve zonnetje terug te krijgen. Helaas! het stoot zijn bekje

tegen het glas, dat het niet zien kon, omdat het er door heen keek. Het kan niet verder. Teleurgesteld ziet het angstig om en merkt een ander venster, spoedt zich met evenveel drift derwaarts, maar ook daar stoot het zijn kopje. Het zucht, het rust een oogenblik en vliegt nog eens, nog twee-, nog drie-, nog honderdmaal naar alle kanten, waar het eene opening meent te bemerken, maar alles te vergeefs, overal teleurstelling en verdriet, overal botsingen, kneuzingen en beleedigingen aan het lieve kopje en ongelukkig bekje. Zoo blijft het arme diertje bezig. Het zit te hijgen van vermoeienis, maar nauwelijks heeft het weer eenigszins uitgerust, en zijne krachten en zijn moed en hoop hervat, of voor de honderdste maal schiet het naar den overkant, maar altoos bedrog, altoos ijdelheid, altoos kwelling en verdriet.

O leerrijk treurspel! Want ook daarbuiten in de wijde wereld zijn schepselen, tallooze schepselen, die meer verstand hebben dan dit gevangen duifje en die toch onverpoosd woelen en vliegen van 't eene vergankelijk voorwerp naar het andere; menschen, die zich heden met veel drift werpen op het bezit van dit geluk, om, teleurgesteld, morgen weer een ander te zoeken. Want het geluk, het genot, de vrijheid, het genoegen, dat zij zochten, was slechts een doorschijnend glas of een bedriegelijke spiegel, en nauwelijks hebben zij dit geproefd, of zij ondervonden ijdelheid, teleurstelling, geesteskwelling, en de dwazen, in plaats van te bedenken, dat alles onder de zon den mensch geen waar genoegen geven kan, dat op aarde het ware geluk niet is te vinden, in plaats van in rust en kalmte naar God te keeren, de dwazen vliegen weer naar een ander schijnbaar goed, dat hun was voorgespiegeld, waar zij meenden te zullen verzadigd worden, maar dat hun nog meer verdriet en

kwelling veroorzaakt. Het was een droom, 't was ijdelheid en bedrog en men is genoodzaakt uit te roepen : ijdelheid der ijdelheden , alles is ijdelheid en plagerij des geestes.

O, als ik dien post, die bediening, dat werk eens had. Aan dat huis, bij dien baas was ik op mijn plaats. Daar zou ik plezierig leven, daar zou ik geld verdienen, daar zou ik leven op mijn gemak, daar zou ik vrij zijn. Maar jawel. De vogel is niet overgevlogen, of hij ziet dat hij zich deerlijk heeft vergist. Hoe meer men van plaats of dienst verandert, hoe minder men op zijn gemak is. Hoe meer men naar verbetering haakt, hoe ongeruster en verdrietiger men wordt en ondervindt, dat alles onder de zon slechts ijdelheid is en kwelling des geestes.

Als ik dien post eens had , dat kleed , dat huis eens kocht, dat gezelschap eens bijwoonde, o wat zou ik gezien en geëerd zijn, wat zou ik genoegen smaken. Als ik die reis eens ondernam, met dien mijnheer eens omging, dat huwelijk eens intrad , o wat zou ik gelukkig , wat zou ik tevreden zijn. Men vliegt er zonder veel nadenken met geweld henen, men maakt zich moede, men spant alles in om dat schijngoed te bereiken, en dan wederom volgt onvoldaanheid, weemoedigheid, bitterheid, armoede, ellende. De bitterheid van 't eene is niet geproefd , of men probeert iets anders, en vooral zoekt men vrijheid in de open lucht naar buiten, evenals het duifje deed, altoos op reis en in de groote wereld of bij gezelschappen. En als men dit niet verkrijgen kan, dan tracht men zich te vergenoe- gen met het lezen van zulk ijdel nieuws, en deinst niet terug voor de dwaze en meestal ergerlijke verdichte reizen van romanschrijvers. Te laat proeft men de waarheid van den prediker : „*Ijdelheid der ijdelheden.*”

Het arme torteltje was te dom, en 't verdient medelijden, als het zoo dikwijls zijn bekje kneust, maar gij, mijn vriend, die reeds in uwe kinderjaren leerdet, dat de mensch niet voor deze wereld maar voor God is geschapen, dat hij in den dienst van God alleen tevredenheid en geluk kan vinden, zooveel dit op aarde mogelijk is, gij verdient geen medelijden, maar berisping, maar straf, als gij uw hoogst geluk in die dwaasheden zoekt, met zooveel inspanning het aardse najaagt, en, ofschoon aanhoudend uw hoofd stootende, bitterheid op bitterheid inzwelgende, toch nimmer wijzer wordt, zelfs de geboden van God en van Zijne Kerk om uwe ijdele ingebeelde genoegens verwaarloost.

Het ongelukkig duijfe kreeg ijselijken honger en dorst, want meer dan drie dagen duurde zijne gevangenschap. En naar mate het meer door honger werd geprangd, naar mate het ook begeeriger en geweldiger een uitvlucht zocht en zich inspande, om toch maar iets te vinden, wat zijn lijden verzachten, zijn honger stillen, zijn dorst lesschen kon. Maar nergens vondt het uitkomst of leniging voor zijne smart. Zoo, mijn vriend, zoo gaat het ook u, hoe meer gij dwaalt, hoe meer gij dwalen moet en gedwongen wordt te dwalen door de onverzadelijke begeerte naar rust, naar eer en geluk en vrijheid. Uwe ziel is arm, zij lijdt gebrek en wordt al verder en verder verwijderd van 't geen haar waarlijk groot en gelukkig en tevreden maken kan. Zij lijdt vreeselijken honger en dorst en het proeven dier schijngoederen verscherpt slechts haren honger, vergroot haar lijden, overstelpt haar met droefheid.

Streef dus niet naar buiten, *want het rijk Gods is binnen u*. Zoek uw geluk niet in de wereld, maar bij u zelve, in uwe ziel. *Leer*, zegt Thomas van Kempen, *leer*

het uitwendige verachten en het inwendige zoeken en gij zult het rijk Gods in u zien komen. Want het rijk Gods is vrede, en vreugde in den H. Geest, 't geen den boozen niet gegeven wordt. Ook de H. Augustinus had 30 jaren lang onstuimig in de aardsche grootheid en in wellusten zijne rust gezocht, doch eindelijk ontnuchterd, erkende hij zijne dwaasheid en riep uit: *o God, ons hart is niet te verzadigen en rust niet, totdat het in U ruste.* Welaan, mijn lezer, zoekt gij uw geluk, uwe rust, uwe tevredenheid, eer, genoegens of rijkdommen, zoek ze dan in God, in dat opperste Goed, waarin alle goed is opgesloten.

II.

Wij zagen het verdwaalde duifje, opgesloten in de kapel, zich afmatten, met veel moed en hoop alle bedriegelijke uitgangen beproeven, aanhoudend terugkaatsend, ijsselijk zuchtend en honger lijdend. Eveneens zagen wij den armen zondaar of dwazen wereldling uitgangen zoeken om rust en vrijheid te vinden voor zijn onverzadigbaar hart, maar altoos teleurgesteld, zijne ijdelheid boeten in neerslachtigheid, troosteloosheid en wanhoop. Maar was er dan voor 't ongelukkig schepseltje geen uitkomst, geen redding mogelijk? Ongetwijfeld, door dezelfde opening, door welke het was binnengekomen, kon het naar buiten, namelijk door de hoofddeur. Maar waarom blijft het altijd aan de hooge zoldering? Waarom vliegt het altijd in de bovenramen, en nog wel in de hoogste ruiten? Waarom niet naar beneden, naar de deur, daar het toch weten moet, dat het hier is binnengekomen, en overtuigd moet zijn van de onmogelijkheid om daarboven te ontsnappen?

Maar gij, geliefde vriend, gij die alles beproefd hebt om rust te vinden voor uwe ziel, waarom vliegt ook gij

altijd zoo hoog, gij die toch weet, dat alleen in Hem, die u geschapen en in dit leven geroepen heeft, de ware rust te vinden is; gij die zoo dikwijls uit uwe nagejaagde genoegens en schijngoederen niet anders dan wrange vruchten van verveling en kwelling geplukt hebt. Waarom vliegt gij zoo hoog? Waarom wilt gij meer zijn dan anderen? Altijd de eerste zijn en alle grootheid ten toon spreiden, om menschelijken lof, bedriegelijke eer in te oogsten? Weet gij niet meer, dat al wie zich verheft, zal vernederd worden en dat de wereld den waren vrede niet geven kan? Waarom niet beneden in eenvoud uwe rust gezocht? Waarom niet tevreden met uw lot en met Hem, die u geschapen en in dezen toestand geplaatst heeft? Wat is er toch gelukkiger dan een goed geweten? Wat zoeter dan de vaste kinderlijke hoop op de eeuwige goederen, op den schoonen hemel?

Was ons duifje kalmer geweest, had het maar een weinigje geduld gehad en, met zijn gevangenschap voor 't oogenblik tevreden, zijnen tijd afgewacht. Dikwijls genoeg werd de deur opengezet, het kon dan omlaag vliegen en ontvluchten, daar, waar het gekomen was. Maar neen, het bleef zich aftobben en honger lijden. Ook wij moeten in dit ballingsoord met ons lot tevreden zijn, met geduld onze kruisen dragen, die aan onzen stand zijn verbonden, en ons wel wachten hooger te willen vliegen en in die hoogte ons geluk te zoeken. De poort des hemels is niet alleen eng, zij is ook laag, zij wordt alleen met geweld ingenomen, er moet geleden en gestreden worden; doch zij, die den strijd uithouden, die hun hart niet aan het aardsche hechten, en vooral zij, die het hoofd niet te hoog opsteken, zullen niet slechts de enge poort des hemels vinden en binnengaan, maar ook op aarde

eene grootere gerustheid en vrede bezitten dan de anderen, die altoos in genoegens baden en altoos naar meer en grooter dorsten.

De poort des hemels is klein, want kinderen alleen kunnen er ingaan. De Goddelijke Zaligmaker zegt immers: als gij niet wordt gelijk kinderen, zult gij het rijk Gods niet binnentreden. Wij moeten dus onschuldig, eenvoudig, gehoorzaam, tevreden, zachtmoedig en vooral nederig zijn, gelijk de kleinen, opdat wij, door trotschheid 't verwaten hoofd te hoog opheffende, of wel steeds te hoog opklimmende, de enge lage poort niet kunnen vinden en binnengaan.

Die poort is eng, want zij, die in vermaken en wel lusten hun geluk zoeken, die in hun leven maar doorbrassen en door wulpschheid hunne harten verzadigen en opvullen, zullen volgens de leer van den H. Apostel Jacobus, evenals een dier worden behandeld, dat zich met vuilnis voedt en alleen leeft om geslacht te worden. Zulke verzadigde opgevolde menschen kunnen niet door de enge poort.

De poort des hemels is laag, zoodat zij, die met aardse rijkdommen beladen en er aan gehecht zijn, ook niet binnen kunnen. Willen zij ingaan, dan moeten zij den last kunnen afleggen, en dus er niet aan gehecht zijn. Want de Zaligmaker zeide, dat een kameel, dat plompe dier met zijn hoogen bult en langen hals, gemakkelijker door het oog eener naald dringt, dan iemand, die op zijn geld vertrouwt en er zijn hart aan hecht, in het rijk der hemelen binnengaat.

Toen de leerlingen dit laatste woord van Jesus gehoord hadden, vroegen zij bevreesd en verwonderd: *wie zal dan kunnen zalig worden?* En de Heer beurde hunne klein-

moedigheid op door deze woorden : *bij de menschen is dit onmogelijk, maar niet bij God, want bij God is alles mogelijk.* Zeker, zalig te worden, de kleine, enge, lage poort des hemels te vinden, den hoogmoed, de begeerlijkheid en hebzucht te overwinnen, gaat de kracht des menschen te boven, wanneer hij aan zich zelve is overgelaten. Maar God helpt den mensch, ten minste wanneer hij slechts zijne hulp afsmeeft; en door die hulp wordt de weg, die naar de poort des hemels leidt, gemakkelijk gevonden. Gemakkelijk in tegenstelling van 't geen zij moeten doen, die den weg der ondeugd bewandelen en hunne lusten involgen.

Waarlijk, wat wordt er niet gezwoegd en gewaagd voor het bezit van tijdelijke goederen? Welke ontberingen en moeiten van sommigen en van velen, om kwaad te kunnen doen en anderen kwaad te leeren? Wat arbeidt b. v. een dronkaard niet voor eenige borrels en hoeveel armoede wordt geleden, ten gevolge dier ellendige liefhebberij? Hoevelen helaas! o God, hoevelen offeren hun geld, hunnen naam, hunne gezondheid, hun leven aan den afgod der ontucht? En wie kent de vreeselijke wroegingen en zielesmartten van al die uitgemergelde, afgetobde wezens! O mijn God! Dan is het toch waarlijk beter en gemakkelijker u te dienen, u, die niet onze gezondheid, niet onzen naam, niet ons vermogen vordert, zooals de duivel doet: u die uwe getrouwe dienaren niets dan gewone werken oplegt en hen zelf nog helpt om die goed te verrichten, u die onze gezondheid, onzen goeden naam en ons leven verzekert, en boven dat alles een gerust geweten schenkt, met een vast vertrouwen op een eeuwig geluk.

Tot zulke droevige overwegingen, die helaas, maar al te waar zijn en door velen te laat zullen begrepen wor-

den, brengt ons het onschuldig duifje, dat daar zeer hoog, op een uitstekend blok zich heeft nedergezet. Ook voor dat vogeltje is het zeer gemakkelijk naar beneden te komen, veel gemakkelijker dan dagen lang door 't ruim gewelf te vliegen en duizenden malen te vergeefs een uitweg te beproeven. Dat het niet komt, is te begrijpen, omdat het geen verstand heeft. Onbegrijpelijker is het dat zij, die het hebben, 't zelve misbruiken, om zich vrijwillig door de zonde ongelukkig te maken, zoodat men van hen zeggen kan, dat zij evenals sommige andere dieren slechts leven, om zich met draf te mesten en dan gedood, voor eeuwig gedood te worden.

Maar zie eens hoe het erbarmelijk vogeltje daar boven uitrust, en geweldig treurt, omdat het zoovele vergeefsche pogingen gedaan heeft, zooveel honger en gebrek lijdt, geen uitkomst ziet en niet weet, welk zijn einde zijn zal. En, beste vriend, werp dan een blik op u zelve en bedenken eens, hoeveel vergeefsche pogingen gij reeds gedaan hebt, om de rust voor uw geweten te vinden en hoeveel gij er nog doen zult, zonder ooit het gewenschte geluk te bereiken. En wie weet, wat uw einde zijn zal! Daal dan af, keer terug tot den ootmoed en eenvoud, zoek God in uw binnenste, en leer van hem, dat de ware rust, zoover die op aarde mogelijk is, alleen in den godsdienst, in getrouwe plichtsbetrachting, in deugd en geduld verkregen wordt, terwijl de booze en ook de wereldsche mensch altoos ontevreden, in zijn hartstochten bevrediging zoekt, maar slechts wroegingen en den dood vindt. Want evenals dat duifje daar ginds treurt, evenzoo treurt ook reeds in dit leven niet zelden de aardschgezinde mensch. Hij kan vroolijk schijnen, en voor een oogenblik zijn onheil vergeten in het gewoel en loos gejuich der wereld, in 't

volle genot zijner genoegens, maar dit duurt niet langer dan een nachtelijke plezierige droom. *Zij hebben hun slaap geslapen, zegt David, en de mannen der weelde hebben niets in hunne handen gevonden.* Is die droom vervlogen, dan komt neerslachtigheid en grootere wroeging zich van hen meester maken.

I I I.

De H. Franciscus de Sales, de H. Gregorius van Nazianze, ja de goddelijke Zaligmaker zelf kozen niet zelden tafereelen uit het planten- of dierenrijk tot stichting hunner volgzaam leerlingen. Denk maar eens aan de parabels van den goeden herder, van den verdorden vijgenboom, van den torenbouw, van het onkruid, van het mosterdzaadje, van de schoone parel, van het sleepnet, van de huislamp, enz. Ook de groote David maakt er menigmaal gebruik van en zegt onder anderen, dat gelijk de musch voor zich een huis vindt en de tortel een nest om hare jongen neer te leggen, ook hij alzoo een rustplaats had gevonden aan de altaren des Heeren. Salomon in zijn hooglied bezingt tweemaal de tortel, wier stem hij had gehoord en wier wangen hij schoon noemt. In het Oude Verbond bestond een wet, waaraan zich ook de H. Maagd heeft onderworpen, dat een vrouw, die moeder was geworden, ter reiniging een koppel tortels in den tempel moest offeren, hetgeen eene voorafbeelding was voor den zondaar, die in het Nieuwe Testament door het offer van tranen droefheid en verzuchtingen zich zou moeten reinigen; want de tortel is het zinnebeeld der treurende eenzaamheid. Ook voor ons was de verdoolde duif een sprekend beeld van den verdwaalden mensch, die met gejaagdheid nu dit, dan dat aardsche schijngoed nastrevende, of altijd te hoog vliegende, in bitterheid en teleurstelling en ver-

nedering zijne dagen slijt en altoos ten minste inwendig treurt en lijdt, omdat hij zijne rust niet vinden kan. En wat de zaak nog treuriger maakt, is dat hij zoo gemakkelijk zijn geluk bekomen kan als hij maar de enge poort wil zoeken, die ten hemel leidt. Maar zoo dwaas, zoo blind is hij, dat hij liever naar de ziel het grootst gebrek wil lijden, dan luisteren naar de zoete stem, die hem zoo dikwijls roept en uitnoodigt naar den altijddurenden vreugdevollen maaltijd, waarmee een gerust geweten vergeleken wordt: zooals geschreven staat: *Eene geruste ziel is een maaltijd zonder ophouden.*” Een innig medelijden bewoog ons, toen wij uren en dagen lang het vermagerde vogeltje zagen omzwerven. En als het treurig nederzat, dan riepen wij het meermalen en noodigden het zachtjes uit om naar beneden te komen, want gaarne zouden wij 't geholpen hebben. Maar ach, het wilde niet. Droevig draaide het zijn kopje om, en keek angstig naar beneden, het zag ons aan, maar vertrouwde ons niet. Ook gij, mijn zoon, ook gij, ongelukkige dochter, die zoo lang hebt omgezworven en op een verkeerde plaats uw plezier hebt gezocht, ook gij hoort zoo dikwijls de stem uwer ouders, die 't goed met u meenen, die meermalen in stilte over u weenen en u toeroepen van toch terug te keeren van uwe dwaling. Maar gij vertrouwt ze niet. Gij gelooft niet, dat gij daar beneden in eenvoud op den zoo gelukkigen weg naar de poort des hemels, in braafheid en deugd de rust zult vinden, die gij zoo lang tevergeefs in uwe ijdelheden gezocht hebt. Gij vertrouwt de stem uwer geestelijke leidslieden niet, die u zeggen, dat braafheid en eerbaarheid het grootst en zuiverst genoegen schenkt, terwijl ondeugd, lichtzinnigheid en losbandigheid slechts wroeging en zielelijden veroorzaakt. Gij

vertrouwt de stem uws gewetens niet, die u meermalen waarschuwt en ten halve doet besluiten om voortaan door een deugdzaam leven, in gehoorzaamheid en geduld uwe tevredenheid te zoeken. Gij vertrouwt onzen lieven Heer niet, die zoozeer uw geluk verlangt, dat hij, als een beste herder, de 99 schapen verlaat, om het verdwaalde op te zoeken, over een zoo vermoeienden en doornigen weg, dat hij er al zijn bloed vergiet en er zelfs het leven bij verliest, terwijl hij steeds roept: *Dorst iemand naar zijn geluk, ik dorst nog veel meer; hij kome tot mij en drinke van het levend water, dat het eeuwig leven geeft.* Maar gij, mijn vriend, gij luistert niet naar de welmeenende stem van uwe ware vrienden, van uw geweten, van uwen God, evenmin als het onnoozel duifje, dat ons wantrouwde en vreesde.

Wij zetten op den vloer water en graankorreltjes om het naar beneden te lokken, zijn honger en dorst te stillen en een uitweg te toonen. Maar het vreesde ons, evenals de verdoolde mensch diegenen schuwt en vreest, die zijne wonden willen genezen, zijne geestelijke behoeften willen lenigen en hem terug willen brengen tot de kalmte des gemoeds, die een eindeloos feestmaal is, of tot het heilzaam geestelijk voedsel, dat de H. Kerk elken Zondag aanbiedt. Hij leeft onrustig voort in zijn ijdele droomerijen, hij holt onstuimig voort van lautheid en onverschilligheid tot zinnelijkheid, van zinnelijkheid tot zonden, van zonden tot ellenden, van ellenden tot den afgrond, en dat alles in een tijd, dat de deur tot de rust zoo dikwijls wordt opengezet en dat zoovele stemmen der ongelukkigen tot den maaltijd des vredes roepen. Maar eindelijk geraakt hij uitgeput. Als het einde nadert, als hij zijne beste krachten aan ijdelheid en zonde heeft ver-

spild, als hij geen macht meer heeft, om aan zijne lusten te voldoen, als hij niet meer vatbaar is voor 't genot, waarop zijne zinnen verzot waren, of als hij van de hoogte valt, door de wereld niet meer wordt gezien, door zware rampen, door de slagen van den nijd, afgunst of verachting wordt getroffen, dan eerst opent hij de oogen, dan erkent hij de dwaasheid zijner ijdele bemoeiingen en akelig schatert zijn wanhoopskreet: *O wij waanzinnigen, wij hielden het leven der braven voor onnoozel, en hun einde voor eerloos, ziet hoe zij nu onder de kinderen Gods worden gerekend en met de heiligen beloond. En wij, helaas, wij, wij hebben dan gedwaald, gedwaald van den weg der waarheid...* Wij hebben ons moede gemaakt op den weg der boosheid en des verderfs, moeilijke wegen hebben wij bewandeld. Alles is voorbij, we zijn verloren... In het gezicht des doods erkent men zijne dwaling, en gelukkig, als men in die laatste stonde nog moed en vertrouwen en kracht genoeg bezit, om eindelijk zich te werpen in de armen van Hem, die den stervenden moordenaar opnam en niemand ooit verstiet.

Voor ons torteltje was het, zoo ik meen, nog niet te laat. Na vier dagen, uitgemergeld van den arbeid, van honger en dorst, kwam het omlaag, meer gevallen dan gevlogen. De organist, die zich de zaak bijzonder aantrok, redde het arme vogeltje in zijn laatste levensuur, want het scheen te luisteren naar de zoete stem des orgels, en daar troost te zoeken. Het kwam bij hem zitten. Hij wilde 't grijpen om het te voeden en naar buiten te brengen. Maar ook toen nog schonk het geen vertrouwen en spartelde tegen en onttrok zich. Het viel, want vliegen kon het niet meer en tegen zijnen wil werd het gevat. Het was koud, het was zeer licht geworden, het gaapte.

Hij verfrischte het, gaf het een beetje water en broodkruimels en bracht het toen naar buiten, Wij mogen hopen, dat het arme torteltje in de buitenlucht zijn voedsel zal gevonden hebben, dat het niet te zeer was uitgeput om zijne krachten nog te herstellen, en dat het dus weder onder zijne natuurgenooten een vroolijk leven leidt.

Gewichtige les voor den dwalenden zondaar, die eindelijk afgemat en uitgeput op het akelig sterfbed nederligt. Zijn schijngeluk, zijn altoos nagejaagde maar nooit genoten rust, zijne vrienden, de heele wereld heeft hem verlaten, alles is voorbij, slechts eene treurige herinnering aan zijne overtredingen, aan het herhaald misbruik van Gods genade en aan het verachten van bevriende waarschuwingen zijn hem overgebleven. Daar nadert een priester zijne sponde, om hem in zijn laatste uur nog te redden, maar ook nu nog vertrouwt hij hem niet, hij schrikt van zijn conscientie, hij huivert voor zijn leven en meer nog voor den dood en toch, hij weigert, hij vraagt uitstel.

Maar hij heeft geen macht meer nog langer tegen te werken, als gedwongen door Gods straffende hand, die hem een laatste uitvlucht biedt, geeft hij zich eindelijk over, hij biecht, zooveel dit zijn vreeselijk lijden, zijn verward geweten en groote schrik toelaat, hij ontvangt de laatste genademiddelen en gaat zoo de eeuwigheid in. Wij weten niet, wat er bij die gewichtige biecht is geschied, ook niet wat er in zijn binnenste heeft plaats gehad, maar wij mogen hopen, dat hij nog wils genoeg bezat om nu toch niet meer tegen te werken, om nu eens goed te luisteren en ter laatste ure zich te bekeeren. Hopen wij, dat hij nog bij zijn verstand was, dat hij een welgemeend berouw heeft gehad en dat de biecht, het H. Oliesel en de Communie hem nog kracht genoeg gege-

ven hebben, om te volharden tot den laatsten snik en de enge poort tot de ruime eeuwigheid in te gaan.

Toch is het te vreezen. Hij had zoolang gewacht, zoo duizenden genaden vertrapt, zoovele roepstemmen gesmoord in zijne onwillige borst, hij had zoolang gedwaald en was zoo diep gevallen. Er was bijna niets godsdienstigs, bijna geen geloof meer in hem. Wie weet of hij volgens zijn ingekankerde gewoonte ook nu met alles gespot, geen moed of hoop meer gehad en slechts godsvrucht geveinsd heeft.

Mijne vrienden, laat ons bijtijds gehoor geven aan wijze vermaningen, geene vergankelijke goederen, geene ijdele en vooral geen zondige genoegens najagen, maar ons geluk alleen in God en in de braafheid zoeken, dan zullen wij vrede hebben in dit leven en eenmaal zonder veel moeite de poort des hemels binnengaan.

DERDE KAPITTEL.

De Zwaan.

I.

In het voorgaande kapittel beschreef ik de lotgevallen van een ongelukkig tortelduifje, dat in onze kapel was verdwaald, en daar drie à vier dagen in honger en dorst en angsten doorbracht, totdat het halfdood kwam neervallen en door eene medelijdende hand verlost werd. Dat rusteloos en wanhopig zoeken naar vrijheid en geluk bracht ons den ellendigen toestand voor den geest van zoo vele blinde mensen, die hier op aarde eene valsche

vrijheid en een schijngeluk, ten koste van hunne gezondheid, van hun leven zelfs, najagen zonder ooit de ware tevredenheid te vinden, welke overigens in ootmoed en deugd zoo gemakkelijk te vinden is. Onze lezers hebben de geschiedenis van dat torteltje met evenveel belangstelling gelezen, als ik ze heb aanschouwd, want een mijner vrienden, die 't best weten kan, schreef mij in een brief die voor het overige alles behalve vriendelijk en vleidend was, dat het torteltje uitstekend in den smaak is gevallen en dat het smaakte naar meer." Daarom besloot ik tot stichting der lezers eene andere soortgelijke geschiedenis te verhalen, welke, als de goede God mijne pen besturen wil, en de harten der brave lezers wil treffen, even heilzaam zijn kan.

De gemoedelijke H. Franciscus de Sales schepte er behagen in, uit alles wat hij zag en hoorde zijn geestelijk voordeel te trekken. Nu was het een net gerangschikte wijngaard, dan een bloemrijke tuin, dan wederom een heldere beek, een schoone vallei of rijk versierde kerk, welke hem tot heilige gedachten stemden. Hem bewogen soms tot schreiens toe de kiekens, die zich, op 't onverwacht verschijnen van een hond, onder de vleugels der hen verborgen, een hert, dat, door de jagers vervolgd, bij hem zijn hulp en troost scheen te vragen. Dit alles deed hem denken aan de teederheid van den goeden Verlosser, die zich zelven bij eene hen vergeleek, toen hij het ongelukkige Jeruzalem aanschouwde, en die nog altoos zijne vleugelen uitspreidt, om de verdoolde of door den duivel aangerande zielen te redden. Het deed hem denken aan de schoonheid des hemels, aan het geluk van eene goede conscientie, enz., enz. Ik beschouw het als een goed teeken, dat onze vrienden, in navolging van

dien grooten Heilige er behagen in nemen, die onbeduidende geschiedenissen tot hun geestelijk voordeel aan te wenden, en dat zij met graagte zich zelven spiegelen in hetgeen uit de schepping tot hunne stichting verhaald en omschreven wordt.

Het komt er weinig op aan, of de verhalen, die met dat doel geschreven worden, waarlijk geschied zijn, want ook onze Verlosser maakte dikwijls parabels en gelijkenissen, ter onderwijzing zijner hoorderen. De lezer behoeft dus niet te gelooven, dat er wezenlijk een zoo'n ongelukkig duifje bestaan heeft; als hij maar beseft, welk een dwaasheid het is zich zelven voor deze wereld, voor een schijnbaar, nooit te verkrijgen vrijheid en geluk af te tobben; als hij maar bijtijds zich op de ware genoegens toelegt, die alleen in ootmoed en deugd worden genoten; en als hij maar niet uitstelt met zijne bekeering, totdat hij overvoldaan van de bedriegelijke lusten der aarde, uitgemergeld als het duifje, in wanhoop daar nederligt, en nog het eeuwig geluk zijner ziel moet bewerken op het tijdstip, dat de duistere nacht van een droeven doodstrijd is gekomen en hij niet meer werken kan. Dat is de hoofdzaak. Nochtans, hoe weinig ook aan het bestaan van de duifjesgeschiedenis, welke ons dat alles leerde, gelegen ware, ik kan allen verzekeren, dat zij de zuivere waarheid behelsde en dat alles, wat ik nu omtrent de zwanen vertellen zal, insgelijks een historisch feit, eene ware gebeurtenis is. Doch eerst moet ik iets zeggen over **de zwaan in het algemeen.**

De pelikaan heeft een wijdere vlucht, de albatros is lijviger, de vuurvogel (een vuurroode ooievaar, die met zijn lange pooten en hals vijf voet hoog is) is rijziger, maar voor het overige is de zwaan de grootste en ook

de schoonste watervogel. De Grieken noemden hem *kuk-nos*, de Latijnen *olor* of *cygnus*, de Italianen *Cino*, de Venetianen *cisano*, de Duitschers *schwan*, de Engelschen *swan*, doch Sakzers en Zwitsers *oelb*, dat is een witvogel, omdat de zwaan door hare blankheid en reinheid aller oogen bekoort. Ik spreek van witte, omdat er weinige zwarte zijn. De wilde zwaan is wel iets kleiner, en heeft geen vleeschknobbels op den langwerpig ronden bek, doch ook zij is wit, wanneer ze ten minste een paar jaren oud is. Vandaar, dat bij alle volken het spreekwoord gold : „*zoo wit als een zwaan*.”

Majestueus en edel is haar gestalte. Met haar platrondvormig, in donzen gewikkeld lichaam op het glanzend water rustende, heft zij den fieren kop omhoog, terwijl ze met hare vooruitstekende borst als de voorsteven van het schip door het water klieft, hare teenen of klauwen, die door een dun vlies verbonden zijn, uiteenzet, door deze als door twee roeispanen onder water zich voortdrijft, en haar vervolgens wederom samentrekkende, als een roer laat achternasleepen. Soms ook zet ze de vleugels als tot zeilen op en vaart dan zoo snel, dat ze den vlugsten wandelaar zal bijblijven, en niet zelden, ja bijna altoos draait ze mannelijk en bevallig den opgeheven snavel heen en weer in 't rond, alsof zij trotsch was op hare grootheid en schoonheid, alsof zij alles beheerschte, ja laat ik zeggen, alsof zij de omstanders wilde onderwijzen. En inderdaad, mijn vriend, zij leert, zij onderwijst ons. Zij leert ons, hoe ook een dier ons kan trekken en treffen, als het maar schoon en zuiver is. Hoe zuiverder en witter, hoe beminnelijker. Niemand kan voorbijgaan zonder dat schouwspel aan te zien. De zwaan versiert en vervroolijkt alle wateren en tuinen. Men kan zich niet ver-

zadigen haar te zien, men bemint haar, men spreekt haar aan, men roept haar, men bewondert haar.

De schepper der natuur schijnt al het schoone en edele en bevallige over dezen deftigen vogel te hebben uitgegoten; doch evenals wij in de ruime grachten dien varenden vogel bewonderen en prijzen, evenzoo staat iemand boven ons, ver, oneindig ver boven ons, van uit het hoogste punt des hemels op ons neer te zien. Hij, de Doorgronder aller harten, hij schept er behagen in de kinderen der menschen te zien, die steeds varen op deze wereldzee, hij ziet hen, maar niet allen bewondert hij, niet allen prijst hij; zijne oogen rusten op de braven, op die zielen, welke in de H. Schrift om hare reinheid *witter dan sneeuw, schooner dan de zilveren maan en heerlijk als de zon* genoemd worden. En onder alle zuivere zielen zijn de kuischen verreweg de schoonsten. Aan **de kuischheid** zegt de H. Thomas, wordt bij uitstek de naam van schoonheid geschonken en boven alles schittert in verheven luister de maagdelijkheid, die het best de kuischheid eert en bewaart. En, zegt de H. Kerkvader Ambrosius, wie kan een schoonere schoonheid denken dan den luister, die eene kuische maagd versiert. Het zijn vooral de verstorvene en kuische zielen, wier genoegens in den hemel zijn, en die ook den hemel vergenoegen en verblijden. Het oog des Heeren, van zijne zuivere Engelen en Heiligen bekoren zij. Gelijk die schoone zwanen ons hart door blijdschap verruimen, en den wellust der vijvers en der tuinen uitmaken, zoo verblijden die zuivere maagden het geheele hemelsche hof, en alle Engelen staan in verrukking over de heerlijkheid der ziel, die zuiver als een Engel in een zwak lichaam leeft. Zijn wij zuiver als de H. Susanna (die in het Hollandsch ook wel Swaantje wordt genoemd) dan

neemt de goede God behagen in ons ; maar zijn wij met zonden, vooral met vuile zonden besmeurd, dan wendt hij zijn aangezicht af, dan kan hij ons niet aanzien, dan dult hij ons niet in zijne nabijheid, dan verwijderd hij ons uit zijn lusthof, onttrekt aan ons de wateren der genade en laat ons wentelen in den modder, waarin wij allengs vergaan.

Zijt gij rein van zeden en blank als de zwaan, dan verwijlt uwe ziel in een paradijs van inwendige genoegens, dan wordt zij overvloedig gedrenkt aan de heldere bronnen van Gods genaden, dan verlustigt zich het zuivere alziend oog in uwe schoonheid, dan zijt gij de bruid, de vriendin, de vreugde, de glorie van God. Dan ook moogt gij fier het hoofd opheffen en in volle vrijheid rustig voortvaren op den tocht door de wereld ; dan kan geen ongeval, geen bekoring, geen vijand, geen aarde of hel u schaden, omdat gij wandelt of zwemt onder de bescherming van God, als onder een glanzende zon, die u voorlicht op uwe schreden, die u verwarmt in de goddelijke liefde, die u doet toenemen in hemelsche schoonheid, in deugden en verdiensten. Mocht u dan iemand aanvallen of slechts aanraken, hij raakt den oogappel des Heeren, die u ziet, u bewaakt, u verdedigt.

Maar zijt gij onrein, heeft vooral de duivel der ontucht uw ijdel hart bekoord en bezoedeld, dan durft gij het hoofd niet opheffen als de fiere zwaanvogel, dan laat gij het hoofd hangen, dan wordt gij zwaarmoedig; uw booze hartstochten en de vleeschelijke zonden trekken uwe oogen van den hemel af, evenals zij 't weleer deden met de boosaardige aanranders van Susanna's kuischheid. Is het onrein, donker en zwart in uw ziel, dan zoekt gij hier beneden uwen troost, dan schaamt gij u niet slechts

voor den hemel en voor den zuiveren Heer des hemels, maar ook voor de menschen, zoo zelfs, dat gij niemand vrij durft in de oogen zien, alsof gij bang waart dat men door uwen onrustigen blik den somberen staat uwer ziel zal bespeuren, ja, mijn vriend, ja, ongelukkige vriendin, dan schaamt gij u niet slechts voor God en voor de menschen, maar ook voor u eigen zelven. Dan durft gij u zelven niet aanzien, over uw gedrag niet nadenken, den droevigen toestand uwer arme ziel niet beschouwen, omdat gij weet en gevoelt, welk een monster van boosheid gij zijt geworden, en hoe afschuwelijk die ziel is geworden, welke vroeger door hare reinheid en schoonheid uw geluk en 's hemels vreugde uitmaakte, de Engelen verblijdde en uw evenmensch stichtte.

II.

Ziedaar wederom de zuivere zwaan in het zuivere water. Rondom met sneeuw witte pluimen of fijne dons bedekt glijdt zij met opgeheven kop, een kop als van een snoek, een langen hals als een paling, een lichaam als een schip, over de spiegelende en golvende wateren van vijvers en grachten. Het is een heerlijk beeld van den in onschuld opgewassen Christen, die zedig en rein met een open gelaat en deftigen tred ginds henen wandelt, altoos opgeruimd, altoos vrijmoedig en gerust, bedekt met een glans van bovennatuurlijke schoonheid, de weerkaatsing van een zuiver hart. Niet alsof hij trotsch en hoovaardig was, want de ware reine ziel is de groote vijandin van alle verwaandheid en vermetelheid. Zij weet, dat zij den kostbaren schat harer zuiverheid in brooze vaten draagt, en dat zij alleen in het licht der eeuwige Zon, alleen door de verlichtende en verwarmende genade van den H. Geest hare schoonheid kan verkrijgen, bewaren en vergrooten.

Daarom is zij zedig, deftig en bescheiden, nooit verwaand of hoovaardig. Doch hij, wiens inwendige onrust zich op zijn gelaat en in zijne oogen openbaart, hij alleen tracht door buitensporige bewegingen, dwaze wendingen en onrustige stappen zijne inwendige verwarringen en angsten als 't ware uit te schudden of voor het oog der wereld te ontveinzen. In de eenzaamheid is hij droefgeestig, neerslachtig, wanhopig, want een zondig hart brengt zijne eigene straf, zijne wroeging mede, daar het getuigenis van een goed geweten, (Thomas van Kempen heeft het gezegd) altijd blijdschap veroorzaakt. *Habe bonam conscientiam et habebis semper letitiam*. De onschuld, de blanke onschuld trekt het menschelijk hart.

Een kind van één jaar wordt door den volwassen man om zijn lieven eenvoud bemind en bewonderd, en kan hem, als hij zijn eigen koude en ten booze geneigde inborst beschouwt, tot tranen bewegen; zoo roert en treft ons ook de malsche zwier der sneeuw witte zwaan en stemt ons tot liefde voor al het edele en schoone, en tot afkeer van en schaamte over al wat leelijk en schandelijk is in ons binnenste en in ons gedrag.

De mensch zoekt de zwaan, de zwaan zoekt ook den mensch. In overoude tijden en ook nog hedendaagsch duikelt zij in de ruime vijvers van kasteelen en paleizen. 't Is waar, zij wil vrij zijn, zij wil niet worden opgesloten als eene slavin of gevangene, geheel onafhankelijk wil zij naar believen het heldere vocht doorklieven, in wijdde en breedte en lengte door de grachten roeien, op de oevers landen en zich verschuilen, om weldra weer in 't frissche water te polsen en te dompelen. Zij wil vrij zijn, maar nooit of zelden zal zij hare meesters, hare woonplaats ontvluchten, wanneer haar slechts aan huis

het noodige zuivere water wordt gegund en haar heur voedsel niet wordt onthouden. De zwaan, ik bedoel de groote zwaan, is een huisdier, een tamme vogel en leert ons alzoo, dat de mensch, wil hij zijn hart ongeschonden bewaren, op eigen haard zijn geluk, zijnen vrede moet zoeken, dat hij zich niet aan uithuizigheid mag plichtig maken.

Zoo dikwijls ik onder de menschen kwam, keerde ik als minder mensch terug, zegt de zeer godvruchtige Thomas van Kempen, en dat hij groot gelijk heeft, heeft menigeen tot zijn ongeluk ondervonden. Dit ondervond, onder anderen, Jacob's dochter Dina, die gaarne de groote wereld willende zien en verlangende gezien te zijn, zich van huis verwijderde, zonder begeleide onder een vreemd volk kwam, wellicht zoo blank als een zwaan vertrok, maar helaas zoo zwart als de raaf wederkeerde.

Beste vrienden, wilt gij de deugd, de deugd bij uitnemendheid bewaren, bewaart dan u zelve binnen de muren van het ouderlijke huis, verschijnt niet op straat zonder noodzakelijkheid, en gaat nooit op reis zonder eene goede geleide. Ik wil daarmee niet zeggen, dat gij allen omgang en gezelschappen moet schuwen; o neen, *wee hem die altijd alleen is*, zegt de wijze man, wee hem die zich niet op zijnen tijd met zijne huisgenooten of zijn evenmensch in aangenamen kout of door het spel of anderszins ontspant, als een zonderlinge alle menschen schuwte. Hij zal verwaten, eigenzinnig, droefgeestig worden en in het geheim veel kwaad doen. Van zoo iemand pleegt men te zeggen, dat hij het achter den mouw heeft. Stille waters zijn vuil en hebben diepe gronden.

Dit wil ik alleen zeggen, dat men zich niet te veel aan het publiek moet vertoonen en dan nog altoos met eene zekere schaamachtigheid en zedigheid, nooit te ge-

meenzaam, nooit uitgelaten. Wil men kostbare reukwerken goed bewaren, dan moeten zij worden opgesloten. Wil men den zoeten geur der H. deugd goed in zijn hart bewaren, dan moet men dat hart niet voor iedereen openzetten, dan moet men altoos ingetogen, zedig, een weinig terughoudend, een weinig verlegen zijn.

Ook de zwaan, ofschoon zij het gezelschap der menschen soms zoekt, blijft altoos te huis en is stil. Zij spreekt niet, zij zingt niet. Wel hebben de ouden gezegd, dat zij een bekoorlijk deuntje zingen kan, vooral wanneer zij gaat sterven, doch ik heb nooit iets anders uit haar mond vernomen, dan een weinig hinniken en snorken of murmelen en grommen, waardoor wij wederom leeren, dat de schoone en Gode behagelijke ziel zich niet te veel moet uitlaten, want ook de H. Geest stelt in de H. Schrift eene slechte vrouw voor als eene groote babbelaarster en zegt uitdrukkelijk, dat bij veel praten de zonde niet ontbreken zal. Willen wij dus ons hart bewaren, moet onze ziel zoo schoon en zuiver zijn als de zwaan, dan moet zij ook een afschuw hebben van de uithuizigheid en snapachtigheid, dan moet zij de zwaan navolgen in hare liefde voor de eenzaamheid, stilte en ingetogenheid.

Zoo kennen wij dus de onovertreffelijke schoonheid, de grootheid en den adel der zwaan. Wat doet zij nu om die hoedanigheden te bewaren? Zij gebruikt daarvoor **drie middelen**. Vooreerst, zij wascht zich dikwijls en kamt zich bijna den geheelen dag. Het is een lust om te zien, hoe zij herhaalde malen kop en hals in het water steekt en met eenen stoot geheel onder den waterspiegel henschiet, zoodat het water over haren rug stroomt en zij van alle kanten druipt, terwijl zij met hare vleugelen heen en weer over het water plast om zich aldus te be-

sproeien, in het licht der helderschijnende zon te koelen en af te wasschen. Dan ziet gij haar met den bek onder de veeren zoeken, kammen en strijken, en niet zelden klimt zij op den oever om des te gemakkelijker onder den buik, over den rug en in den staart met haar langen donzigen hals en gelen rondon bek alles na te vorschen en alles uit te pluizen, wat haar kan hinderen of ontsieren.

Zoo, mijn lezer, zoo behooren ook wij, om blank en zuiver te blijven, voornamelijk twee zaken te doen, ons dikwijls te onderzoeken, door nauwkeurig al onze handelingen, al ons doen en laten, al wat ons omgeeft en vergezelt te beschouwen, te beoordeelen in het bovennatuurlijk licht der genadezon; en ten tweede, ons zelven af te wasschen door een waar berouw over onze misstappen en ijdelheden, en door een vast voornemen, die glansrijke deugd, waardoor wij den hemel verblijden, met Gods hulp en genade ongeschonden te bewaren. Vergeten wij dus nooit elken avond ons gedrag te onderzoeken, aan den goeden God, den hoogen Minnaar der zuivere zielen, vergiffenis te vragen, hem beterschap te beloven en vooral iedere maand met een nauwkeuriger onderzoek, met een oprechter berouw en een sterker voornemen tot het H. Sacrament der Biecht te naderen, om ons meer en meer te wasschen door de overvloedige genaden, welke God alsdan over ons uitstort, ons te sterken door *het Brood des Hemels* en door *den Wijn die Maagden voortbrengt*, dat is, door het H. Lichaam en Bloed van onzen Goddelijken Zaligmaker.

Doch al dat onderzoeken en wasschen zal weinig baten, als wij niet het onzuivere water ontvluchten, dat ons zoo dikwijls bevlekt heeft, als wij de gelegenheden, de gezelschappen, de plaatsen, de gedachten en handelingen niet vermijden, welke voor ons een aanstoot, een ergernis zijn.

Want evenmin als eene sneeuw witte zwaan kan schoon blijven in vuil, stilstaand, troebel water, evenmin zal de ziel, welke zich ophoudt in eene gevaarlijke omgeving, welke omgaat met onkuische speelgenooten, of welke zich in luiheid als in stilstaand water verlustigt, schoon en Gode welgevallig blijven. Weet gij dan niet, dat hij, die met pek omgaat, besmet en zwart wordt? En hebt gij nooit gehoord, dat de blanke zuivere ziel zoo licht wordt besmeurd in de gevaren en, ofschoon zij gezworen had, dat zij niet vallen zou, toch helaas, te veel op zich zelve vertrouwende, viel, schandelijk en diep viel en tot groot plezier der hel, ach, ik moet het zeggen, zoo zwart werd als een duivel.

Volg dan, voorzichtige lezer, de wijzere zwaan na, die altoos het troebele water ontvliedt en zooveel mogelijk heldere beken zoekt, daar rustend water bijna altoos donker en vuil is. Zoekt ook gij uwe schoonheid en zuiverheid te bewaren, door de ledigheid en gevaarlijke vrienden te vluchten. Ik herhaal. De bekoorlijk schoone watervogel, de majestueuze zwaan, bewaart hare schoonheid en aantrekkelijkheid, vooreerst door zich te onderzoeken, den heelen dag te zuiveren en te wasschen, en leert ons, hoe een herhaald en nauwkeurig onderzoek en een gedurig zuiveren door berouw en biecht noodzakelijk is voor hem, die zijne ziel ongeschonden wil bewaren. Ten tweede, zij schuwt het vuile water, omdat men niet kan zuiver blijven, als men omgaat met iets wat onzuiver is. Ten derde, zij wast en plast zonder ophouden, bij voorkeur in loopend water, omdat stilstand en ledigheid al even gevaarlijk is als een slechte omgeving. Ten vierde, zij is een huiselijke vogel, die nooit of zelden zingt, om ons te leeren, hoe kostbaar de stilte, de ingetogenheid, de

eenzaamheid en huiselijkheid is voor hem, die zijn hart voor alle verderf wil bewaren.

Willen onze geachte lezers deze schoone lessen der schoone zwaan onthouden en nakomen, dan zal God met veel genoegten op hunne zuivere zielen nederzien, zonder schroom en zonder gewetensangsten zullen zij met een rustigen opgeheven blik op aarde rondwandelen, bij het naderen van den dood een lied van vrede en dankzegging zingen, en eenmaal zal de zuivere God hen in zijn lusthof plaatsen, waar zij zullen baden in eeuwige genoegens.

III.

Zwaantjes met uw witte pluimen,
Met uw vlerken groot en wijd,
'k Zie het wel hoe schoon gij zijt.
Als gij 't water zoo doet schuimen,
Springen vorschen uit het meer,
't Ongediert vlucht beek en vlieten,
En de zwarte beestjes schieten
Haastig in de diepte neer.

De zwaan heerscht op het midden der wateren als een vredevorst, door vele kleinere vogels omringd, door niemand gevreesd, door allen geëerd en bemind, evenals de blanke kuische maagd om de zielereinheid, welke op haar gelaat uitstraalt, door allen wordt geeerbiedigd, en door de meest bedorvenen zelfs wordt ontzien en in stilte geprezen. Maar de smerige kikkers, die op den oever kwaken, en de zwarte insecten en misvormde beesten, die in den modder kruipen, kunnen de schoonheid der zwaan niet aanzien, zij deinzen voor haar terug en kruipen in hunne holen.

Niet anders vluchten voor de kuische ziel die onreine en afzichtelijke beelden en voorstellingen, welke zich

soms in 's menschen geest indringen en daar als gruwelijke monsters rondzwerven. Niet dat de zuivere maagd niet geplaagd wordt door den duivel der ontucht en geene bekoringen ondervindt, maar die schandelijke figuren vinden er geen ingang, zij kunnen haar zelfs niet verschrikken en blijven op een afstand spoken; want komen zij naderbij, dan weet zij die te pijnigen en te vernielen door den vermetelen afschuwelijken maker ervan te bespotten en te verachten, evenals de zwaan den snooden kikker op zijn kop in de diepte dompelt, als hij haar te na komt.

Jammer dat zoo menige braven dit niet goed begrijpen, omdat zij door een beetje eigenliefde verblind, meenen engelen te kunnen zijn, die nooit door bekoringen gekweld worden; kleingeestige zielen, die maar vreezen groote zondaren te zijn, zoodra zich dergelijke dingen aan hun kuischheidminnend oog vertoonen. Neen vriend, wij zijn menschen, wij zijn niet beter dan de H. Paulus, die door den boozen Engel gefolterd, den Heer verzocht van die plagerijen verlost te worden. Maar Jezus zeide hem, dat zulks niet noodig was, ja dat zijne deugd erdoor zou verbeterd worden, en dat hij tevreden moest zijn met de genade, die sterker is dan de bekoring.

Geloof dus niet, dat gij u zelven ooit van die zinnelijke gedachten en gewaarwordingen zult kunnen bevrijden. De groote Apostel kon dat niet. Alleen kunt gij ze verminderen, door u zelven over uwe natuurlijke bedorvenheid te schamen, door u te vernederen voor den God der reinheid, door uwe nauwgezette plichtsbetrachting, en door een vurig gebed als de strijd hevig wordt. Maar een braaf mensch doet best met zijns weegs te gaan en naar die afzichtelijke duiveltjes niet eens om te zien, daar toch

zoo'n klein leelijk diertje de reine zwaan niet kan bevleken en haar ook niet naderen durft, als ze zelf niet achterna zwemt. Zij verwaardigt zich niet eens op zulke nietsbeduidende beesten jacht te maken en zich daarvoor te vermoeien. Dan alleen, mijn goede lezer, zal zulk een duivel u kunnen schaden, wanneer gij er schrik van hebt, wanneer gij u ontstelt, wanneer gij met gejaagdheid die spoken achtervolgt en alzoo uwe verbeelding verzwakt en afmat. Door het hondje na te loopen maakt men het boozet en stouter, zoodat men er niet meer kan afkomen.

Daarom heb ik medelijden met die onvoorzichtige menschen, die wel door een vuur zouden loopen om de zonden te schuwen, doch geen onderscheid weten te maken tusschen eene zonde en eene bekoring. Op het zien van den ingebeeldten duivel schrikken zij op, en bewegen hemel en aarde om maar niets te zien en niets te gevoelen, om zich van kwellingen te verlossen, welke hen niet zouden schaden, als zij die maar geduldig droegen en er zich niet mede bemoeiden. De zwaan zorgt dat zij schoon en groot blijft; zij maakt rustig haar toilette en 't onge-diërt, dat in den omtrek woelt, gaat haar niet aan en besmeurt haar niet. Dit schreef ik tot troost der kuische zielen, en thans richt ik wederom het woord tot hen, die weinig afschuw gevoelen voor de afschuwelijkste der zonden.

Zoo schandelijk is **de oneerbaarheid**, dat de Christen, die daardoor zijn lichaam, den tempel Gods, ontheiligt heeft, zich schaamt voor God, die alles ziet, zich schaamt voor zijn medemenschen, wiens aanblik hij vreest, zich schaamt voor zich zelven, daar hij zijn boosheid niet durft aanzien. Zij is zoo schandelijk, dat geen zonde zoo dikwijls verzwegen wordt in den biechtstoel, ofschoon daar alles

geheim blijft en ofschoon het verzwijgen der zonde zelfs een nieuwe en groote zonde van heiligschennis is. Het is een zonde, waarmede of waardoor, volgens de verklaring van een Heilige, alle volwassenen, die verloren zijn, naar de hel gaan. Daarom heb ik op de eerste plaats den schoonen zwaanvogel voorgesteld als een type van zuiverheid, van die blanke zuiverheid, welke door alle menschen, zoowel door de bedorvenen als door de braven, wordt geëerd en hooggeschat. Is de ontucht afschuwelijk, omdat zij, volgens de leer van den H. Thomas, het verstand verbijstert en den wil medesleept tot ongehoorde gruweldaden, dan is ook de H. deugd van kuischheid eene ware parel van 's menschen ziel. Zij is bij uitstek de deugd van den mensch, ja wordt niet zonder reden de deugd der Engelen of de Engelachtige deugd genoemd. Te meer wordt zij aldus genoemd, omdat de tegenovergestelde passie, zooals ook de H. Thomas zegt, de sterkste en ook de verleidelijkste is, zoodat hij, die in dat punt over zijn bedorven lichaam zegeviert, waarlijk een Engel en meer dan een Engel kan genoemd worden. Dagelijksch is de strijd, zegt de H. Augustinus, en zeldzaam is de overwinning. Het is eene reden, zooveel te meer op onze hoede te zijn en de middelen aan te wenden, de wapenen ter hand te nemen, om den vijand voortdurend te bevechten en te verslaan.

De Protestanten houden het voor eene onmogelijkheid, maar wij Christenen, wij weten, dat wij ons met Gods genade kunnen en moeten onthouden, en dat duizenden Heiligen naar het voorbeeld van onzen goddelijken Verlosser en Zijne H. Moeder, de zuivere Maagd Maria, door gebed en versterving die schoone parel hebben verdiend en onbevlekt hebben behouden.

Toch is er een geleerd en braaf protestant geweest, die het mogelijk achtte zulk een kostbaar kleinood onbedorven te bewaren. Ziehier zijne woorden: Men moet zich wel van de waarheid doordringen, dat er gewoonlijk om de kuischheid te bewaren nauwelijks iets anders noodig is, dan het vermijden van ledigheid en slechte gelegenheden en bovendien een vast besloten wil, eene genade welke God niet weigert aan hen die er godvruchtig om bidden." Zoo sprak de groote Protestant Leibnitz, en allen moeten bekennen, dat hij een groote waarheid uitspreekt. Maar zal men zeggen: hoe is dat te rijmen? Zoo even is gezegd, dat het uiterst moeilijk is en hier staat, dat het gemakkelijk is? Op zich zelf, mijn vriend, is de kuischheid een diep verborgen, moeilijk te vinden schat, doch als men maar de middelen getrouw te baat neemt, dan is het niet moeilijk haar te verkrijgen en in gewone omstandigheden gemakkelijk te bewaren. Hoor wat de Protestant zegt op de eerste plaats, en 't is zeker wel een der beste middelen: men vermijde *de ledigheid*. Ten tweede men vermijde *de slechte gelegenheden*. Ten derde men hebbe een *vasten wil* door niets het reine brui-
loftskleed der ziel te bevleken, en om zulk een wil te verkrijgen moet men *vrug bidden*. Zoo wordt datgene wat wij van de zwaan reeds geleerd hebben, alhier heerlijk bevestigd door een Protestant. Moeten zich die flauwe Katholieken niet schamen, die durven zeggen of denken, dat de kuischheid onmogelijk is of die zich aan hunnen afschuwelijken hartstocht overgeven, omdat zij de moeiten schroomen, wanneer een Protestant haar aldus aanbeveelt, en publiek voor de heele wereld getuigt en uitroept, dat zij zoo gemakkelijk te onderhouden is, als men slechts bidt en ledigheid en gelegenheden vlucht? Is het geen

schande voor een Katholiek aldus door een Protestant onderwezen, te recht gesteld en veroordeeld te worden? Waarlijk op den laatsten dag zullen er uit het Noorden, Oosten en Westen komen opdagen en in het rijk Gods komen aanliggen, maar de kinderen des rijks, die door hunnen roep, door hun geloof, door sacramenten en genaden tot het hemelrijk waren bestemd, uitverkoren en toegerust, zullen, helaas, in de uiterste duisternissen geworpen worden, want die de eersten moesten zijn, zullen de laatsten wezen, en de laatsten de eersten.

I V.

De H. Thomas van Aquinen, dien ik reeds dikwijls heb laten spreken, heeft in zijn overheerlijk werk van de Godgeleerdheid ook iets moois van de zwaan geschreven. „De zwaan,” zegt hij, „heeft een witte kleur en langen hals en trekt haar voedsel diep uit het water, waardoor die menschen kunnen beduid worden, welke onder den schoonen schijn van uiterlijke rechtvaardigheid het aardsche zoeken.” Tot nu toe beschouwden wij de uitwendige schoonheid der zwaan, daar toch het inwendige voor ons oog is verborgen en dus weinig aanbelangt, maar voor den mensch is dit niet voldoende; hij is geschapen voor God, die de harten doorgrondt en die boven alles een zuiver hart zoekt.

Stemmen 's menschen handelingen niet overeen met zijn inwendige, dan kan hij voor braaf doorgaan en door de wereld geacht zijn, maar is dan toch in waarheid niets anders dan een Farizeeuwsche huichelaar, gelijk aan de zwaan, die zich in al hare fierheid en pracht aan ons oog vertoont, maar in het verborgen, diep in het water, in den moddergrond haar voedsel zoekt. Ja, men treft ze aan, mannen zoowel als vrouwen, die voor eerbaar

doorgaan , die zelfs den schijn aannemen , alsof zij meer dan anderen braaf, devoot en zuiver waren, maar die in 't geheim boozer en slechter zijn dan anderen, die in 't verborgen hun voedsel zoeken, in den modder der leelijkste zonden. Vrouwen, die meer dan anderen schijnen te bidden, meer dan anderen te biechten gaan, maar dit alleen doen om de menschen en ook haar eigen knagend geweten te verschalken en te bedriegen , altoos hare afschuwelijkheden voor den priester bewimpelen en zoo, ongestraft en onverbeterlijk voorthollende, zich in den diepsten afgrond nederstorten. Mannen , die zich als bijzonder braaf weten voor te doen en zelfs den mond vol hebben van deugd en heiligheid , om des te gemakkelijker de onnoozele zielen in hunne strikken te vangen. Het zijn wolven in schapenvachten, het zijn speurhonden van den duivel, die glurende rondsluipen, om de arme, niets kwaads vermoedende zielen door hun onzedig geblaf en gebrul te bederven en ter helle te voeren.

Dit zeg ik niet *van* onze lezers, onder welke gewis geene of uiterst weinige van zulke monsters gevonden worden, maar *voor* onze lezers, opdat zij altoos op hunne hoede zijn, wel toezien met wien zij omgaan en zich niet laten verleiden door hen, die als schapen tot hen komen, maar inwendig vol zijn van roofzucht en boosaardigheid ; des te meer , daar zij weten , dat de tengere witte lelie der onschuld zoo lichtelijk wordt bevlekt en geschonden, dat zij, eenmaal gekrenkt, zoo moeielijk wordt hersteld, en dat zij dan , wat men ook aanvange , toch altoos maar eene verslenste bloem blijft. Bij dit schrijven moest ik noodzakelijk een ernstigen toon aannemen, want wie zou nog welgemoed kunnen zijn bij het beschouwen en overwegen der ijselijke verwoestingen, door die helsche zonden

aangericht? Wie kan zijne tranen bedwingen, bij het bestudeeren der ellende en gruwelen, door de schandelijke zonde der ontucht hedendaags in de wereld gebracht? Zij bedwelmt het verstand, verslaaft den wil, verdierlijkt den mensch, ondermijnt de gezondheid, verwoest de families, verdelgt de maatschappij en vernielt geloof en godsdienst! Nog eene vraag. Wie zijn de grootste twijfelaars, Godverzakkers, haters van de kuische priesterschap en vervolgers van de reine bruid van Christus, van de H. Kerk? Ja, wie zijn het?.....

VIERDE KAPITTEL.

Twee Zwanen.

I

Omdat men oudtijds meende, dat de zwaan eene wel-luidende stem had en heerlijk zingen kon, misschien ook omdat zij overvloedige stof levert tot dichterlijke bespiegelingen, heeft men aan zangers en dichters den overdrachtelijken naam van zwanen gegeven. Het is om die reden, dat ik hier in 't voorbijgaan iets zeggen wil van den grootsten hollandschen dichter Joost van den Vondel. Hij werd uit protestantsche ouders te Keulen geboren, verhuisde reeds als kind naar Amsterdam en bekeerde daar tot het Roomschkatholiek geloof in 1641. Wonder-schoone verzen heeft die man geschreven en zijne talenten heeft hij gebruikt tot verheerlijking van godsdienst en deugd. Onder anderen bezong hij in een prachtig dicht-

stuk *Adam in ballingschap*. Geheel en al wordt gij meegesleept door de heerlijke beschouwingen, waarin hij u de zuivere genoegens voorstelt, die de gelukkige Adam en Eva overstroomden, en die vooral voortsproten uit hunne onbevleete onschuld, uit hunne wederzijdsche reine liefde en uit den geest van onderdanigheid, eerbied en toewijding, die hen aan God verbond. Maar ook zielroerend is de beschrijving van hun diepen val, en bezwaarlijk kunt gij uwe tranen bedwingen, als gij na zooveel geluk en grootheid den ellendigen staat overweegt, waarin zij zich door hun ontrouw jegens God, onzinnig en ondankbaar hebben neergedompeld. De hemelsche reine liefde, waardoor „zij in eenzelfde geest elkander beminnen en van dag tot dag een trap ten hemel winnen,” vergelijkt de dichter met de wonderbare liefdetrekken, die wij in sommige vogels en dieren bespeuren. Hij zegt:

„De liefde wordt door liefde ontvonkt en opgewekt:

Gij ziet hoe minzaam duif en doffer trekkebeekt,

De zwaan bekoort, de zwaan, die bruisend aan komt
zwemmen,

De sterke leeuw laat zich van zijn leeuwinne temmen.”

Zoo brengt ons die groote dichter van zelf op de gedachte, om de zwanen als een voorbeeld van liefde en trouw aan echtgenooten voor te stellen. Tot nog toe sprak ik slechts over de zwaan in het algemeen, als een beeld van zuiverheid voor ongehuwden, thans komt de beurt aan hen, die weten willen, hoe men zich *in den huwelijken staat* moet gedragen. Daarom neem ik tot opschrift voor dit opstel „**Twee Zwanen.**” Een aardige historie, die nog slechts twee en een half jaar geleden is voorgevallen, zal daarbij te stade komen. Wij beschouwen de zwaan op haar zelve alleen, schoon, zuiver, vrij,

met een rechtmatigen trots genoegelijk en rustig in het frissche water, zich voortdurend wasschende, onderzoekende en zuiverende, in de stilte aan huis. Thans gaan we haar beschouwen in vereeniging met een andere; want we hadden twee zwanen en op hen was het woord van Vondel toepasselijk:

„De zwaan bekoort de zwaan, die bruisende aan komt
zwemmen.”

Ze zwommen samen, gingen samen wandelen, en waggelden of dreven altoos in eene rechte lijn achter elkander, nu in de grachten, dan over de tuinpaden of rondom het huis. Zij aten bij elkander, zij sliepen, gewoonlijk rustende op het water of staande op den oever, met één poot omhoog getrokken en met den nek in de veeren, altoos bij elkander; en wanneer bij toeval de eene eenige schreden slechts van de andere was verwijderd of aan het gezicht der andere was onttrokken, dan werd de kop een meter hoog in de lucht gestoken, dan ging de bek open en het was een gehinnik of gegaggel zonder einde. Dat duurde dan zoolang, tot dat de eene op den afstand hare taak had verricht en wederom de andere door hare terugkomst verblijdde. Zij aten te zamen, zij doopten de voor- geworpen broodbrokkeltjes, de haver of het gras in het water en slurpten het dan op door haar langen hals, zonder dat ik ooit heb gezien, dat de eene de andere iets benijdde, de andere van haren maaltijd wegjoeg of eenige spijsze ontnam. Nooit of nimmer bestond er de minste twist, altijd dezelfde liefde, dezelfde getrouwheid en wat daaruit volgt, dezelfde vrede en hetzelfde geluk.

Waarlijk een schoon afbeeldsel van een man en eene vrouw, die elkander in waarheid beminnen, die getrouw aan hunne roeping, in lief en leed elkander ter zijde

staan, die volgens de wet der natuur en den uitdrukkelijken wil van God, elkander niet slechts meer beminnen dan hunne bloedverwanten en vrienden, maar als 't er op aan komt, hun voordeel, hun gemak, hunne kennissen, hunne broeders en zusters, hunne ouders zelfs verlaten en den rug toekeeren, om elkander aan te hangen en elkander ter wille te zijn. Wat de eene wil, dat wil de andere; de vrouw moet wel, volgens de verklaring des Apostels, onderdanig zijn, de man is immers het hoofd der vrouw; maar als er de heilige, krachtdadige en offervaardige liefde heerscht, welke boven alles het huwelijk heiligt en verheft, dan weet men eigenlijk niet, wie baas is en wie onderdaan. Want beiden doen afstand van hun wil, om slechts datgene te volgen, wat voor het gemeenschappelijk geluk en welzijn het meest bevorderlijk is. Dan zijn beiden en meester en onderdaan; meester, omdat altoos hun beider wil geschiedt; onderdaan, omdat zij geen eigen wil hebben.

O, wie schept er geen behagen in, zulke brave, aan elkander verknochte echtgenooten aan te treffen? Wie roemt ze niet gelukkig en welzalig, als zij zoo vereenigd de lasten des levens gemakkelijk dragen, omdat zij die met hun tweeën dragen, en de vreugde des levens ook dubbel genieten, omdat zij die met hun tweeën genieten. Is het wonder, dat de wijze man schreef: „Drie dingen behagen mijnen geest en zijn aangenaam bij God en bij de menschen: eendracht onder broeders of bloedverwanten, liefde jegens de naasten of naburen en *man en vrouw, die elkander goed verstaan.*” Is het wonder, dat de Zoon van God zich in het midden bevindt, waar twee zulke brave echtgenooten gezamenlijk voor zijn eer hun zaligheid bewerken? Want zijn er twee in zijnen naam (dus

ook door het H. Sacrament des Huwelijks, dat de eenheid van Hem en zijne Kerk afbeeldt en verheerlijkt) vergaderd door liefde en getrouwheid, dan is Hij zelf in hun midden, door zijne genaden en weldaden; dan heerscht er geluk en vrede, deugd en heiligheid en geene rampen of zonden kunnen dat genoeg verstoren, want Jesus is in hun midden.

Evenals het de H. Schriftuur eene zaligheid noemt een waren vriend gevonden te hebben, zoo prijst zij ook zalig den man, die woont met eene verstandige vrouw, en zalig de man, die eene goede huisvrouw heeft. Maar hoe? Is er dan op aarde eene zaligheid mogelijk? Ja, zegt de H. Geest, eene soort van zaligheid genieten man en vrouw, wier liefde en eenheid slechts in den hemel door de liefde der Heiligen tot God, of door de liefde van Christus tot zijne Kerk wordt overtroffen. En herhaalde malen roept hij uit: „*Eene goede vrouw is des mans zaligheid.*” Zij verblijdt hem; haar aanschijn reeds verheugt hem; zij is hem een schat, eene krone. Vrienden en bekenden ontmoeten elkander van tijd tot tijd, maar beiden overtreft man en vrouw, die elkander altoos ontmoeten, altoos helpen, altoos samenwerken, want die twee zijn slechts één, en wat God heeft gebonden, kan niet gescheiden worden. De man bemint zijne vrouw als zich zelven, de vrouw eerbiedigt haren man als haar hoofd, en zoo bestaat die wonderbare eenheid, geheiligd door de genade van het H. Sacrament, welke het voorrecht bezit, de afbeelding te zijn van Jesus liefde tot zijne bruid, de H. Kerk.

De zwaan is een vreedzame stille vogel, maar wordt zij aangevallen, dan is zij *sterk en geweldig*. Zij leeft op de wateren met alle vogels in genoegelijken vrede en wordt

alleen door den arend bevochten , doch zij bezit in hare vleugelen, wanneer die niet verkracht zijn, zulke verba-zende sterkte, dat zij en de gier alleen in staat zijn , om den woedenden arend te trotseeren en dood te slaan. Men zegt, dat zelfs een mensch , die haar zonder wapenen zou durven aanvallen , voor de macht harer vleugelen moet bezwijken.

Nu de toepassing. Zijn de zwanen, die in schoonheid, in liefde en vrede uitmunten, zoo machtig tegenover hare vijanden, dezelfde macht schonk God aan man en vrouw, die in zuiverheid van geweten , in liefde en vrede met elkander nauw verbonden leven, dezelfde macht tegenover alles, wat hun geluk zou kunnen storen. Een brave man en vrouw zijn volgens de woorden der H. Schrift niet slechts één vleesch of lichaam, maar ook naar het voorbeeld der eerste Christenen één van hart en ziel en, gelijk het eene lid des lichaams medelijden toont en te hulp snelt, als het andere in nood is, zoo toonen ook de echtgenooten, die als één lichaam en geest zijn, wederkeurig medelijden en behulpzaamheid. Wordt de eene bezocht door kruisen, door pijnen of droefheden, de andere is gereed om te verplegen, te vertroosten, te helpen. En evenals twee ossen , die onder hetzelfde juk denzelfden weg opgaan, ontzaggelijke vrachten kunnen trekken, zoo torschen de gehuwden, die door ware liefde verbonden zijn, met gemak de verschrikkelijke lasten, welke het juk des huwelijks medebrengt. Als zij te lijden hebben, zuchten zij méér over den druk der wederhelft, dan over hun eigen hartzeer. Uit liefde tot haar klagen zij weinig over eigen leed en trotseeren alle gevaren, dragen alle tegenspoeden, en bezitten alzoo eene buitengewone kracht tegen alles, wat het huwelijk kan verstoren.

De zwaan vergeet haar eigen voeding en versiering, om zich geheel voor hare kuikens op te offeren, terwijl de baas, zijne gewone bedaardheid verzakende, heen en weer rondzwemt, om te zien of ook een vijand durft genaken, die den jongen zou kwaad doen; en wee hem, die in zulke omstandigheden het levenslustig nest durft aanroeren. Twee jaren lang duurt het eer de jongen geheel volwassen, geheel ontwikkeld zijn en de hun toekomende schoonheid geheel verkregen hebben, maar nog langer duurt het, eer zij die wederom afleggen; want deskundigen verzeke- ren, dat zij over de honderd jaren kunnen leven. Mijn geachte lezer zal dat misschien moeielijk kunnen gelooven, de ondervinding zal het ook niet kunnen leeren, maar dit is zeker, dat gij, mijn vriend, als gij een man zijt naar Gods hart en eene vrouw hebt gevonden, die wezenlijk uw geluk uitmaakt, die uw schat, uwe kroon, uw grootste geluk op aarde is, genoegelijk en lang zult leven. Als gij elkander kunt verdragen en met uwe vrouw lief en leed weet te deelen, als het eenig doel van uw huwelijk en van de opvoeding uwer kinderen is, God te dienen, voor wien gij zijt geschapen, voor wien gij zijt vereenigd, en voor wien gij ook eenmaal zult moeten verschijnen, dan zult gij lang leven of ten minste gelukkig leven en hierna voor eeuwig de zaligheid genieten, van welke gij op aarde den voorsmaak beproefd hebt.

Alles is er dus aan gelegen, om een goed huwelijk aan te gaan of om het aangegang huwelijk goed te maken. Eene zaak is jammer; dat er namelijk tegenwoordig zoo weinig godsvrucht is, en dat er daarom zoo vele slechte huwelijken worden gesloten, en zoo vele worden bedorven.

II.

Onze twee zwanen leefden in eensgezindheid en vrede,

waren niet van elkander te scheiden en liepen of zwommen altijd elkander achterna, de man natuurlijk voorop, want hij moet de baas wezen. Er kunnen gelegenheden zijn, waarin het beter is dat de vrouw bevel voert, bijvoorbeeld in huiselijke aangelegenheden, at als de man daartoe niet in staat is, als hij alles verkwist of bederft; doch deze zijn uitzonderingen. In den regel *moet* de man regeren, hij immers is het hoofd der vrouw. Toch gebeurt wel eens het omgekeerde. Koningin Vasthi onder anderen was haren man Assuerus ongehoorzaam, werd daarom afgezet en de koning vreezende, dat andere vrouwen het slechte voorbeeld van Vasthi zouden volgen, vaardigde het bevel uit en maakte bekend, dat de mannen heer en meester zijn. Doch er bestaat nog een ander gebod, dat meer waarde heeft. Immers, reeds aan de eerste vrouw gebood God zelf: „Gij zult onder de macht uws mans staan en hij zal over u heerschen;” waarom ook de groote Apostel schreef: „de vrouwen moeten haren mannen onderdanig zijn, daar de man het hoofd is der vrouw.”

Ziedaar de natuurlijke en goddelijke wet, waaraan wij allen moeten gehoorzamen; doch boven alles staat de liefdewet, die alles zoet en gemakkelijk maakt, die van den man vordert, dat hij niet domineere, maar regele en schikke; en van de vrouw, dat zij onderdanig zij, niet uit schrik en voor het oog, maar dat zij uit liefde alles doe en meer nog doe, dan de onderdanigheid vordert; de liefde, die van beiden eischt, dat zij zich voor elkander opofferen, en zich naar elkander schikken tot alles, wat voor beider welzijn nuttig is.

Het geluk van een goed huwelijk is zoo groot, dat hij, die niet verder doordenkt, zou genegen zijn den gehuwden staat de voorkeur te geven; doch om dit te voor-

komen, heb ik in mijn laatste stuk op het einde met een enkel woord herinnerd aan de veelvuldigheid van slechte huwelijken, en ook gezegd, dat de zaligheid der echtelijke liefde overtroffen wordt door de liefde van Jesus tot zijne beminde zielen, en door de toewijding van dezen aan haren bruidegom. O, als het al maar goud was wat er blonk, als het al maar graan was wat er groeide; maar er is helaas, veel meer klatergoud of valsch goud en onkruid.

Daarbij komt nog, dat de beste zaken de slechtste zijn, als zij bedorven worden. Een Christen, die zijn geloof verzaakt, is veel slechter dan iemand, die nooit het geloof heeft beleden. Een priester en monnik, die atvallen, zijn veel erger, dan andere verdwaalden. Eene vrouw, die uit hare natuur braver en godvruchtiger is dan een man, is veel bedorvenner dan hij, wanneer ze slecht is geworden. De H. Schrift zegt: „Alle boosheid is gering bij de boosheid van eene vrouw,” en wij zien dat voor onze oogen bewaarheid in het goddelooze wijf, dat onlangs geheel Frankrijk in rep en roer zette. *Corruptio optimi pessima*. Hoe beter iets is, zooveel te slechter is het, als het bedorven wordt. Welnu, wij hebben gezien dat een goed huwelijk een voortdurend geluk en vreugde, ja eene soort van zaligheid is op deze wereld; maar dan moet ook een bedorven of slecht huwelijk een altijddurend ongeluk, een ijse-lijk hartzeer, ja een soort van hel zijn op deze wereld. Hoe gelukkiger een huwelijk is, wanneer het, in eer en deugd aangegaan, aan zijn doel beantwoordt, des te ongelukkiger is het, wanneer het slecht of bedorven is.

De appel moet al erg rot zijn, eer men het van buiten zien of ruiken kan. Zoo is ook een huwelijk tot diepe ellende gezonken, eer het openbaar wordt; en niet zelden gebeurt het, dat gehuwden in ontevredenheid, in afkeer,

ja somtijds in vijandschap leven, zonder dat de wereld het merkt. Niet zelden worden zij voor gelukkig gehouden, die inderdaad zeer ongelukkig zijn. O mochten zij, wie het gegeven is, dieper in de geheimen van het huisgezin door te dringen, anders kunnen spreken.

Om tot onze twee zwaantjes terug te keeren; onder haar was alles goed en welgemeend, hare natuur is kalmte, rust en vrede eigen. Maar toch, en hier komen wij aan het merkwaardigste punt, er is nergens een regel zonder uitzondering, onze lieve, overigens zachtmoedige zwanen geraakten in twist. Nauwelijks waren de wittebroods-dagen voorbij, of de duivel der ruzie kwam in het spel, er ontstond wrevel, afkeer, grammoedigheid. Het kwam tot schermutselingen en eindelijk tot eene hevige vechtpartij. Hoe zulk een verwijdering tusschen twee zoo vredelievende, zoo stille en aan elkander gehechte zwaanvogels ontstaan kon, begrijp ik niet. Hoe die twist is begonnen, weet ik niet.; ik heb de oorzaak daarvan onderzocht, ik heb het allen gevraagd, die het droevig schouwspel hebben gezien, maar niemand wist mij met juistheid te zeggen, wat eigenlijk het begin en de oorsprong van de verstorning dier wonderbare eenheid en liefde geweest is. Zoo, ja zoo gaat het. Gewoonlijk weet men niet de oorzaak, waaruit de brand ontstaan is. Lees de couranten maar en gij zult bijna altoos zien, dat achter het vermelden van branden, de bekende formule gebezigd wordt: „oorzaak onbekend,” of wel: „de politie doet onderzoek.”

Eveneens van de groote en vele branden, die binnen 's huis ontstaan, die thans ook al meer en meer in couranten tot veler ergernis worden rondgebazuid, ook die branden en botsingen tusschen man en vrouw hebben gewoonlijk zulk eene nietigheid tot oorsprong en oorzaak,

dat men weldra niet meer weet, waar men mee begonnen is. Maar dit weet ik, dat een kleine vonk een geheel huis of bosch in vlam en vuur kan zetten, en dat een onbeduidend ding, een kleine berisping of verwijt, een kleine belediging, als men niet voorzichtig en geduldig is, in een oogenblik een groot vuur kan veroorzaken, en tusschen man en vrouw eene botsing, eene wrijving, een afkeer en verwijdering doen ontstaan, welke misschien nooit meer wordt hersteld en welke het geheele huis in een oneindig diepere ellende stort, dan wanneer het was afgebrand, of in een afgrond was weggezonden.

Helaas, wat in zoo vele huwelijken geschiedt, waar men te hoofdig is om voor elkander te buigen en elanders gebreken te verdragen, dat geschiedde ook met onze twee lievelingen. Zij konden niet meer in vrede bij elkander zijn, zij joegen elkander woedend en briesend na, zij pikten en beten en sloegen elkander en daar natuurlijk de man het sterkste was, moest het wijfje eindelijk het onderspit delven. Het vluchtte, dagen achtereen werd het door zijn boozen baas vervolgd; hij kon het niet meer zien en bewerkte eindelijk door zijn onophoudelijke vervolgingen en zijn onverzoenlijken haat, dat het op een onverwachts zijne vleugelen uitspreidde, zich hoog in de lucht verhief en ver, zeer ver van ons wegvloog.

Ziedaar, wat er van komt, als men aan zijne driften toegeeft en niet verstand genoeg bezit, om zich te bedwingen, als men van de wederpartij iets heeft te lijden. Onopgemerkt, ja tegen wil en dank, voert de passie tot waanzinnigheid en tot baldadigheden, welke men met een kalm gemoed zou verafschuwen en vervloeken. Een staaltje daarvan. Eens vroeg ik een koetsier, die het niet heel druk had: Zeg, kereltje, ben je getrouwd? Deureweg,

was zijn antwoord ; nou of ik getrouwd ben, wel driemaal, Mijnheer. — Zoo, dan zult gij wel weten wat trouwen is? — Asjeblief. — En hebt ge 't nog al goed getroffen? Dat zal ik uw krek zeggen, mijnheer! Mijn eerste, dà kon er door, mijn tweede, dà was een kwaje en dik 'k nou heb, is de beste van 't dorp. — En kondt ge met die kwaje nog accordeeren? — Das net zoo ge 't meent, mijnheer. Als ze met een knuppel voor den dag kwam, dan ging ik maar loopen, en zoo kunt ge altijd accordeeren.

Zeker heeft iemand het ongeluk een slechte vrouw te bezitten, hij zwijge maar, hij drage zijn kruis geduldig, dat hij waarschijnlijk door eigen schuld, door een slechte voorbereiding tot het huwelijk, zich op den hals heeft gehaald. Men zwijge; tegenspreken baat niet en maakt de zaak nog erger, vooral als men niet zonder bitsheid spreken kan. Zij zet om de minste nietigheid de kuif op, plaatst beide vuisten in de respectieve heupen, en klept dan als een ooievaar, „dat je geen verstand hebt, dat je geen fatsoen kent. En *ik* ben de baas in huis, *ik* doe hier wat ik verkies en wil je mij niet hooren, dan moet je maar de straat op.”

Waarlijk, beste man, het moet u hard vallen, zoo beheerscht te worden door haar, die uit liefde tot u altoos op uwen wenk moest gereed staan. En nu, nu moet gij maar zwijgen en uw leed diep in uwen boezem verkroppen, want durft gij tusschen al dat geklap met een enkel zoet woordje tusschenbeide schieten, dan grijpt ze naar haar schoenen of klompen, naar een grooten soeplepel, een ellemaat, een bezem of ijzeren gordijnstok.

Wij, schrijvers en lezers, wij kunnen er eens meê lachen, maar gij, mijn vriend, gij kunt niet lachen, gij zijt te diep ongelukkig. Gij aanschouwt dat tooneel bijna iederen dag.

en er bestaat geen andere troost voor u, dan te denken, dat de hel, waarin gij thans ligt gekluisterd, niet voor eeuwig duurt; dat gij door veel geduld uwe zonden kunt boeten, die schuld zijn van zulk een ramp; dat gij van deze hel een vagevuur kunt maken, na met Gods bijstand, dien gij zoo hoog noodig hebt, en die toch nooit wordt geweigerd, als gij geduldig bidt; na met Gods bijstand dien geweldigen strijd te zijn doorgeworsteld, kunt gij in 't andere leven gelukkig zijn. In beschaafde huisgezinnen gaat het er niet zoo ruw toe, de uitwendige vijandschap is niet zoo zichtbaar en niet zoo erg, maar de inwendige is zooveel te vreeselijker. 't Zij dus een gewichtige les voor alle echtelieden, om het kwaad in zijn begin met wortel en al uit te roeien, ten einde alle tweespalt te voorkomen. 't Zij een ernstige waarschuwing voor alle jongelieden, opdat zij bij hunne keuze voorzichtig zijn, niet op hun eigen oordeel afgaan, want 'tis niet genoeg zelf braaf te zijn, maar ook het karakter der andere helft moet en deugdzaam zijn en met de eerste overeenkomen.

III.

In de vastenavonddagen van het jaar 1881 is de bekende zwaan weggevlogen. Dagen en weken hadden wij de bloedige gevechten en vervolgingen moeten aanzien. Gaarne zouden wij tusschen beiden gekomen zijn, doch de woede was zoo geweldig, dat we voor ons zelve vreesden, en Pater van Meurs zegt niet ten onrechte, als hij van de tweedracht tusschen echtelieden spreekt en beschreven heeft, hoe zij in alles elkander beknibbelen en tegenwerken:

„Wie de schuld het van die twee,
'k Raai je, moei je daar nie mee.”

Nog eens hebben we het geluk gehad den weggevlogen

vogel te zien. Hij zwom een eind voor ons heen, was schuw geworden, zag er mager en verplukt uit en scheen aan groote armoede en verdriet ter prooi te zijn. Ja, zoover is het eindelijk gekomen, dat ik den 17 Juni 1881 in mijn dagboek moest opschrijven: „de zwaan, die sinds lang ons verlaten heeft, is eindelijk tot straf van hare echtbreuk van honger en gebrek gestorven.” Wat den man betreft, ook deze was nu geheel alleen, hij had een boosaardig karakter gekregen en liet niemand meer met rust, zoodat wij eindelijk besloten, hem aan een vreemde deling af te geven. Ik meen dat hij nog leeft, maar zijn leven is erger dan de dood, want zoo ik gehoord heb, zit hij in een engen tuin en een nog engeren vijver opgesloten; daar moet hij nu als in een cellulaire gevangenis zijne dagen slijten, en hij, die zijne wedergade zooveel verdriet heeft aangedaan, dat zij het bestierf, snakt nu te vergeefs naar een dood, die voor hem beter ware dan zulk een afgezonderd ellendig leven.

Ziedaar de wraak des hemels. Wie zal de rampen en straffen tellen van een ongelukkig huwelijk, rampen in het leven, angsten in den dood, ellende in de eeuwigheid. Het huwelijk brengt noodwendig vele kruisen mede, maar zij, die niet met een goed inzicht zijn getrouwd, die het alleen gedaan hebben om geld of goed, om schoonheid of zinnelijke liefde, die niet door een bovennatuurlijke liefde verbonden, niet in Jezus naam vergaderd zijn, zullen van zelf, wanneer zij het bedoelde geld machtig zijn, wanneer de schoonheid is verslensd of verwend en wanneer de natuurlijke liefde is bekoeld, elkander met onverschilligheid bejegenen, niets meer voor elkander willen doen, knorrig en afkeerig worden, elkander niet meer kunnen lijden. De minste schijnbare belediging zal voldoende

zijn om de granschap op te wekken, elkander harde woorden, zelfs verwijtingen toe te voegen, ja door den duivel opgehitst, zal men elkander verwenschen en vervloeken en misschien de handen slaan aan den persoon, met wien men door een heiligen eed van getrouwheid is verbonden, en dien men op aarde boven allen het meest moet lief hebben.

De vrouw zal, wanneer zij in het huwelijk niet de eer van God, maar haar eigen lusten gezocht heeft, de luimen van haren man weldra niet meer kunnen verdragen. Zij zal, in plaats van te zwijgen en haren man door goede diensten te paaïen, wraak nemen. Zij zal hem alles onttrekken wat zij kan, zij zal hem bespotten, verachten, verwenschen en tergen, in de buurt de gebreken van haar man, die zij maakt of ten minste vergroot, gaan verklappen en bovendien door hare uithuizigheid, hare luiheid, slordigheid en snoeplust het huishouden verwaarloozen. De man, die zooveel verdriet in huis niet kan uitstaan, zal zijn troost elders gaan zoeken, of in dronkenschap of in nog afschuwelijker gruweldaden, en misschien zal echtbreuk, wanhoop of zelfmoord het treurig uiteinde wezen van die dagelijksche vecht- en vloekpartij. En zou Gods zegen, die voor elk huisgezin onontbeerlijk is, op zulk een huis neerkomen? Neen, voorwaar. Zij zijn gehaat en veracht in de wereld en zooveel te meer gehaat bij God, want zulk een huis is een moordhol, is een hel van zonde, een hel van wroeging en van smarten.

God heeft zelf in de H. Schrift met scherpe bewoordingen zulk eene aardsche hel geteekend: „*Er is geen kwader kop dan een slangekop, maar ook geen kwader toorn dan een vrouwetoorn. Liever wil ik wonen bij een leeuw of draak, dan bij een boosaardig wijf. De boosheid van eene vrouw geeft haar het voorkomen van een norschen beer en van*

een rouwzak! Haar man zucht over haar onder zijn nabestaanden en herademt dan een weinig." Zoo ziet men door de H. Schrift bevestigd, wat ik zooveen gezegd heb en wat men in bijna elk dorp ondervindt. De H. Geest voegt er bij: *„Gelijk een juk van ossen, die geen gelijken tred hebben, zoo is ook een booze huisvrouw; wie haar krijgt is als iemand, die een scorpioen, een venijnige slang aanvat."* Waarlijk, waar tweespalt heerscht, waar de vrouw altoos anders wil dan de man, waar de man alles tegenwerkt, wat de vrouw verlangt, waar de een afbreekt wat de ander opbouwt, waar de ossen niet gelijken tred houden, maar verschillende wegen kiezen, daar kan niets goeds tot stand worden gebracht, daar wordt veel tijd en geld verspild, daar gaat alles den kreeftengang, daar wordt men moedeloos, daar geeft men zich aan luiheid en verveling over, daar zoekt men zijn troost in ongeoorloofde uitspattingen.

En maakten zij zich zelven nog maar alleen ongelukkig, maar wee de arme schepseltjes, die zulke twistzieke personen tot vader en moeder hebben. Wat moet er van deze kleinen worden, die van de wieg af niets anders zien en hooren dan bitsheid, jaloerschheid, afkeer, haat en zonden? Kan een kind goed worden opgevoed, als de moeder afkeurt wat de vader gebiedt, als zijne ouders het nooit eens zijn? Zij zullen opgroeien als rogge, die door de massa onkruid, waardoor zij omgeven is, verstikt wordt. En de kinderen niet alleen, maar ook dienstboden en geburen en allen die ze kennen, zullen er zich aan ergeren, en spoedig zal het door de plaats bekend zijn, dat die twee niet kunnen accordeeren, dat ze voor elkander een gedurige last zijn, dat hunne kinderen slecht zijn en dat hunne zaken achteruitgaan, dat ze arm en niet geteld zijn.

En wat nog wel het ergste van alles is. Lastige menschen, die ons hard vallen, kunnen wij verwijderen of ontvluchten, maar nooit kan eene vrouw zich van een toornigen, gierigen, dronken of lastigen man ontdoen. Zij zal hem en moet hem houden zoolang zij leeft. Zij zal en moet met hem omgaan. Zij zal en moet hem dienen haar leven lang, en nooit of nimmer kan een man zijne knorrige, luie, praat- of praalzieke vrouw wegzen-den. Hij zal en moet bij haar blijven dag en nacht, zoolang hij adem haalt. Hij zal en moet haar lijden, zoolang hij leeft; want hij weet dat echtscheiding het grootste ongeluk der ongelukken is. Zoo worden dan die arme echtgenooten, welke hun huwelijk niet met God hebben aangegaan, of die daar iets anders dan deugd en godsdienst zoeken, op eene levenslange pijnbank gefolterd, om na elkander door verschrikkelijken haat, door bedreigingen en lasteringen voortdurend getroffen, gebeten, verteerd te hebben, eindelijk met hunne nog rampzaliger kinderen, in eene nog grootere hel geworpen te worden.

Spaar, o God, spaar onze lezers voor zulk een ondergang. Geef dat zij zich tot dien hoogstgewichtigen staat niet door zondige verkeeringen, maar door een godsdienstigen levenswandel voorbereiden en dat zij in dien staat leven, alleen om elkander te helpen, elkander tot braafheid te stichten, door de bovennatuurlijke liefde en genade gesterkt, alles voor elkander op te offeren en heilige kinderen voor uwen naam voort te brengen. Deugd en godsdienst alleen kunnen zoo iets bewerkstelligen. O God, geef dat allen die zulk een staat omhelzen, waarlijk deugdzzaam en godsdienstig zijn. Zoo verstaan het brave echtelieden, wier overgroot geluk op aarde ik vroeger reeds beschreven heb. Zij zijn alleen getrouwd om des te beter

hunne zaligheid te bewerken, zij hebben alleen die gewichtige taak op hunne schouderen genomen, om, door de genade des huwelijks gesterkt, door eeuwige liefde verbonden, elkander op het pad der deugd te geleiden en kinderen voort te brengen, die zij door onophoudelijken arbeid en waakzaamheid in geloof en deugd opvoeden.

„Eene brave huisvrouw is, volgens den wijzen man, meer waard dan de schatten, die van verre landen worden aangevoerd. Het hart haars mans verlaat zich op haar en 't ontbreekt hem niet aan overloed. Zij doet hem goed haar geheele leven lang. Zij zorgt voor wol en vlas en bewerkt die met hare handen. Zij staat op als het nog nacht is, en voorziet hare huisgenooten van spijzen, ja hare lamp wordt des nachts niet uitgedaan, dat is, zij werkt 's avonds zoo laat en 's morgens zoo vroeg, dat de lamp niet schijnt uit te gaan. Zij opent hare hand voor den behoeftige en voorziet haar gezin met dubbele kleeren, wanneer kou en sneeuw genaken. Door de voortreffelijkheid der vrouw wordt ook de man groot en geroemd; hij zit onder de randslieden des lands. Zielskracht en welvoegelijkheid is haar gewaad, en zoo goed zorgt zij voor de toekomst, dat zij die gerust en lachende afwacht. Haar mond spreekt niet dan wijsheid en zachtmoedigheid. Nauwkeurig let zij op alles, wat er in haar huis omgaat, en eet haar brood in ledigheid niet. Hare zonen staan op en roemen haar zalig. Haar man staat op en prijst haar, zeggende: „Vele dochters hebben rijkdommen vergaard, maar gij overtreft ze allen; want ledriegelijk is lichamelijke bevalligheid en ijdel de schoonheid, maar lofwaardig is de vrouw, die den Heer vreest. Zij zal de vruchten plukken van haren arbeid.”

Dat is de lange, maar overheerlijke lofspraak, waardoor God zelf in de H. Schriftuur de brave vrouw verheft, de vrouw, van welke vooral het huwelijksgeluk af-

hangt. Mochten allen dien lof verdienen !

Het huwelijk heeft lasten genoeg, men behoeft die niet door wederzijdschen wrok te verzwaren. Neen, men moet die verlichten door wederkeerige liefde en huldebetoon. Brave echtgenooten hebben kruisen, maar zij dragen die met tweeën, zij helpen elkander, zij troosten elkander, zij bidden voor elkander, en dragen uit liefde voor elkander het wee, dat hen drukt van den kant hunner kinderen, hunner boden, van dure tijden, enz., en wat het voornaamste is, de goede God komt met zijn zegen die brave lieden versterken en steunen, want waar er twee in zijnen naam vergaderd zijn, daar is hij in hun midden.

Is de man soms oplopend en driftig, de vrouw weet te zwijgen, door zachtheid hem te winnen en aldus veel kwaad te beletten, dat uit de grammoedigheid kan voortkomen. Is de vrouw kwistig, vadsig, ijdel, de man zal haar met liefde deze fouten onder de oogen brengen, en zij zal eene spaarzame, eenvoudige, nette, ijverige huismoeder zijn. Is de man genegen tot drinken en uitgaan, zij zal hem thuis weten te believen. Zij zal hem het huis op alle geoorloofde manieren genoegelijk maken; en hij zal uit liefde en medelijden voor zijne brave vrouw ook haar genoeg doen, hare braafheid navolgen, een braaf en oppassend huisvader worden. Zoo zullen zij elkander in deze wereld voorthelpen en stichten, een genoegelijk schouwspel zijn voor God en de menschen, en evenals in één God drie personen zijn, zoo ook zullen vader, moeder en kinderen in deugdzaamheid elkander nastreven en gelijken, door een nauwen heiligen liefdeband met elkander verbonden zijn, alsof zij maar één persoon uitmaakten. Zij zullen op aarde een zelfden vrede en geluk genieten, en ook in eeuwigheid niet van elkander gescheiden worden.

I V.

Treurig was het uiteinde van de twee zwanen, die aanvankelijk in liefde en vrede leefden, maar weldra over een onbeduidende kwestie tegen elkander in het harnas geraakten, en tot zulke baldadigheden oversloegen, dat algeheele scheiding noodzakelijk werd. Doch ook dit bracht hun geen heil. Integendeel. Tot straf van vijandschap stierf de eene een akeligen hongerdood, terwijl de andere zit te zuchten in eene cellulaire gevangenis, waaruit zij wellicht nooit meer zal verlost worden.

Deze geschiedenis is eene gewichtige waarschuwing voor hen, die in het huwelijk elkander eeuwig getrouwheid hebben beloofd, en wier gezworen eenheid door een H. Sacrament is voltrokken en bekrachtigd. Wordt zulk een heilige band door afkeerigheid, oneenigheid of scheuring geschonden, dan zal de straf zooveel te grooter zijn, naarmate de verplichting om elkander door oprechte liefde aan te hangen, zekerder, dringender en zwaarder was. Bovenal dus hebben dezen zich te wachten voor die kleine beleedigingen, welke de aanleiding of oorzaak kunnen zijn van een ongeneeslijke afgekeerdheid, van een verderfelijken haat. Zij moeten dus altoos elkander sparen en eerbiedigen, ook in zulke zaken, welke op zich zelve niets beteekenen, maar die de wederhelft niet kan verdragen; en het minste vonkje van tweedracht moet oogenblikkelijk worden uitgebluscht.

Men verhaalt dat een man en vrouw eens woorden kregen over een patrijs of kip, die zij het vorig jaar gegeten hadden. „Weet je nog, zei de een, hoeveel moeite wij verleden jaar met elkander gehad hebben, over de vraag, of die gebraden vogel een patrijs was of een kip?” „O zeker, zei de ander, maar ik had toch wel gelijk.”

„Neen, gij hadt ongelijk” — en zie, het treurspel begon opnieuw. Gansch verkeerd. Van zulke dingen moet de man zwijgen, als hij weet, dat zijne vrouw het wellicht niet zal kunnen verdragen. En omgekeerd moet de vrouw zwijgen, als zij vreest, dat zij haren man in zijn zwak treffen zal. Er kan hun immers geen grooter verdriet en ellende overkomen, dan door onderlinge verwijdering en afkeerigheid. Zij moeten dus tegenover elkander geen hoofd hebben, dan alleen om het te buigen. Daarom zegt de geestige pater Poirters:

„Jong of oud, arm of rijk,
Breng geen hoofd ten huwelijk.”

In het huwelijk moet wel de man het hoofd en de meester zijn, maar het is beter, als hij zijn meesterschap ten opzichte van zijne vrouw kan missen; beiden moeten het hoofd afleggen, beiden moeten buigen en het zal hun welgaan.

Twee schaapjes kwamen elkander tegen op een lange smalle brug. Teruggaan kunnen zij niet, wijken kunnen zij niet; gaan zij vooruit, dan stooten zij elkander in het water. Wat dan aangevangen? Het eene knielde op zijn pootjes neder en het andere sprong over den rug henen. Een mooie parabel, zoo moesten alle echtelieden doen. Dagelijks, bijna elk uur ontmoeten zij elkander op denzelfden weg. De eene wil zus, de andere wil zoo; den een dunkt dat dit moet geschieden, de andere denkt dat het juist zoo geheel verkeerd is. Volgt ieder zijn zin, dan stooten zij elkander; van stooten komt botsen, van botsen pijn, verdriet, wrevel en afkeer, haat en diepe val. Wat dan gedaan? Men legge zijn hoofd af, men make zich gewoon het hoofd te buigen, bij elk verschil zich neer te leggen, vooral wanneer het zaken betreft.

die van minder belang zijn. Hij die dat doet is het verstandigste en zal zich veel ongenoegens besparen. In sommige gevallen, in zaken van gewicht, kan de man zijn wil doordrijven, maar hij doe het met zachtheid en trachte zijn vrouw minzaam te overtuigen van haar verkeerde inzichten.

Doch genoeg. Ik heb nog iets anders mede te deelen. Tot nu toe heb ik niet juist kunnen achterhalen, wat de eigenlijke oorzaak geweest is van de spanning en verwijdering tusschen onze twee lieve zwanen. Thans ben ik iets meer te weten gekomen, dat ik den leergierigen lezer niet mag terughouden, ofschoon de artikels over de zwanen reeds lang gesloten zijn.

't Was mij en alle mijne vrienden een raadsel, hoe toch die mooie zwaantjes, wier karakter zoo zacht is, dat zij niet slechts met hare natuurgenooten, maar ook met al het pluimgedierte steeds in de beste verhouding staan, met elkander in onmin konden geraken, door eene oorzaak zoo onbeduidend, dat niemand ze heeft kunnen opmerken. Zeker iemand, die veel belang stelde in de zwanengeschiedenis, heeft mij nu geopenbaard, dat die oorzaak reeds vroeger bestond, dat onze zwanen, vooraleer zij hier op hare bestemming kwamen, elkander geheel vreemd waren, dat zij van *ongelijken leeftijd* waren, vroeger elkander nooit hadden gezien, maar door een menschenhand waren bijeengebracht, dat het dus eene *gedwongen vereeniging* gold. Is dit waar, dan is het begrijpelijk, hoe zoo spoedig de vriendschap kon worden verbroken. De eensgezindheid van de eerste dagen was dan slechts eene schijnbare, geene ware, geene sterke liefde, maar slechts eene beleefdheid en voorkomendheid, welke men aan vreemdelingen betuigt, en die in norschheid ontaardt, als de

gast wat lang vertoeft, of als een kleine moeielijkheid die losse vriendschap komt storen.

Waar is het, dat tusschen personen, die in leeftijd, in stand, in vermogens, in karakter, gewoonten en gebruiken van elkander verschillen, bezwaarlijk eene duurzame liefde zal kunnen bestaan; vooral niet, wanneer zij meer uit dwang dan uit eigen begeeren tot eene vereeniging gekomen zijn. Zij zullen alle kunstmiddelen moeten te baat nemen, veel moeten laten, veel moeten zwijgen, veel moeten lijden, veel moeten bidden, om het bij elkander te kunnen uithouden.

Evenals een manke moeielijk gaan kan, omdat zijne beenen niet even lang zijn, evenzoo kan het moeielijk goed gaan in een huwelijk, waar man en vrouw in jaren, in middelen, in behoeften, in manieren niet overeenkomen. Een groote os kan wel met een kleine ploegen, een sterke met een zwakke, maar de ploeg zal op zij worden gelicht; of, als 't waar is dat het verstand in de hersenen zit, dan zal de een ontevreden zijn over den andere.

Ik wil hiermee niet zeggen, dat man en vrouw juist even oud, even wijs, even groot en even machtig moeten zijn, want de Schepper zelf heeft de vrouwen kleiner, zwakker en teederder gemaakt en daardoor al mede te kennen gegeven, dat het zelfs wenschelijk is, dat de vrouw ook in het huwelijk in jaren, in verstand en vermogen minder zij; doch er moet altoos evenredigheid bestaan. De man moet meerder zijn en het verschil moet niet te groot zijn. Men merke evenwel hierbij op: deugd en braafheid kan veel aanvullen, zij kan wat eenigszins ongelijk is, in elkander voegen en schikken.

De gelijkheid kan in het huwelijk ook te groot zijn, n.l.: de gelijkheid van familie, de bloed- of aanverwant-

schap. Niet zonder redenen heeft de H. Kerk huwelijks-
vereenigingen tusschen familiebetrekkingen verboden. Hoe
nader men elkander bestaat, hoe grooter gevaar voor een
noodlottig huwelijk. Daarvan zegt het spreekwoord: „Of
vroeg sterven, of geene erven of verderven.” Geene kin-
deren of ongezonde en gebrekkige kinderen. Te Lyon
telde M. Baudin in 1868 van de honderd doofstommen 25,
die geboren waren uit ouders, bloedverwanten in dichten
graad, te Parijs waren er 28, te Bordeaux 30 per hon-
derd. Is er in een gewoon huwelijk maar ééne kans voor de
geboorte van een doofstom kind, dan zijn er 18 kansen
voor de huwelijken tusschen neef en nicht, 37 tusschen
oom en nicht en 70 tusschen neef en tante. (*Moniteur
de Rome* 8 December 1883).

Dit zij gezegd van ongelijke vereenigingen, nu
ten slotte van het slot nog iets over **gedwongen
huwelijken**. Een huwelijk wordt somtijds opgedron-
gen door ouders en voogden en andere machthebben-
den, en het gebeurt wel eens, dat vader of moeder en
overheid, verblind door geld en eer, hunne kinderen en
ondergeschikten bepraten en bewerken, totdat deze, uit
vrees van hen te mishagen, het zware juk des huwelijks
aanvaarden met iemand, van wien zij een onoverkomelij-
ken afkeer gevoelen. Soms ook zijn de ouders zoo dwaas
en vermetel, dat zij, als zij vele kinderen hebben, het
eene voor een klooster, het andere voor een huwelijk in
dezen of genen stand, met dezen of dien persoon bestem-
men, zonder om te zien naar de geneigdheid van het kind,
wiens geluk of ongeluk er geheel van afhangt.

Zelfs van hout geldt het spreekwoord: „*Alle hout is
geen timmerhout,*” en wilt gij dan uwe dierbare kinderen
nog willekeuriger behandelen dan uw eik of canadas?

Weet gij dan niet, dat van de keuze van een levensstaat het geheele leven afhangt? En wie heeft u de macht gegeven over het kind in zijn ouderdom? Hij die trouwt, maakt eene beschikking over geheel zijn levensloop, evengoed als iemand, die geloften doet in een klooster. Daarom moet hij het vrijwillig doen, daarom kan niemand hem dwingen, het is eene zaak, die hem alleen aangaat. Dat zegt het gezond verstand.

Ook het geloof leert het. Ieder moet voor eigen zaligheid zorg dragen en zoo noodig mag hij zelfs zijne ouders in den steek laten, ja zich hun haat op den hals halen, om zijne zaligheid te bewerken. De zaligheid nu hangt grootendeels af van de goede keuze van een levensstaat. Hij dus, die voor eigene zaligheid moet zorgen, moet ook zorgen voor zijn levensstaat.

Ouders, wie geeft u dan het recht uwe kinderen te beletten van naar een klooster te gaan of hen tot een huwelijk te dwingen? Wie geeft u het recht over geheel hun leven en hunne zaligheid te beschikken? Ik heb wel geweten, dat God den mensch tot een of anderen staat roept en uitkiest, maar nooit heb ik gehoord, dat God daartoe iemand dwingt en veel minder, dat gij de macht hebt iemands roeping te bepalen en daartoe te dwingen. Ook de H. Kerk gebiedt geen huwelijken, maar wel verklaart zij zulke echtvereenigingen ongeldig, welke toestemming alleen door vreesaanjaging is afgeperst.

Het huwelijk is een groot werk, een eenvoudige onverbreekbare verbindtenis, een algeheele opoffering en overdracht van zijn eigen ik voor zijn geheele leven, welke dus uit eigen vrijen wil moet volbracht worden. Kan een huwelijk, dat niet uit liefde, maar uit vrees, uit hebzucht of door dwang is gesloten, duurzaam gelukkig zijn?

Wat leert de ondervinding? Het mist zijn besten steun, het mist de ware oprechte liefde, zonder welke de lasten des huwelijks ondragelijk zijn. Velen, helaas, hebben het te laat begrepen, dat voor eene gelukkige echtvereeniging iets meer noodig is dan geld en goed en uiterlijke gelijkvormigheid.

Een huwelijk kan niet alleen door de overheid, maar ook door de partijen zelven eene gedwongen vereeniging worden. 't Is dan wel geen eigenlijke dwang, maar toch eene noodzakelijkheid, waarin bruidegom en bruid niet door de ware, maar door de zinnelijke liefde gebracht zijn. Blindelings hebben zij in hunne jeugdige lichtzinnigheid een verkeer aangegaan, zonder raad te vragen. Zonder te letten op wederkeerige toestanden hebben zij zich door eene onzinnige liefde laten vervoeren, totdat zij eindelijk zich niet meer kunnen losscheuren, hoe gaarne zij het ook zouden doen; eensdeels, omdat men door een langdurig verkeer te zeer aan elkander gehecht is, ten andere, omdat het een soort van schande is zulk een verkeer af te breken; eindelijk, omdat men begrijpt, dat men voor een nieuw verkeer minder geschikt is geworden.

„Domme zinnen van die minnen,
't Schijnt in 't eerst al honingzoet,
En zij wagen blinde slagen,
Die men lang bezuren moet.
Zie met huiken en met fuiken
Gaaf het juist denzelfden gang,
Want het trouwen dat is houen,
Eens, maar voor uw leven lang.”

Door dat honingzoete der vriendschap laat men zich in zijn domme zinnen verleiden, men blijft verkeereren om te verkeereren, men geraakt in de fuik, in de noodzakelijkheid van te trouwen, en voor altijd te trouwen, want

trouwen dat is hoûen; en zoo is dat beetje honingzoet de oorzaak van veler bederf. „*Paululum gustavi mel et ecce nunc morior.*” Verzint dus, mijne vrienden, eer gij een verkeer begint, bedenkt wel wat gij gaat doen, vraagt raad aan uwe ouders en biechtvader, eer het te laat is en bidt den goeden God vurig om een zaligen levensstaat.

VIJFDE KAPITTEL.

Het Boschje.

I.

We hebben gehad de historie van het torteltje en van de zwanen; welk beestje kiezen wij nu? Niet lang behoefde ik er op na te denken. Den 28n Januari jongstleden (1884) beleefde ik een geschiedenis, die mij een aardig diertje aan de hand gaf. Ik zal dat wijd en breed vertellen, maar ik durf nog niet zeggen, wat dat voor een schepsel was. Ik durf het aan het hoofd van mijn artikels niet plaatsen, want het is een zoo erg bespottelijk ding en zoo leelijk, dat het den lezer zoo afschrikken. **Romanschrijvers**, die iets heel vuils aan den man willen brengen, kiezen mooie titels voor hunne opstellen, zij gaan niet rechtstreeks op hun doel in, maar zij vertellen eerst iets heel onschuldigs, soms zeer nuttige samenspraken, soms zelfs godsdienstige en heilige lesjes, maar langzamerhand, als men er geen erg meer in heeft, komt de aap uit de mouw, dan treft men schandelijke voorstellingen, geheimzinnigen en dubbelzinnigen vuilen praat, die dan, om beter ingang te vinden, slechts in het voorbijgaan, als niets tot de zaak afdoende worden aangestipt.

Mij is er eens een in handen gevallen. 't Was een vertelseltje, onder aan een courant geplaatst, in den vorm van een *feuilleton*, in het Hollandsch vrij vertaald *een vuile tong*. Die courant was mij bij toeval of bij abuis toegezonden, want zij was gebruikt om bestelde boeken in te pakken. Heel onnoozel niet waar? Maar die onnoozelheid komt hedendaags zoo dikwijls voor, zij komt in allerhande pakjes bij zoovele menschen, dat zij, mijns bedunkens, niet onnoozel blijven kan, dat zij in boozen toeleg moet ontaarden.

Nieuwsgierigheid is, evenals de mazelen en de stuipen, den kinderen eigen, maar groote menschen lijden er ook wel eens aan, en zoo gebeurt het, dat de onnoozele omwindsels uit boeken of couranten gescheurd, de onnoozelheid van menigen jongman, en ja, ik zal 't maar zeggen, ook van menige juffrouw, die haar nieuwsgierig neusje over alle vodpapiertjes henenschuift, groote schade doen. 't Zijn een soort van muizenvallen, die in hoekjes verborgen worden. Het spek of het zwaard lokt het gulzig muisje, het hapt en het sterft. De mooie titel, het lieve vertelsel, dat men op zoo'n prulblaadje bij toeval in een of anderen hoek, in een pakje, in een „ulevelleke” op de straat, of zekere plaats ontmoet, prikkelt de nieuwsgierigheid, men leest en ach! men denkt nog meer, want het stukje spreekt niet duidelijk, ook al bij toeval zijn eenige woorden weggelaten, of dubbelzinnig gesproken en het muisje zit in de val.

Ik beken het, ik spreek van ondervinding. Ook ik leed een weinigje aan de kinderziekte, die men nieuwsgierigheid noemt; maar dit mag ik tot versooning aanbrengen, dat ik in de val beklemd zittende, roep en schreeuw om anderen te waarschuwen, terwijl het gevan-

gen muisje door zijn pijnlijk geschrei en gesnik zijn zusjes veeleer uitlokt dan afschrikt. Ik las, om eens te weten, hoe de zieltjes gevangen worden en om mijn vrienden, eens klaar aan te toonen, hoe gevaarlijk en verderfelijk de slechte lezing is, hoe leep en fijn, hoe listig en bedrieglijk, zoovele argelooze zielen door kwade geschriften verstrikt worden. Want dat ik niet veel moois zou vinden, wist ik van te voren, daar het stukje behoorde tot een door en door liberale courant, die er behagen in schept, om, onder een onschuldigen naam, het vervalschte of verzonnen nieuws van den dag aan den man te brengen, dat den godsdienst, den Paus en de priesters bij het volk gehaat moet maken.

En het bedoelde artikeltje had tot opschrift: *bij de lamp*, of iets dergelijks. Was het maar bij het licht der lamp gebleven, maar volgens de gewoonte van hen, die truffel en schootsvel dragen, zoekt men het donkere, de duisternis. In den beginne dus was alles lief en wel, maar ongemerkt wordt de lezer op iets voorbereid, dat hij niet had kunnen vermoeden, al zijne aandacht wordt daarheen getrokken, en als hij eindelijk met handen en voeten is gebonden, dan wordt hij verraderlijk op een gladde steile helling losgelaten en hij schiet van zelf in een afgrond. Toen het leelijk stukje ook mij aldus bedriegelijk had meegesleept, toen liet het mij los, want er volgden eenige geheimzinnige puntjes. Bah, hoe smerig! Ik schudde het hoofd, als hadde mij een horzel in de lippen gestoken, ik heb nooit geweten, dat de kinderen der duisternis zoo slim zijn, dat zij zoo behendig hunne strikken spannen, door zoo zoete woorden kunnen boeien en dan, als gij niets kwaads vermoedt, u de afschuwelijkste dingen kunnen vertellen door eenige puntjes. Gij wordt geblinddoekt

in een vrijmetselaarshol gelokt en daar wordt u het vergif ingemoffeld.

Zie, dat zijn de mooie verhalen, die men in liberale kranten, in losse blaadjes en kleine boekjes aantreft, welke men in spoortreinen, in stations, op straat, in boeken en pakjes koopt of krijgt. Met hoe goede bedoeling ik mijne lezing begonnen had, het speet mij, begonnen te zijn, ik schaamde mij, ik scheurde verontwaardigd het prul aan stukken en had haast een leeuw willen zijn, om ook den snooden schrijver te verscheuren. Helaas! hoevele duizenden nieuwsgierigen worden dagelijks door dergelijk lokaas in het verderf gesleurd. Wie weet hoe velen door dit ééne stuk zijn verleid, en wie huivert niet bij de gedachte, dat onnoozelen zonder tal de millioenen gifmengsels, die dagelijks door de drukpers worden bereid, gretig verslinden.

De kinderen dezer wereld, de kinderen der duisternis, zijn doorgaans in hun doen veel slimmer en voorzichtiger dan de kinderen des lights. Wij moeten hun niet zelden de kunst afzien, hoe men best den lezer of hoorder kan winnen, treffen en bewegen. 's Menschen gemoed is toch altijd meer genaakbaar voor kwade, dan voor goede indrukken.

Was hij nog zoo ongerept schuldeloos als Adam in zijn eersten staat, dan zou hij van zelf het kwaad, hoe aanlokkelijk ook voorgesteld, vermijden, hij zou de hinderlagen beter inzien, hij zou het goede liefhebben en zoeken, ook al werd het hem op een minder aangename wijze voorgelaten, hij zou het gezonde brood der Christelijke zedeleer met graagte eten, ook al was het een weinig te hard of te bitter voor zijne lichamelijke gesteldheid. Maar hij is nog als een kind, wiens boterham men met suiker bestrooit, om haar smakelijk te maken. Wij zijn wel

groot geworden, hoog steken wij het hoofd op, maar eigenlijk gezegd, zijn wij maar jongens die op stelten loopen. De gezonde spijs der zedeleer moet ons zoet gemaakt worden; men moet er iets onder mengen wat de nieuwsgierigheid prikkelt, men moet de kunstmiddeltjes gebruiken, welke de slechte schrijvers en leeraars zoo goed kennen, en ziedaar de reden, waarom ik niet aanstonds op den man heb durven afgaan, mijn opstel niet durven noemen met zijn eigen naam, en in de plaats van een woord dat schrik, walging, spot of wat ook zou verwekt hebben, een deftiger opschrift heb gekozen, en wel **„Het Boschje.”**

Intusschen behoeft de lezer niet te vreezen, dat ik hem een roman zal opdisschen. Slechts één heb ik er in mijn leven gelezen en er toen zulk een afschuw voor opgevat, dat ik niets, wat in dien vorm geschreven is, kan lezen, hooren of zien, hoe stichtend ook het voorwerp zij, dat men behandelt. Ik heb alleen den lezer voor den zoo-veelsten maal op de gevaarlijkheid der romans willen wijzen. Hij denke daar eens over na, totdat wij weder spreken over ons „boschje.”

II.

In het laatste nummer zei ik, waarom ik voor mijn opstel geen anderen titel heb gekozen, nu wil ik zeggen waarom ik dezen **„Het Boschje”** heb geschreven.

Om de historie, die ik wil mededeelen, (die wel lang zal zijn, maar die toch niet vervelen zal, omdat ik ze aan kleine stukjes gesneden heb,) goed te kennen, moet gij, opperbste lezer, weten, dat ik dicht bij een boschje woon. Ik ben nu druk bezig met schrijven, maar gij begrijpt wel, dat ik tusschenbeide eens op den uitkijk ga staan, om grazende koeien of schapen, om boomen of

schoorsteen te tellen, om mijne vermoeide ingedoken borst eens uit te zetten en vrijen adem te scheppen; als ik dan opsta en, door mijn raam kijkende, het hoofd naar rechts keer, alsof ik daarbuiten iemand wilde groeten, dan zie ik links voor mij een dennenbosch, waaruit ik van mijne kamer de vogeltjes zou kunnen opjagen, mits ik een zoo knap slingeraar was als de jonge held David.

De lezer, die een weinig met den landbouw bekend is, (en wie is dat niet? op school leert men tegenwoordig alles) zal uit het bovenstaande opmaken, dat ook ik niet slechts een landbouwer ben, daar ik over koeien sprak, maar hij zal ook vermoeden, dat ik een arm boertje ben. „Hé! zal hij zeggen, als je zoo dicht bij een dennenbosch woont, dan woon je op mageren zandgrond, dan wed ik tien tegen een, dat je maar een arme boer bent.”

Ik haal daarbij de schouderen op en zeg: och, mijn vriend, arm *zijn* is geen schande meer, maar wel arm te *schijnen*. Wie is in den tegenwoordigen tijd niet arm? Allen klagen bitter, zoowel de winkelier als de ambachtsman, zoowel de burger als de boer, in de klei zoo goed als in de hei. Het ligt dus ook niet aan den grond, het ligt aan den tijd. Alles is duur. Voor dienstboden, die niet half zooveel werken als vroeger en eens zooveel eten, betaalt men meer dan dubbel geld. De huishuur is schrikkelijker gestegen. Kleederen en eetwaren, die tienmaal slechter zijn dan vroeger, zijn ook wel tienmaal duurder, en moeten toch in veel meer hoeveelheid worden aangekocht; want worden de boden den heelen dag niet ruim en lekker voorzien, dan gaan zij loopen; en de kinderen worden boos en werken niet, wanneer zij geen schooner kleederen, wanneer zij minder eten of minder te verteren krijgen dan het dienstpersoneel. Vader en moeder kunnen wel sober leven en

zich dood werken, maar wat helpt dat? Als zooveel huur, zooveel belastingen, zooveel salaris moet worden uitgegeven. 't Is waarlijk een ellendige tijd, vooral als er nog magere jaren en overstromingen bij komen, en het is geen wonder, dat er zoovele arme boeren zijn.

Onze voorouders hadden een veel geringer inkomen en naar evenredigheid bijna evenveel lasten. Maar zij konden dat zinrijk en kostelijk spreekwoord beter in toepassing brengen: „**zet de tering naar de nering.**” Thans echter wordt men door de gewoonte des tijds meegesleept en gedwongen grootere verteringen te maken, dan de nering lijden kan. Vroeger moest men op boerendorpen naar een herberg zoeken, vooreerst, omdat er zoo weinige waren en tweedens, omdat er altijd een ander bedrijf bij uitgeoefend werd, zoodat zij veelal meer op boerderijen dan op herbergen geleken. Manufactuurwinkels waren er niet. Had men een jas noodig, dan ging men elders naar de markt of naar een stad, en men getroostte zich die moeite, omdat het maar een paar keeren in het leven voorviel en van de versleten jas werden onderkleederen gemaakt en dan schoot er nog een buisje van over, voor het zoontje bij zijn eerste Communie. Men kocht geenen japon, geen broek of vest, of men moest het geld van een koe, een kalf of varken in den zak hebben. Men vierde maar ééns in 't jaar feest; dan tracteerde men de heele familie op „*beuling*.” O, dat was zoo prettig, dan praatte men zoo gezellig over den bloeienden toestand der huisgezinnen, en hoe onze lieve Heer den oogst had gezegend, en hoe men het op stal en op het land zou overleggen, om in het volgend jaar weder een duitje over te leggen.

Zoo wisten zich onze voorgangers met weinig te behelpen en zij waren evengoed gezond en misschien meer

tevreden dan wij. En kwamen eindelijk vette jaren, dan had men de gelegenheid zich beter te voeden en te kleden. Dat was een goede vooruitgang, maar men ging te ver. Men had er geen erg in, dat er nog eens magere jaren konden terugkeeren, de weelde nam een verbazende vlucht, men holde vooruit en men kon zich niet meer inhouden. 't Is nu eenmaal de mode geworden, elk jaar de mode nog hooger op te drijven. En de verleiding is zoo groot. Er zijn zooveel spoorwegen, booten en trammen, die niet mogen stilstaan, zooveel winkels en herbergen, die niet mogen ledigstaan, er loopen zooveel venters met mooiigheden en lekkernijen rond, de huizen af, wier manden niet mogen volstaan. Het is geen schande meer schulden te maken, en hoe armer het heele dorp is, hoe meer moeite het doet om rijk te *schijnen*. Wie kan dien machtigen stroom van ijdelheid tegenhouden? Wie laat zich niet medeslepen? Men diende een ijzeren hart en wil te hebben, om aan zooveel verleiding weerstand te bieden. De beurs schreeuwt van magerheid, de schuld-eischers schreeuwen van teleurstelling, maar boven alles schreeuwt de juffer met haar gedurig verwisselend goud en zijde, de jonge mijnheer met zijn plezier en partijen, de huisbaas met zijn jeneverflesch, de huismoeder met haar altoos heeten koffiepote, hare cadetjes en mikjes, de kleine knaap met eene sigaar, die hij nauwelijks dragen kan.

O die verkeerde wereld, die zoo blindelings voortholt, die maar feesten viert, plezieren smaakt, gemakken zoekt en pronkt en praat, en de vertering zoo hoog voert, alsof de nering er beter van werd. Het schoone woord is versleten: „*Zet de tering naar de nering.*” Ouders, die den moed hebben, door woord en voorbeeld hunne kleinen van jongs af spaarzaamheid en matigheid te leeren, kun-

nen den toestand eenigszins verbeteren , maar algeheele ommekeer, dunkt mij, kan niemand te weegbrengen dan God, die, als de maat vol is, zijn volk zal straffen en genezen door oorlogen, pest, hongersnood en andere algemeene rampen.

Doch genoeg. Ik heb bewezen , dat niemand het mij kan kwalijk nemen, als ik maar een arme boer ben, die bij een dennenboschje woont. Allen zijn wij arm, allen gaan terug, behalve misschien de ouderwetsche stalen man, die in dezen tijd van verkwisting zich tegen honderde verleidingen kan verzetten en in het midden van den stroom als een zware houten paal kan staan blijven , waarop geschreven staat : *zet de tering naar de nering*.

III.

Zooeven sprak ik over het Boschje, waar ik bij woon, nu *over de vogels* in dat boschje , later over het leelijk beest onder de vogels in dat boschje.

We zijn in de Meimaand. Gisteravond , toen zich de lieve zon achter de westerkim verborg , verborgen zich ook **alle zangers van het boschje** in het donkergroene loover, wenschten elkander eene aangename nachtrust en sliepen zachtjes in. De spreeuwen vlogen nog in groepjes rond, maar streken eindelijk neer in het donkere nachtverblijf , terwijl ook allengs de musch aan haar avondgebabbel een einde maakte. Er heerschte een doodsche stilte, geen windje roerde tak of blad, geen stem werd meer gehoord, alles zweeg, en de hoogopgeschoten masten, omringd door statige eiken, schenen te luisteren naar de bevelen van den almachtigen God, die het heelal bestuurt en stilte gebiedt.

Zoo rust ook eens de woelige mensch, als het levenslicht is uitgegaan , en de stilte des grafs verkondigt de

Almacht van Hem, op wiens wenk de heerschzuchtige vorst, zoo goed als de arme bedelaar, eenmaal zwijgt en het hoofd nederlegt. Zoo wordt het ook stil en donker in de ziel van den sterveling, die door de zonde het licht der genade verliest, zijn levenslust is over en maakt plaats voor duisternis, wroeging en verdriet, totdat de genaderijke Vader des hemels in zijne erbarming dat schoone licht wederom ontsteekt, den boetvaardigen bekeerling vergiffenis schenkt en hem tot een nieuw leven vrijzen doet.

Ook over ons boschje is de zwarte nacht eindelijk heengegaan. De dageraad, de voorlooper des lichts, haalt langzaam het groene tapijt van loover uit de duisternis te voorschijn; en in het midden der plechtige stilte verkondigt dra de waakzame merel de aankomst van het nieuwe licht. Zijn welluidend orgaan, begeleid en versterkt door de echo, wekt al het pluimgediert.

Welhaast ontwaakt het vinkje uit zijn zoeten droom, de houtduif opent hare oogen, het sijsje springt te voorschijn, en binnen weinige oogenblikken zijn allen op de beenen. Zij schudden hunne kopjes, scherpen hunne bekjes en het gansche bosch weergalmt van een verrukkelijk accord. Het is alsof een convent van kloosterlingen, uit hunne legersteden opgesprongen, in den vroegen morgen, in het koor der kerk, met opgeheven geest en hart, met heilige vreugd op 't gelaat, den lof des Scheppers zingt, die daarboven troont, met innig welgevallen dat heerlijk schouwspel aanziet en de zoete tonen opvangt. De overste heft het loflied aan en alle monniken vallen in, met verschillende stemmen, maar tintelend van eenzelfden liefdegloed jegens den Allerhoogste, dien zij prijzen, danken, bidden.

Zoo opent de merel, met zijn gulden bekje, het koor der natuur en weldra springen allen bij. De tortel kirt, de houtduif kreunt, de distel tjilpt, de goudvink kweelt, de spreeuwen fluiten, de huismusch sjirpt, het winterkoninkje babbelt, de gele merel wielewaalt, de kauw kwaakt, de ekster krijt, de kraai krast, de meerkol krijgscht, het meesje herhaalt: „tsiet, tsiet, zingje mee, zingje mee,” de botvink zegt onvermoeid zijn voortreffelijk deuntje op en wordt telkens door zijn broeder in de nabijheid beantwoord. In de verte konkelt de grasmusch, de leeuwerik kwinkelt hoog in de lucht, tureluurt en gorgelt; de kwikstaart wipt en schiet over 't grasveld heen en neuriet; „siepsewiet.” De schoone zwanen kwakelen in de frissche wateren, die de wortels van het boschje drenken, de krekel kriekt aan de boorden der grachten en de schrijvers roepen in de struiken: bidden, bidden, bidden wat uw plicht is. Allen begroeten den gloeienden dageraad en hun gezang weerkaatst in den blauwen hemel, om den Heer der Schepping te loven, die aan alles een nieuw leven geeft, die alles bezielt en juichen doet. Wie kan zich langer tegenhouden? Wie zal niet medezingen?

Lieve Broeders, komt naar buiten,
Vroolijk lacht de lentedos,
Hoort, hoe lief de vogels fluiten,
Kwinkeleeren in het bosch.
Hoort het vinkje, hoort het sijsje,
Allen hebben juichensstof,
Ieder zingt zijn eigen wijsje,
Allen zingen: „God zij lof.”

Wie geraakt niet in verrukking bij het hooren van zulk een lofgezag? Wie zal den goeden God niet min-

nen, in wien het gansche vogelenheir zijn behagen schept?
Wie schaamt zich niet in zijne ziel, de vriendschap te
derven van Hem, die zoo door de stomme natuur wordt
geprezen, verheerlijkt, aangebeden en toegejuicht?

Tot overmaat van geluk zag ik verleden jaar herhaaldelijk een paar ooievaren over het vroolijk boschje henschuiven en al klappende zich neervleien op een nest, in het toppunt van een nabijzijnden eik. Toen zong ik:

Ooievaar, lepelaar,
'k Zit zoo graag naar u te kijken,
Als gij, dragend dat ge zweet,
Over 't weemlend bosch komt strijken,
En van rusten noch poozen weet."

En wat ik nooit vergeten zal, in Mei van '82 hebben wij een bezoek gehad van een onovertroffen nachtegaal.

Met open raam en open ooren zat ik toen te luisteren naar zijne zoete melodiën. Zijn bekoorlijk gekweel wekte mij 's morgens zeer vroeg, bracht mij 's avonds ter ruste, deed mij insluimeren in een vreugdevollen droom en heeft mij niet zelden naar den hemel verplaatst. Waarlijk het was een hemelsch geluid. Om twee of drie uren in den nacht, als zijne makkers nog sliepen, weergalnde zijn veeltonig speeltuig van uit het donkere boschje over akkers en weiden en alles scheen in stomme verbazing nog laat in den avond toe te luisteren. O! dat kwinkeleeren met duizenderlei klanken en tonen en slagen en kweeltjes en fluitjes in éénen adem zonder ophouden, hoe verrukkelijk schoon, hoe zielbetooverend! Wanneer ik dan de deftige zwaan door het heldere water zag roeien of met uitgestrekte wieken er over heen plassen, zonder een fatsoenlijk liedje te kunnen opzeggen, dan dacht ik bij mij zelven:

Mooi zijt ge, zwaantje, boven velen,

Slank en statig buiten kijf,
Kostbaar dons bedekt uw lijf,
Maar wat kan dat andren schelen?
Zie den kleinen nachtegaal,
Gruuw en pover in de veeren,
Maar wat kan hij kwinkeleeren!
Zwaanlief, hé, dat 's meer dan praal!"

Gewis de blanke zwaan, met al haar schoon gevederte en hare fiere houding, is niets bij dat grauwe vogeltje zonder kleurenpracht, dat, arm en nederig in het donkere hout verscholen, door zijn welluidend orgel alle geesten vervoert, alle harten verteedert.

Zij, die nederig en klein, zich voor het oog der menschen trachten te verbergen, worden, door de milddadigheid van den Algoede, met inwendige gaven verrijkt en winnen door hunne zedigheid en eenvoudigheid zonder moeite de genegenheid van God en van de menschen, terwijl pronk- en praalzucht slechts bespottung verwekken. De kleine nachtegaal is het beeld van den nederigen Christen, die geen werk maakt van zijn lichaam, van zijne kleeding, van zijn naam, maar die in verborgenheid door de schoone stem zijner ziel de hemelen bekoort. Meer nog is die kleine zanger het beeld van de Engelen hierboven, die volstrekt geen lichaam hebben en voor het menschelijk oog geheel onzichtbaar zijn, maar die door alle eeuwen heen den God der Heerscharen toeroepen, zingende: „Heilig, Heilig, Heilig."

O, mijne broeders, heeft de groote God hier op aarde in de verstandeloze natuur zulke verrukkelijke koren, wat zal de muziek dan in den hemel zijn?

I V.

Wij bevinden ons in de vogelenwereld. Zooeven ver-

maakten wij ons met hare poëzy, laat ons nu tot de proza overgaan. **De vogels toch zingen niet alleen zij werken ook**; anders zou aan het zingen spoedig een einde komen.

Na een tijdlang den schoonen morgen door hun liefelijk gejubel te hebben opgeluisterd en den goeden God dankbaar lof gezongen te hebben, beginnen zij te werken. De een zoekt voedsel voor zich zelve, de ander voor zijne jongen, een derde bouwt een nest, allen werken, niemand luiert. Zoo moet ook de mensch, wil hij genoegelijk leven, 's morgens vroeg de matte leden rekken, en in één, twee, drie de gewasschen handen aan het werk slaan. Om dit goed te vatten en onze ziel daarvan te doordringen, tik ik met mijn stemsleutel op den rand van mijne tafel, breng hem aan mijn oor, ik luister en hef het lied aan van een groot dichter, opdat al mijne lezers medezingen:

. ziet in 't rond,
Hoe elk gedierte ontwaakt met d'eerste morgenstond,
De frissche leden rept met rennen, dartlen, springen,
Met klappren door de lucht en 'tochtendlied te zingen!
Zich alles weemlen en krioelen over 't land,
En klaatren in den stroom en wiemlen door het zand."

De vogeltjes zijn nooit vroolijker, speelscher, dartelder, ijveriger en werkzamer, dan in den gloed van den lieven morgenstond. De haan stapt haastig voort en draait zijn kop heen en weer om zijn voedsel te vinden, terwijl hij zich nauwelijks den tijd gunt om zijn kraaienden buurman te beantwoorden. Hij bukt dan weder aanstonds neer, hij kijkt, hij zoekt, hij pikt. De hen verraadt door haar aanhoudend kakelen, dat ze haar ei reeds heeft gelegd en ze schijnt er op te zwetsen, dat niemand weet waar

het ligt. De leeuwerik steigert naar den hemel en houdt het grazend vee voor den gek, dat hem niet genaken kan. Alle boomen en gewassen bewijzen door den sterken verkwikkenden geur, dien zij verspreiden, dat zij nooit beter leven, nooit harder werken, dan in de eerste stralen van de gloeiende morgenzon. De geheele schepping leeft en tiert en dartelt en werkt; en de mensch? De koning der schepping, zou dan nog achter dikke gordijnen verscholen, in de veeren en dekens begraven, in zwarte duisternis gehuld, als een doode in zijn somber graf daar nederliggen, beroofd van al de edele genoegens, al dat glanzend licht, al den levenslust van daarbuiten. Neen, lieve vrienden, fluks op de beenen, de haan wekt u, de vogeltjes bespotten u, de groote zonnescijf is schaamrood over uwe luiheid, fluks uit de veeren; hart en geest naar den goeden God, die alles herrijzen doet, hoofd en handen diep in het frissche water, de knieën op den grond voor het beeld van den Gekruiste, en dan fluks naar buiten in al de weelde van den lieven schoonen dag aan het werk, aan den arbeid!

Hebt gij het geluk niet te werken onder rund- en pluimgedierte en met den leeuwerik of den merel Gods lof te zingen: daarbuiten, werk dan ijverig in uwe kamer of winkel, vraag 's morgens den lieven Heer, dat hij al uw werk van den dag met zijn genadedauw besproeie en als een reuk- of dankoffer aanneme. Hard is uw lot, als gij u niet bewegen kunt in de vrije natuur, maar begeef u dikwijls in den geest derwaarts en vereenig u met de zoete accoorden, wier geluid, helaas, niet tot u doordringt. Maar wacht u wel met verachting neer te zien op de buitenwereld of het landelijk leven en te zeggen: „'t Is maar een plat en stil dorp met lompe boeren.”

Geheel anders dacht daarover de beroemde latijnsche dichter, wiens verzen ik zoo goed mogelijk voor u wil vertalen. Luister dan :

Welzalig hij, die ver genoeg
Van 't eeuwig stadsgewemel,
Van 's vaders erf met os en ploeg,
Zich schept een stillen hemel.
Hij evenaart het voorgeslacht
In onschuld, sterkte en vrede.
Geen woekerjood komt onverwacht
Zijn levenslust vertreden.

Ja, zooveel er waar geluk op aarde te vinden is, het wordt niemand in ruimere mate toebedeeld, dan hem die werkt, en op de eerste plaats hem, die werkt in de vrije lucht, den landman, **den boer**, met zijn roode dikke wangen; met zijne heldere oogen, de spiegels van tevredenheid; met zijne stevige vereelde handen; met zijne uitgezette schouderen; maar vooral met zijne onschuldige, geruste en blanke ziel. Waarom is hij zoo gelukkig? Omdat hij de wereld met al hare ellenden niet kent, omdat hij zich tevreden stelt met een stuk grond, met zijns vaders erf en zijn vee, 't geen in alles voorziet; omdat hij weinige behoeften heeft; omdat hij werkt en altijd werkt en het hardste werkt en werken zijn plezier is; omdat hij zijn werk verheft en adelt en heiligt door zijn groot geloof en door zijn vast vertrouwen op den goeden God, van wien hij dagelijks den zegen behoeft en vraagt over zijne velden en vruchten.

Hij behoeft geen geneesheer, omdat hij sterk en gezond is als de Patriarchen van de oude wet of als de oude Batavien, omdat hij geen vervalschte spijsen eet en de kleinere ongesteldheden, die hem soms aangrijpen, met werken

en zweeten en huismiddelen verzet. Hij behoeft geene vrienden, want hij heeft genoeg aan „zijn wijf en twalef kienders,” en zijne vrienden zijn zijn paard en zijne koeien, die hem en zijn huisgezin onderhouden. Hij weet zeer goed, dat vele vrienden, drinkebroers en speelmakkers, geen voordeel aanbrengen, want het „Masker van de wereld” heeft hem in zijne jeugd ingeprent:

„Zij zeggen, dat Jan een beste man is,
Zoolang er bier in de kan is.

Maar wacht, als het bier er eens uit is,
Dan zegt men, dat Jan maar een guit is.

Op het veld praat hij met zijn paard of fluit met de vogels; binnenshuis in de lange winteravonden vertelt hij aan zijn huisgezin, waar hij als een koning wordt geëerd, uit zijn jongen tijd, uit een of ander schoolboek, uit de bijbelsche geschiedenis of uit den catechismus. Des nachts slaapt hij gerust, vooreerst omdat zijne vermoeide ledematen geen ratten of muizen hooren, ten tweede, omdat hij den effectenhandel niet kent, noch ooit het doodzweet van couponknippers en loters en waaghalzen begrepen heeft, ten derde, omdat hij voor geen dieven beducht is, want deze weten zoo goed als de baas, dat er weinig te happen is. Pater van Meurs zegt: *Wie op rijkdom slapen wil, ligt geen tien minuten stil.* Maar hij bezit het geluk, dat de wijze man verlangde, toen hij zeide: „*O God geef mij noch armoede, noch rijkdom, maar schenk mij slechts wat noodig is voor mijn onderhoud.*” Hij is gelukkig, omdat hij van zijn land en van zijn stal alles trekt, wat hij noodig heeft en geen bakker, geen slachter, ja, haast geen kleermaker behoeft aan te spreken. Zijn sterke arm of de nijvere vingers van zijne vrouw en van zijne kloeke dochters verschaffen hem alle benodigdheden.

Hij heeft den tijd of den lust niet, zich in de tallooze gevaren te begeven, in 't midden eener dwaze wereld; hij vreest en dient zijn goeden God, die dagelijks zijne landouwen besproeit, zijn vruchten doet leven, wasdom, vreugde geeft. Waarlijk, 't is een stille hemel, zulk een bedrijvig, afgezonderd, genoegelijk en onschuldig huisgezin!

Het is maar jammer dat sommige boeren den fijnen heer gaan spelen en daarmede hun geluk verspelen. Jammer dat zij zich door de wereld laten misleiden, hun genoeg en buitenhuis gaan zoeken, en zoo de liefde voor hunnen stand, den ijver voor hun werk, de gehechtheid aan hun huis verliezen, en ongemerkt zich zelven diep, en dieper nog hunne kinderen, in ellende dompelen. O mochten allen de lieve vogels in hunne werkzaamheid, hunne spaarzaamheid en huiselijkheid navolgen!

V.

De koude winter echter ontvolkt ons boschje, want het meerendeel der zangers kan de guurheid van het jaargetij niet verdragen en vlucht naar warmer oorden. Maar zoodra de groene lente nadert, keeren allen terug en de vogelenkenners getuigen, dat zij, hoever ook verwijderd geweest zijnde, dezelfde plaats weten terug te vinden, dat de ooievaar en anderen hetzelfde nest wederom innemen, tenzij buitengewone omstandigheden zulks niet gedoogen. Het mag waarlijk een wonder heeten, dat zij uit een ander werelddeel terugkomende, zonder landkaart of spoortrein of wegwijzer een zoo verre reis kunnen maken en regelrecht terugzeilen naar de oude woonsteê. Men zal zeggen dat hun instinkt hen daartoe drijft, maar dan moet dit instinkt zelf iets wonderbaars wezen, het moet geleid en ingegeven worden door een verstandig, ja een alwetend wezen, door den voorzienigen God, die

alles bestuurt, zoowel den winterkoning als den ooievaar en struisvogel.

Het is voor ons een vingerwijzing, wij zien hierin, dat onze lieve Heer ook van den mensch verlangt, dat hij bestendig op de plaats blijve, die voor hem is bestemd **en de veranderlijkheid, het zwervend leven is niet alleen een groot gebrek, maar ook een groot ongeluk.** De wereld is ongedurig, zij wil altoos op een andere plaats zijn dan waar zij is en zijn moest. Men heeft geen vaste woonplaats meer, men doet niets dan vertrekken, verhuizen en reizen. Men is nergens in geen dienst of stand content, men is nauwelijks aangekomen of iets begonnen, of men vertrekt weder en dreunt rond van het eene huis naar het andere, van de eene bediening naar de andere, en het ergste is, dat men nooit tevreden, altoos weer naar rust en tevredenheid zoekt en zucht, „want de woonplaatsverandering,” zegt Thomas van Kempen, „heeft velen bedrogen.”

De dienstboden en werklieden vinden het geluk niet, dat zij nu hier dan ginds met zooveel drift najagen, en zij worden in tijdelijk en geestelijk opzicht al langer hoe slechter, als zij zich niet weten te schikken in de lasten en kruisen, die hen omgeven, en zich niet voegen naar de luimen der menschen, met wie zij wonen en onder welke zij staan. Zij moeten, zoolang het kan, blijven waar zij zijn, mits geen billijke redenen tot het tegendeel dwingen. Zij moeten zich schikken en zij zullen gelukkig zijn. Het is zoo aangenaam te hooren, dat deze of die 25, 50 jaren bij eenzelfde baas heeft gewoond of eenzelfde patroon heeft gediend. Zij worden als kinderen des huizes beschouwd. Zij gevoelen zich in de vriendschap en het vertrouwen hun meesters echt gelukkig.

Wat komt er echter van hen, die nergens kunnen blijven? Dat zij veelal vreemd zijn en nooit een waren „tehuis” vinden. Niemand acht hen, niemand vertrouwt hen. Hoe gedragen zij zich? De Pastoor kent ze nauwelijks of ze zijn weer heengegaan. En als hij ze kent, wat zegt hij dan? „Dat vreemd volk is in den regel slecht, het is niet te vertrouwen, het zijn lompe, losbandige menschen; die wispelturige zwervelingen, ze hebben geen bestendige woonplaats en daarom ook geen eigene parochie of pastoor, zij bemoeien zich weinig met de kerk en den godsdienst, en ik heb liefst dat ze maar geen vrienden vinden, dat niemand mijner getrouwe parochianen met hen omgaat.”

Ook daarom is de landman zoo gelukkig, dat hij in dezelfde buurtschap wonen blijft, waar zijne ouders en voorouders, soms tot in het tiende geslacht gewoond hebben. Het gebeurt somwijlen dat het huis der ooievaars bouwvallig wordt, dat een roofzieke kat de jongen vermoordt van den zoetluidenden nachtegaal, en in dit geval zijn die naarstige dieren genoodzaakt een ander verblijf te zoeken, maar zij verhuizen niet ver, en als de kleinen tot den mannelijken leeftijd gekomen zijn, bouwen zij hun nestje in de nabijheid der anderen. Zoo wordt ook soms den landman gedwongen een andere woning te zoeken, maar hij blijft liefst in 't ouderlijk huis, ten minste in de parochie, waar hij gedoopt is, waar hij de menschen kent, waar hij door de menschen wordt gezien en geacht, waar hij den aard van den grond weet.

Ja, het is zoo nuttig en aangenaam voor lichaam en ziel in hetzelfde huis te wonen, denzelfden grond te bebouwen, in dezelfde kerk te bidden, als vader en grootvader en overgrootvader en voorovergrootvader eeuwen-

lang gedaan hebben. Men houdt het huis en erf in eere, omdat men begrijpt, dat men werkt voor kinderen en kleinkinderen, die daar zullen blijven; de huiselijke haard is veel aangenamer, omdat daar ook de voorvaderen gezeten en gepraat hebben, omdat men er van jongs af aan gewend is; men werkt graag op het land, men maakt met vreugde den grond vet en vruchtbaar, als hij een geschenk is der ouders, die in 't zweet huns aanschijns daar hun God hebben gediend en als men weet, dat de kinderen er de vruchten van zullen plukken.

Welzalig hij, die ver genoeg
Van 't eeuwig stadsgewemel,
Van 's vaders erf met os en ploeg
Zich schept een stillen hemel!

Ja, dat huis met zijne landouwen, met altoos dezelfde brave familie, ja, het is een stille, een eeuwendurende hemel, het afbeeldsel van de zalige woonstede hierboven, die altoos dezelfde blijft en waar niet slechts dezelfde familie, maar ook eeuwig dezelfde personen het grootste geluk genieten! **Eigen haard is goud waard**, maar hoeveel kostbaarder is dan de haard, die niet alleen eigendom is, maar het ook altoos van een en dezelfde familie geweest is? Die leuningstoel, waarin grootvader zijn pijpje rookte en zijn rozenhoedje bad; dat spinnewiel, waaraan grootmoeder menig duitje heeft uitgespaard, waarlijk, ze zijn dierbaar aan rechtgeaarde kinderen.

De ooievaar behoudt zijn nest,
Doe dit ook, dan doet gij best.

V I.

Om nu te eindigen, waarmede ik had moeten beginnen, ga ik eindelijk vertellen, welk soort van beest den 29n Januari 1884 in ons bosch zulk een rumoer maakte,

den geheelen omtrek ontstelde, de lucht vol vogels joeg, mij den schrik op het lijf joeg en zes nummers in dit boekje joeg.

't Was 's morgens vroeg. De hanen waren wakker, de boeren nog niet. De klok had nog geen vijf geslagen. De lezer zal echter willen gelooven, dat zij, die bij zulk een jolig boschje wonen, als ik de vorige keeren beschreven heb, gemakkelijk de gewoonte krijgen om vroeg uit de veeren te kruipen en voor dag en dauw den neus even buiten de deur te steken, om te zien welk soort van weer we van daag hebben zullen. Welnu 't was nog voor vijven.

't Was buiten donker, zeer donker. De maan had haar gezicht omgekeerd en kon dus geen blik werpen op ons verscholen boschje, en het sterrelicht werd door dikke wolken belemmerd. Een zoele wind streek langs mijne wangen. In den omtrek lag nog alles in diepe rust. De hanen lieten zich bij wijlen hooren, maar onze vogeltjes waren nog niet uitgeslapen.

Wat hoor ik daar?... Een angstgeschrei snijdt door mijne ooren, dringt door tot merg en been en doet mij huiveren, wat is dat? Hoor! het is het kermen van een kind — neen — ja toch van een kind ... Ik spring vooruit en luister nog eens waar de stem vandaan komt. — Uit een boschje, ja uit de grachten van het boschje. En meteen ontstaat een opschudding in alle boomen en takken, in eens fladderen alle vogels, die in den kouden winter in ons dicht en warm boschje komen overnachten, naar boven, hoog in de lucht. Zij zwerven angstig rond, en door de duisternis misleid, komen velen in hetzelfde bosch terug, om van schrik weer aanstonds weg te vliegen. Ik nader en ik luister, en het wordt mij duidelijk,

dat het niet de noodkreet is van een kind, maar het gekerm van een duif boven in de takken. Het akelig geluid wordt onderbroken, 't wordt zachter en sterft langzaam weg. Nu begreep ik, dat een armzalig duifje door een roofvogel was gewurgd, dat ik dus niet verder behoefde te gaan en gerust kon zijn omtrent den vermeenden drenkeling.

Ik keerde mij dus om, maar het geval had mij zoo geschokt, dat ik het niet aanstonds uit mijn geest kon verzetten. Daar kwam nog bij dat deze gebeurtenis juist plaats had op den feestdag van den H. Franciscus de Sales, den man, die uit alles, wat hem overkwam, geestelijke lesjes wist te trekken. Ik had zooeven zijne geschiedenis gelezen en mij herinnerd, hoe hij alles wat hij leerde, door gelijkenissen uit het dierenrijk wist op te luis-teren. Is het dan wonder, dat ik een poging deed, om dien grooten man voor dezen keer eens na te volgen, en te overwegen, wat de moord, die mij daar ontroerd had, wel beduiden kon?

Helaas! dacht ik, hoevele duifjes worden op dergelijke wijze in de duistere wereld gegrepen. Zij slapen een heelen langen nacht gerust en zie, op eens komt daar de roofvogel en wurgt ze zonder genade.

O lieve Hemel! heb medelijden met zooveel duizenden ongelukkige zieltjes, en als ik er iets aan doen kan, och, laat mij haar dan wakker schudden door een hartelijk woordje, opdat zij de oogen openen, voor haar naderenden ondergang, en wederkeeren tot het licht des geloofs en der genade.

Zoo ongeveer deed de goede God mij denken en nog denzelfden dag brachten de hiervolgende woorden van Dr. Schaepman in *De Tijd* mij het voorval van den mor-

gen weder te binnen: „De Kerk, zoo schreef hij toen, is als de zon. Telkens als zij ter kimme daalt, verschijnen de kinderen van den nacht en zingen den ondergang van het licht. Maar de morgen komt en het licht herrijst. En de goedige zon sluit de oogen der nachtvogels door de macht harer gouden stralen, opdat zij voortdroomen in hun ijdel en zegedroom.” De Kerk is die heerlijke zon, die alle harten en hoofden verlicht en verwarmt. Buiten de Kerk niets dan dwaling en koude en duisternis. Zij die in den donkeren nacht van het ongeloof verscholen liggen, die het licht des geloofs niet kennen, kennen ook de boosheid der zonde niet, kennen geene eeuwigheid, geen hel, geen duivel; zij slapen, hun geweten is verstompt, hun geest droomt van aardsch geluk en blindelings vallen zij in de armen van den eeuwigen dood.

Ook zijn er, en hun lot is nog veel erger, die wandelen onder de zon, maar haar licht niet willen zien en hare warmte niet gevoelen, die wel in de Katholieke Kerk zijn gedoopt, misschien ook het onwaardeerbaar geluk hunner eerste H. Communie genoten, maar allengs hunne oogen voor het licht der waarheid gesloten hebben. Zij zijn ongelukkig in handen gevallen van makkers, die meer wilden weten dan de Pastoor of Kapelaan; zij hebben boeken gelezen, welke met de mirakelen spotten en over de Kerk en hare Priesters veel kwaad wisten te vertellen waarvan ze nog nooit hadden gehoord, maar dat ze toch langzamerhand meenden te moeten gelooven; zij lazen couranten, die er maar op aan liegen, omdat er altijd iets van hangen blijft. En zie, daar ze weinig van hun catechismus onthouden hadden, begonnen zij te twijfelen, en zij vonden het veel plezieriger hunne opkomende hartstochten den vrijen teugel te laten, niet meer te gaan

biechten of ten minste alleen voor den schijn te biechten, om vader en moeder tevreden te stellen. En zoo, helaas! zoo geraakten zij al langer hoe meer in dwaling, in duisternis en ellende, zij wendden hunne oogen af, om het licht der schoone zonne niet meer te zien, de vermaningen der Katholieke Kerk uit den mond harer priesters en van brave Christenen niet meer te hooren, hun goed voorbeeld niet meer te volgen. De deur huns gewetens werd gesloten, en dat geweten sliep, en sliep zijn eeuwigen doodslaap. En de ziel wordt niet meer wakker, dan wanneer de akelige zeis des doods haar tegengrijnst. Dan mogelijk slaakt het ongelukkig geweten een akelig noodgeschrei, maar te laat. Het is te donker om nog te ontvluchten, men moet sterven, eeuwig sterven!

Welzalig dan zij, die altoos blijven wandelen in het licht des geloofs, in de onderwijzingen der Katholieke Kerk licht blijven zoeken en warmte in hare H. Sacramenten. Worden zij tot zonde bekoord, zij weten wat te doen. Zij kennen er de boosheid van, omdat zij zien. Wat zien zij? Zij zien de hel, den hemel, den Gekruiste in het licht, dat de Kerk hun schenkt, in het licht des geloofs, dat hen leert voorzichtig te zijn, en zich door het gebed tegen alle aanvallen te wapenen.

De Kerk, die verlichtende zon, leert hen het onschatbaar geluk van een goed geweten, leert hen den raad in te winnen van brave ouders, altoos op hunne hoede te zijn, alle gevaren te vluchten. De Kerk verlicht hen dus en verwarmt en versterkt hen door hare H. Sacramenten, om met gemak alle driften te beteugelen, alle gevaren te trotseeren en na mogelijken val oogenblikkelijk op te staan, om bij haar nieuwe krachten te putten en sterker dan ooit te voren te wandelen op den weg der

deugd. En als de laatste dag gekomen is, hooren zij hen, die hier in de duisternis alle genoegens des levens volop genoten, al zuchtende weeklagen en wanhopend uitroepen: „*Daar zijn ze, die we eens veracht en bespot hebben. Wij meenden, dat zij dwaazen waren en ach! hoe dwaas waren wij zelven. Ziet eens, hoe zij opgenomen zijn onder de kinderen des Hemels en met de Heiligen gelukkig zijn!*”

Wat was nu het afgrijselijk beest, dat een zoo jong en weerloos duifje wurgde? Het was een dier, dat wel oogen heeft, maar het daglicht niet verdragen kan, 't moet een uil, ja een leelijke uil geweest zijn.

En tot loon van mijn arbeid, die thans ten einde is, vraag ik u, lieve lezer, slechts twee zaken, die van groot belang zijn en die gij nooit vergeten moet. Vooreerst, dat gij niet aan een uil gelijk wordt, door uwe oogen te sluiten voor het schoone zonnelicht, dat de ware Christenen in de Katholieke Kerk genieten, dat gij de christelijke onderwijzingen gaarne hoort en leest. Waartoe anders dienen uwe oogen dan om te zien? Waartoe anders dient het onschatbaar licht des geloofs, dat de goede God u schonk, dan om in dat licht te wandelen en braaf te leven.

Ten tweede vraag ik u, dat gij den uil niet gelijk wordt, door in het donkere rond te waren en op roof uit te gaan. De uil is zoo geschapen, maar gij zijt van God uitverkoren om in het glanzend licht der H. Kerk de waarde van uwe ziel en het groot belang uwer eeuwige zaligheid te kennen. Welk een ondankbaarheid en boosheid, van dat geluk, waarvan, helaas, zooveel verstoken zijn, geen goed gebruik te maken en zijnen wellust te zoeken in de duisternis, in de zonde, in het donker en ellendig rijk van Satan. Maar vooral welk een gruwel,

onschuldige zieltjes, die nog geen kwaad kennen, in de duisternis te vermoorden, haar in de zonden te smoren en te dompelen in een eeuwigen ondergang. O mijn vriend, aleer gij zoo iets begaat, aleer gij door woord of daad anderen ergert, laat u eerst met een molensteen aan den hals in de zee werpen. Dit is de raad van den goddelijken Verlosser der zielen en ook van den schrijver.

ZESDE KAPITTEL.

Buitenshuis.

De wereld is in zeker opzicht veel vooruitgegaan. Natuurkundige wetenschappen hebben een ongekende hoogte bereikt en de schat dier wetenschappen wordt nog voortdurend door nieuwe ontdekkingen verrijkt. Om iets te noemen: het oude olielampje, met een vlammetje als een gloeiende spijker, is reeds lang verdrongen door het veel heldere petroleumlicht; behalve de petroleumlamp wordt het gaslicht gebezigd, om straten en winkels en kamers te verlichten, en beiden loopen weer gevaar eerlang te zullen moeten wijken voor het electrische licht. Per telegraaf heeft men in weinige oogenblikken naar een andere stad of land of werelddeel bericht gezonden. De telefoon stelt ons in staat, om ons met afwezigen mondeling te onderhouden.

Waar vroeger de kar tot haar as toe in het slijk zonk, daar rijdt men thans over gladde kunstwegen. De voorvaderlijke trekschuit heeft uitgediend, de schepen worden door de kracht van den stoom over den golvenden water-

spiegel gedreven. Geheel Europa is verbonden door een net van spoorwegen, welke u in weinig tijds door heiden en weiden, door akkers en bosschen, over rivieren en onder bergen door, uren ver verplaatsen. De tramweg is al weer een nieuw middel van verkeer. Al die uitvindingen hebben een grooten invloed gehad op den gang der maatschappij, maar hoe voortreffelijk en voordeelig die zaken ook zijn voor het handelsverkeer en den stoffelijken bloei des lands, toch moet gezegd worden, dat zij mede invloed hebben gehad op het zedelijk leven van den mensch. Het is waar, de telegraaf, de telephoon, spoor- en tramwegen kunnen geen rechtstreekschen invloed hebben op 's menschen gedrag, maar zij stellen de eene plaats met de andere, het eene land met het andere, het eene volk met het andere in gemeenschap; men hoort en ziet en leert vreemde zeden en gewoonten; men komt willekeurig of onwillekeurig met de groote wereld in aanraking, men leert hare ijdele manieren, zinnelijke vermaken en zondige uitpattingen kennen en weldra zoeken en beminnen, en zoo zijn de plaatselijke gewoonten, deugden, zeden en gebruiken door vreemde elementen van lieverlede verbanpen geworden. Dit is nog te gereeder geschied, wijl de mannen van onzen tijd door slechte lectuur en onderwijs bevooroordeeld, blindelings het oude verwerpen, zich van de banden van gezag en overheid trachten te ontdoen, vrijheid en onafhankelijkheid zoeken, en slechts streven naar nieuwigheden en overdreven zingenot.

Intusschen beginnen wij vooral gevaar te loopen ons schoonste sieraad, onze oude en welbekende **deugd van huiselijkheid** te verliezen. Velen beginnen hun genot en eenigste voldoening niet in huis, maar elders te gaan

zoeken. In eigen werkkring, in plichtsbetrachting, in huiselijke eendracht en liefde vinden ze geen vrede meer. Het schijnt, als hebben zij het zich vast als eene manie in het hoofd gezet, dat men om genoeg en uitspanning te hebben, naar den vreemde moet. Men zou haast zeggen, het eigen dak dreigt hen — des Zondags vooral — op het hoofd te vallen. Een knappe dokter, die hen van zoo ingekankerde dwaalbegrippen genezen zal! En toch moeten zij zelven bekennen, dat al die gezochte verstrooiing, afleiding en uitspanning eerder bezwaart dan verkwikt, en dat men veel gelukkiger is, wanneer men lust, voldoening en tevredenheid vindt in eigen huis, in zijn eigen werk en bij zijn eigen volk, dan wanneer men die bij andere menschen of op andere plaatsen moet gaan zoeken.

Inderdaad, wat moet men al niet ondervinden, als men te dikwijls voor zijn plezier uitgaat? Bij den eenen zijt gij niet recht welkom, gij wordt er koeltjes ontvangen, er wordt u niet veel bijzonders gepresenteerd, er wordt niet zoo hartelijk en zoo druk met u gesproken als gij wel wenscht; gij verveelt u en gij haast u om te vertrekken, een paar uren vroeger dan gij van plan waart. Bij een ander schijnt gij welkom te zijn, maar ongelukkig voor u is er ook iemand, die daar bijzonder in de kas ligt; deze krijgt de eereplaats en in alles den voorrang, alle attentie is hem gewijd, en gij — die wellicht zoo goed of beter denkt te zijn als die andere — gij schijnt er maar voor een te meer bij te zitten: het hindert u erg, en gij zoudt wel wenschen met goed fatsoen weg te zijn om wat vrijer te ademen. Bij een derde komt gij onverwacht, gij brengt de menschen in verlegenheid, en wordt door hunne verlegenheid wederkeerig in verlegenheid gebracht; wenscht gij dan niet, dat gij die visite

maar niet afgelegd had? Bij een vierde is men niet tehuis: wat aangevangen? Ge schaamt u om weer recht naar huis te gaan, een andere uitvlucht te beproeven, is dikwijls te gewaagd.

En hoezeer wordt niet zelden uwe teergevoeligheid geprikkeld, nu eens gesard of beschaamd, dan weer als een speelbal door het liefdelooze gezelschap bejegend, dat zoudt gij onder de uwen niet geleden hebben. Nu eens wordt het geheele gezelschap door een derde ten zijnent genoodigd, alleen gij wordt merkbaar uitgesloten; dan eens wordt er gesproken over iets wat u hindert, of wel gij wordt beschaamd gemaakt, uwe geheimen worden ontsluit, uwe hoop ingeslagen; dan zult gij wel denken, het is onbeleefd, maar wat kunt gij er aan doen, wat anders dan schaamrood veinzen ze niet te hooren en stilletjes zwijgen. En al is ook alles geweest, gelijk gij het wenschen kunt, dan nog komt gij tehuis met een verwarden geest, met een bezwaard gemoed en een vermoeid lichaam. In plaats van naar geest en lichaam frisch en uitgerust, weder beter te kunnen werken — wat toch het doel onzer uitspanning moet zijn — zijt gij minder geschikt geworden, en in plaats van meer mensch te zijn, zijt gij minder mensch. Gij gevoelt u in uw eigen gezin en in uw eigen huis minder te huis en minder gelukkig en tevreden met uw gewone bezigheden, als gij uw vermaak op den duur elders gaat zoeken, terwijl de uitspanning, in eigen huis en familie genoten, het dagelijksch geluk en de inwendige tevredenheid pleegt te vermeerderen.

Grooter nog zijn *de gevaren voor 't geestelijk leven* van den mensch. Toezicht, vrees en schaamte zijn al mede van de krachtigste beweegredenen voor de onnadenkende jeugd om het kwaad te laten. Door de uithuizigheid van

ouders en oversten komen dochters en dienstboden buiten toezicht; 't zal „vrijhof” zijn en dat weten zij geregeld reeds lang te voren; wat al afspraakjes kunnen er niet gemaakt worden! Dan kan men joelen en jubelen, dan kan men zeggen en doen, wat het hart ingeeft, want er zal uit de school niet geklapt worden, dan kan komen wie wil, men heeft zich voor niemand te schamen en niets te vreezen. En als vader en moeder 's avonds laat te huis komen, dan is alles doodstil, men steent en geeuwt alsof men 't al dien tijd van verveling bijna heeft moeten besterven, er is immers niemand geweest, er is niets gebeurd! En dezen — onnoozel genoeg — nemen 't al voor goede munt aan, onderzoeken niet verder en gaan den volgenden keer al weer even gerust er op uit. Mocht er eens iemand de onbeschaamdheid (!) hebben van hun op te merken: ik begrijp niet, hoe gij dat jonge volkje zoo alleen te huis durft laten, dan is het antwoord kortaf en vinnig: „gij hebt gelijk, een ander zou dat niet mogen of kunnen doen, maar mijne dochters zijn zoo stil van aard, zij zijn — God dank — niet voor de gekheid, ik weet zeker, al kwam er iemand om, als zij zoo alleen te huis zijn, ze zouden er geen woord voor over hebben.” Zoo spreekt men, gerust als men is door zijne verblindheid, alsof huichelarij en achterhouding niet meer bestaan, alsof ook stille waters geen diepe gronden hebben, en alsof de gelegenheid den dief niet konde maken.

Door de uithuizigheid der onderhoorigen onttrekken zij zich zelven aan het noodzakelijk toezicht, en daar zij den vreemde niet te vreezen hebben en voor den onbekende zich niet zoozeer behoeven te schamen, kunnen zij, desverkiezende, gaan en staan met wien zij willen, waar zij willen en gelijk zij willen, daar zal geen haan naar

kraaien. Door niemand in het oog gehouden, denkt men maar al te dikwijls van niemand afhankelijk, aan niets gebonden en van zich zelven geheel en al baas te zijn. Zou men te huis voor het ontzag van ouders en oversten tegen de verleidingen zijner jaren grootendeels beschut en gewaarborgd zijn, elders loopt men dikwijls gevaar zich zelven voor 't oogenblik te vergeten en geen paal of perk meer te kennen.

Te huis of onder de zijnen verbeeldt men zich te veel gebonden, maar buiten's huis heeft men kans om vrij te zijn, in den modernen zin van 't woord. Daar wordt men door niemand verhinderd om kennis te krijgen met de menschen en kennis te maken met wien men wil; daar kan men eens vertrouwelijk — te vertrouwelijk wellicht — met iemand omgaan; daar, zegt men, leert men wat meer van de wereld kennen, om 's werelds ijdelheden te leeren minachten; maar het omgekeerde zal geschieden, men zal hare ijdelheden en verloksels onverstandig genoeg leeren kennen, beminnen en hartstochtelijk najagen. Dat weet men wel, maar desniettemin is alwie lijdend is aan de vrijheids-ziekte van onzen tijd, overal liever dan te huis, zoodat men wel zou mogen zeggen, dat zij dan alleen te huis zijn, wanneer zij niet te huis zijn. Vragen wij nu — na dit alles eens rijpelijk overwogen te hebben — ons zelven af: waar zou 't dan wel het beste zijn? En zijn wij door de gehechtheid aan hetgeen wij dagelijks zien en hooren, niet te zeer bevooroordeeld, dan zullen wij het moeten houden met het oude spreekwoord:

Oost West, thuis 't best.

Dit alles worde evenwel niet zoo verstaan, alsof het buiten noodzakelijkheid altijd verkèerd ware een bezoek af te leggen of een uitstapje te doen; beleefdheid, ware

liefde en erkentelijkheid jegens zijne vrienden en naast-bestaanden vorderen immers, dat wij elkander van tijd tot tijd bezoeken.

Men mag wel eens een of ander heiligdom bezoeken en eene bedevaart houden; het kan zelfs zijn nut hebben voor sommige personen dat zij, overeenkomstig hunnen stand, voor hunne gezondheid, voor een eerlijke uitspanning of om andere redenen eens een reisje maken; in plaats van schadelijk, zal het hun naar ziel en lichaam voordeelig zijn, het zal hen verkwikken en verlichten, om met vernieuwden lust en ijver hunne plichten te doen. Doch het geschiede op gepasten tijd, op gepaste wijze en altijd met volkomene voorkennis en vrije toestemming van ouders en oversten, terwijl men tevens bedacht zij op de noodige voorzorgen tegen alle mogelijke gelegenheden en gevaren, om geen schade te lijden naar de ziel. Men moet evenmin uit het oog verliezen, wat Thomas van Kempen zegt: „die *veel* reizen, worden zelden zalig.”

ZEVENDE KAPITTEL.

Te huis.

De godvruchtige Thomas van Kempen schrijft in zijn boekske over *de navolging van Christus* de volgende merkwaardige woorden: *cella continuata dulcescit*, wat in het Hollandsch vertaald, zeggen wil: *de kloostercel, voortdurend bewoond, wordt zoet*; en ofschoon dit gezegde, zooals uit de woorden zelven blijkt, onmiddellijk van toepassing is voor de kloosterbroeders, geldt het niet minder voor de

menschen van de wereld, omdat daarin is uitgedrukt eene algemeene waarheid, die allen omvat. Zoo kunnen wij naar waarheid zeggen: *voor hem, die voortdurend te huis is, wordt het huis dierbaar en zoet.*

De huiselijkheid, die recht Hollandsche deugd, is uit ons volksleven gelukkig nog niet verbannen, maar het kan zijn nut hebben te wijzen op de middelen, welke de beoefening dier deugd vergemakkelijken, om de huiselijkheid meer lief te hebben en het gevaar van uithuisigheid, dat onze kinderen bedreigt, af te wenden.

Wanneer de vrouw haren man te huis wil houden, wordt als eené eerste voorwaarde vereischt, *dat zij vriendelijk, opgeruimd en vroolijk is* gedurende den tijd, dien haar man te huis doorbrengt. De man, die weet, dat hij bij zijn vrouw met een vriendelijk gelaat ontvangen wordt, zal verlangen naar het uur, dat zijn werk afgelopen is om naar huis te komen, waar de hartelijke en gulle vroolijkheid, waarmee zijne echtgenoote hem ontvangt, hem niet slechts zeggen, dat zij verheugd is hem te zien, maar die tevens de dikke nevelen van bange zorgen verdrijven en de rimpels van zijn voorhoofd wegvagen. O de man doet zooveel voor den lieven lach en dankbaren blik zijner vrouw! Maar als de vrouw bij 's mans tehuiskomst altijd mort en een zuur gezicht zet; als zij hem ter nauwnood groetend ontvangt en zich verder met hem weinig of niet bezighoudt; als zij hem de kleine diensten, welke zij hem bewijzen kan, zopals laarzen helpen uittrekken, goed aanemen, niet bewijst; als zij dadelijk gereed is alle ongelukken, dien dag haar overkomen, met ellemaat uit te meten, en steen en been te klagen over de lastigheid en ondeugendheid der kinderen; als zij, vooral wanneer de zaken niet voordeelig gaan, ter-

stond bij de binnenkomst haars mans in jeremiaden en klaagtonen uitbreekt over den slechten tijd en duizend akeligheden meer; dan wordt het begrijpelijk, dat de man met loome schreden huiswaarts keert, omdat hij weet wat hem te wachten staat. En als iemand zegt, dat menige vrouw, die haar man hartelijk lief heeft, minder uit boos opzet, dan wel, omdat zij er geen erg in heeft, dikwijls mokt en jammert, dan mag dit de schuld der vrouw verminderen, maar daarmee wordt de ontvangst van den man niet vriendelijk. Het eerste middel derhalve om aan den man het huis aangenaam te maken bestaat hierin, dat de vrouw vriendelijk en opgeruimd is.

Het tweede middel is *orde en zindelijkheid*. De man is de hoofdpersoon, naar wien alles moet geregeld worden. Gaat hij 's morgons vroeg naar zijn werk, dan zorgde de vrouw, in gewone omstandigheden, dat de man vóór dien tijd eten en drinken heeft; komt hij 's middags van het werk, dan moet het eten op tafel staan en eveneens, als hij des avonds naar huis wederkeert.

Wanneer nu de man ziet, dat er orde heerscht in zijn huis en dat zijn vrouw altijd gereed is, zal dit hem genoeg doen, en hij zal zelf zich aan de orde houden; maar als de vrouw nooit op tijd gereed is en de man dikwijls te vroeg te huis komt, zal hij van zelf iets later komen, en te laat komen is het begin van uithuizigheden. Ditzelfde geldt van de zindelijkheid: als de vrouw in hare kleederen en haar huishouden niet rein en helder is; als slordigheid en wanorde den boventoon voeren; als haar linnengoed niet wit, de tafel niet helder is en de borden niet schoon zijn; als de man van zijn medewerklieden hooren moet, dat het bij hem aan huis niet proper is; als hij altijd tegen een vuilen boel en een vuile

vrouw moet opkijken, zal zich bij hem een zekeren tegenzin en walg openbaren, welke de uithuizigheid maar al te veel bevordert.

Ook moet de vrouw — en dit is het derde middel om de uithuizigheid te voorkomen — *zoo vrijgevig en royaal* mogelijk in huis zijn. De huismoeders, die onverstandig zuinig zijn, mogen bedenken, dat zij door hare domme inhaligheid dikwijls het uitloopen in de hand werken. Wanneer de man, die goed geld verdient en alle verdiensten te huis afgeeft, niettegenstaande zijn harden en moeilijken arbeid des middags mager eten en voor koffie en thee iets, wat wij gevoegelijk slootwater kunnen noemen, en nooit een sigaar of borrel krijgt, wanneer er nooit een buitengewoontje is, niet uit gebrek of armoede, maar omdat de vrouw zoo gierig is, geeft dit een onpleizierig leven in huis en is tegelijk een naaste gelegenheid voor den man, om iets achter te houden, ten einde zich schadeloos te stellen voor de ontberingen, welke hem noodeloos worden opgelegd. Geen beter middel om den man en de kinderen, ook groote kinderen, voortdurend te huis te houden, dan naar staat en stand goed eten en drinken en een enkele maal een buitenkansje te hebben. Eenieder begrijpt, dat wij hier geen zinnelijk leven aanbevelen en de spaarzaamheid niet veroordeelen, maar alleen de al te groote en onverstandige zuinigheid afkeuren, welke niet zelden aanleiding wordt van groote onheilen. Als wij zien hoe in onze dagen de herbergen paleizen worden, waarbij het verblijf van vorsten kinderspeelgoed is, hoe de kasteleins mooi weer spelen van de centen des werkmans en hunne dochters voiles en handmoffen dragen, begrijpen wij gemakkelijk, dat schraalhans bij den arbeider keukemeester is, en beklagen wij tevens den handwerkman, die zijn

geld in de kroeg verteert, waarvan hij te huis een goed leven hebben kon. Weg dan met alle misplaatste zuinigheid ! De arbeider is zijn loon waardig.

Zoo moet de vrouw door vriendelijkheid en opgeruimdheid, door orde en zindelijkheid en door een gulle vrijgevigheid haar best doen, dat haar man het te huis beter heeft dan overal elders, en maken, dat hij naar huis verlangt, omdat hij het nergens beter kan krijgen.

Evenwel, wij bekennen het gaarne, zijn dit slechts middelen om de uithuizigheid te voorkomen ; vóór alles moet de man willen, en wanneer de man kwaadwillig is, zal het moeielijk zijn hem te genezen. Wanneer de monnik de overweging en studie niet lief heeft, zal het kruisbeeld en de bibliotheek hem het verblijf in de kloostercel niet aangenaam maken. Om dezelfde reden moet ook de man willen: daarom moet hij zijn vrienden, die hem willen medenemen, afzeggen ; daarom moet hij den trek naar het verbodene bestrijden ; daarom moet hij het lidmaatschap van clubs en vereenigingen, die de uithuizigheid bevorderen, opzeggen ; daarom moet hij luisteren naar de liefdevolle vermaningen zijner echtgenooten ; daarom moet hij zijne behoeften tot de noodzakelijkste beperken en zijn huis zal hem dierbaar en zoet worden ; hij zal naar huis verlangen, hij zal gaarne bij zijn vrouw zijn en zich gaarne met zijn kinderen bezig houden ; hij zal ondervinden, dat het huiselijk genoeg het hoogste genot op aarde is.

De brave ambachtsman, die de lange winteravonden te huis doorbrengt, verveelt zich niet gemakkelijk ; hij kan zich te huis grootere weelde veroorloven, dan een ander, die zijn geld naar de herberg brengt ; hij schrijft iets of leest in een goed boek, hij knutselt en doet huiswerkjes voor zijn vrouw ; in een woord, de avond en de

geheele winter is voorbij, voordat de verveling hem lastig valt.

De huiselijkheid is een deugd, welke niet alleen slechts gewaardeerd wordt door de beoefening, maar waartoe ook de genade Gods ons helpen moet; en daarvoor moeten wij bidden, dat God ons die schoone deugd schenkt en daarom ook wordt zij het meest onder brave menschen aangetroffen.

Ouders, beoefent de deugd der huiselijkheid. Gij zult daardoor een heerlijk voorbeeld geven aan uwe kinderen en uwe jongens zullen later hunne vrouwen en uwe dochters later hare mannen gelukkig maken, gij zult daardoor uw eigen geluk bevorderen, niet alleen in voorspoed, maar vooral in rampen des levens, want dan vooral, als een vreeselijk onweder zich boven uw huis samenpakt, is de huiselijkheid een noodzakelijke, maar ook onschatbare deugd; gij zult daardoor een voorsmaak genieten van den hemel, die ons eeuwig tehuis zijn moet, naar het woord van den Apostel Paulus: *Wij hebben hier geen blijvende woonplaats, maar zoeken een toekomstige*. Die hier op aarde zijn tehuis liefheeft, zal eenmaal met vertrouwen het huis zijner eeuwigheid binnengaan, om in de genieting der hemelsche vreugde zijn eeuwig tehuis te vinden.

ACHTSTE KAPITTEL.

Het Kruis en de Mode.

Gaat men een bezoek afleggen bij eene echt christelijke familie — en gelukkig zijn er zoo nog velen in ons va-

derland — dan zult gij onwillekeurig opmerken, hoe daar het zedige en godsdienstige in alles doorschijnt, niet slechts in 't huiselijk leven en manieren, maar zelfs in lijfsieraden, in stoffeering en meublement. De kamer, waarin gij ontvangen wordt is misschien wel eenvoudig, maar toch netjes en christelijk gemeubileerd. Daar geen heidensche voorstellingen, daar geen half naakte figuren, waardoor het oog des toeschouwers kan geërgerd worden, daar niets van dit wufte, ijdele en wereldsche, waarin niet een enkele straal van het godsdienstige doorschemert: of gij daar bij geloovige menschen zijt, dat behoeft gij niet te vragen, dat ziet gij. Op de breede lijst van den schoorsteenmantel staat b. v. een verguld crucifix tusschen de beeldjes van Maria's onbevleete ontvangenis en van het H. Hart van Jezus. Tegen den muur hangen godsdienstige schilderijen, eene b. v. voorstellende den H. Jozef met het kindje Jesus, eene andere de bedrukte Moeder, eene derde den H. Petrus met de sleutels, of wel het is een afbeelding van den „Ecce Homo” met veel expressie. Een portret of gravure van den Paus zal bij hen, als getrouwe zonen van de kerk, niet ontbreken. Door dit alles wordt gij overtuigd dat gij hier in een katholiek gezin zijt, bij menschen die uitwendige belijdenis durven doen van hunne heiligste overtuiging, van hun geloof. Wat een beschamend voorbeeld voor diegenen, die met dien eenvoudigen godsdienstzin van het volk plegen te spotten, die zulke goede praktijken slechts „nietigheden, kleinigheden, minutieusiteiten” noemen, en die op hoogen toon beweren, dat zij meer van de zaak houden dan van al die formaliteiten en dat zij ook zonder die „kwezela-rijen” zoo goed katholiek zijn als iemand.

Wij katholieken echter moeten niet te veel hechten

aan de woorden „nietigheden, kleinigheden, minutieusiteiten”, welke wij door onverschilligen maar al te dikwijls hooren misbruiken, wanneer er sprake is van iets, wat het godsdienstige raakt. Wie nering doet in 't klein, moet op de kleintjes passen; in zijne zaak moet hij zien op een enkelen cent, want het weinige zal hem door de menigte een ruime winst moeten geven. Evenzoo zijn wij, wat onze ziel en zaligheid betreft, voor het meerendeel maar neringdoenden in 't klein, voor groote zaken zijn er slechts weinigen geroepen; niet door buitengewone zaken, maar door de menigte van kleine zaken, door het dagelijksche moet de mensch veel trachten te verdienen en het ijvervuur voor den godsdienst in zich trachten te onderhouden en te verlevendigen.

De mensch heeft een hart, en dat hart heeft behoefte aan gevoelige indrukken, zonder deze zal het koud en dor blijven. Wat nu zal beter aan die behoefte voldoen, wat zal er al meer indruk maken op ons hart dan juist die zoo gelaakte „kleinigheden”, niet omdat zij klein zijn, maar omdat wij ze gedurig onder het oog hebben, omdat wij onder derzelver voortdurenden invloed als 't ware leven en ons bewegen; de zaak zelve, zonder die kleinere bijzaken is voor den gewonen mensch wat te weinig aanschouwelijk en aantrekkelijk.

Nog om een andere reden meen ik stellig te moeten ontkennen, dat het al te „minutieus” zou zijn, als een voorbeeld te wijzen op een godsdienstig meublement en versiering van onze huizen, enz. Wat is wel het meest in strijd met het Katholiek volksleven, en wat maakt in onzen tijd wel het meest inbreuk op den christelijken geest? Het is eene zekere uitwendige onverschilligheid in het godsdienstige, die zoo lichtelijk tot die rampzalige inwen-

dige onverschilligheid leidt, het is eene verkeerd begrepene onzijdigheid en verdraagzaamheid, eene laffe schaaamte om van zijne godsdienstliefde publiek te laten blijken, eene overdrevene vrees, om voor zijne edele overtuiging uit te komen. Sluw heeft zich de godsdienstvijand aan den argeloozen volksgeest weten op te dringen. Een enkel voorbeeld: vroeger droeg de christene vrouw als borstsieraad een gouden kruisje. Hoe schoon, hoe zedig en echt christelijk stond dat! Daardoor beleed zij voor de wereld, wat zij was, daardoor werd zij zelve aan de voornaamste geheimen van ons H. Geloof gedurig herinnerd, in droefheid en lijden kon zij dat kleinood tegen de lippen drukken, en stortte het een vertroostende zalving uit over haar geschokt gemoed; in vertwijfeling en zwaarmoedigheid was het heur kruisje, dat haar versterkte, en dat haar, tusschen de duisterste nevelen der beproeving, naar een zalige uitkomst heenwees. Want het kruis blijft toch altijd het anker onzer hoop en het teeken der overwinning. „*In hoc signo vinces.*”

Maar dat kruisje was al te christelijk. Hoe zou de wereld ongeloovig kunnen worden, als de christene vrouw den standaard des geloofs op het hart bleef dragen! Die mode moest dus afgeschaft worden, en dat werd ze. Geen gouden kruis meer, 't is al te ouderwetsch, maar een gouden medaillon, een horloge, een kostbare steen en wat al meer, — dat zou veel mooier staan, dat zou het oude kruisje wel verdringen, en binnen weinige jaren zou het niet meer te zien zijn, dan op de borst eener min gegoede vrouw, of eene boerin van den ouden stempel. En de heeren van de mode konden elkander geluk wenschen met hun onverwacht succes. Er kwamen jaren van overvloed, — dat er ook nog schrale jaren konden komen,

daaraan dacht men niet. — Wat minder werken, wat meer gemaklijkheden genieten, wat lekkerder eten, wat netter wonen en wat meer volgens de nieuwste mode gekleed gaan, dat werd de eisch van den dag.

Ach, dat arme gouden kruisje, wellicht een oud familie-stuk, met wie weet hoeveel gedachtenissen daaraan verbonden, was bijna het eerst aan de beurt; hoe zuiver ook van gehalte, toch werd het voor een prikkie verkocht (de jood zal er het best meê geweest zijn), en de standaard des Heeren moest plaats maken voor de insigniën der ijdelheid. Maar enfin, het was de mode. Goddank, dat er toch altijd nog gebleven zijn, die het gouden kruis in eere hielden, en is het niet aan die godsdienstige vrouwen te danken, dat er vooral bij den deftigen stand een soort reactie tegen de nieuwe mode merkbaar wordt, door welke het gouden kruisje weder opnieuw in de mode schijnt te zullen komen? Moge het eerlang weer de borst van iedere christene vrouw versieren, om nooit meer die plaats te ruimen voor eene nieuwe vinding van de mode. Het kruis toch is iets meer dan enkel versiersel. Dat bleek nog onlangs, toen eene Meierijsche vrouw, uit den gegoeden boerenstand, met haar gouden kruis aan, een reisje door België deed. Uit den trein gestapt, zou zij te voet door de plaats wandelen, maar wat haar het meest verwonderde was, dat zij door allen zoo bekeken werd, zonder nog juist te weten waarom; toen haar echter door eenigen met veel geestdrift werd toegeroepen: „vive la foi! vive la croix! leve het geloof! leve het kruis,” toen begreep ze, dat niet zij, maar heur kruis het mikpunt aller oogen was, en dat ook die menschen het christelijk karakter van het kruis als versiersel erkenden.

Opmerkelijk is het ook, dat er in den laatsten tijd in Frankrijk — het land van de mode — eene alliance of vereeniging is ontstaan, waardoor katholieke huismoeders zich onderling verbinden, om het kruis als sieraad te dragen en aan hunne kinderen een katholieke opvoeding en onderwijs te verschaffen. Zeker eene verrassende samenknooping van twee hoofdconditie's, kruis en katholiek onderwijs. Of ook zij de strekking der mode hebben begrepen!

Het kruis verdween niet slechts van de borst der christene vrouw, het moest ook de kamer uit. Bij joden en vrijdenkers is dit genoeg te verklaren, zij zijn de vijanden van het kruis, en met zijn vijand te moeten huizen, dat is al te onplezierig; dat zij dus geen kruis voor huissieraad willen hebben, zal wel niemand bevreemden, en dat ook de onverschillige katholiek niet aanhoudend op het crucifix wil kijken, is al evenmin te verwonderen, omdat het kruisbeeld toch altijd, ook voor hem, een predikstoel blijft. Maar dat het kruisbeeld en schilderijen, welke iets godsdienstigs voorstellen, bij sommige overigens godsdienstige menschen niet meer gezien worden, hoe dät uit te leggen? Och, alweer de mode.

Dat kruisbeeld en al die heiligenbeeldjes... het staat zoo kwezelachtig, die prenten van de H.H. Harten, van den H. Jozef, van St. Peter en soortgelijke meer, och, wat moois is daaraan! Men is daar of daar eens in huis geweest, daar heeft men eene pendule gezien van modernen stijl, porseleinen vazen en schilderijen, welke Duitse, Zwitsersche of Italiaansche landschappen te zien gaven, dat was heel wat anders dan zoo vier Evangelisten; dat zou heel wat deftiger (!) staan dan zoo een kruisje of een heiligenbeeldje. Men wilde natuurlijk bij een ander

niet achterstaan. Men kocht nieuwerwetsch goed; eerst werd de schoonste kamer volgens den tegenwoordigen smaak gemeubeld, en zoo ging het zachtjes aan al verder en verder vooruit, tot eindelijk aan het Kruis met Sint Jozef en de Moedermaagd nauwelijks een plaatsje gegund werd in een verborgen achterhoekje. En zelfs het oude wijwatervaatje begon al leelijk in den weg te hangen, het paste daar niet meer; het moest weg en kreeg een plaatsje zoover van de hand, dat men er allengs niet meer aan denkt, om het nog iederen morgen en avond in zijn verafgelegen ballingsoord een bezoek te brengen. Het is wel bedroevend, maar het helpt niet. 't Is de mode.

Men heeft echter sinds lang kunnen opmerken, dat met al die nieuwe modes ook het huiselijk leven een geheele verandering onderging, en geen wonder: uit de oogen, uit de harten. Is al het godsdienstige uit de huiskamer verdwenen, dan ook houdt het op die gevoelige herinnering aan iets hoogers en dien aanhoudenden, ofschoon ongemerkten indruk op het familieleven, en wel vooral op de eerste kinderjaren, te maken. De gezamenlijke oefeningen van godsvrucht, welke men vroeger in iedere christelijke familie gewoon was te doen, geraakten bij velen, te gelijk met de godsdienstige kamerornamenten, langzamerhand het huis uit, en daarmede ook al het hartelijke en zalvende, dat alleen de godsdienst in een huisgezin kan aanbrengen. Is het de wensch des Pausen, dat het rozenhoedje in elk huisgezin wederkeere, gewis ook verlangt hij, dat elk huis door zijn meublement en elke christen door zijn kleeding een godsdienstig aanzien terugbekome.

NEGENDE KAPITTEL.

De Kloosterorden.

I.

De nuttigheid der Kloosters.

Wanneer wij bedenken, hoe ten allen tijde, maar vooral in onze verlichte eeuw, de kloosterorden in verscheidene landen zijn aangevallen, beleedigd en van hare goederen beroofd, dan zouden wij bijna gedrongen worden te gelooven, dat zij waarlijk nutteloos, verderfelijk of, gelijk de verlichte mannen zeggen, *staatsgevaarlijk* zijn. Immers, om slechts van het onlangs gebeurde te spreken, het is bekend, hoe de kloosterlingen in Italië mishandeld, verdreven en hunne goederen verbeurdverklaard zijn, hoe jammerlijk zij in het Duitsche Rijk door de treurige Meiwetten werden getroffen en hoe eindelijk de Fransche revolutie hun is te lijf gevallen, de deuren hunner huizen met geweld opengebroken of bestornd heeft, en hen zonder medelijden of eerbied uit hunne kloosters gejaagd en, als waren het oproermakers, verstrooid heeft.

Doch juist het nut, dat die dappere strijders stichten voor Kerk en maatschappij, juist de groote kracht, die zij ontwikkelen in 't bestrijden der revolutie, is de reden, waarom de booze wereld het altoos op hen gemunt heeft, zulke jacht maakt op de vreedzame bewoners der kloosters en hunne goederen in beslag neemt, onder het voorwendsel van het algemeen welzijn daardoor te dienen. Zij zijn er van overtuigd, dat zij zeer gemakkelijk de geheele maatschappij zullen omverwerpen, zoo zij slechts derzelver steunpilaren, de kloosterorden konden vernielen;

waarom zij op allerlei middelen uitzien, om deze hunne gehate vijanden uit den weg te ruimen.

Maar wat meer de verwondering der braven wekt, is, dat er ook onder de christenen gevonden worden, die, misleid zoo het schijnt door de lasterlijke taal en brutale aanvallen der goddeloozen, in den waan verkeerden, dat de kloosterlingen, vooral wanneer zij door een streng bewaakt slot van de maatschappij zijn afgescheiden, weinig nut stichten. Men zal niet zeggen, dat zulke afgezonderde leden der maatschappij schadelijk zijn, maar toch ook niet willen gelooven, dat zij groote diensten doen.

Geheel anders denkt hierover ons aller H. Vader, Paus Leo XIII. Ongeveer veertien jaren geleden ontving Zijne Heiligheid honderd Generaals of Procuratores Generales van geestelijke Orden en, toen hij eene hartelijke toespraak had aangehoord, antwoordde de Paus en verklaarde plechtig: *dat de kloosterorden de bolwerken zijn van Christus' Kerk, eene groote kracht tot instandhouding der maatschappij; dat zij overal hulp en troost schenken, en ontelbare veld daden rondom zich verspreiden.* Wien, denkt gij wel, dat het beter bekend is, waar de steun der H. Kerk moet gezocht worden, dan aan onzen H. Vader? Hij, die de plaats van God op aarde bekleedt, die het Opperhoofd is der strijdende Kerk, de eerste Generaal van dat ontzaggelijk leger. Hij voorzeker kent zijne medestrijders, de kampioenen voor waarheid en recht, het beste. Hij kan niet missen, als hij verklaart, dat de kloosters in dat groote kamp als onoverwinnelijke bolwerken vooropstaan, en den onverzoenlijken vijanden van den godsdienst den besten wederstand bieden, de gevoeligste slagen toebrengen.

Omdat verschillende vijanden op verschillende wijzen de H. Kerk bestrijden, is ook daartegenover een verschil-

lende taak aangewezen aan verschillende kloosterorden, welke allen heerlijk samenwerken tot de verdediging der goede zaak, tot luister der Kerk, door elke op hare manier den haar tegenovergestelden vijand aan te vallen.

Dezen leggen zich hoofdzakelijk toe op de wetenschappen tot bestrijding der moderne dwalingen en ongerijmdheden; genen hebben ten doel het woord Gods onder het volk te verkondigen, om een dam op te werpen tegen de groote ergernissen en gevaren, welke de zielen bedreigen; anderen munten uit door christelijke liefdadigheid, om de hedendaagsche weeke philanthropische wereld de ware liefde te leeren, en den zoozeer verwaarloosden minderen man den troost van den godsdienst mee te deelen; anderen zorgen voor een deugdelijk katholiek onderwijs, als een geneesmiddel voor de groote dwaasheden, welke reeds den kleinen worden ingeprent; wederom anderen schitteren voor het oog der verbaasde wereld door groote gestrengheid, afzondering, zelfverloochening, vernedering, boetvaardigheid, om haar, niet door woorden alleen, maar ook door daden en voorbeelden te leeren, dat geen aardsche eer of zingenot den mensch gelukkig maakt; om haar beschaamd te maken over hare zucht tot gemak, tot weelde, tot pleizieren, om haar een spiegel te zijn van ware eer en deugd.

Overeenkomstig het verschillend doel der Orden, volgen zij ook verschillende regels, onderwerpen zich aan verschillende wetten en beloften, dragen zelfs verschillende eereteekens en kleederen. Sommige waanwijzen, die alles bevitten, wat zij niet kennen, zijn daarin geërgerd en vragen zich af, *waartoe die bonte kleeren dienen*. Zoo vroeg eens een Dominé, (en het is hem te vergeven, omdat zulken in den regel weinig begrip hebben van onze instellingen) aan een Katholiek, waartoe toch die verscheiden-

heid van kleederdracht tusschen priesters en kloosterlingen onderling dienen moest.

Ter snede was het antwoord van den Katholiek: Mijnheer, zeg mij eens, waarom de soldaten zoo verschillende kleeding dragen! — Wel, omdat zij een verschillenden post hebben, opdat men aan hun uiterlijk hunne bestemming zou kennen, en opdat die verscheidenheid zou bijdragen tot opluistering van het leger.

— Welnu, evenals onze Koning, zoo heeft ook het hoofd onzer Kerk, de Koning der zielen, zijne soldaten. De H. Kerk is een lichaam, een geestelijk rijk; zij moet verdedigd worden en strijders hebben, welken eene verschillende taak is opgelegd en een verschillend habijt gegeven, opdat men daaraan hunne heerlijke roeping zou kennen, opdat zij zelven ook zich voortdurend hunne hoogwaardigheid zouden herinneren, aan hunnen roep getrouw zijn en aldus door hunne leefwijze en verscheidenheid van kostuum het hemelsch leger der H. Kerk zouden sieren en verheerlijken. Wanneer ketterij en ongeloof samenspannen en allerlei drogredenen opeenstapelen, om hunne dwalingen een schijn van waarheid te geven, dan is het vooral de kloosterling, die op zijne eenzame cel een schat van geleerdheid vergaderd hebbende, door degelijke redeneringen hunne valsche bewijsvoeeringen als een kaartenhuis ineen doet vallen en de waarheid der Katholieke leer in een helder daglicht plaatst. Niet in het gewoel der rustelooze wereld, maar in de stille kloostercel wordt niet slechts de volmaaktste deugd, maar ook de uitgebreidste, de zuiverste en diepste kennis van alle goddelijke en menschenlijke dingen aangekweekt en tot volkomenheid gebracht. Denk maar eens aan den grooten leeraar, den H. Bernardus, den H. Thomas en duizenden,

die bijna hun geheel leven tusschen enge muren zaten opgesloten, en toch aan Kerk en Maatschappij meer dienst hebben gedaan, dan honderd anderen te zamen.

I I.

De stille Kloosters.

Hoe nuttig de Kloosterorden zijn, bleek ons reeds uit de hevige aanvallen, welke zij van de vijanden der H. Kerk te verduren hebben, uit de schoone woorden van ons aller Vader, Leo XIII, wiens lijfwachten zij uitmaken, uit de verschillende doeleinden waartoe zij zijn ingesteld en verder uit de geleerdheid van zoovele beroemde mannen, die achter de kloostermuren niet slechts zijn opgeleid, maar ook hun geheele leven daar hebben doorgebracht in het bestudeeren van allerlei wetenschappen.

Doch het is niet alleen de wetenschap, waardoor de Kerk van Christus moet worden verdedigd, want ook het woord Gods moet overal verkondigd worden ter bestrijding der vijanden die haar belagen. Wij zien nu den kloosterling zijne eenzame cel verlaten om hen, die afgeweken zijn van het pad der deugd, terug te voeren, en medelijdend den armen zondaar te verlossen uit den afgrijpselijken modderpoel, waarin hij zich vrijwillig heeft neergestort. Wij zien hem als missionaris de zeeën oversteken, om met het kruis in de hand de wilde stammen tot de kennis van God te brengen, op gevaar af van door de wilde dieren te worden verscheurd of door de menschen zelven, die zij komen gelukkig maken, omgebracht, misschien verslonden te worden. Zij zijn dus waarlijk de strijders van Christus, de verdedigers zijner Kerk; en onzen H. Vader zeide terecht, dat zij de voorvechters zijn van het rijk van God op aarde. Zij strijden vurig,

doch zonder wreedheid met zachte wapenen; zij strijden zonder vermoeid te worden, nooit gedreven door heerschzucht of ijdel winstbejag, daar zij al het aardse hebben vaarwel gezegd; maar alleen uit ijver voor de zielen, welke onze Zaligmaker tot den dood toe bemind en door zijn goddelijk bloed heeft vrijgekocht.

Sommige vragen wel eens: *Wartoe dienen die kloosterorden, wier leden zich achter een onverbreekbaar slot opsluiten en die een stilzwijgen bewaren, dat of wel nooit of slechts een enkelen keer onderbroken wordt? Hoe kunnen dezulken nuttig zijn voor anderen, daar zij den heelen dag slechts bidden en overwegen en hun gansche leven in boetvaardigheid binnen de kloostermuren doorbrengen?* Ik heb daar reeds op geantwoord met te zeggen, wat er de H. Vader van denkt; welke deugd en geleerdheid binnen die muren wordt opgedaan, om door preeken, geschriften of boeken de wereld haren weldadigen invloed te doen gevoelen, of wel enkel om door het goed voorbeeld van boetvaardigheid en heiligheid, dat machtig werkt en trekt, de wereld te beschamen en tot inkeer te brengen. Ik voeg hier nog bij, wat een pastoor antwoordde, tot wien een katholiek dezelfde vraag had gericht: Hoe, zeide hij, gij ziet het nut niet in van de paters Trappisten, van Slotzusters en anderen, die zich nooit aan de wereld vertoonen, gij zegt, dat zij steden en dorpen slechts tot last zijn, maar ik verklaar u, dat de zoo diep bedorven steden, Sodoma en Gomorrha, waren bewaard gebleven, als er maar een enkel dergelijk klooster van tien personen geweest was. God immers beloofde zelfs, dat hij ter wille van tien braven die ongelukkige steden zou gespaard hebben. Ja, weinig scheelde het, of één rechtvaardige, namelijk Abraham, had die zedeloze menschen nog van den ondergang

verlost. En gij zoudt dan durven beweren, dat die personen, welke zich alleen op eigene heiligheid toeleggen, voor de maatschappij van geen of weinig nut zijn? Als hun voorbeeld niet werkt op het gedrag der volken, dan werkt hun gebed nog bij den barmhartigen God en erlangt ontferming.

Inderdaad, ook heden kunnen wij met recht vreezen voor een stortregen van vuur en zwavel, voor de vernietiging van het geheele menschdom; want ook in onze dagen van verregaande zedeloosheid en algemeen zedenbederf, is het evenzeer strafbaar, als in de dagen van Abraham en Loth of Noë. De naam van God, van onzen goddelijken Zaligmaker, de H. Maagd Maria en al wat heilig is, wordt op de gruwzaamste wijze gehoond en bespot. Vreeselijk zijn de godslasteringen in boeken en kranten, en walgelijk de zedeloosheid, op de tooneelen aanschouwelijk gemaakt. Meer dan ooit is het thans te vreezen, dat God eens ophoudt geduldig te zijn, en zijne rechtmatige gramschap aan het gevallen menschdom doet gevoelen. Maar neen; er worden nog eenige braven gevonden, en om hunnentwille zal God ook de anderen sparen.

Wie zijn die braven? Op de eerste plaats de kloosterlingen, die zich uitsluitend op eigen volmaaktheid toeleggen. Zij toch hebben ouders, vrienden, bloedverwanten verlaten, vaarwel gezegd aan alles, wat hun in dit leven eenige voldoening schenken kon, alle genoegens dezer aarde veracht, om afgescheiden van de spelende wereld, ongestoord hun God te dienen.

Zij bidden voor de bekeering der zondaren, voor de volharding der rechtvaardigen; zij loven en eeren den God, die door de wereld zoo miskend, vergeten, beleedigd wordt; zij smeeken biddend voor den goddelooze, die hen

hoont en lastert, zij eeren het H. Sacrament, dat op vele plaatsen te vergeefs op aanbidders wacht, en, als ware de dag nog te kort om God een behoorlijk eerherstel te geven, aarzelen zij niet, om ook een gedeelte van den nacht aan zijn H. Dienst te wijden. Wanneer anderen een zoete rust genieten; wanneer de goddeloozen zich aan slemppartijen overgeven, gaan zij, alle ongemakken des lichaams trotseerende, met blijde stem den lof des Heeren zingen, en vurig bidden voor het behoud van het afdwaelende menschedom.

O heilige Paters, o Godgewijde Maagden, gij zijt ons geluk, ons behoud. Gij weert niet slechts de gramschap, den dreigenden arm des Heeren af, maar door uwe voorpraak volharden ook velen op den goeden weg of komen terug, als zij hun God dwaas en ondankbaar verstooten hebben. De rijke, die een klooster bezoekt, zal zich schamen; de arme zich opbeuren. Terwijl anderen altijd hooger en hooger willen klimmen en zich met den grootsten gelijk stellen, doen zij hun best om ootmoedig en klein te zijn; terwijl anderen alles opofferen om schoon gekleed, gezien, geacht te zijn, zoeken zij hun geluk in het arme kloosterkleed, in vergetelheid, in den omgang met God en zijne heiligen. Waarlijk, een steenen hart moet hij hebben, die niet getroffen wordt, als hij ziet, dat onder die arme paters en zusters lieden zijn, die, zoo zij in de wereld leefden, een hoogen rang konden bekleeden, en om hunne begaafdheden, hunne bezittingen en hun stand als 't ware konden aangebeden zijn. Doch ook de behoeftige vindt zich daar getroost en gesterkt om de lasten der ontberingen en armoede te dragen, welke die paters en nonnen, waaronder menige rijken, met zooveel vreugde vrijwillig op zich genomen hebben en thans zoo

blijmoedig dragen. Waarlijk, hem zal de lust vergaan om zich boven anderen te verheffen, als hij ziet, dat zich daar de rijkste gelijk stelt met den armsten daglooner. Wie zal dan de verdiensten van zulke afgesloten kloosterlingen niet waardeeren? Wie hun gebed, hunne deugd en hun voorbeeld niet hoogschatten?

III.

De onderwijzende Kloosters.

Beschouwen wij eens ernstig de gruwelen, welke heden-daags, geheim en publiek, door grooten en kleinen bedreven worden, dan denken wij dikwijls en roepen soms uit: Mijn God, hoe is het mogelijk dat gij zulke en zoo-vele schandalen kunt aanzien zonder ze te straffen! Hoe is het mogelijk, dat de aarde niet van schrik wegzinkt onder de voeten dier ellendelingen! Had God den mensch geboden kwaad te doen, dan nog konden geen grootere afschuwelijker misdaden worden uitgedacht; zoo bedorven is de wereld, en 't zou mij niet verwonderen, dat honderden steden Sodoma en Gomorrha in boosheid overtreffen. Hoe komt het dat zij niet vergaan?

Ik heb het gezegd. De reden is, dat er nog meer dan tien braven zijn, onze H. Kerk telt nog heiligen, priesters en kloosterlingen en schittert vooral door dezulken die aan eigene volmaaktheid, in hunne cel voor eeuwig afgezonderd, alle zorgen wijden, den toorn des Heeren verbidden en door hun heilig voorbeeld de wereld beschamen.

Daarover genoeg, elk katholiek zal er van overtuigd zijn dat de H. Kerk die kloosterorden niet zonder reden heeft ingesteld, dat zij nuttig en voor het geluk der wereld noodzakelijk zijn. Nu nog een enkel woord van lof voor andere kloosterorden, wier nut door de goddeloozen

zelve erkend wordt. Het grootste nut stichten zij wel door de katholieke scholen, waar de kinderen een godsdienstig onderwijs gegeven wordt. Wat toch wordt er van de kinderen, die de openbare scholen moeten bezoeken, waar zij van geen God of hemel hooren en bovendien niet zelden ongelooft en zedeloosheid, ten minste onverschilligheid aanleeren? Helaas, wat is de man, wiens geloof in den hedendaagschen strijd, in gezelschappen en geschriften, zoo hevig bestreden wordt, wat is die man, als hij van zijne jeugd af weinig of zelden van een God en Christus heeft hooren spreken? Wat is hij in het midden van aanhoudende verleidingen en bekoringen, wanneer niet in zijn jeugd alle gelegenheden zijn te baat genomen, om hem standvastig te doen worden?

Het zijn de religieuze scholen alleen, waar mannen worden gevormd, die later, als zij aan lijden, vervolging of gevaren zullen blootstaan, nog den moed zullen hebben, hun geloof te belijden, zich voor hun deugd en godsvrucht niet te schamen, maar kloekmoedig aan alle verleidingen het hoofd te bieden. Onschatbaar zijn de vruchten, welke de H. Kerk van het onderwijs der kloosterlingen plukt. Men smaalt wel eens op den rijkdom der kloosters, doch deze is veelal denkbeeldig, slechts bestaande in het brein van den gierigaard, wiens hart ineenkrimpt, als hem iets gevraagd wordt ter ondersteuning van zoo nuttige gestichten, of van den ongeloovigen nijdigaard, die de heilzame werking der kloosters niet kan aanzien, of begeerig aast op hunne bezittingen. Neen, zij zijn niet rijk en leven in alle gevallen matig en voorbeeldig, en deelen den overvloed, en meer dan dat, aan de armen uit, of besteden het tot instandhouding van goede scholen, van arme priesters, katholieke missiën, enz.

Hoe, men misgunt hun geld en goederen! Maar wil men dan, dat wij de wereld stichten, onderrichten, bekeeren; armen, weezen, verlatenen en ouden bijstaan, zonder bezittingen; of dat wij zelf van honger vergaan? Men laat rijke barons en anderen, die slechts voor zich zelven leven, ongedeerd, en men benijdt de goederen van paters en nonnen, die zelf er sober van leven, en het geheele overschot besteden tot welzijn van ongelukkigen, tot luster van den godsdienst! Men schuift de lasten van een goed onderwijs, van verpleging, van versterving en gestrengheid op de kloosterlingen; en men zal geen cent geven, om hun die lasten gemakkelijk te maken? Wanneer men zoover gekomen is, dat de kloosters zijn uitgeplunderd en uitgeroeid, dan eerst ondervindt men, hoe nuttig en voordeelig zij waren, dan weet men geen raad met armen en ongelukkigen. Een voorbeeld.

Vóór bijna drie eeuwen had men in ons land een klooster (ik wil den naam niet noemen, omdat er zoovelen eenzelfde lot ondergingen) verbrand, en zijne goederen aangeslagen. De armen van den omtrek, die van deszelfs aalmoezen leefden, meldden zich toen aan bij de burgers en het gemeentebestuur, welke door hunne aanvragen zoozeer overstelpt werden, dat zij geen raad meer wisten en, den grooten nood niet meer kunnende aanzien, zelfs de hulp moesten inroepen van de kloosterlingen, die van daar verjaagd en van alles beroofd waren. Doch deze konden niet eens zich zelven onderhouden; zij schreven daarom terug, dat men zich wenden zou tot de Regeering en andere rijke Protestanten, die hunne goederen hadden ingepalmd. Toen eerst ondervonden de ingezetenen, welk geluk het is in de nabijheid een klooster te hebben, dat armen en behoeftigen helpt; en welk verschil het geeft,

wanneer de bezittingen dier weldadige gestichten in handen komen van de rijken of van de Regeering.

Dan worden de armen en ongelukkigen menigvuldiger en ongeduldiger, de misdaden nemen toe en door dronkenschap, luiheid, enz., is weldra de geheele streek verarmd en verwilderd; want behalve dat de rijken veelal niet zoo milddadig zijn, verstaan zij ook de kunst niet om de zieken te verplegen, de droeven te troosten, de onwetenden te onderrichten, en de zondaren door woord of voorbeeld op den rechten weg terug te brengen, of voor hen Gods erbarming af te smeeken, gelijk de goede kloosterlingen doen. Zij, die van dit alles nog niet genoeg overtuigd zijn, moeten maar eens een klooster bezoeken en zien, welke afgrijselijke wonden daar worden gezuiverd met eigene handen, met welk geduld daar wordt onderdicht, met welken moed daar wordt gevast, gebeden, geleden; en dat alles zonder tijdelijke belooning, zonder eer of aanzien, zonder genoegens. Is een bezoek niet voldoende om dit te begrijpen, men neme dan zelf eens eenige maanden de proef, men begeve zich in een klooster en men vange eens aan met dezelfde liefdewerken, maar ook met hetzelfde geduld en dezelfde blijmoedigheid. Hebt gij er den moed niet toe, welnu, houdt dan op te lasteren en te bespotten, wat gij niet kent of niet onderzoeken wilt of zelf niet dragen kunt.

Genoeg, de kloosters, welkdanige ook, zijn een zegen voor het menschelijk geslacht, en hoe meer zij elders gehaat en vervolgd worden, hoe meer de brave Katholiek hen zal eerbiedigen en hoogschatten en naar zijn vermogen die vervolgte en gelasterde heiligen door zijn geld ondersteunen en bijstaan, opdat zij met hun weldoen kunnen voortgaan. De billijkheid vordert, dat wij iets terug-

geven voor de ontelbare en schatbare gunsten, welke wij naar ziel en lichaam van hen ontvangen; vooral, daar zij meestal van de aalmoezen der brave christenen moeten leven en daardoor alleen in staat zijn hunne liefde- werken voort te zetten. De Regeering immers helpt hen niet.

Zijn de kloosterorden zoo verheven en nuttig, dan moeten wij ze niet slechts achten en ondersteunen, maar als wij er toe geroepen zijn, niet aarzelen ons bij dat heilig leger aan te sluiten en eene zoo gelukkige roeping in te volgen. O, hoe gelukkig zijn zij, die de werken der kloosterlingen niet slechts waardeeren en bevorderen, maar ook den moed hebben zich van de wereld los te scheuren en zich geheel en al aan den dienst van God en het geluk des evennaasten op te offeren. Gelukkig ook de ouders en voogden, die daartoe het hunne bijdragen, aan de roeping der hunnen geen hinderpalen in den weg leggen, en aldus het werk des duivels niet verrichten; maar integendeel, zich ook eenige lasten en moeiten getroosten, om hunne lievelingen aan God en de H. Maagd Maria toe te wijden.

TIENDE KAPITTEL.

De Paus.

I.

Des Pausen gevangenschap.

De Notaris. Zoo Willem, komt gij betalen?

Willem. Ja, mijnheer de Notaris, ik heb een goeden oogst gehad. Ik ben gewoon te betalen, zoo gauw ik

kan. En ik zei tegen mijn vrouw : de Notaris heeft een groote reis gemaakt, en reizen kost geld, daarom zal ik welkom zijn.

De Notaris. Goed gedacht, Willem, reizen gaat thans heel gauw en heel gemakkelijk, maar er is veel geld toe noodig.

Willem. Maar, mijnheer de Notaris, mag ik ook weten, wat uw reis u gekost heeft?

De Notaris. Een reis naar Rome, vriendlief, kost 500 à 600 gulden, als ge 't voor plezier doet en er alles op uw gemak wilt afzien.

Willem. Zoo, mijnheer de Notaris, zijt gij te Rome geweest? Hebt ge den H. Vader ook gezien?

De Notaris. Den Paus, Willem, heb ik niet kunnen spreken, maar ik heb toch zijn paleis, het Vaticaan gezien.

Willem. Maar dan moet gij mij eens vertellen, wat het Vaticaan is; het is immers de woning van Zijn Heiligheid?

De Notaris. Ja, Willem, daar woont de Vader aller Katholieken, daar woont de Paus. Het wordt Vaticaan genoemd, omdat het gebouwd is op den Vaticaanischen berg, een der zeven heuvelen, waarop Rome weleer werd gesticht. Het bestaat uit vele bij en naast elkander gelegen gebouwen, en telt meer dan 1000 groote zalen of kamers. Reeds in het jaar 600, toen het veel kleiner was, woonden er de Pausen. Omtrent 1145 werd het op groote schaal herbouwd, en in 1376, toen het meer dan 70 jaren, ter oorzaak van oproeren en oorlogen, door de Pausen was verlaten, verwaarloosd en vervallen, werd het wederom hersteld en vergroot, en het is sinds altoos hun verblijf geweest, altoos verfraaid en verrijkt met oudheden, standbeelden, schilderstukken en boeken, zoodat

het ook volgens de bekentenis der protestanten het schoonste paleis der wereld is. Ofschoon de Franschen onder Napoleon I vele kostbare boeken hebben weggenomen, bevat nochtans de Vaticaansche bibliotheek 350,000 gedrukte boeken en 30,000 handschriften.

Willem. Zijn er ook kerken bij?

De Notaris. Ja, Willem, in het Vaticaan zelf zijn verschillende kapellen en daarnaast staat de grootste tempel der Christenwereld, de St. Pieter, die 187 ellen lang, in het dwarsschip 137 ellen breed, en in den koepel 117 ellen hoog is, de kostbaarste schilderijen en gedenkstukken bevat, en circa 150 millioen gekost heeft.

Willem. Als dat waar is, hoe komt het dan toch, dat de Paus gevangen zit, kan hij dan geen vrij gebruik maken van al die schoone zalen en kapellen en kerken? Ik heb dat dikwijls hooren zeggen en wil het goed gelooven, maar ik kan het met mijn boerenverstand maar niet goed begrijpen, dat zulk een schoon paleis eene gevangenis kan genoemd worden. Mijnheer de Notaris zoudt gij dat niet kunnen uitleggen?

De Notaris. O beste Willem, dat is gemakkelijk. Veronderstel eens, dat ik in mijn huis werd opgesloten. Mijn huis is toch groot en schoon genoeg niet waar? Maar als ik er niet meer uit kon, en geen verkooping en meer kon doen, en alleen door mijne kamers en mijn tuin kon wandelen, wat had ik dan? Zat ik dan niet gevangen? Kon ik dan nog mijn Notarisambt uitoefenen? Zou ik dan nog iets kunnen verdienen, nog lang kunnen leven? Begrijpt gij nu niet, dat de H. Vader, die wel geen Notaris, maar toch Paus is, en als Paus al zijne kinderen over de heele wereld vrij moet kunnen spreken of schrijven en besturen, dat de Paus, hoe vele schoone

kamers hij ook hebbe, in zijn paleis opgesloten en gevangen zit? Dat de Paus zijn ambt niet meer kan uitoefenen, zoolang hij niet geheel onafhankelijk vrijen toegang heeft tot de geheele wereld?

Willem. O ja, mijnheer, dat begrijp ik. Dat de Paus zijn paleis niet verlaten kan, dat begrijp ik ook, want ik lees bijna elken Zondag, welke booswichten rondom het Vaticaan zitten te brullen en te schelden en te loeren op den Paus, dien zij zeker met steenen zouden doodwerpen. Zij spaarden zelfs Pius IX z. g. niet, die reeds dood was, en in den nacht in 't geheim naar zijn grafkelder gebracht werd. In dien zin dus zit de Paus opgesloten, maar hij kan toch *binnen* het Vaticaan zijne bedieningen waarnemen. Om zijne H. Kerk te besturen, is het, zou men zeggen, niet noodig, dat hij buiten zijn paleis komt, want ook vroeger verscheen hij zelden buiten het Vaticaan. Zeg mij eens, kan hij door brieven en telegrammen de Kerk niet regeeren? Vooral als alle bisschoppen vrij hem kunnen naderen en spreken?

De Notaris. 't Is waar, Willem, de booswichten, vrijmetselaars en joden laten den Paus nog veel schrijven en spreken en bezoeken ontvangen; maar ook in de gevangenis wordt het soms toegelaten brieven te schrijven en vrienden te spreken; en toch blijft het een gevangenis, omdat die bezoeken en briefwisseling niet langer duren, dan de cipier of gevangenbewaarder wil. Zoo hangt ook de Paus geheel af van zijn bewakers, die hem omzingelen en in hunne macht hebben. Een cipier, ambtenaar of gevangenbewaarder is nog aan wetten gebonden en kan dus met zijn gevangenen niet doen wat hij wil, maar zij, die den Paus omgeven, zijn bittere vijanden en helse beulen, die geen wetten meer eerbiedigen, aan

geen God of gebod gelooven, en hunne prooi slechts bewaken om met hem te spotten, hem te beschimpen, hem de gebalde vuist te laten zien en die hem opsluiten en bewaren, om hem ter gelegener tijd van kant te maken.

De Paus zit daarom niet slechts opgesloten en gevangen, maar is ook nog ter dood veroordeeld en wordt bewaakt, niet door een cipier, maar door zijn vijanden, die hem alles ontstolen, die zijn dood gezworen hebben, en hem zeker zouden ombrengen, als God zulks gedoogde.

Willem. Ik dank u, Heer Notaris, gij hebt gelijk. Nog kort geleden las ik, dat die vreeselijke naburen des Pausen een gedrukt briefje verspreid hadden, waarop de ijselijke woorden stonden, dat er op het Vaticaan een spook zit, hetwelk weldra verdwijnen zal en dan een geweldigen stank zal achterlaten. Zoo, zoo schrijft en spreekt men van den Plaatsbekleeder van God; dat hooren en lezen wij dagelijks, en dat zouden wij wel meer hooren en zien, als wij te Rome woonden. Maar hebben die booswichten dan wezenlijk den Paus in hunne handen? En zoo ja, hoe komt het, dat zij hunne prooi niet verslinden? dat zij hem nog zooveel vrijheid laten?

De Notaris. Ja vriend, zij hebben hem in handen, als zij willen. De koning van Italië heeft, zooals bijna overal elders, niets meer te zeggen. De schennis van Pius' lijk kon hij niet beletten, den grootsten vijand der Kerk, den boosaardigen Garibaldi, dien Victor Emmanuel zoo dikwijls had gestraft en vastgezet, moest Humbert na zijn dood als een afgod vereeren, omdat het de booswichten zoo wilden; de Koning heeft hun alles toegegeven, is door hunne hulp Rome binnengedrongen, heeft met hen altoos den Paus bestreden en is alzoo hun slaaf geworden, zoodat hij den Paus niet meer kan beschermen en

redden, al zou hij het ook willen. De booswichten en vrijmetselaars zijn dus geheel en al meester en overrompelen het Vaticaan en boeien den Paus, zoodra zij willen.

Willem. En hoe komt het, dat zij dit nog niet doen?

De Notaris. O, mijn vriend, het helsche serpent is zoo sluw en slim, het wil langzaam voortwerken en het zoo aanleggen, dat wanneer deze Paus eenmaal dood is, geen andere meer gekozen wordt. Het wil langzaam de H. Kerk doen kwijnen. Het weet, dat het beter is voor zijn doel, niet met geweld, maar met list en bedrog te werk te gaan en zal zeker den grooten slag slaan, wanneer het geschikte uur gekomen is, om het zoo gehate Pausdom in de diepste ellende te storten.

Willem. Ik begrijp het, Notaris, 't is zeker, dat zij den ondergang des Pausen op het oog hebben en aan het Pausdom een einde willen maken; dit immers zeggen en schreeuwen zij elken dag. Waarom zij uitstellen, dat weten de slimme duivels beter dan wij, doch dit uitstel kan met geen ander oogmerk bepaald zijn, dan om de Kerk nog zwaarder te treffen en het verlies nog onherstelbaarder te maken. Maar, mijnheer de Notaris, is het dan niet waar, dat God machtiger is en Zijn Kerk voor eeuwig bewaren zal, zoodat zij onvergankelijk is?

De Notaris. Zeer zeker, Willem, de Kerk vergaat niet, het Pausdom ook niet, maar het is en blijft waar, dat het hoofd der Kerk in een verschrikkelijken en gevaarlijken kerker zucht en dat de ledematen der Kerk *er veel om lijden*.

Willem. O ja, Notaris, de Kerk en het Pausdom sterven niet, maar zij kunnen toch *veel lijden*, en lijden zonder twijfel, wanneer het hoofd der Kerk een speelbal is in de handen der helsche booswichten, overgegeven aan de genade zijner vijanden.

De Notaris. Zeker veel lijden, niet zoozeer naar het lichaam, dan wel naar de ziel. Want het valt den H. Vader hard, aldus tusschen die razende wolven opgesloten te zijn en zijne vrijheid te missen, die voor het goed bestuur der Kerk noodzakelijk is, zonder welk bestuur ontelbare zielen verloren gaan. Wat hem zelven aangaat, hij is geheel onschuldig. Voor een moordenaar kan het troost heeten te denken, dat hij om zijne eigene schuld gevangenis, en boet voor zijne gruweldaden; maar onze H. Vader heeft niets kwaads gedaan. Alleen om zijne deugd, om zijne bestrijding van het kwaad, om de verdediging van de belangen der H. Kerk heeft men hem in zijn paleis gedrongen. Niet *hij* heeft gestolen of vermoord, maar zij, die hem in den kerker wierpen en hem thans bewaken. Zijne bewaarders hebben hem zelven, al zijne goederen, zijn geheel rijk ontstolen en hem toen nog zooveel plaats in zijn rijk overgelaten, als noodig was, om er voor hem eene gevangenis van te maken, om hem in het oog te kunnen houden en hem te kunnen bespotten en verguizen. O hemeltergende boosheid! De Paus, die groote heilige man, na God de eerste op aarde, in zijn huis als in een gevangenis opgesloten, niet slechts gevangen, maar bewaakt — en bewaakt, niet door een getrouwen ambtenaar, maar door hen zelven, die hem alles ontrooven en zijn dood gezworen hebben; dus niet alleen gevangen en bewaakt door zijn bittere vijanden, maar ook ter dood veroordeeld, en dat geheel onschuldig, alleen om zijn ijver voor God en de zielen! Bestolen, gevangen, veroordeeld, onschuldig en heilig, en dan nog verguisd door die hem bewaken, en uitgescholden als een spook, een bedrieger, een moordenaar!... *Is er zwaarder gevangenis?* Is het niet duidelijk, dat vooral in zulk een boozen tijd voor

den Paus het koningschap noodzakelijk is, dat hij ook een aardsch koninkrijk moet hebben?

I I.

Des Pausen vrijheid.

Zij, die het gesprek tusschen den Notaris en Willem hebben afgeluisterd, zullen begrepen hebben, dat de Paus waarlijk een gevangene is op het Vaticaan, die evenwel van een gewoon gevangene verschilt, 1o. omdat hij geheel onschuldig gevangen zit, ja zelfs om zijne deugd en heiligheid is opgesloten, 2o. omdat hij geen gewoon mensch, maar de opperste plaatsbekleeder van God en een bestolen en onttroonde Koning is, 3o. doordat hij niet door een getrouw cipier, maar door zijn grootste vijanden wordt bewaakt, die over zijn handel en wandel en zelfs over zijn leven kunnen beschikken, 4o. doordat hij niet slechts gevangen, maar ter dood veroordeeld is en ten overvloede nog op de laagste wijze bespot en beschimpt en veracht wordt. Vrijheid van spreken en schrijven wordt hem nog gelaten, evenals de cipier den gevangene soms laat spreken en schrijven; dit hangt van zijne goedwilligheid af. Doch dat 's Pausen vijanden hem eenige vrijheid laten, is niet uit goedwilligheid maar omdat zij niet in eens, niet met geweld, maar langzamerhand en sluw hem alles ontnemen willen, aan de wereld den schijn willen geven, alsof zij het niet op den ondergang van het Pausdom gemunt hebben, en hunne booze plannen nog willen verbergen, totdat alles gereed is voor de vernietiging der katholieke Kerk. Doch hooren wij onzen Willem, die inmiddels zijne schulden aan den Notaris heeft afgedaan.

Willem. Ook de eerste Paus, de H. Petrus heeft gevangen gezeten, maar God verlostte hem door een wonder.

Notaris. Juist Willem, de eerste Christenen wisten hoe ongelukkig het voor de H. Kerk is, dat de Paus geen vrijheid heeft; zij baden daarom te samen allen zoo vurig, dat God, die den ongelukkigen toestand der Kerk doorschouwde, zelfs een mirakel en een groot mirakel deed, om dien eersten Paus te redden. Een les voor ons. Ook wij moeten beseffen, welk een gemis en ongeluk het voor de Christenheid is, als de Paus niet vrij is en tot zulk eene schandelijke opsluiting is gedoemd; ook wij moeten doen wat wij kunnen, om hem uit dien toestand te verlossen; dan zal God ook op onze gebeden genadig nederzien, onze vijanden beschamen en rust en vrede aan de Kerk wedergeven, al zou daarvoor ook een mirakel noodig zijn.

Willem. Mijnheer de Notaris, gij hebt mij zoo juist verklaard, in welk een onhoudbaren toestand de Paus zich bevindt, ik dank u daarvoor en erken, dat het hoofd der Kerk in het midden zijner vijanden, evenals Daniël in den leeuwenkuil, in een hoogst gevaarlijken kring woont, en dat hij aan zijne vijanden ontruikt, op een vrije, geheel vrije onafhankelijke plaats zijn moet; zeg mij nu eens **welke en hoe groote vrijheid de Paus moet hebben.**

De Notaris. Niet alle menschen, Willem, hebben dezelfde vrijheid noodig, dat wil zeggen, niet dezelfde *uiterlijke* vrijheid, want wat de *inwendige* vrijheid betreft, moet elk mensch, om mensch te zijn een vrijen wil hebben, nooit gedwongen worden tot het kwaad en volle vrijheid hebben om het goed te doen. Doch over zulke vrijheid spreken wij niet, wij spreken alleen van de uiterlijke vrijheid of onafhankelijkheid, en dan zeg ik, dat ieder volgens zijn stand en rang eene bepaalde vrijheid of vrijen werkkring hebben moet, dien hem niemand kan ontnemen, zonder hem onrecht aan te doen.

Willem. Begrepen, mijnheer; een boer b. v. moet vrij zijn op zijn eigen land om er te ploegen, te zaaien en te werken, gelijk hij het zelf verkiest; een notaris in zijn huis en op alle plaatsen binnen en buiten het dorp, zoodat iedereen hem kan laten veilen en verkoopen; een Burge-meester en veldwachter in de gemeente, om er hun plicht te doen; een gouverneur in zijne provincie, een koning in geheel zijn rijk; een Paus over de geheele wereld.

De Notaris. Zeer juist, Willem, de Paus moet vrij zijn over de geheele aarde, niet alsof hij koning moest zijn over de geheele wereld, maar hij moet vrij zijn om overal zijn plicht te kunnen doen, zijn geestelijk ambt te kunnen uitoefenen. Ook een Notaris behoeft niet baas te zijn in de gemeente, maar hij moet toch vrij overal kunnen komen. Zoo behoeft ook de Paus over de heele aarde niet baas en koning te zijn, maar hij moet toch alle zielen, alle katholieken kunnen besturen en regeeren in geestelijke zaken. Dat mag hem niemand beletten en als het belet wordt, dan mist hij de noodige vrijheid en onafhankelijkheid; dan kan hij de H. Kerk niet besturen, dan wordt de herder van zijn schapen verwijderd en dan zijn de schapen aan de woestheid der wolven ter prooi.

Willem. Zeer waar, Notaris, zou men dit niet op Pruisen kunnen toepassen, alwaar misdaden en ongeloof elken dag toenamen, waar ook vele katholieken, vooral vele flauwen, tot groote zonden en afval kwamen, omdat zij van hunne herders beroofd waren?

De Notaris. Ja, Willem, in Pruisen was de Paus niet vrij gelijk hij zijn moest, daar kon hij niet vrijelijk bisschoppen aanstellen, daar konden de bisschoppen niet vrij pastoors benoemen, daar waren vele godsdienstoefeningen verboden, daar was niet slechts de Paus, maar ook de

geestelijkheid belemmerd en gevangen of bewaakt; 't is dus geen wonder, dat velen daar flauw en onverschillig werden; maar erger is het, als de Paus *van alles* is buitengesloten en *nergens* meer werken kan, niets meer kan doen, dan met toelating zijner vijanden. De vervolging in Italië is dus erger dan in Pruisen, want te Rome wordt het hoofd der Kerk zelf vastgehouden en door zijn vijanden gedwongen, terwijl in Pruisen slechts een gedeelte der Kerk werd verdrukt en vervolgd. Dat weten de vrijmetselaars en daarom hebben zij het meer op Rome dan op Duitschland gemunt.

Willem. Mijnheer de Notaris, zou men dit niet kunnen vergelijken met een bijenzwerm? Hebt gij honderd, ja duizend bijen gevangen, dan hebt ge nog weinig, de zwerm ontvlucht u, maar hebt gij de koningin, dan hebt gij alles.

De Notaris. Juist zoo, Willem. Om de geheele Kerk te vangen en te boeien en te vernietigen, vangen de vrijmetselaars en liberalen den Koning der Kerk, den Paus, want zij weten, dat hij de steenrots is, waarop het geheele gebouw rust. Is hij uit den weg geruimd, dan valt het geheele gebouw van zelf. Daarom hebben zij de vrijheid en de macht des Pausen langzamerhand besnoeid en verkleind en in de stad Rome zelf zijn zij bij elkaar gekomen, om te beraadslagen, hoe zij het best zonder veel opspraak aan het Pausdom, dat zij in handen hebben, en dat zij een gevaarlijk spook noemen, een einde zullen maken. Eerst hebben zij hem zijn aardsch koninkrijk ontnomen, toen de kloostergoederen en andere geestelijke bezittingen, waarvan hij en zijne getrouwste dienaren in Italië en in de vreemde Missiën moesten leven, ingepalmd. Het overige moet langzaam maar zeker volgen.

Willem. Ik heb gelezen, dat hem behalve zijn konink-

rijk, aan kerkelijke en kloostergoederen 650 millioen frank ontstolen is; ik begrijp, dat in zulk een kwaden tijd het koningschap, ik wil zeggen het wereldsch koningschap, voor den Paus noodzakelijk is, maar weet niet, waartoe zooveel geld noodig was.

De Notaris. Dat iemand veel geld heeft, is geen reden om hem te bestelen, zeker niet voor een koning, die het voorbeeld van rechtvaardigheid geven moet. En ook was dat geld geen overvloed, want het waren de bezittingen van duizenden kloosters en kerken in Italië; en wat er overschoot, behoorde aan de armen en aan de buitenlandsche Missiën. Rome alleen telde 328 kerken en 186 kloosters.

Willem. De Paus moet dan heel vrij zijn; omdat hij de hoogste persoon op aarde is, ook de grootste vrijheid hebben en dus koning, ook aardsch koning zijn; maar heeft de koning van Italië, toen hij Rome innam, niet beloofd, dat hij voor den Paus zal zorgen en hem evenals een koning geheel vrij laten?

De Notaris. Och Willem, begrijpt gij dan niet, wat zulke belofte beteekent in den mond van een dief en roover? Veronderstel eens, dat gij door roovers aangevallen, alles moest afgeven, dat men u nog eene kamer overliet en dat één der roovers u beloofde, dat hij u in die kamer bewaren zou, terwijl al de anderen daarbuiten tegen u zitten te vloeken en zeggen, dat zij ook u zelven moeten hebben? Zoudt gij daarmee tevreden zijn? Zoudt gij op uw gemak zijn? Zoudt gij uwen bewaker, die het meest gestolen heeft, vertrouwen? Vooral als gij wist, dat hij geen macht heeft en u alleen maar zoo mooi toespreekt om u stil te houden, en om u te beletten hulp te roepen?

Juist zoo geschiedt het te Rome. Daar sluit men den Paus op, en één der roovers zegt hem, dat hij hem beschermen zal, opdat de Paus maar zwijgen zou, geen hulp zou roepen en den bijstand der Katholieke volken niet zou inroepen, om hem aldus langzamerhand geheel uit te plunderen en zachtjes de keel toe te nippen. Waarlijk, het is een groot ongeluk voor de Kerk, dat zij het zoo sluw aanleggen en de wereld in den waan brengen, alsof de Paus geen hulp noodig heeft en de katholieken bedotten; want helaas! velen zijn er, die door zulke huicheling misleid, denken dat te Rome alles in orde is, dat de Paus volkomen vrij is en geen koninkrijk noodig heeft. En ofschoon de Paus zelf hun boozen toelieg goed kent, en bijna elken dag om hulp roept en aan de wereld zijn hachelijken toestand blootlegt, zijn er toch velen, zelfs Katholieken, die er niet meer naar luisteren, die stil zitten, omdat zij den noed des H. Vaders niet inzien, omdat ze misleid zijn door de valsche vrijheid, die hij nog geniet, terwijl de belhamels zachtjes aan hunne prooi zitten te knagen, dagelijks sterker worden en veld winnen, en den ondergang des Pausdoms ongemerkt voorbereiden.

Begrijpt gij nu, Willem, wat die beloften beteekenen en waartoe de waarborgwet dient?

Willem. Ja, mijnheer, 't is huichelarij, het is om de Katholieken en allen, die nog een rechtschapen hart hebben, te blinddoeken en om des te zekerder hun doel te bereiken. Dit is ook gebleken bij de schennis van Pius' lijk, die men niet wilde, of ten minste niet kon beletten; alsmede uit de honderde satanische samenscholingen, die te Rome plaats hebben, om te beraadslagen over de vernietiging van Paus en Kerk. Duidelijk is het mij, dat

de Paus tegenwoordig ook een aardsch koninkrijk hebben moet en het spijt mij, dat ik er niet altijd zoo over heb gedacht. Maar kan God zijn hoogen plaatsbekleeder niet op een andere manier de noodige vrijheid geven?

De Notaris. Zeker, Willem, God kan wonderen doen en Hij zal ze doen, als zijne Kerk op geen andere manier kan gered worden. Hij heeft den H. Petrus en vele anderen uit den kerker verlost. Hij heeft nooit den opperpriester verlaten, maar wat ik gezegd heb, blijft waar; de kerk is in rouw, zij lijdt veel en zal nog lang lijden, als wij de zaak niet ter harte nemen, gelijk de eerste christenen deden; als wij niet strijden voor ons geloof, als wij niet bidden en ons best doen. Dan immers zijn wij niet waard door God geholpen te worden. 't Is tijd, dat wij moeten scheiden, maar kom eens terug, dan zal ik u bewijzen, dat de Paus in dezen ongelukkigen tijd geheel vrij moet zijn en een aardsch koninkrijk moet hebben.

III.

Des Pausen Koningschap.

In de fabels van Aesopus lees ik, dat op zekeren tijd, toen alle dieren in vrede leefden, de wolven aan de schapen den oorlog verklaarden; doch de honden vochten zoo dapper mede, dat zij de wolven op de vlucht dreven. Toen zonden deze een bode af en verklaarden aan de schapen, dat zij, indien zij in vrede wilden leven, de honden moesten uitleveren. De dwaze kudde gaf hieraan gehoor en toen de honden waren weggestuurd, verslonden zij den herder en verscheurden de schapen zonder moeite.

Zoo, mijn lezer, zoo leggen het de vraatzuchtige wolven aan, die de H. Kerk, de kudde des Heeren, willen verslinden. Wij kunnen de Kerkelijke Staten de waakhonden van onzen Oppherder, van den Paus noemen. De

koning van Italië, Garibaldi, Mazzini en andere wolven beloofden geluk en vrede, als die waakhonden, die staten, welke den Paus beschermden, werden uitgeleverd, om vervolgens met gemak den Herder en zijne geheele kudde, de katholieke Kerk te verdelgen. Zij hebben de bewa-
kers gestolen en den Paus opgesloten, evenals een wolf soms zijn schaap opsluit en het spaart, omdat hij nu nog geen honger heeft, of omdat hij alvorens het te verslinden, de kans ziet nog meer buit aan te brengen. Zoo staat het met onzen H. Vader; hij is beroofd van zijn grootsten tijdelijken steun; men is zijn rijk binnengedrongen, en men sluipt nu langzaam voort zonder veel gerucht te maken. Men laat den Paus een schijn van vrijheid, opdat hij de hulp der katholieke wereld niet zou inroepen en opdat zij hem met gemak en langzaam zouden kunnen verteren, zonder dat de kudde het bemerkt. Onze waakhonden, de Kerkelijke Staten, het koningschap des Pausen zijn geroofd, de schaapstal staat nog niet open; maar is rondom door wolven bezet, die den herder nog een wijl sparen om, als de wereld is ingesluimerd in den droom der valsche rust, de kooi te overrompelen en alles te vernielen. Zij houden zich een weinig in, opdat de schapen, die buiten zijn, niet te luide blaten, en hulp verkrijgen uit de wereld.

Luisteren wij nog eens naar de samenspraak van Willem en zijn Notaris.

Willem. Mijnheer de Notaris, daar is mij in mijne afwezigheid nog iets te binnen gevallen. Gij hebt gezegd, dat de Paus geheel door zijne vijanden ingesloten en be-
laagd, gevangen en veroordeeld is op het Vaticaan, dat dat hij dus, om vrij te zijn, ook koning moet zijn. Maar aangenomen dat hij koning was, zou hij dan ook niet

door zijne vijanden omgeven en bespot en vervolgd worden?

De Notaris. O ja Willem, zonder twijfel; ook toen de Paus nog koning was, werd hij vervolgd; maar de vervolging kon hem toen toch niet beletten zijn plicht te doen, zooals zij thans kan. Was hij koning, had hij een rijk, dan kon hij door zijn leger- of politiemacht *even goed zijne vijanden weren als een ander vorst*. Zeg mij welke koning verkeert in een toestand als Leo XIII? Is er een vorst in de wereld, die zoo van de genade zijner grootste vijanden afhangt en zoo weinig macht heeft om zich te verdedigen? Daarenboven zouden de belhamels te Rome, die thans zoo sterk, zoo talrijk en zoo vermetel zijn, nooit zulke macht verkregen hebben, als de koning van Italië, in plaats van de Kerkelijke Staten met hen in te nemen, zich tegen hen verzet en gezamenlijk met den Paus hen onderdrukt had. Maar die koning was heerschzuchtig en blind, hij maakte gemeene zaak met de roovers, die hem een goeden buit beloofden. Hij zag niet of wilde niet inzien, dat zij, machtig genoeg geworden, ook zijn koninkrijk zouden ongelukkig maken. Want hunne machtspreuk, hun doelwit is, zooals zij zelf durven zeggen: „den laatsten koning aan den darm van den laatsten Paus op te hangen.”

Willem. Goed, Notaris, maar leg mij nu ook eens uit, dat in deze ellendige tijden een aardsch koninkrijk voor den Paus noodzakelijk is?

De Notaris. Gij erkent dus, Willem, dat de Paus, als hij koning was, gelijk hij geweest is, zijne vijanden zou kunnen weren, gelijk een ander koning, maar u dunkt, dat in tijd van vrede zulk een koningschap niet noodzakelijk is. Maar Willem, zijt gij dan vergeten, wat onze pastoor laatstelijk zei, dat namelijk voor de H. Kerk

op deze wereld geen vrede bestaat, dat zij nog strijdende is en strijden zal, zoolang zij niet, geheel en al in den hemel opgenomen, triomfeert? Moet de Kerk altoos strijden, wordt zij, volgens het woord van den Zaligmaker, altoos door de wereld gehaat en vervolgd, dan voorzeker zal op de eerste plaats het hoofd dier Kerk, de Paus, door de wereld gehaat en bestreden worden. En is er wel ooit een tijd geweest, dat de wereld den Paus in rust liet? Neen, nooit. Zelden heeft zij zooveel macht over hem gehad, als zij thans heeft, maar altoos heeft zij haar best gedaan om er toe te komen. De gansche wereld ligt in den booze, zegt de H. Joannes; het is dus geen wonder, dat zij den Paus tot het mikpunt van hare woede kiest, en dat zij ook altoos door de H. Kerk, met den Paus aan het hoofd, bestreden wordt. Vrede dus is er met de wereld niet te maken. Altijd strijd, altijd oorlog. Ziedaar, waarom de Paus door eene tijdelijke macht moet omgeven en versterkt zijn.

Willem. O ja, als de wereld dan nog maar streed gelijk de Paus doet. Doch, terwijl de Paus en de priesters alleen door het gebed, een deugdzaam voorbeeldig leven de wereld trachten te winnen, gebruikt zij niet anders dan listen, bedrog en geweld, zooals bleek bij de inname van Rome in 1870, alsook ten tijde van Napoleon I, en zooals wij nog dagelijks zien en hooren uit hunne gemeene boeken en couranten. Maar zeg eens, Notaris, was het niet voldoende, dat een ander machtig koning den Paus verdedigde en beschermde en volle vrijheid gaf? In zulk geval behoeft hij toch zelf niet koning te zijn?

De Notaris. O mijn vriend, wijs mij eens een koning, die dat zou willen en zou kunnen doen. Welk een koning

zou zoo goed zijn? En hoe lang zou zijne goedheid duren? Is er staat te maken op de hedendaagsche vorsten? Doen zij in hun rijk wat zij willen?

Willem. O neen, Notaris, gij hebt gelijk. 't Zijn meest protestanten of liberalen of vrijmetselaars. Bovendien regeeren zij zelve niet, maar hunne ministers en Kamers en deze veranderen bijna elk jaar.

De Notaris. En veronderstel nu eens, dat er een zoo goed en machtig koning was, die den Paus in zijn rijk zulke macht en vrijheid geven wilde, zou de Paus dan zulk een welwillenden koning niet moeten ontzien, veel toegeven en als 't ware zijn dienaar worden?

Willem. Neen, Notaris, dat geloof ik niet, daar zijn de Pausen te groot voor. Pius VII, in den kerker, ontzag zelfs een Napoleon niet.

De Notaris. Welnu, als hij zijn beschermer niet ontzag en niet toegaf, dan geloof ik niet, dat hij lang de vriend van zijn vorst blijven zou. Dan zou hij, tot toegeeflijkheid gedwongen, nog minder vrij zijn dan in 't midden zijner vijanden. Menschelijker wijze gesproken, zou het dan den Paus gaan, evenals de Bisschoppen en Patriarchen, die in vroegere tijden zich in de armen van een vorst geworpen hebben. Zij zijn hunne slaven geworden en afgevalen. Zie maar eens den Patriarch van Constantinopel en de afgevalen Bisschoppen van Engeland.

Willem. Maar Notaris, laat ons dan eens veronderstellen, dat alles goed gaat, dat de vorst den Paus goed beschermt en hem volle vrijheid laat, evenals vroeger de Roomsche Keizers deden.

De Notaris. Dan kon het nog niet deugen. Andere vorsten en volken zouden dan vreezen, dat de Paus, een gunsteling zijnde van zulk een goeden koning, niet onzij-

dig, niet vrij, maar volgens den wil van zijn koning de Kerk zou regeeren, zij zouden van hem afkeerig worden, vooral in de dagen, in welke zij tegen zulk een vorst zouden oorlog voeren en hem vijandig zijn. Zouden de Pruisische Katholieken zooveel op hebben met een Franschen Paus, als zij thans hebben met Leo XIII, die niet onder Frankrijk, niet onder Spanje staat en aan Italië vijandig is. De Paus dus moet onder *geen* rijk behooren, maar zelf een rijk hebben.

Iets anders was het, als geheel Europa eenzelfde koning had, en als deze koning zoo gunstig ten opzichte van den Paus gezind was, gelijk in vroegere tijden somtijds de Roomsche Keizers waren. Maar ook in zulk geval was de waardigheid van den Paus niet verzekerd; en hoe men het ook keere, de vijand van den beschermer des Pausen zou allicht de vijand des Pausen zijn, zoodat weldra de H. Kerk niet grooter zou zijn, dan het rijk van zulk een koning.

Willem. Daar denk ik aan Engeland. Wezenlijk, het hoofd der Engelsche kerk heeft niets te zeggen buiten Engeland. Het hoofd der Grieksche niets buiten Rusland. Waarlijk, is het hoofd der Kerk een beschermeling van een vorst, dan wordt dat hoofd een slaaf des konings en de Kerk een wapen voor het rijk. Zij vervalt en wordt gehaat door allen, die niet tot de onderdanen of vrienden van zulk een rijk behooren, terwijl de Paus, hoe klein een koninkrijk hij ook heeft, over de katholieke harten van alle landen en wereldddeelen regeert, omdat allen weten, dat hij zijne macht niet zoekt in het tijdelijke, maar alleen het geestelijk welzijn beoogt, en dat hij, een klein koninkrijk bezittende, van alle vorsten en vijanden onafhankelijk is, vrij handelt en spreekt, gelijk zijn plicht het vordert.

De Notaris. Zoo, Willem, zult gij begrijpen, dat Z. H. Paus Pius IX niet zonder reden in den syllabus diegenen veroordeelt, welke durven beweren, dat de koninklijke macht van den Paus schadelijk en een betwist vraagstuk is.

Willem. Zoo! heeft de Paus dat zelf verklaard? Dat hadt gij, mijnheer, wel eer kunnen zeggen, dan was de kwestie uit geweest.

De Notaris. Ik heb dit niet gedaan, Willem, omdat ik de zaak eerst eens goed wilde uitleggen en bewijzen, opdat gij zooveel te vaster er aan gelooven zoudt. Ik weet wel, dat gij geen bewijzen vraagt, als de Paus gesproken heeft, maar 't is goed de bewijzen te kennen om ook anderen te overtuigen, die niet zoo gemakkelijk het Pauselijk woord aannemen.

Willem. De zaak is uit en ik dank u voor de juiste verklaringen. Eén ding zou ik nog gaarne weten: wat moet ik zeggen, als men mij tegenwerpt, dat de eerste Pausen geen koningen geweest zijn? Ten tijde van Nero was toch ook wel een tijdelijke macht noodzakelijk voor Christus' Stedehouder?

De Notaris. Willem, gij begrijpt toch wel, dat iets, wat noodzakelijk is, niet altoos bestaat. De mensch heeft brood nodig en toch heeft hij het niet altijd. Zoo kan ook de Kerk soms gebrek lijden, zoo lijdt zij thans, zoo leed zij onder de revolutie. Wat de eerste tijden van het Christendom betreft, God wilde niet, dat de Kerk op eens in alle glorie op aarde verscheen. Zij moest langzaam aangroeien en groot worden, evenals de mostaardboom. God wilde in de eerste bloedige vervolgingen het Pausdom beschermen, niet door tijdelijken steun, niet door een koning of koninkrijk, maar door zijne wonderkracht, opdat des te duidelijker blijken zou, dat zijne Kerk eene god-

delijke is en opdat de menschen, door die wonderen getroffen, zich in massa bekeeren zouden. Toen die boom nog jong was, besproeide hij hem met zijne buitengewone genade, breidde zijne takken uit door buitengewone werken en wonderen, maar eenmaal groot geworden en door de wereld verspreid, zijn zulke buitengewone wonderen in zoo groot getal niet meer noodzakelijk. Er zijn toch teekenen genoeg om dien boom, die Kerk, te kennen, en middelen genoeg om er in zalig te worden. Op een anderen keer zal ik u nog vertellen, hoe des Pausen koningschap ontstaan is.

Willem. Genoeg, Notaris, ik geloof en weet en begrijp, dat de Paus als opperste bestuurder der zielen in den voortdurenden geweldigen strijd tegen de wereld, eene koninklijke macht moet hebben, 1°. om geheel vrij te kunnen regeeren over de zielen van vorsten en onderdanen, 2°. om den schijn niet te hebben, dat hij de dienaar is van een vorst, en 3°. omdat zijne waardigheid zóó verheven is, dat het niet betaamt, dat hij aan een tijdelijk koning zou moeten gehoorzamen.

I V.

Wanneer werd de Paus Koning?

De Notaris heeft u beloofd te zullen vertellen, hoelang de Paus Koning is geweest en hoe hij zijne tijdelijke macht verkregen heeft. Ik heb die vraag onderzocht en omdat het antwoord minder goed voor een samenspraak geschikt is, daarom wordt het hier als afzonderlijk opstel gedrukt.

Eerst moet ik u mededeelen, wat Paus Pius IX zeide in zijne toespraak van 20 April 1849: „De Goddelijke Voorzienigheid heeft er voor gezorgd, dat de Paus, wien het bestuur over de gansche kerk is toevertrouwd, na de verdeeling en splitsing van het romeinsche Rijk, een

burgerlijk vorstendom hebben zou, opdat hij, om de kerk te besturen en hare eenheid te bewaren, *de volle vrijheid zou bezitten, welke voor de uitoefening van zijn hoog apostolisch ambt noodzakelijk is.* Want iedereen begrijpt, dat de geloovige volken, naties en rijken nooit een vol vertrouwen zullen schenken en volkomene onderdanigheid zullen bewijzen aan den roomschen Opperpriester, als zij zien, dat hij, aan de heerschappij van een vorst of gouvernement onderworpen, niet vrij is. *Zij zouden immers vermoeden en vreezen, dat de Paus zijne handelingen zou regelen naar den wil der Regeering, op wier gebied hij vertoefde en zouden onder zulk een voorwendsel niet zelden zich tegen zijne verordeningen verzetten."*

Aangenomen dus dat er eene regeering werd gevonden, van welke men zeker was dat zij altijd den Paus zou beschermen, dan is het nog niet raadzaam, dat hij zich onder zulke bescherming begeve en zijn koninkrijk verlate; want, de menschelijke zwakheid der volken beschouwd, zou daardoor altoos argwaan, verwijdering en verdeeldheid worden opgewekt, zooals ook de ondervinding van de hoofden van andere kerken genoegzaam bewezen heeft. Dit alles voorzag de Goddelijke Voorzienigheid, en daarom schonk zij den Paus na den val van het romeinsche Rijk eene eigene tijdelijke heerschappij, opdat hij altoos zich zelven zou kunnen weren, *buiten en boven alle regeeringen en partijen zou staan, en alzoo alle regeeringen, partijen en volken in het geestelijke volkomen vrij zou kunnen besturen.* Deze vrijheid is vooral noodzakelijk in onzen tijd, nu de hevigste strijd tegen de Kerk is aangespannen en alle regeeringen zwak, veranderlijk en vijandig gezind zijn tegen den Paus.

Gelijk de ziel, een geest zijnde, in haren huidigen

toestand niet denken en handelen kan zonder het lichaam, gelijk zij in haar leven op aarde de zintuigen des lichaams, ook in hare geestelijke werkingen, niet missen kan; zoo kan ook de Paus, wiens macht vooral in het geestelijke bestaat, deze macht niet uitoefenen, zonder menschelijke en tijdelijke middelen. Met zijne geestelijke macht moet eene tijdelijke macht verbonden zijn. Daarom zorgde God er voor, dat de Pausen, toen zij nog geen koninklijken schepter voerden, door Hem zelven beschermd, toch een soort van tijdelijke macht hadden; zoodat de geweldigste tirannen en wreedste keizers niet konden beletten, dat zij ook in gevangenissen en onderaardsche kelders verborgen of opgesloten, met hunne bisschoppen en geloovigen zich onderhielden. De Pausen waren altoos in zooverre vrij en onafhankelijk van de keizers, als tot het behoud en den bloei der kerk noodzakelijk was. Zij waren zichzelven genoeg meester, om de Kerk te besturen, en, werd hun een oogenblik deze macht ontnomen, dan deed God een wonder om hen te verlossen, zooals wij in Petrus zagen geschieden.

Ik schreef daar, dat God de tijdelijke macht aan de Pausen gegeven heeft. Waarlijk, dat is zoo, zij zelven hebben er niet naar gevraagd; zij hebben ze niet gekocht, ook niet door oorlogen gewonnen. God gaf ze hun en breidde ze langzaam uit, totdat zij volmaakt was. De ziel met al haar vermogens wordt op eens geschapen; maar het lichaam, eerst klein en zwak, moet zich langzaam ontwikkelen, en eerst als het groot is geworden, kan de ziel volkomen vrij gebruik maken van hare vermogens, de mensch is dan volmaakt en kan zijne taak verrichten, waartoe hij geschapen is. Niet anders ging het met het Pausdom. Zijne geestelijke macht verkreeg het in hare

volheid van zijn goddelijken Stichter. „Gij zijt de steenrots, weid mijne lammeren, weid mijne schapen.” Doch de tijdelijke macht, eerst klein en onbeduidend, werd langzamerhand grooter en eerst in de achtste eeuw kan men zeggen, dat het lichaam zijne grootte en zijne vrijheid bereikte, en dat de geestelijke met de tijdelijke macht, samen volkomen vrij en sterk geworden, haar plicht kon doen en aan het heil van alle volkeren arbeiden.

De H. Petrus en zijne eerste opvolgers hadden slechts zooveel tijdelijke macht en onafhankelijkheid, dat de koningen en keizers hen niet zoo vast konden opsluiten, en zoo lang gevangen houden als zij wilden en als noodig was, om de Kerk te vernietigen. Zij bezaten eene hooge, volkomen geestelijke macht, en deze macht bracht van zelve mede, dat zij ook tijdelijk waren gezien en geëerd; zoodat aanzien en rijkdommen hun toevloeiden en tot een koninkrijk aangroeiden. Christus dus stelde het Pausdom in, gaf de opperste geestelijke macht aan den H. Petrus en *legde tevens de kiem voor de tijdelijke macht*, voor het aardsche koningschap, hetwelk eerst in latere eeuwen tot volkomenheid zou gebracht worden. En evenmin als men van den jongeling kan zeggen, in welk uur, welken dag, welk jaar zelfs hij juist volmaakt man geworden is, evenmin kan men met zekerheid opgeven, in welk jaar, zelfs niet in welke eeuw, de tijdelijke macht des Pausdoms tot een volmaakt koningschap was aangegroeid.

De jongeling wordt man, zonder dat hij daartoe medewerkt, zelfs zonder dat hij het merkt. Een zeer geleerd staatsman, de Maistre, zegt: „dat het waarlijk wonder is, te zien hoe de Pausen koningen zijn geworden, zonder het te merken, en zelfs tegen hun wil. Een onzichtbare wet, schrijft hij, verhief den Stoel van Rome, en men kan

zeggen, dat *het hoofd der Kerk souverain geboren is.*” De eerste Pausen waren als ’t ware kroonprinsen, die eens den troon moeten bestijgen. En hoe kon het anders? Hoe kon de opperste plaatsbekleeder van God, de bestuurder dier wonderschoone, heilige, groote Kerk Gods bestaan en gekend zijn, zonder geëerd, bemind, verheerlijkt en verrijkt te worden? Hij had voor de eer en uitbreiding zijner Kerk ook aardschen luister en rijkdommen en vrijheden noodig; en de eerbied, de liefde, de godsvrucht en het geloof zijner geestelijke onderdanen brachten dit in overvloed. De macht des Pausen werd te Rome van lieverlede zoo groot en luistervol, dat de keizer zich daar niet meer op zijn gemak gevoelde. Constantijn de Groote begreep, dat dezelfde stad niet een Paus en keizer, beiden als machthebbende personen bevatten kon, dat het, om zijne waardigheid op te houden en aan den bloei der Kerk mede te werken, beter was zijnen troon te verplaatsen. Daarom liet hij Rome aan den Paus over en vestigde zijnen rijkszetel te Constantinopel, omtrent het jaar 330.

Het spreekt van zelf, dat door de verwijdering des keizers, des Pausen aanzien en macht aanmerkelijk toenam. De Pausen bleven evenwel in het tijdelijke de keizers eerbiedigen, geboden aan veldheeren en volk den keizer onderdanig te zijn, en riepen hunne macht in tegen de Gothen, Lombarden en anderen, die meermalen Italië uitplunderden. Doch de opvolgers van Constantijn werden al langer hoe zwakker. Door hun wanbestuur bedierven zij hun rijk, waren allengs niet meer in staat om de barbaren het hoofd te bieden, en maakten zelfs een verbond met hen.

Zoo werd Italië geheel aan zich zelven overgelaten, uitgeplunderd en vreeselijk verwoest door die wilde hor-

den. „In het midden dier rampen , schrijft de Maistre , was de Paus hun eenige toevlucht, en zonder het te willen, alleen door den nood gedwongen , kwam de Paus in de plaats van den keizer, en allen plaatsten zich onder zijne hoede.” Zoo bleef de Paus jaren en eeuwen lang met zijne getrouwe Italianen, die zijne machtige hulp hadden ingeroepen , het schiereiland tegenover de invallen der heidenen en Mahomedanen verdedigen. Feitelijk was hij koning, alleen de titel ontbrak hem nog.

Eindelijk in **de achtste eeuw kwam het tijdelijk koningschap des Pausen tot zijne voltooiing**, niet door zijn eigen toedoen, maar door de bewerking van God, die zijne Kerk geleidde en wederom uit de algemeene rampen haar voordeel trok. De keizers regeerden nog slechts in het Oosten en in Italië , waar de Pausen in hunnen naam het volk beschermden. Doch keizer Leo verklaarde in 726 den oorlog aan den Paus zelven, die hem om zijne wreedheden en zijne beeldstormerij berispt en bestraft had. Hij sloot een verdrag met den koning der Lombarden , om Rome te overweldigen en den Paus te vermoorden. Paus Gregorius II werd aanstonds door de Italiaansche legers geholpen, en bracht zijne twee groote vijanden tot inkeer. Zijn opvolger , Paus Gregorius III , trachtte keizer Leo van zijne vervolging terug te roepen , doch te vergeefs. De keizer zond eene vloot af om den Paus, de Romeinen en Italianen te verdelgen, doch hij leed schipbreuk in de Aziatische zee. De Paus, niet meer bij machte om zijne inlandsche vijanden en barbaren af te weren, en geen hoop meer hebbende van nog door de keizers geholpen te worden, zond gezanten naar den koning van het Frankenland en smeekte hem om bijstand in het jaar 740.

In 741 sloot Paus Zacharias een verbond met den koning

der Lombarden, die hem nu rondom Rome vele steden teruggaf, welke hij eerst had uitgeplunderd. Eenige jaren daarna vielen de Lombarden wederom op de Romeinen los, maar de Paus temde den koning door zijne welsprekendheid, zoodat deze den scepter aflei en monnik werd in 749.

Paus Stephanus II riep nogmaals in 752 tegen de Lombarden de hulp des keizers in, doch deze hield zich liever op met beeldstormerij en vervolging, en liet evenals zijne voorgangers de Italianen in den steek. Daarom nam de Paus zijne toevlucht tot Pepijn, den koning der Franken. Deze vorst viel den Paus eerbiedig voor de voeten, beloofde hem hulp en teekende met zijne zonen een verdrag, waarbij zij zwoeren de overweldigde staten te zullen innemen en aan den Paus teruggeven. Deze moedige krijgshelden volbrachten hunne beloften in 754; de verslagen Lombarden vroegen vrede en beloofden de Romeinsche steden, die zij overrompeld hadden, te herstellen. Zij braken hun woord, doch in 755 werden zij wederom door Pepijn overwonnen en hun koning gevangen genomen; waarna Pepijn alles aan den Paus teruggaf en deze restitutie door den Lombard liet bezweren. Zoo kreeg Zijne Heiligheid de kerkelijke Staten, die reeds lang te voren door de Oostersche keizers verlaten, zonder koning geweest waren en door de Lombarden waren bemachtigd, in het jaar 773 van Karel den Groote terug; zoo was des Pausen tijdelijke heerschappij voor goed en volkomen gevestigd; zoo is de Opperpriester een volmaakt vrij koning geworden.

De Italianen, zegt de Maistre, tot wanhoop gevoerd, verlaten van hunne meesters, verscheurd door de barbaren, kozen zelf hun aanvoerders. De Pausen, door den drang

der omstandigheden, bestuurders van Rome geworden, konden niet langer aan de smeekingen dier ongelukkige menschen weerstaan, welke zich in hunne armen wierpen. Toen de Pausen niet meer wisten, hoe deze arme volken te verdedigen, wendden zij de oogen naar de Fransche prinsen.

Zoo werd de Paus koning van eenige staten rondom Rome, welke hij sinds dien tijd bezeten heeft zonder ze ooit uit te breiden. Des Pausen macht immers is vooral eene *geestelijke* macht, daarom wilde hij nooit eene grootere wereldlijke macht hebben dan noodig was, om vrij zijne geestelijke uit te oefenen. De ziel, de geestelijke macht, kon nu vrij en onafhankelijk aan de bekeering der volken en den bloei der Kerk werken, want het lichaam, de tijdelijke vrijheid en onafhankelijkheid, had hare hoogte bereikt. De jongeling was door Gods Voorzienigheid ongemerkt en langzaam een man geworden. De mostaardboom groeide nu weelderig, en verspreidde zijne takken en vruchten over den geheelen aardbodem.

Uit dit alles blijkt ten overvloede, hoe noodzakelijk een koninklijke macht den Paus moet beschermen. Had hij zulk een troon niet noodig, dan zou God de zaken zoo niet geleid hebben, dan had Hij, terwijl alle andere rijken vergaan, dit koninkrijk tegen de stormen van eeuwen en eeuwen niet zoo gehandhaafd. Geen rijk is zoo oud, geen rijk is zoo geleidelijk ontstaan, geen rijk heeft zich door alle wisselingen en rampen heen, ofschoon zoo klein en zoo wrak, zoo lang staande gehouden. Waarlijk de vinger Gods is hier!

Ziedaar, mijn vriend, hoe de tijdelijke macht, welke zoo noodzakelijk is voor de geestelijke, als het lichaam voor de ziel, door Gods bijzondere bescherming zich tot eene koninklijke onafhankelijkheid heeft ontwikkeld. Leer hieruit,

welk een verlies de H. Kerk door de wederrechtelijke berooving dier macht in 1870 geleden heeft, en help uwe bedroefde, beroofde en vervolgde Moeder. Hoe gij dat kunt? Eerstens door veel te bidden voor den onschuldig gevangen, veroordeelden, verguisden Petrus, en tweedens door mildelijk bij te dragen voor den St. Pieterspenning, opdat hij ten minste door zijn geld nog een weinig tijdelijke macht bezitte.

V.

Rome is dikwijls overweldigd en zevenmaal verwoest.

Allerbeste lezer, gij dankt mij voor de inlichtingen, die ik u omtrent het koningschap des Pausen heb gegeven, maar uw leergierig hart is nog niet content en vraagt, hoe het met Rome verder is gegaan. Aan uwe vrome weetgierigheid wil ik hier voldoen en ik wijs u tevens op den tienden jaargang van het Zondagsblad der H. Familie, alwaar over deze quaestie veel schoons geschreven en te lezen is.

Ik voeg hierbij wat de groote Kardinaal van Engeland, Mgr. Manning, den 24 Jan. 1882 in de algemeene vergadering van Engelsche Katholieken daarvan gezegd heeft. Hij beschrijft de opkomst der pauselijke tijdelijke macht aldus: „*Uit de majestueuze gestalte des roomschen bisschops ontsproot als van zelve een gezag over Rome, 't welk zoo groot werd, dat de eerste Christen Keizer (Constantijn) er eerbiedig voor terugweek en Rome verliet; dewijl volgens zijne eigene woorden, geene macht zich plaatsen kan boven die, welke alle machten der aarde overtreft. Hij liet alzoo de stad in 's Pausen beheer, hetwelk in de volgende eeuwen al meer en meer werd gevestigd, totdat omstreeks het jaar 800 de heerschappij des Pau-*

sen nog uitdrukkelijk werd verzekerd, waarna zij voortduurde, totdat de overweldiging Rome's poorten openbrak en den Opperherder van zijne wereldlijke macht beroofde. Geen roof was ooit in gruwzaamheid aan dezen gelijk; en sinds dien tijd waren Pius IX en zijn opvolger *inderdaad gevangenen, in de strengste beteekenis van het woord.*"

Zoo sprak de doorluchtige Engelsche Kardinaal, en om zijne toehoorders te bemoedigen, voegde hij er ten slotte bij: „Meen echter niet dat ik eenige vrees koester voor de katholieke Kerk of den H. Stoel. Voor een paar jaren heb ik eens de moeite genomen te onderzoeken, hoeveel Pausen uit Rome verdreven zijn of nooit den voet in de eeuwige stad gezet hebben. *Ik telde er 46. Verder vond ik, dat Rome minstens zevenmaal geplunderd en verwoest is;* 't is dus niet te verwonderen, dat het ook voor de achtste maal geschieden kon. *Hoe dikwijls Rome wederrechtelijk in bezit is genomen, is niet te berekenen;* doch dit was het werk van een enkelen indringer, terwijl alle overige vorsten zich aan de zijde des Pausen schaarden. Alleen bij de laatste overweldiging hebben alle gekroonde hoofden zoo goed als toegestemd. Zeker zijn er tijden geweest, die er veel somberder uitzagen als thans. Daarom zeide Leo XIII: „Ik deel het lot mijner voorgangers; zij hebben nog duisterder dagen aanschouwd dan ik, en ik koester het vertrouwen, dat ik helderder dagen zien zal dan zij."

De Kardinaal telde dus 46 Pausen, die Rome hebben moeten verlaten, of die er nooit geweest zijn. Hij zegt, dat Rome minstens zevenmaal is uitgeplunderd en zoo dikwijls is ingenomen, dat hij het niet berekenen kon. Alweder een bewijs voor de noodzakelijkheid der tijdelijke macht en voor den bijzonderen bijstand Gods, altoos aan de H. Kerk verleend. Zóó handhaafde God des Pausen koning-

schap, dat de aanhoudende beroeringen en bestormingen van meer dan duizend jaren den Paus nooit van zijne koninklijke rechten hebben kunnen berooven, en dat hij, hoe dikwijls ook door list en geweld van zijn troon gestooten, telkens weder hersteld en ook in het feitelijk bezit van zijn troon werd bevestigd.

Al die beroeringen te beschrijven is ondoenlijk. Alleen wil ik in 't kort de zeven overrompelingen en verwoestingen der stad zelve aanstippen, daar de plunderingen der omliggende kerkelijke steden en staten ook ontelbaar zijn. Voor de eerste maal werd Rome overweldigd door Alaric, koning der West-Gothen, in het jaar 410, onder den eersten Westerschen keizer Honorius, die zelf zijn dappersten veldheer Stilicho met zijne bloedverwanten in 408 had laten vermoorden. Aldus had de laffe Honorius zich zelven zwak gemaakt, en de Gothen vielen ongehinderd in de eeuwige stad, waar zij drie dagen lang brandden, moordden en plunderden.

De tweede rampzalige aanval greep plaats in 455, toen Genseric, de aanvoerder der Vandalen, met zijne woeste horden voor de stad verscheen, voor de majesteit van den H. Paus Leo, die ook drie jaren te voren den Hunnenkoning Attila had bedwongen, zijne woede wel eenigszins temperde, maar toch van 15 tot 29 Juni roofde en moordde.

De derde verwoesting werd aangericht door de Lombarden, die in 740, 752 en 756 Rome, en meer nog zijne omstreken uitplunderden.

Den vierden keer kwamen de woeste Saracenen uit Afrika in 846 eene menigte Romeinen neersabelen, en de schoonste en rijkste kostbaarheden uit de St. Pieter en andere kerken wegsleepen.

Van 973 tot 996 werd Rome dikwijls inwendig beroerd,

en twee Pausen werden door opstandelingen gedood, tot dat keizer Otto in 996 en 998 het oproer kwam dempen en de booswichten straffen.

Geheel anders handelde een ander Duitsch keizer, de bekende man van Canossa, Hendrik IV, door wien in 1083 en 1084 Rome ten vijfde male bestormd en deerlijk gehavend werd, omdat de H. Paus Gregorius over den tiran den ban had uitgesproken, en hem om zijne kerkvervolging en wreedaardig wanbestuur van den keizers-troon had vervallen verklaard.

Een volksopruier, Arnold van Brescia, die omstreeks 1154 den Paus uit Rome verdreef, vond zijn dood op den brandstapel, en de opstand werd gestuit door den pas gekroonden keizer Frederik Barbarossa, in 1155. Doch weldra werd Frederik ontrouw. Hij stelde zich aan het hoofd der partij, Ghibellijnen genoemd, die meer dan 100 jaren in Duitschland en 300 in Italië gevochten hebben, om de geestelijke macht aan de tijdelijke te onderwerpen en door beide over de volken te heerschen. Paus Alexander III verzette zich; tegen-pausen werden benoemd, de stad overmeesterd en een groot gedeelte aan de vlammen prijs gegeven. Deze zesde verwoesting geschiedde den 29 Juli 1167. In 1177 bekeerde de keizer zich, en in 1178 trok Alexander III zegevierend Rome binnen.

De Ghibellijnen bleven nog drie eeuwen lang aanspraak maken op Italië, en de strijd tegen de Welfen bracht groote rampen over Rome en Italië, veroorzaakte niet zelden de benoeming van een tegen-paus en was in 1309 nog zóó geweldig, dat de Paus het raadzaam oordeelde, den H. Stoel naar Avignon in Frankrijk te verplaatsen. Daar bleef de Paus tot 1377, terwijl hij inmiddels altoos zijne rechten op Rome behield, dat evenwel door de ge-

durige opstanden van bijna al zijne sieraden was beroofd geworden. De boerenkrijg, aangeblazen door den papenhaat van Luther, bereikte in Mei 1527 de eeuwige stad, en vernielde daar drie weken lang alles wat onder het bereik kwam, totdat de pest er een eind aan maakte. Het was de zevende verwoesting. Wij kunnen hier nog bijvoegen, dat aan Pius VII in 1797 zijne staten, en in 1798 ook Rome door Generaal Bonaparte ontnomen werden, dat hij, naar Valencia gesleurd, in het 25ste jaar van zijn Pauschap in 1799 in de gevangenis stierf. Door Gods bijzondere beschikking werd reeds in Maart 1800 Pius VIII gekozen, die na vier maanden het bestuur der kerkelijke staten te Rome aanvaardde; doch in 1806 werd Rome wederom door keizer Bonaparte ingenomen, in 1809 de Paus te Savona gevangen gezet, in 1812 te Fontainebleau; en in 1814, toen Napoleon gevallen was, keerde hij onder een groot gejubel naar Rome terug. Pius IX vluchtte voor de revolutiemannen den 24 November 1848 verkleed uit Rome naar Gaeta, terwijl vreemdelingen van Rome een hel van zonden en gruwelen gemaakt hadden. De belhamels werden in het volgende jaar door de katholieke vorsten belegerd, gebombardeerd, overwonnen en gestraft, en den 12 April 1850 keerde Pius terug. Den 20ste Sept. 1870 werd Rome andermaal tegen alle recht ingenomen door de schuld van den derden Napoleon, die zoowel als den eerste zwaar daarvoor gestraft is.

Ten slotte herhaal ik wat Paus Leo XIII zeide: „Ik deel het lot mijner voorgangers, zij hebben nog duisterder dagen aanschouwd dan ik, en ik koester het vertrouwen, dat ik helderder dagen zien zal dan zij.”

ELFDE KAPITTEL.

Middelen tegen besmettelijke ziekten.

Welke middelen het menschelijk vernuft ook uitdenkt om de besmettelijke ziekten te voorkomen, te keeren of te genezen, zij zullen altijd bestaan en altijd besmettelijk blijven. Geleerde mannen mogen vergaderingen houden om middelen te beramen, ten einde de verschillende soorten van pestziekten te verwijderen, welke zooveel schrik verspreiden onder de brassers en Balthassers onzer eeuw, het zal weinig baten. Wij willen hiermede niet zeggen, dat men de voorschriften der geneesheeren mag verwaarloozen; neen, de voorzichtigheid gebiedt, dat men ze nauwkeurig onderhoude en vooral, dat men zorg drage voor *reinheid en zindelijkheid*. Maar daarin alleen te berusten zou ijdel, zou dwaas en onchristelijk zijn. Deskundigen moeten bekennen, dat een der beste verweermiddelen is de *kalmte des gemoeds*.

Wij willen dan ook door dit te schrijven geen noodeloos vrees aanjagen. Integendeel, wij willen onze lezers geruststellen en hen leeren, welke de beste middelen zijn, om die gerustheid te bekomen, ten einde den moordenaar te verwijderen of ten minste machteloos te maken.

Een groote kalmte van geest wordt door allen aanbevolen, jammer maar, dat zij in geen apotheek te koop is. Al is men nog zoo rijk, zoo machtig, zoo voorzichtig, indien men ontevreden is over zich zelve, omdat men aan de inspraken des gewetens weerstand biedt, dan is die inwendige gerustheid, in welke brave zielen wande-

len, onmogelijk. Er is geen vrede voor de goddeloozen, zegt de H. Geest; derhalve hebben de moderne ongeloovigen en de naam-Christenen redenen genoeg om bang te zijn, juist gelijk een misdadiger door schrik bevangen wordt, als hij het oogenblik ziet naderen, waarop zijn vonnis zal geveld worden.

De christen alleen, de brave christen kent geen vrees, dan de vrees voor de zonde. Alle overige rampen kunnen hem voor een oogenblik ontstellen, maar hij houdt het oog steeds op de eeuwigheid gevestigd, en hij zoekt en vindt zijne rust in de armen van den goeden God, die alles ten beste van zijne welbeminden schikt. Het eenige middel om de vereischte kalmte te verkrijgen is dan *een goed christen* te zijn, zijn geweten in orde te brengen, zijn vertrouwen op God te stellen en zijne toevlucht te nemen tot de Heiligen, die als beschermers tegen besmettelijke ziekten bekend staan.

Dus verstaat de christen alleen de kunst om de cholera machteloos en onschadelijk te maken. Ja, als hij een volmaakt christen is, geheel doordrongen van de leer van Jesus, zal hij uit de grootste rampen de meeste voordeelen trekken. Den braven katholiek is het gegeven, met een kalm gemoed den dood in de oogen te zien. Zie, maar eens met welk eene onversaagdheid de priesters de pesthuizen bezoeken, met welk een moed en blijheid van geest onze liefdezusters zich wagen aan de bedsponde van de vreeselijkste pestzieken. Door de vriendschap van God gevoelt hij zich veilig en sterk en door zijn genade gesteund, vreest hij geen tijdelijke rampen, blijft hij in alle omstandigheden tevreden, bedaard en gerust en is alzoo het minst vatbaar voor de kwaal, die zoovele anderen ten grave sleept, diegenen vooral, welke in staat van

zonde verkeeren. Zij, die geen of weinig hoop hebben op een toekomstig leven, zijn terecht beducht voor een ongeval, dat hun al hun geluk ontnemen zal, dat hen zelfs naar een eeuwig ongeluk zal overvoeren. Maar wat kan eene ziekte schade doen aan hem, die daardoor zonder vele en langdurige pijnen verlost wordt van een leven, dat vol gevaren en ellende is, en overgebracht wordt naar het gelukzalig vaderland, dat de goede God aan allen belooft, die Hem volgens hun vermogen dienen? Ziedaar de schoone gedachten, welke den geloovigen moed geven en hem zooveel mogelijk buiten gevaar stellen. In de jaren tusschen 1625 en 1636 werd Europa en niet het minst Nederland door zware oorlogen en verschrikkelijke pesten geteisterd. Armoede, hongersnood, geloofsvervolging, alles kwam zich vereenigen om onze goede voorvaderen te beproeven. Het is waar, de wereld was toen in diepe zedeloosheid vervallen en de rampen, die haar overkwamen, waren niets anders dan de wraak des Hemels, maar men had het geloof niet verloren en men begreep, dat men gestraft werd. Men erkende zijne schuld, men deed ernstig boete en men maakte de vreeselijkste ellende dragelijk *door gebed en geduld*.

In die dagen werd een schoon boek uitgegeven door den WelEerw. Heer A. Wichmans, een boek, dat 400 bladzijden telde, vele zielen in haar lijden heeft gesterkt en tot titel droeg: „*Apotheek van geestelijke geneesmiddelen tegen de pest en andere besmettelijke ziekten.*” Dat boek zou thans nog veel nut kunnen stichten, maar het is in het latijn geschreven en maar zelden wordt het te koop aangeboden. Daarom wil ik hier de hoofdgedachte van den geleerden Wichmans wedergeven.

Wil men eene ziekte geheel en al uitroeien, dan moet

men op de eerste plaats hare oorzaken zoeken en wegnemen. Als eerste en algemeene oorzaak van de pest en andere rampen, wordt door den schrijver genoemd *de erfzonde*. Door deze toch is het geheele menschedom, van zijn oorspronkelijk geluk beroofd, in ellende gedompeld. God heeft hen, die door de wateren des H. Doopsels zijn gewasschen, van die smet gezuiverd en door de verdiensten van den Verlosser in zijne vriendschap weder aangenomen, doch hij heeft hen niet ontheven van andere geestelijke en tijdelijke kwalen, en de Godgeleerden zijn van meening, dat de mensch in lang niet aan zooveel ziekten en ellenden zou onderhevig geweest zijn, wanneer hij gebleven was, gelijk hij volgens zijn natuur zou geschapen zijn, dat is, wanneer hij nooit in een staat van oorspronkelijke rechtvaardigheid was geweest en ook nooit door de erfzonde was besmet geworden. Als tweede oorzaak van zoo vele en vreeselijke ziekten, worden door den schrijver genoemd *de persoonlijke zonden*, voor welke op de eerste plaats de zondaar zelf, maar ook niet zelden zijne ouders, zijne kinderen, zijne familie, ja soms zijne stad en zijn land gestraft worden. Sommige zonden zijn zoo hemeltergend, dat er eene geheele familie, zelfs een geheele gemeente of een geheel rijk voor boeten moet, vooral wanneer ze bedreven worden door hen, aan wier zorgen zulk eene vereeniging of zulk een volk is toevertrouwd.

Als derde oorzaak van die boosaardige ziekten vermeldt de schrijver *de behoefte* die wij allen hebben *aan beproeving*. Is er niets wat tegen onzen zin ingaat, dan worden wij lui, onverschillig, hoovaardig; maar de tegenspoed, en vooral de besmettelijke ziekten zijn de beste zweepslagen voor ons ter aarde geneigd lichaam, voor onzen verkeerden wil, en volmondig wordt het erkend, dat eene pest of cholera

een beste missionaris mag heeten, die vele onverschilligen en lauwen naar de kerken jaagt en tot bekeering brengt, ook dan, wanneer andere middelen niet gebaat hebben. O, hoevelen zijn er in den jare 1865 uit schrik voor de cholera bekeerd en ten hemel gevaren, die anders zeker waren verloren gegaan!

Als vierde oorzaak van die vreeselijke plagen geldt bij den schrijver *de glorie, welke Gode* uit zulk een toestand gebracht wordt, hetzij door het geduldig lijden der beproefden, hetzij door de heldendeugden, welke bij zulke gelegenheden door de liefdadige verplegers en weldoeners in beoefening worden gebracht, en de wereld in stomme verbazing voeren. Deugden, die ten tijde van voorspoed verborgen blijven, verschijnen plotseling in al hare schoonheid, als openbare rampen haar uitlokken.

Na aldus de oorzaken ontvouwd te hebben, is het den schrijver gemakkelijk geworden, de geneesmiddelen aan te wijzen. Is de pest de dienaar van Gods gerechtigheid, dan zijn ook *het gebed en de geest van boetvaardigheid* de beste middelen, om zich daartegen te behoeden. Wat toch door de zonde, zoowel de erfzonden als de persoonlijke zonden, bedorven is, kan door versterving, gebed en boete vergoed worden. Wil men dat God het volk spare, het volk spare dan vooral zijnen God, het roepe door zijne godslasteringen, zijne ontuchtigheden, zijne heiligschennisen en andere groote misdrijven de wraak des hemels niet af, maar het keere tot den God zijner vaderen terug en het legge zich toe op goede werken, het onderhouden der kerkelijke geboden, het late niet na elken Zondag Mis te hooren, de geboden vastendagen en feestdagen behoorlijk te vieren, op zijn tijd de H.H. Sacramenten te ontvangen en te bidden. Zoo zal van den eenen kant den

dreigende arm van de Goddelijke wraak worden tegengehouden en van den anderen kant zal de gerustheid en noodige kalmte worden verkregen, die door alle geneesheeren vereischt wordt. Bovendien zal men zijn ziel zuiveren en bereid maken voor den overgang tot de eeuwigheid, zoodat de pest, ook al mocht zij ons aantasten en ten grave voeren, ons meer goed dan kwaad zal doen en ons wel voorbereid naar den hemel zal overbrengen, hetgeen misschien niet zou gebeuren, als wij onvoorziens moesten sterven of als eene schrikwekkende plaag ons niet tot inkeer bracht.

Nog ééne vraag wil ik hier beantwoorden, wie wij tot afwering van de pest, typhus, pokken, enz. en cholera voornamelijk moeten aanroepen. Tijdens besmettelijke ziekten zijn dikwijls groote gunsten bekomen door de voorspraak van de Allerheiligste Maagd en Moeder Gods Maria, van haren H. Bruidegom, Josef, van den H. Abt Antonius, van den H. Rochus, Remigius, Gregorius den Wonderdoener, Carolus Borromeus, den H. Martelaar Laurentius, de H. Genoveva, Theresia, Cunera, de H.H. Martelaren van Gorkum en vele anderen. Processies ter hunner eer en bedevaarten naar hunne heiligdommen, vooral naar die van de H. Moeder Gods en van den H. Rochus hebben dikwijls wonderen gewerkt en geheele parochies van besmettelijke ziekten gered. Dezelfde oefeningen ter eere van de Z. Bronislava, patrones tegen de cholera, hebben vele geloovigen van de kwaadaardige cholera gered. (Men leze daarover **Het Offer**, 2de jaargang, bl. 123.) Verder zijn aanbevelenswaardig het bidden der litanie van Alle Heiligen, het bijwonen der H. Mis en der processie met het H. Sacrament, dikwijls een kruisteeiken te maken, het Evangelie van St. Jan te lezen, bij zich dragen een door

den Paus gewijd Agnus Dei, en relekwiën vooral van die Heiligen, welke als Patronen tegen besmettelijke ziekten vereerd worden, de woning voorzien van kruisteevens, wijwater, gewijde palm, enz.

Het is de geest der Katholieke Kerk niet *al* deze middelen *gezamenlijk* te gebruiken, het zou eenig mistrouwen verraden en de zaak niet beter maken; neen, men moet slechts een of twee der voornaamsten bij afwisseling uitkiezen, volkomen berusten in den H. Wil van den goeden God, die de Heiligen, welke wij eeren en aanroepen, gaarne verhoort, *doch boven alles moeten wij ons geweten in orde brengen, ten einde de zoete rust en kalmte te verkrijgen, welke brave zielen eigen is.* Met deze middelen kan de vreeselijkste pest geen kwaad doen, en zal zij zelfs veel goeds tot stand brengen. Moge de verblinde, bandeloze wereld, door zoo schrikkelijke rampen gewaarschuwd, voor den Almachtige zich nederbuigen en Zijne heerschappij erkennen, dan heeft de pest haar zending volbracht.

TWAALFDE KAPITTEL.

Hoe moet ik mijn testament maken?

Het spreekwoord zegt: *Den eenen zijn dood, den anderen zijn brood*; en letterlijk wordt dit vervuld bij den dood van iemand die een zwaren geldbuidel nalaat. Ook niet zeldzaam is dit het geval, dat de erfgenamen behalve het brood, en juist om het brood, ook den dood erven. Hoe dat? Luister mijn vriend. Als de rijke man, naar wiens dood men jaren* lang had uitgezien, eindelijk voor-

goed zijn biezen heeft ingepakt, dan komen zijne bloedverwanten toegeschoten. Waarom? om hem op zijn sterfbed bij te staan, om voor hem te bidden? Neen, want men was hem reeds lang zoo moede als koude pap. Dus niet om te treuren of te bidden, maar om met ontoombare begeerlijkheid zijne nalatenschap na te vorschen en in te palmen. Evenals sommige vraatzuchtige huisdieren aan den voederbak al knorrende en jankende elkander tegen den snuit stooten om de beste brokken te hebben, zoo ziet men, helaas, soms deftige Christenen elkander in het haar vliegen, om het overschot van den overledene meester te worden. Altijd klaagt men dat men veel meer verwacht had, dat de eigene portie te klein is, dat anderen bevoorrecht zijn, men mort en schreeuwt, men twist en raast, men vat een afkeer en haat op tegen elkander. Geen der partijen wil toegeven; altoos blijft men zijne eischen aanhouden; men leeft in haat en tweedracht zoolang men adem haalt: men tracht kinderen en vrienden tot zijne partij over te halen; en men vormt aldus in eene familie twee groepen, die elkander door haat en nijd bij elke gelegenheid vervolgen elkander altoos tegenwerken en tijdelijk en eeuwig ongelukkig maken. Begrijpt gij nu niet, beste vriend, dat met het brood ook de dood dikwijls wordt geërfd?

Begrijpt gij nu niet, dat hij, die zulke rampen in zijne nakomelingen wil voorkomen, bijtijds over de rijkdommen beschikken moet, die de goede God hem heeft geschonken? en dat hij met alle voorzichtigheid zijne nalatenschap moet verdeelen, om niet de aanleidende oorzaak te zijn van den ondergang zijner familie?

Onze voorouders begrepen zeer wel, van hoe groot belang die uiterste wilsbeschikking is. Daarom maakten zij geen

testament, dan na vurig gebeden en alles wel overwogen te hebben. Dan gingen zij de H. Communie ontvangen, en in tegenwoordigheid van God in 't H. Sacrament en van hunnen herder of pastoor, neergeknield voor het hoogaltaar in de kerk, als dit mogelijk was, verklaarden zij plechtig, wat zij wilden dat na hun dood geschieden zou. Tot stichting en leering zal ik hier een paar voorbeelden inlasschen :

„Bij den inhoud van dezen tegenwoordigen instrument zij kennelijk eenen iegelijk, dat in den jaer 1611, den 30 Oct. compareerden voor mij Stephaen Guens, Pastoor te Heeswijck, Peeter Sijmon Claessen sieck, ende kranck te bedt liggende, nochtans zijn verstandt ende memorie wel machtich, aenmerckende datter geen dinck sekerder en is als de doot, heeft hij met goede voorsichtichheit zijn testament willen maken ende gemaect met desen zijn testament. In den eersten dan maeckt hij zijne ziel (aan) God almachtich ende zijn lichaam (aan) der gewijde erden op den Kerckhoff van Heeswijck eens begraven te worden, item soo maeckt hij Ariën Henrix... een stuck lants gelegen... gemoempt het stelstuck, enz.

O, hoe eenvoudig, hoe voorzichtig, hoe heilig! Men overweegt, dat er niets zekerder is dan de dood, dat men dus nog bij volle kennis over zijne zaken van hierna beschikken moet. Met een heilige eenvoud vermaakt men eerst zijne ziel aan God en zijn lichaam aan de gewijde aarde van het Kerkhof. Een ander voorbeeld :

„Den 19 Juni van het jaar 1597 stierf eene bejaarde ongehuwde vrouw, Adriana Antonie Fuijnsels. Den 13 April 1594 had zij het H. Sacrament en de Paaschcommunie ontvangen. Het was Woensdag in de Paaschweek. Zij heeft haar testament gemaakt ende voor den

hogen altaar op haar knieën sittende geordineert, haar ziele (aan) God almachtig, (aan) Maria der moeder Gods en 't geheel hemelsche heijr, d' lichaem der gewijder aerden, haer begraefnisse met eene eerlijke vuytvaert, legaterende, oft zij buiten haer kennisse ende weten ennich onrecht-verdich goet mocht hebben, daer voer onze Kerck drie stuver eens, noch tot haer ende heur ouders ende Walravens heur breuders jaergeteijt jaerlijks te doen met Misse vigiliën seven gulden eens, die de Kerckmeesters beleggen sullen, om den persoon drie ende een halven stuver, den custer 1 stuver ende 3 oirt daer af jaerlijks voir hueren dienst te gheven, ende eenen stuver een blanc voir d' beluchten, noch tot beluchtinge van 't heijlig Sacrament jaerlijks een kan ofte drie pont olie ende inden altaer onzen liever vrouwen jaarlijx een pont wasch int hoochtijt van lichtmisse. Den aermen van Heeswijk te spiinden opten dach heurder begraefnisse off in coren off aen broot een malder roggen: den iersten oogst ende den tweden oogst na haren doot, telkens een malder roggen, enz."

Aldus beval die brave vrouwe, geknield voor het altaar hare ziel aan God, aan Maria en aan alle Engelen en Heiligen. Zij herinnert zich niet aan iemand iets schuldig te zijn, maar 't kon gebeuren; en voorzichtigheidshalve maakt zij daarvoor iets aan de kerk. Zoo leert zij ons, dat niemand met schuld beladen, de eeuwigheid mag ingaan. Alsook, dat men in zijn testament het verheven Godshuis niet vergeten mag, waar men gedurende zijn leven het hoogste geluk gevonden heeft, waar men zijnen God begon te bidden, den Catechismus leerde, de H. Sacramenten duizendmaal ontving, in één woord, waar men allen troost en steun in het lijden dezès levens genoten heeft. Hoe liefdevol ook, een deel af te zonderen voor de arme lede-

maten van Jesus, en deze brave zielen alzoo tot een vurig gebed aan te sporen. Dezelfde eenvoud, voorzichtigheid, liefde en heiligheid leert het volgend testament :

„Barbara Andriesen, wijf van Jan Peeters Veraelsfoirt, die gezond van lichaem, en met goeden verstande maar zwack van ouderdom in de Kerck haer testament gemaekt heeft, ontfangende de h. Sacramenten op den dach van Marie visitatie 2 Julii 1596. Maekende hare ziel aan Godt en der gemeynschap der heyiligen, in den hemel, ende haer lichaem, aen de h. erden, legaterende aen de Cathedrale Kerck van St. Jan Evangelist eens een reale, onze parochie ende patroons St. Wilboert drie stuver eens, haer twee sonen voer vuitsetsel, voer haren goetwilligen ende getrouwe hulp ende dienst ende volherdige bijstant, elck een peert ofte vijftich gulden daer voer, elck een mael van twee jaeren, elck een van de beste bedstede, elck een kiste, elck een coperen pot, ende elck een renne. Voerts allen alsulcken vuitsetsel van koe, bedde, enz. als heur andere bruers ende susteren voerens gehad hebben, voerts nogh en dikken daelder voer den armen van watter overschiet. Ghedaen voor het alderheiligste voer ghetuigen Rumoldus Kepkens en Jan Christoffels custer. Ita esse testor A... v. Vessem Pastor.”

Hier zien wij, dat aan twee kinderen meer gegeven wordt dan aan de anderen, hetgeen prijzenswaardig is, wanneer zij hunne ouders beter en langer hebben bijgestaan; doch dit geschiede wederom met alle billijkheid, zonder overdrijven.

Men houde vooral in het oog, dat niet gebeure, wat P. Chrysologus zegt: „*De erfenis verdeelt de erfgenamen, voor dat de goederen verdeeld zijn.*” Men overwege dus wel, men bidde, men make zijn uitersten wil als er iets te

maken valt, en als 't noodig is om oneenigheid te weren, bijtijds. Men denke vooreerst aan zijne ziel, opdat zij Gode bevolen zij; dat is, dat zij zuiver zij van zonden, vóór die laatste ure komt, en opdat voor haar H. Offeranden en gebeden geschieden; vervolgens aan zijne schuld-eischers, dan aan godsdienstige instellingen en kerken. Maar hoe aangenaam zulke geestelijke giften zijn voor God, zij bevallen hem niet, wanneer nabestaanden daarvoor gebrek zouden moeten lijden. Verder vergete men zijne weldoeners en de armen niet. 't Is niet noodig, dat gij uwen hond of kat iets vermaakt, gelijk sommige liberalen tegenwoordig doen, maar de behoeftigen en hun, die u veel dienst in geestelijke of tijdelijke zaken bewezen hebben, moet gij bij uwen dood een goede gedachtenis laten.

In uw testament, dat een van de gewichtigste werken uws levens is, moet gij ook toonen, dat gij christen zijt en uw geloof belijden. Op de volgende manier kunt gij 't opstellen of de Notaris laten opstellen: „In den naam der Allerheiligste Drievuldigheid, den Vader, den Zoon en den H. Geest, amen. Ik getuig, dat dit geschrift mijn testament bevat, met welks uitvoering ik belast N. N. Plechtig verklaar ik bij dezen te willen sterven in 't ware geloof der R. K. Kerk, waarin ik geleefd heb. Ik bid den almachtigen God, dat Hij in zijne oneindige Goedheid mijne ziel genadig ontvange, om de verdiensten van J. C. en zijne onbevleete Moeder-Maagd Maria, van den H. Jozef, en mijne Patronen N. N. Ik wil dat mijn lichaam begraven worde met eene eerlijke uitvaart op 't R. K. Kerkhof van N. en dat men voor de rust mijner ziele (volgen missen en jaargetijden). Ik vermaak enz. aan familie, vrienden — armen.....

Men gelieve alles nauwkeurig te bepalen en niets aan

de willekeur van een of anderen over te laten, waaruit zeer lichtelijk oneenigheden en partijschappen geboren worden.

Zoo zal mijn vriend of vriendin een waarlijk Christelijk en heilig testament maken, vele rampen voorkomen, veel verdienen bij God, en in volle gerustheid zijne zuivere ziel aan haar Schepper wedergeven.

DERTIENDE KAPITTEL.

Hoe men in de middeleeuwen stierf.

I.

De gelukzalige Lanfrancus, die in de elfde en twaalfde eeuw leefde, schreef aan de monniken van den H. Benedictus, wier leermeester en abt hij was, den volgende regel voor: „als eene zieke op zijn uiterste is gekomen, moet de ziekenverpleger een mat op den grond spreiden, daarover assche strooien in den vorm van een groot kruis en vervolgens den stervenden monnik daarop nederleggen.” Dat dit werkelijk zoo geschiedde, getuigt onder andere Guibertus van Nogent, die in zijne eigene levensbeschrijving verhaalt, dat hij, in een klooster vertoevende, in het midden van den nacht door het gebruikelijk hamergeklop gewekt werd, om een stervenden monnik in zijne laatste oogenblikken bij te staan. Hij was geheel buiten zich zelve, zoo schrijft hij, en werd op den grond over een harenkleed (cilicium) uitgestrekt; er werden psalmen gezongen en andere gebeden gelezen, zooals dat bij de stervenssponde gewoonlijk gebeurt.

Eene heerlijke gedachte bij den dood zich van alles

te ontdoen, zich tot den grond te vernederen en gelijk wij slechts stof en asche zijn, in de asche te sterven. Doch wij kunnen dit van den gewonen christen niet vorderen, 't ware echter wenschelijk dat nooit een Katholiek van deze wereld scheidde, dan vergezeld, gesterkt en gesteund door de vurige gebeden zijner vrienden en bloedverwanten.

Een goed Christen zorgt er voor, dat het H. Oliesel wordt toegediend, maar dikwijls wacht men zoolang, dat er volstrekt geen hoop meer is op levensbehoud en dat de zieke niet meer in staat is een goede biecht te doen, en veel minder om zich behoorlijk tot dien allergewichtigsten overgang, den overgang van den tijd naar de eeuwigheid, voor te bereiden. Meermalen ook wordt aan het sterfbed wel geschreid en geweeklaagd, maar weinig gebeden, ofschoon de ziel, welke in doodstrijd verkeert, niets meer dienstig en heilzaam is dan het gebed.

Bezoeken wij een stervenden vriend, dan moeten wij hem op de eerste plaats troosten, versterken in zijn lijden, en opbeuren met de hoop op een beter leven. Maar kunnen onze woorden hem niet meer genaken, dan moeten wij neerknielen en bidden dat de goede God zijne arme ziel helpe. Vooral moeten wij onze gebeden verdubbelen, als zij op het punt is voor Gods rechterstoel te verschijnen, daar toch van het allerlaatste oogenblik het allermeest afhangt.

I I.

In het klooster van Cluny was een cel, juist groot genoeg om een menschelijk lichaam te bevatten, alleen bestemd voor de stervenden, die daar gebracht werden om op een mat en in de asch den geest te geven. Wij zagen dat deze wijze van sterven den monniken eigen

was, die alle mogelijke strenge boetplegingen uitdachten om *meer aan Christus gelijk te worden*, die op een hard Kruishout stierf. De schrijvers van dien tijd getuigen dat ook vele *leeken* den moed hadden om dergelijke verordeningen te geven, voor het geval dat zij zouden moeten sterven, en dat verscheidenen dien regel zeer nauwkeurig opvolgden, als zij den dood van een ouder of echtgenoot of kind zagen naderen. Velen, ja bijna alle beschaafde burgers waren in de kloosterscholen onderwezen en opgevoed en brachten later in beoefening, wat zij daar hadden zien gebeuren.

Vele rijke edellieden, Bisschoppen, ja zelfs Koningen begaven zich op het einde van hun leven in een of ander klooster, om zich daar waardig tot den dood voor te bereiden en er te sterven op de wijze der monniken. Zoo was Lodewijk de Dikke, koning van Frankrijk, in de abdij van S. Denys opgevoed, trok aldaar op het einde van zijn leven de monnikspij aan en stierf op den grond op een tapijt in het bekende asschenkruis. De regel van Cluny verordende ook, dat de monnik, die zijn einde voelde naderen, geheel zijn geweten, dat is zijn geheele levensloop, aan zijn abt of prior moest bekend maken. Wilde hij openbare belijdenis doen, dan werd hij op de handen van twee broeders naar de kapittelzaal gedragen en beleed daar in de tegenwoordigheid van allen 'tgeen hij tegen hen en tegen God misdaan had. Dan absoluteerde de Prior hem, en allen die hem hadden beleedigd; en terwijl het „amen” door de zaal weerklonk, werd de lijder opgenomen, en op een bed in het midden van een cel neergelegd om daar, omringd van zijne broeders, met de H. Olie gezalfd te worden.

Een openbare belijdenis is nooit geboden geweest, het

was een werk van godsvrucht van die helden, welke niet slechts alle aardse eer en goederen, maar ook zich zelve verzaakten en slachtofferden, ter liefde van den oneindig goeden God. Voor ons is het voldoende, maar is het ook zeer nuttig en soms noodzakelijk, dat wij bij tijds als wij nog goed ons zelve bezitten, geheel onzen levensloop nagaan, ons beschuldigen voor den biechtvader en ons zelve oordeelen alvorens voor het oordeel Gods te verschijnen.

III.

De koster moest voor alles zorgen, wat bij de toediening van het H. Oliesel noodig was. Hij gaf de H. Olie aan den Prior, eene Albe en stool aan den dienstdoenden priester, wijwater, het kruis en de kaarsen aan leebroeders, en als dit in gereedheid gebracht was, trok het heele convent processiesgewijze, onder het zingen van den psalm „miserere” naar de cel, in wier midden de kranke op den grond lag. De priester kwam achteraan en deed de zalving op de volgende wijze.

Hij maakte met den duim, welken hij in de H. Olie gedoopt had, het kruisteeken op beide oogen, zeggende „door deze zalving en door zijne genadige barmhartigheid vergeve u de Heer al wat gij *door het gezicht* misdaan hebt.” Vervolgens zalfde hij beide ooren met de woorden: door deze zalving.... wat gij *door het gehoor* misdaan hebt.” Bij de zalving van de lippen zeide hij.... *door den smaak*... Van den neus.... *door den reuk*.... Van de handen.... *door het gevoel*.... (de handen werden van binnen gezalfd, als de zieke geen priester was). Van de voeten.... *door den gang*.... Van de lendenen.... *door het vuur der wellust*.

Na de zalving wreef de priester zijne handen met brood

of met assche en wiesch ze af met water, en deze voorwerpen werden verbrand of op eene zuivere en verborgene plaats uitgegoten of neergelegd.

Dan keerde men naar de kerk terug, om de H. Hostie te halen. Men goot water en wijn in een kelk, alsof eene Mis moest gezongen worden. De priester nadert voor het hoogaltaar, waar het lichaam des Heeren bewaard wordt en bewierookt het Allerheiligste, breekt vervolgens het H. Brood boven den kelk, legt het gedeelte dat hij niet noodig heeft op zijne plaats in de ciborie en houdt het andere gedeelte, dat hij medeneemt, boven den kelk vast. De koster windt een allerzuiversten doek om den kelk en de handen des priesters, en terwijl deze door de kerk en de panden van het klooster gaat, vallen allen die hij ontmoet op den grond en blijven liggen tot hij voorbij is.

Ondertusschen wordt de mond van den zieken gewaschen en gespoeld, en als de priester met Ons Heer is binnengetreden, bidt men het *Confiteor*, de aanwezige broeders antwoorden *misereatur vestri* en de priester zegt: *Indulgentiam et remissionem* enz. Dan doopt hij het H. Lichaam des Heeren in den gemengden wijn welke in den kelk aanwezig is, doet het den zieke nuttigen, en laat hem ook den wijn des kelks uitdrinken. Doch als het de lijder niet kan, moet iemand anders den wijn nemen, alsmede het water, waarin de priester zijne vingers gezuiverd heeft.

Ook laat men bij den zieke een kruis om het te vereeren en te kussen; en ten slotte zegt de kranke een laatste vaarwel aan zijne broeders, omhelst eerst den priester, dan de andere monniken en eindelijk volgens oud gebruik ook de kinderen, die in het klooster wor-

den opgevoed. Vervolgens keeren allen naar hunne cellen of naar hun werk terug.

De zieke moet, als hij bediend is, altijd een bezorger bij zich hebben, welke niets anders te doen heeft; en des nachts moeten allen die in het ziekenhuis dienen, toezien dat zijn dood niet onverwachts overkome. Een kruis moet aan zijn hoofdeinde staan, en een kaars moet bij hem branden tot op den lichten dag. Elke monnik, die uit een bijzondere godvruchtigheid bij den zieke wil waken, kan daartoe verlof bekomen bij den Prior.

De bedienden, die hierin goed ingelicht en ervaren zijn, zullen, als zij zien, dat het uur van verscheiden nadert, een *cilicium*, boetekleed, op den grond uitspannen, daarop kruisgewijze assche strooien, den stervende uit zijn bed opnemen en hem daar nederleggen. Vervolgens moet een ziekenoppasser den Prior bericht doen, dat zijn einde nabij is. Dan zal de Prior, als de lijder het nog hooren kan, de passie doen voorlezen; is de zieke buiten zichzelf, dan zullen twee of vier monniken zonder ophouden psalmen zingen, totdat het zeker zij, dat hij zieltogende is. Dan loopt een dienaar met de *tabula* naar de deur van de slaapzaal en klopt daar hard en gauw en het geheele convent komt te zamen, om de gebeden voor de stervenden en overledenen te doen.....

Ziedaar, lezer, een schoon uittreksel uit den regel van Cluny, welke niet slechts vele monniken, maar, zooals ik u door bewijzen mededeelde, ook vele Christenen onderhielden, zoover hun dit mogelijk was. Protestanten en Katholieken kunnen er uit leeren, hoe de Christenen dier eeuwen vóór de geboorte van Luther en Calvijn in het *H. Sacrament des Altaars* geloofden, het vereerden, aanbaden en ontvingen, hoe zij te *biechten* gingen en zelfs

gemeenlijk openbare belijdenis deden, eindelijk met welk een eerbied een ander H. Sacrament, *het H. Oliesel*, werd toegediend.

(Al deze bijzonderheden zijn getrokken uit Migne Patr. tom, CLVI. pag. 1109—1112.)

LEERREDEN

OVER HET ONDERWIJS.

Over de valsche Wetenschap.

Si quis existimat se scire (aliquid) nondum cognovit, quemadmodum oporteat eum scire; si quis autem Deum diligit, hic cognitus est ab Eo. I Cor. VIII, 2, 3.

Indien iemand meent iets te weten, hij heeft nog niet gekend, gelijk hij behoort te kennen. Maar indien iemand God lief heeft, die is door Hem gekend.

Uit deze tekstwoorden, M. G., kunt gij opmaken, dat niet alle wetenschap goed is. Er zijn twee wetenschappen, eene goede en eene kwade, eene vruchtbare en eene ijdele, eene hemelsche en eene wereldsche, of gelijk we thans zouden zeggen, eene Christelijke en eene neutrale of goddelooze. Zij verschillen niet zoozeer in stof, als wel in wijze en doel. De H. Paulus keurt het veel weten alleen af, als men de wijze van weten niet kent. De liefde Gods, zegt hij, moet ons in alles geleiden; zij moet het richtsnoer en de drijfveer zijn van onze wetenschap, onze studiën, onze geleerdheid. Geleidt haar niet de liefde Gods, dan is zij eene ijdele, eene valsche, eene verderfe-

lijke wetenschap; dan noemt haar de H. Schrift: „*Sapientia hujus mundi*,” de wijsheid der wereld. En dit verklaart de H. Thomas: „*Dicitur autem sapientia hujus mundi, quae principaliter mundo innititur, nam illa quae per res hujus mundi ad Deum attingit non est sapientia mundi, sed sapientia Dei secundum illud: invisibilia enim ipsius*,” etc. Wereldsche wijsheid is die wijsheid, welke in de wereld berust; maar tracht zij door de wereldsche zaken naar God op te klimmen, dan is zij de wijsheid Gods.

De wereldsche wijsheid nu, welke alleen in de wereld haar heil zoekt, is de zoo hoog geroemde wetenschap, welke thans op de scholen geleerd wordt, onder den onschuldigen naam van de **neutrale**. De liberalen zeggen, dat deze de eenige ware wetenschap is, die den mensch groot en gelukkig maakt, maar ons natuurlijk verstand en het onfeilbaar woord des Heeren toonen, dat die aardsche, neutrale, natuurlijke geleerdheid is:

1°. eene ijdelheid, 2°. eene dwaasheid, 3°. een soort van krankzinnigheid.

I.

De wijsheid, die alleen natuurlijke dingen navorscht en zich met God en het bovennatuurlijke niet bemoeit, is **eene ijdele wijsheid, eene onwetendheid**. Dit blijkt 1°. uit mijne tekstwoorden: Meent gij geleerd te zijn en veel te weten, gij kent de ware wijze nog niet om geleerd te worden, welke *wijze* hierin bestaat, dat men met zijne wetenschap de liefde Gods vereenigt, dat men niet alleen geleerd, maar ook godsdienstig is. Dan immers, als men God bemint, zal men God zoeken; men zal zijne grootheid, zijne macht, zijne liefde, zijne werken willen kennen; men zal Hem in alles trachten te behagen, bij al zijne studiën het einddoel, de liefde Gods, altijd voor

oogen houden. Men zal eerst en vooral datgene willen weten, wat noodig is om God behoorlijk te dienen, wat door Hem is geopenbaard, wat door zijne Kerk wordt geleerd, wat Heilige en verstandige mannen hebben geschreven. Als men de liefde Gods bezit, dan zal men datgene willen weten, wat de Kerk en hare Heiligen hebben geleerd omtrent de bestemming van den mensch hier op aarde, omtrent de middelen om zijne eeuwige zaligheid te bereiken. Men zal willen weten datgene, wat noodig is om volgens zijn stand te kunnen leven, en in dien stand, door een waar christelijk leven zijne zaligheid te bewerken. Men zal dan ook van zijne kinderen vorderen, dat zij volgens diezelfde beginselen onderwezen en opgevoed worden.

Maar bezit men de liefde Gods niet, dan zal men dat alleen begeeren te weten, wat den mensch alleen op aarde vroolijk, rijk, groot en gelukkig maken kan. En evenals alle aardse goederen, genoegens en eerbewijzen in zich zelve ijdel en nietig zijn, zoo is ook de wetenschap daarvan eene ijdele, eene nietswaardige wetenschap, wanneer zij niet dienstbaar gemaakt wordt aan het groote doel, aan de liefde Gods en de eeuwige zaligheid.

2° Die wetenschap is niet alleen ijdel en nietswaardig, zij is **vol van ijdelheid**, want zij maakt den mensch hoovaardig en wekt met die hoovaardigheid allerlei booze hartstochten. Zulke wetenschap, welke de kennis en de liefde Gods buitensluit, kan slechts dienen, om van den mensch een hoovaardig, bijgevolg een aardsch, een hebzuchtig, een wellustig schepsel te maken.

Daarom voegt er de Apostel bij: *scientia inflat, charitas vero aedificat* — de wetenschap op zich-zelf blaast den mensch op, maakt hem hoovaardig, doet hem met minach-

ting op zijn medemenschen, ja op den godsdienst, op de H. Kerk zelven nederzien en stort hem aldus in zijn ongeluk. *Maar de liefde sticht*; de liefde sticht en maakt den waren, den braven, den gelukkigen mensch, maakt hem niet half geleerd, maar doet hem op de eerste plaats de kennis zoeken van alles, wat tot zijne waarlijke grootheid en zijn werkelijk geluk noodig is. De wetenschap zonder God is dus eene ijdele wetenschap. *Al spreek ik de talen van menschen en engelen, wanneer ik de liefde niet bezit, ben ik als een klaterend metaal of een klinkende schel* (I Cor. XIII : 1); dan kan ik wel veel gerucht maken, de coren der menschen tot vervelens toe vullen, maar ik zal noch mij zelven, noch anderen nuttig zijn. Met schoolsche geleerdheid kan ik pronken en geruisch maken, maar nooit mijzelven of anderen zalig maken.

3°. Gij kent ongetwijfeld den grooten grondregel, welke eenmaal door het grootst gezag op aarde, door den H. Geest zelven, in de H. Schrift is vastgesteld: **De vreeze des Heeren is het begin der wijsheid**, *initium sapientiae timor Domini*. God te vreezen en bijgevolg hem te kennen en te dienen, is *het begin* der wijsheid. Hoe geleerd dus iemand zij, hoezeer hij zich op de wetenschap ook toelegge, hoezeer hij roeme op zijne kennis, als hij zijn God niet kent, dien God niet boven alles zoekt te behagen, dan bezit hij zelfs het begin der wijsheid nog niet, hij is dan nog een ongeleerde, een onwetende; evenals een kind, dat nog beginnen moet te leeren; zijne wetenschap is eene ijdele wetenschap.

4°. Na de uitdrukkelijke verklaringen van God zelven uitgelegd te hebben, behoef ik niet meer te spreken van de veroordeelingen, door de H. Kerk, de Pausen en Bisschoppen uitgesproken tegen de wereldsche wijsheid in

de scholen, waar alleen natuurlijke wetenschappen worden aangeleerd, dan behoef ik u niet te herinneren aan de woorden van Paus Pius IX z. g., die verklaarde, dat de godsdienstleer in het onderwijs zoodanig moet overheerschen, dat alle andere wetenschappen als bijzaken beschouwd worden. (1) Dit alleen wil ik u nog vragen: Wat zoudt gij zeggen van een landman, die veel couranten leest, en veel weet te vertellen van vreemde landen en vreemde menschen.... die over stoom, telegraaf, bliksem, zon, enz. kan meepraten.... maar die geen voor kan recht ploegen?.... Hij is met al zijne geleerdheid een domme landman. Waarom? Omdat hij veel weet, maar het noodzakelijkste niet weet. Wat zoudt gij zeggen van een timmerman, die.... een naaivrouw, die.... een soldaat? Welnu, m. g., wat zegt gij van dien knappen kop, die de hoegrootheid, de beweging, den afstand van de hemellichamen kent, die vele talen spreekt, die alle vogels op zijn duimpje kan noemen; als hij niet eens weet wat hij zelf is, waar hij vandaan komt, wie hem en waarvoor hij geschapen is? Wat zult gij dan moeten zeggen? Hij is een onwetend, lomp, een dom, een dwaas mensch. Waarom? Omdat hij wel veel weet, maar het noodzakelijkste niet weet.

De wereldsche wijsheid, de natuurlijke wetenschap is dus op zich zelve een ijdele wetenschap. Het is geene wetenschap, 't is eene onwetendheid, eene nietswaardige wetenschap. Als ik weet, hoeveel grasspiertjes op een weide staan, hoeveel kikvorschen in een sloot zwemmen, enz. Wat heb ik daaraan? Vermeedert dat mijne geleerdheid? Evenzoo, als ik alle aardsche wetenschap bezit, maar de christelijke leer niet ken, wat weet ik dan?

(1) Syn. Prov. p. 319.

Wat baat mij dat?.... Nu zult gij wel begrijpen, waarom Thomas van Kempen zegt: „*Beter voorwaar is een nederige boer, die God dient, dan een hoovaardige filosoof, die, zich zelve verwaarloozende, den loop des hemels bestudeert.*” Immers op de eerste plaats moeten wij God dienen, God kennen. Missen wij den godsdienst en de noodige deugd, dan missen wij het voornaamste, dan missen wij alles; en hoe uitgebreid onze kennis ook zij, het is eene nietswaardige, eene ijdele kennis, eene valschnamige wetenschap. *Falsi nominis scientia, quam quidam....*

II.

Uit hetgeen ik gezegd heb, kan iedereen opmaken, dat de menschelijke wijsheid alleen niet slechts eene ijdelheid is, maar ook eene dwaasheid, ja eene dwaasheid. De wetenschap, die alleen het aardse beoogt, is geene wijsheid, het is **eene dwaasheid**. De groote Apostel verklaart dit met even zoo vele woorden: „*Sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum.*” De wijsheid dezer wereld is eene dwaasheid bij God. En de H. Thomas van Aquino legt het uit: „de wijsheid, die alleen op de wereld steunt, het aardse zoekt, wordt volgens Gods oordeel voor eene dwaasheid gehouden.” Is nu die wetenschap eene dwaasheid in het oog van God, dan moet zij het in onze schatting ook zijn.

Wat is een dwaas? Hij, die, met de verhevene gave des verstands begiftigd, niet leeft en niet handelt volgens zijn verstand en dingen doet, welke het verstand afkeurt; die juist het tegenovergestelde doet van hetgeen een verstandig mensch doen zou; b. v. een rijkaard, die meer van zijn geld houdt, dan van zich zelve, en gebrek lijdt. Wat doet een geleerd man, die zijn catechismus niet kent, die geen geloof heeft, of die, omdat hij niet genoeg onder-

wezen was, omdat hij op de staatsschool niet anders dan minachting van den christelijken godsdienst geleerd heeft, omdat zijne opvoeding den waren grondslag, de godsvrucht, heeft gemist en later door slechte bladen of slechte makers tot twijfeling en onverschilligheid is gebracht? Wat doet hij? Hij houdt meer van zijn lichaam dan van zijne ziel, stelt de aarde boven den hemel, zijne lusten boven God, den tijd boven de eeuwigheid. Is dat geen dwaasheid? Hij zal de zonden niet schuwen, de deugd niet achten, slechts voor dit leven eer en naam en genot zoeken, en dit alleen voor goed en gelukkig houden. Maar op eens zal de groote Rechter komen en hem zeggen: „*Stulte, hac nocte repentent animam tuam.*” Dwaas, dezen nacht wordt uwe ziel opgeëischt, en wat zal het antwoord zijn: „*Erravimus. Nos insensati, vitam illorum aestimabamus insaniam et finem illorum sine honore. Ecce quomodo computatiae sunt intor filios Dei.*” Wij hebben gedwaald. Wij, dwazen, meenden dat hun leven waanzinnigheid en hun einde eerloos was. Maar zie hoe zij onder Gods kinderen geteld worden en onder de Heiligen hunne plaats vinden.”

III.

Volgens het gezond christelijk verstand is het dus eene dwaasheid, niet allereerst voor de eeuwigheid zorg te dragen, niet eens te weten, wat daartoe leiden kan, zich alleen met het aardsche op te houden. Wat meer is; de eerbiedwaardige Thomas van Kempen noemt het niet slechts eene dwaasheid, maar eene **groote dwaasheid**: „*Grandis insipientia quod neglectis utilibus et necessariis, ultro intendimus curiosis et dampnosis.*” Eene groote dwaasheid is het, dat wij het nuttige en noodzakelijke verwaarloosen en het ijdele en schadelijke najagen. Is het voor een christen eene groote dwaasheid het noodzakelijkste achter

te laten, het nuttelooze na te streven, hoe groote dwaasheid moet het dan zijn in den waan te verkeeren, dat men zoo handelen *moet*? Met al zijne geleerdheid niet te weten, dat er nog een andere, oneindig verhevener wetenschap bestaat, waardoor men zich voor tijd en eeuwigheid kan gelukkig maken? Met al zijne wijsheid niet het gewicht en de noodzakelijkheid te beseffen van een christelijke levenswijze? En hoe zal men daartoe komen, als men zich slechts met de wereldsche wetenschap bezighoudt?

Het is om die reden, dat men de wereldsche wijsheid kan vergelijken met **krankzinnigheid**, want niet slechts handelt zij tegen het gezond verstand, door de hel boven den hemel, den duivel boven God te stellen; maar zij bevindt zich ook in *de noodzakelijkheid*, om aldus te handelen, omdat zij blind en onwetend is, de waarde der ziel, de grootheid van God, de belangrijkheid eener eeuwigheid niet kent. Zij zal deugd noemen wat zonde is, haar geluk zoeken, waar het niet te vinden is. Zij *kan* ook niet anders, omdat zij niet anders geleerd heeft, omdat zij, zooals ik in mijn eerste deel zeide, eene volslagen domheid en onwetendheid is. Niet zonder reden dan zegt de Apostel van de heidensche filosofen, dat die wijzen, ofschoon zij door hunne geleerde geschriften over tijdelijke dingen onze bewondering afdwingen, eigenlijk maar dwazen waren: *dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt*. En de geleerde Alvarez wilde allen, die in zulke dwaasheid verkeeren, in een krankzinnigengesticht opsluiten, dewijl zij om hunne blindheid geheel onverbeterlijk zijn.

BESLUIT. Ziedaar dan, b. C., de zoo hoog geroemde wereldsche geleerdheid in hare ware gedaante. De Katholieke Kerk veroordeelt de wetenschappen niet; o neen, zij heeft die altoos liefgehad en beoefend. Haar geleerd

Oppehoofd, Paus Leo XIII, moedigt zijne zonen aan, zich met kracht er op toe te leggen; maar wat de H. Kerk veroordeelt, is die wetenschap, die ijdele geleerdheid, die alleen de natuur en het menschelijke onderzoekt, God en godsdienst buiten de scholen sluit; die wetenschap, welke zich met geen God of hemel bezighoudt, die aldus stilzwijgend hun bestaan loochent, en alzoo den mensch belet om het noodzakelijkste te weten en voor zijne zaligheid de noodige kennis op te doen; die daarom geene geleerdheid, maar eene ijdelheid en domheid is, en door God en het christelijk verstand als eene dwaasheid en onverbeterlijke groote dwaasheid wordt veroordeeld. Wilt gij dan, g. C., waarlijk geleerd zijn en uwe kinderen de ware wijsheid leeren, zorg dan dat geloof en deugd hun het eerst, en voortdurend, en vooral worden ingeprent: *initium sapientiae, timor Domini*.

**Het neutraal onderwijs kweekt geen Christenen,
maar heidenen en zondaren.**

Non potest arbor bona malos fructus facere; neque arbor mala bonos fructus facere. Een goede boom kan geen slechte vruchten, een slechte boom geen goede vruchten voortbrengen. Matth. VII, 18.

Zoo zware rampen, M. G., dreigen door het liberaal of neutraal onderwijs over ons dierbaar vaderland neer te komen, dat onze HoogEerw. Bisschop het noodzakelijk oordeelde, aan zijne ondergeschikte geestelijkheid aan te bevelen, daarover tweemaal in het jaar eene bijzondere onderrichting of toespraak te houden. Daar er zijn, die de noodzakelijkheid van dezen wenk niet inzien, die in den waan verkeeren, dat het schoolonderwijs zoo slecht niet is, dat het zelfs beter is dan vroeger, zal het zijn

nut hebben u eens te doen zien, dat de Kerk alle reden heeft het staatsonderwijs te veroordeelen. Dit zal u duidelijk zijn, wanneer gij beseft, dat zulk onderwijs 1°. geen christenen, maar heidenen kweekt en 2°. dat de kwade gevolgen er van onweerstaanbaar en onherstelbaar zijn.

I.

Het staatsonderwijs, dat zich met geen godsdienst inlaat, **kweekt geen Christenen**. En om dit te bewijzen behoeven wij slechts *den oorsprong en den aard* van dat onderwijs na te gaan.

1°. Is het door de H. Kerk of door goede Christenen ingevoerd, dan zal het goed zijn. Is het van den booze of zijne trawanten, de ongeloovigen, de liberalen, vrijmet-selaars enz., dan kan het niet anders dan verderfelijk zijn; want een goede boom brengt goede vruchten voort, een kwade boom slechte vruchten.

Wie zijn nu de mannen, die ons het neutraal onderwijs verschaft hebben? Wie heeft daarvoor het meest geijverd? de Katholieke Kerk? de Bisschoppen? de priesters? Christelijke staatsmannen? Integendeel. Zij hebben het altijd bestreden en veroordeeld. Het zijn alleen de ongeloovigen, de vijanden van godsdienst en Kerk, die daarvoor hebben geijverd, met geen ander doel, dan om onze kinderen ongeloovig en onverschillig te maken, gelijk zij zelf zijn. Zij weten zeer goed, zegt het Prov. Concilie, hoe van eene goede opvoeding de ware christelijke geest afhangt, welke geest alleen de grondslagen van orde en vrede kan bewaren. Toch laten zij niets onbeproefd, om de jeugd aan de onderwijzing en het toezicht der Kerk te ontrukken, opdat zij eenmaal op hooger leeftijd zich alleen met aard-sche zaken bezighouden en de hemelsche verwaarloozen.⁽¹⁾

(1) Conc. Prov. p. 319.

Zij willen dat niet bekennen, zij hebben zelfs in de Wet durven schrijven, dat de school tot christelijke en maatschappelijke deugden opleidt; maar dit is niets anders dan huichelarij en schijnheiligheid; want bedenkt wel, dat zij, die juist het hardste over christelijke en maatschappelijke deugden schreeuwden, het minst christenen waren, dat zelfs een jood (Godefroi) een der grootste ijveraars daarvoor was. De duivel verandert zich in een engel des lichts. Hij weet wel, dat ons christelijk volk eene onchristelijke school verfoeit. Om nu hun onderwijs aanlokkelijk te maken, verkondigen zij den volke, dat hun onderwijs niets kwaads beoogt, dat het zelfs christelijke deugden aankweekt; maar hun eigen mond veroordeelt hen. Al dat geroep toont ons duidelijk, hoe zij begrijpen, dat het volk er anders over denkt; hoe zij zelven wel gevoelen, dat zulk een getuigenis noodig is, om het volk te misleiden. Wie, wie zal het gelooven, dat ongeloovigen, liberalen en joden zich zooveel moeite zullen geven om een onderwijs, dat niet met naam, maar in de daad christelijk is? en dat de Kerk zulk een onderwijs zou verwerpen? Neen, zoo laten wij ons niet om den tuin leiden. De makers, de scheppers van die instelling zijn voor ons een onomstootbaar bewijs, dat de staatsschool alles behalve christelijk is, dat zij volstrekt geen christenen kweken zal.

2°. Dit blijkt ook genoegzaam uit den aard van het onderwijs zelven. Immers, in hetzelfde art. 33, waar gezegd wordt, dat het schoolonderwijs moet dienen tot ontwikkeling van de verstandelijke vermogens der kinderen en tot opleiding in alle christelijke en maatschappelijke deugden, wordt ook gezegd, dat de onderwijzer niets leeren mag, „wat strijdig is met den eerbied, verschuldigd aan de godsdienstige begrippen van andersdenkenden.” De

zin daarvan is, zooals later herhaalde malen is gebleken, dat in de school niets mag geleerd worden, wat met een of anderen godsdienst strijdt, m. a. w. het onderwijs moet neutraal, onzijdig zijn, zich op geen godsdienstig terrein begeven, zooals de Israëliet Godefroi verklaarde, en door alle liberalen met den wetgever incluis werd toegejuicht. (1) Wanneer nu alle godsdienst en godsdienstleer buiten de school geweerd wordt, wanneer daar nooit over de daden en woorden van den Goddelijken Zaligmaker mag gesproken worden, nooit van Zijne instellingen, van Zijne Kerk, van de H. Sacramenten, enz., dan behoef ik u niet meer te zeggen, dat in de staatsschool geene christenen worden gevormd; dan begrijpt gij allen, dat daar niet anders gevormd worden dan ontwikkelde natuurmensen, heidenen, ongelooovigen, goddeloozen.

Neen, de neutrale school kweekt geen Christenen, zij kweekt alleen opgeblazen wijsneuzen, die u in vele noodelooze kundigheden overbluffen, die over alles durven meespreken, van de natuur en hare werking meer weten, dan zij mogen weten, en zich op die kennis veel laten voorstaan; maar die in waarheid verwaten en verwaande weetnieten zijn, daar zij niet eens weten, wat zij op de allereerste plaats moesten weten: de grootheid en de waarde der ziel, der deugd, der gehoorzaamheid, der ootmoedigheid; de oneindige grootheid, almacht en liefde van God, vooral in zijn verlossingswerk; de noodzakelijkheid van een christelijk leven, van het bidden, enz., enz.

De staatsschool dus kweekt geen christenen, maar heidenen. De slechte boom brengt slechte vruchten voort.

II.

De gevolgen van zulk een onderwijs zijn onweer-

(1) Memorie van Beantw. bl. 111.

staanbaar en nooit geheel herstelbaar. De jeugdige leeftijd is voor alle goede en kwade indrukken vatbaar. Evenals een jonge heester gemakkelijk kan geleid, gebogen en gekromd worden; evenals een jong dier gemakkelijk kan getemd en nog gemakkelijker wild en woest gemaakt worden, evenzoo kan een kind gemakkelijk tot het goede en veel gemakkelijker tot het kwaad worden opgeleid; en het kwade, dat het eenmaal in zijne jeugd heeft aangeleerd, dat leert het nooit meer geheel af. Dan begrijpt gij, ouders, van hoe groot belang het is, alles van uwe kinderen af te weren, wat hun hart kan bederven, alles aan te wenden, wat hun verstand en wil kan volmaken; hoe noodzakelijk het is, hen nooit over te leveren aan het godsdienstloos onderwijs, en, wanneer gij het niet vermijden kunt, dan alle krachten in te spannen, om de kwade gevolgen ervan te verhinderen.

Dit is moeilijk, ja zeer moeilijk en het is een bewijs te meer, dat de H. Kerk zulk een onderwijs terecht veroordeelt. Ik zeide zoo even, dat de staatsschool heidenen vormt en ik voeg er bij, **nog erger dan heidenen.** De heidenen geloofden nog aan hunne goden en vonden in dat geloof eene aansporing tot het goede, een afschrik van het kwaad; maar onze kinderen zullen, wanneer niet alle krachten worden ingespannen om de indrukken, op school ontvangen, te verzwakken en weg te nemen, nog slechter worden dan de heidenen. Dewijl zij toch op school nooit van den gekruisten Zaligmaker, nooit van de H. Kerk, den Paus en de Bisschoppen, den hemel, de hel, de eeuwigheid hooren gewagen, moeten zij denken, dat er geen hemel, hel, enz. bestaat, of ten minste zij niet zooveel aandacht waardig zijn, dat zij niet tot de waarheden behooren, welke in zoo groote menigte op de school wor-

den ingeprint. Zij leeren dus aan niets bovennatuurlijks te gelooven, bekomen ten minste niet die vaste overtuiging, welke het geloof en een braaf christelijk leven vordert; en, hoe godsdienstig de meesters ook zijn, zij zijn door de wet gedwongen eene houding aan te nemen van minachting en onverschilligheid in godsdienstzaken. Daar nu zoowel de hoedanigheden als de lessen van den meester en de geest van zijne leerboeken langzamerhand in de harten der kinderen overgaan en diep wortel schieten, zal het uiterst moeilijk zijn de kwade gevolgen van zulk onderwijs te weren. Daar ook de meester algemeen door de kinderen voor den geleerdsten en bekwaamsten man van het dorp gehouden wordt, zullen de ouders, en dikwijls ook de priesters, vergeefsche moeite doen, met die kwade indrukken door hun godsdienstige opvoeding weg te nemen. De buigzame en volgzaam knapen zullen zich vormen naar hetgeen zij in de school zien gebeuren; zij worden flauwe christenen en twijfelaars, misschien volslagen godloochenaars. Een kwade boom, in dit geval, een wilde boom, die niet is ingeënt met de beginselen van het christendom, kan geen goede vruchten, geen christelijke werken voortbrengen. De kwade gevolgen van het neutraal onderwijs zijn dus niet te keeren, noch geheel te verbeteren.

Er wordt wel eens gezegd, dat **de ouders en priesters** veel kunnen goed maken. Waarlijk, dit valt niet te ontkeenen en het is onze plicht, daarvoor alle pogingen aan te wenden, maar met onze pogingen zullen wij nooit alles kunnen goed maken, en het neemt niet weg, ja het bevestigt, dat zulk onderwijs gebrekkig is.

Wat **de ouders** aangaat, hebben zij de macht en de bekwaamheid en het gezag en den tijd, die noodig zijn,

om te verbeteren wat in de school bedorven is? Zullen de kinderen, wanneer zij al naar hunne lessen willen luisteren, niet veeleer geloof slaan aan de geleerdheid van den meester, en er aan twijfelen of het wel waar is, dat de hemel zoo schoon, de hel zoo verschrikkelijk en God zoo groot is? Daar toch de meester, die trouwens over alles spreekt, van zulke dingen nooit een woordje rept.

En veronderstelt eens, dat de ouders dat alles verbeteren kunnen, is het dan nog geen dwaasheid de kinderen in de bekoring te brengen van twijfel en onverschilligheid? Is het zelfs geen zonde zijne kinderen zonder reden aan zulk gevaar bloot te stellen? Zijt gij verantwoord, wanneer die onverschilligheid later verbeterd wordt? Ouders zijt gij gerust? Durft gij uwe kinderen aan het bederf overgeven, als er kans bestaat, dat zulk bederf later zal worden uitgeroeid? Laat gij uw kind door het ijs vallen, als er goede hoop is, dat het niet verdrinken zal? Is het dan geen dwaasheid een onderwijs te laten geven, dat gevaarlijk is, dat elders door ouders of priesters moet verbeterd worden? Zenden wij onze kinderen dan naar school, om manieren aan te leeren, die moeten afgeleerd worden? Moet dan zooveel geld aan scholen en onderwijzers besteed worden, om de kinderen onverschillig te maken nopens datgene, wat het verhevenste en voornaamste van alles is, nopens den godsdienst? Moet dat geld dienen, om van de kinderen heidenen te maken? Al konden dus de ouders ook alles weer goed maken, het onderwijs zelf wordt er niet te beter om.

Maar, zoo zegt men, **de priesters** moeten zorgen voor het godsdienstonderwijs; dat is de taak niet van de school, evenmin als van de ouders.

Wij antwoorden, dat wel degelijk op de ouders de ver-

plichting rust, om voor het onderwijs en de opvoeding der kinderen onder alle opzichten te zorgen. Zij mogen die taak gedeeltelijk aan anderen overdragen, maar zij blijven verantwoordelijk en het onderwijs wordt slechts in hunnen naam en in hunne plaats gegeven.

Daar zij zelven niet in staat zijn om in eigen persoon aan de kinderen al het onderwijs te geven, dat zij noodig hebben, laten zij dit door de geestelijkheid en de schoolmeesters aanvullen en volmaken. En daar de godsdienst het voornaamste is van alle leervakken, moeten zij zorgen, dat daarvan ook het meeste werk wordt gemaakt, dat dus eerst en vooral de Catechismus worde geleerd, hetzij in de school, hetzij in de kerk. Daar bovendien een christelijke geest altijd en overal moet heerschen, christelijke deugd altijd en overal moet beoefend worden en wel voornamelijk in de jongelingsjaren, is het duidelijk, dat ook geheel het schoolonderwijs en schoolopvoeding christelijk zijn moet. Hieruit volgt, dat het godsdienst-onderwijs wel grootendeels aan de priesters kan worden opgedragen, maar godsdienstig moet het onderwijs altijd en overal zijn. Want, M. G., onthoudt het wel, de Kerk eischt niet, dat de onderwijzers den Catechismus leeren, ofschoon zij daarin moeten behulpzaam zijn; maar wat zij vooral vordert en gebiedt is, dat elk onderwijs godsdienstig zij, dat God en godsdienst nergens worde buitengesloten, dat de lessen en leerboeken eene geestelijke en godsdienstige strekking hebbe, en dat geheel het onderwijs in haren geest gegeven worde.

De staatsschool minacht God en godsdienst, en de heidensche begrippen, daar opgevat, kan ook de priester moeilijk wegnemen. Want men houde wel in het oog, dat het kwaad altijd gemakkelijker ingang vindt dan het

goede, en dat de kinderen het grootst gedeelte van den dag in de school doorbrengen. Zal de priester dan in dat ééne enkele uur, hetwelk grootendeels voorbijgaat met de catechismusles op te zeggen, de verkeerde indrukken kunnen weren of wegnemen van de school, in welke zij vier of vijf uren doorbrengen? Ik herhaal het; het is niet zoozeer om den catechismus te doen; want deze kan ook nu nog met veel inspanning van ouders en geestelijken tamelijk wel geleerd worden; maar het ergste is, dat de godsdienstleer op den achtergrond wordt gedrongen, als een bijzaak wordt beschouwd en nog erger, dat de onverschilligheid omtrent godsdienstzaken, uit de school medegenomen, haast niet is uit te roeien; dat met die onverschilligheid verwildering en zedeloosheid gepaard gaan.

Helaas, ja, de ondervinding heeft reeds genoegzaam geleerd, welke vruchten deze kwade boom voortbrengt. De H. Kerk doet wat zij kan. Broederschappen, Missiën, Congregatiën, herhaalde Communiën, stichtelijke boeken, veelvuldige preeken, dat alles wordt honderdmaal meer gedaan dan vroeger; en, bij onze voorouders vergeleken, moesten wij heiligen zijn. En zie wat gebeurt? Bij dat alles gaat ongelooft, afval en zedeloosheid met den dag vooruit, en men hoort van gruwelen, die bij onze vaderen onbekend waren. Hoe is zulk eene tegenstrijdigheid te verklaren? Niet anders dan door de verflauwing van het geloof, gekweekt in de scholen, gevoed door den omgang met slechte menschen en boeken, wier verderfelijke geest eveneens in de godsdienstlooze school zijn oorsprong vindt.

BESLUIT. Een onderwijs, dat onherroepelijk zoovele kwade vruchten draagt, wordt met alle recht door de H. Kerk veroordeeld en moet door ons zooveel mogelijk ontwaken, tegengewerkt en door veel ijver schadeloos gemaakt worden.

Het is bekend, dat een gedeelte van ons onderwijzerspersoneel zijn best doet om het kwaad te keeren en het gebrekkige aan te vallen, en wanneer zij den wensch van hun Christelijk hart konden voldoen, dan zou hun onderwijs in den waren zin Christelijk zijn; maar door de liberale wet zijn hunne handen gebonden en wie weet hoe spoedig wij met onderwijzers zullen gezegd worden, die, op de hoogere liberale scholen opgeleid, niet bestand geweest zijn tegen de verleidelijke en verderfelijke beginselen, en die in het geloof totaal schipbreuk geleden hebben. Dan zullen wij, ouders en priesters, den verderfelijken stroom veel minder kunnen tegengaan. Maar hoe ook de onderwijzers mogen zijn, het onderwijs en de manier van opvoeding is en blijft zeer gebrekkig en wij van onzen kant moeten des te meer alle krachten inspannen, om van het geloof en de goede zeden nog te behouden, wat te behouden is en te verbeteren, wat ook met den besten wil der onderwijzers bedorven wordt.

De Kerk veroordeelt terecht het godsdienstloos onderwijs.

De schoolwet van het jaar 78, door de liberale vijanden van de Kerk en van allen geopenbaarden godsdienst, ingevoerd, heeft zich nog niet volkomen van onze scholen meester gemaakt en zal misschien op onze katholieke dorpen nooit geheel uitgevoerd worden. Onze schoolmeesters blijven grootendeels, het zij tot hun lof gezegd, aan het voorvaderlijk geloof getrouw, niettegenstaande hun goede geest door hunne opleiding en omgeving op zoo zware proef wordt gesteld. Hun goed hart weet in de school, aan welke de Wet haar katholiek karakter tracht te ontnemen, nog altijd gelegenheid te vinden, om door hun houding

en hun voorbeeld den kinderen eerbied in te boezemen voor het ééne ware geloof, voor de ééne en ware Kerk. Waarvan het gevolg is, dat wij en onze kinderen aan den slechten invloed der staatsschool ontkomen zijn en door de zorgen van onze ouders en herders der Kerk getrouwd zijn gebleven.

Toch is het te vreezen, dat ook hier eenmaal gebeuren zal, wat in grootere plaatsen geschied, dat minder goedgezinde meesters nieuwere en meer „verlichte” hoofden, slaven van de letter en den geest der wet, in het ongeloof opgeleid, eenmaal onze school zullen besturen, zoodat geheel de Christelijke geest daar verdwijnen zal om plaats te maken voor den kouden adem van de moderne wetenschap. Dat ik waarheid spreek, leert ons de H. Kerk zelve, het hoogste leergezag op aarde, *de columna et firmamentum veritatis* (I Tim. 15) de kolom en de vastigheid der geopenbaarde waarheid. Dit te verklaren, zal de stof uitmaken van deze leerrede. Eerst zal ik aantoonen wat de Kerk des aangaande leert, tweedens dat zij volkomen gelijk heeft.

I. Dat het onderwijs in de school godsdienstig zijn moet, dat daar de Christelijke wetenschap moet onderwezen worden, **heeft het opperste gezag der Kerk zelf verklaard.** Pius IX z. g. zeide het met ronde woorden en het is door al onze HoogEerw. Bisschoppen erkend, aangenomen en afgekondigd met de volgende woorden: „De godsdienstleer moet in het onderwijs en de opvoeding de eerste plaats innemen, en wel zoo, dat het alle andere leervakken overheerscht en dat deze slechts als bijzaken beschouwd worden.”

Deze leer der Kerk staat dus lijnrecht tegenover die onzer wetgeving; want deze verklaart, dat de godsdienst-

leer geheel en al buiten de school geweerd en aan de priesters moet worden overgelaten. De Catechismus is dus op onze scholen niet de hoofdzaak ; hij is zelfs geen bijvak meer ; hij is geheel uit de school verbannen en er wordt maar weinig tijd gelaten, om buiten de school dat essentieel gebrek eenigszins aan te vullen.

En wat niet minder ongelukkig is ; niet slechts is de godsdienstleer minachtend op zij geschoven, ook is geheel het onderwijs aan den invloed der Kerk onttrokken, ook is aan andere leervakken en aan de opvoeding alle christelijk karakter ontnomen : het onderwijs mag in geen opzicht meer godsdienstig zijn, moet geheel onafhankelijk zijn van de Kerk en mag zich met niets bezighouden , wat de begrippen van andersdenkenden zou kunnen krenken. Er mag evenmin gezegd worden, dat Christus God is, als dat Luther en Calvijn bedriegers waren ; zoodat de leermeesters zich uitsluitend tot het aardsche en de natuur moeten bepalen, en belooningen en straffen moeten uitdeelen, zonder te mogen spreken van de grootste en beste belooning, den hemel, van de grootste en zwaarste straf, de hel.

Zoo is tot groote ergernis der jeugd wederrechtelijk gescheiden, wat nooit had moeten gescheiden worden: de Kerk en de school, de godsdienstige en de natuurlijke wetenschap. Zoo is de school aan het toezicht der Kerk onttrokken, en gevolgelijk aan de willekeur der veranderlijke, in ongeloof verzinkende, wereld overgeleverd. Zoo heeft ook de opvoeding al hare kracht, het gezag der Kerk, de macht van Gods woord, den eenigen waren grondslag van een braaf leven verloren. Zoo zijn de kinderen aan den afgod van hebzucht, eerzucht en wellust opgeofferd. Is het wonder, dat Pius IX z. g. in zijn beroem-

den Syllabus de stelling veroordeelde : „Katholieken kunnen het goedkeuren , dat de jeugd buiten allen invloed van het katholiek geloof en van de macht der Kerk , alleen in de natuurlijke wetenschappen onderwezen worde, en dat de onderrichting alleen of hoofdzakelijk het maatschappelijk leven voor oogen hebbe.”

Bijgevolg mag geen katholiek zonder gewichtige redenen zijne kinderen naar eene school zenden , welke zich met geen godsdienst of Kerk bemoeit , van geen bidden of andere godsdienstoefeningen weten wil. En opdat gij het gewicht en goed recht van dit besluit beter kennet, wil ik in 't kort daarvan de gronden mededeelen.

II. Waarom verbiedt de Kerk een onderwijs en opvoeding, afgescheiden van geloof en godsdienst?

Voor ons is het genoeg te weten , dat onze Moeder de H. Kerk, de onfeilbare leermeesteres, het zegt. Wij gelooven onze Moeder op haar woord ; als zij ons iets leert, dan vragen wij niet , waarom ? Hare uitspraak is voldoende. Doch om onze tegenstanders den mond te sluiten, alsook om zelf van het gewicht der waarheid meer overtuigd te zijn, is het wel eens goed, de redenen na te gaan, welke onze H. Moeder tot zulk eene uitspraak gebracht hebben.

1°. De eerste reden, die alle andere in zich besluit, is deze, welke door ons Provinciaal Concilie wordt vooropgezet : dat de H. Kerk door God is ingesteld , om de menschen en hunne handelingen te heiligen, overeenkomstig de geopenbaarde waarheid, m. a. w. om van de menschen goede christenen te maken. Een braaf en christelijk leven toch gaat boven alles ; het is onze allereerste en voornaamste plicht de zaligheid onzer ziel te bewerken. En de ouders zijn verplicht meer voor het geestelijk dan voor het tijdelijk geluk hunner kinderen te zorgen, want

de ziel van het kind staat oneindig veel hooger dan het lichaam. Op zware zonden zijn zij verplicht voor de lichamelijke ontwikkeling hunner kinderen zorg te dragen, en hen bekwaam te maken om eenmaal volgens hun stand in hun onderhoud te kunnen voorzien. Maar hoe meer de ziel het lichaam overtreft, des te zwaarder is de verplichting, hen tot een braaf, een godsdienstig, een christelijk leven op te leiden; en dit nog des te meer, omdat tijdelijk geluk meestal van een deugdzzaam leven afhangt. Dewijl nu de ontwikkeling, de vorming en opvoeding der kinderen voornamelijk in de school geschiedt, is het ook noodig, dat daar vooral datgene geleerd wordt, wat de ziel kan volmaken en heiligen, wat brave en christelijke menschen kan vormen; dat daar dus niet alleen in den godsdienst onderricht gegeven, maar dat de grondslag van ware christelijke deugden daar gelegd worde; en dat de natuurlijke kunsten en wetenschappen, die onmiddellijk het tijdelijk geluk beoogen, werden aangeleerd, als middelen, om daardoor het eeuwig geluk te bevorderen.

Wat zal het ons en onze kinderen baten, door onze geleerdheid de heele wereld overtroffen te hebben, als wij onze ziel verliezen? Wat zal het ons en hen baten, alles geweten te hebben, behalve wat het noodzakelijkste is, den godsdienst en de deugd? Alles geleerd te hebben, behalve den weg naar den hemel? Op den dag des oordeels, zegt de eerbiedwaardige Thomas van Kempen, zal mij niet gevraagd worden, wat ik gelezen of geweten heb, maar wat goeds ik heb gedaan. Onderwijs en opvoeding in de school moeten dus christelijk zijn, en de H. Kerk heeft alle recht, die leerwijze te veroordeelen, welke den christelijken geest en alles wat den godsdienst aangaat, miskent en buitensluit.

2°. En dit nog des te meer, omdat, volgens de woorden van hetzelfde Prov. Concilie, de leeringen te dieper in de harten dringen, naarmate zij in jeugdiger leeftijd worden ingeprint. Kinderen zijn gevoelig en vatbaar voor alles. In de jeugd wordt gemakkelijk het goede, en gemakkelijker nog het kwaad aangeleerd. Dit begrijpen de ongelooovigen, de vijanden der Kerk, even goed als wij; en het is de reden, waarom zij de school met geweld aan den invloed der Kerk onttrokken hebben, waarom zij den godsdienst uit de school hebben verbannen. Zij weten, dat daar, waar het goede, de christelijke wetenschap en deugd, niet geleerd worden, het kwaad vanzelf wortel schiet; dat dus de neutrale school vijanden der Kerk, ten minste flauwe en ontrouwe zonen der Kerk kweeken zal. Want de mensch wijkt op hooger leeftijd niet af van den weg, dien hij in zijne jeugd bewandeld heeft.

3°. Dit wordt nog duidelijker, als men overweegt, dat in de jongelingsjaren de grondslag voor het latere leven gelegd wordt. Evenals de grondslag van een gebouw hechter en sterker moet zijn dan het gebouw zelf, zoo moet ook de jeugd in den godsdienst bijzonder goed onderwezen, en in de deugd goed geoefend zijn, om ten einde toe in een braaf en christelijk leven te kunnen volharden. Hoe toch zal men op hooger leeftijd den Catechismus leeren, als men het in zijne jeugd niet heeft gedaan? Hoe zal men, jongeling geworden, godvruchtig, gehoorzaam, kuisch zijn, als men in zijne kindsche jaren niet geleerd heeft veel te bidden, trouw ter kerk te gaan, in den wil der ouders den wil van God te eerbiedigen, den schoonen hemel als het hoogste geluk te beschouwen, de hel en de zonde als de grootste ramp te vreezen? Neen, wanneer in den jeugdigen leeftijd geen stevige grondslag

is gelegd, de kennis van God en godsdienst niet diep en vast in verstand en geheugen is geprent; wanneer in de jeugd het hart niet brandt van liefde tot de deugd, niet growt van de zonde; dan zal de duivel op lateren leeftijd, wanneer de bekoringen geweldiger, de driften hevinger, de verleidingen veelvuldiger, de onderrichtingen en vermaningen zeldzamer worden, gemakkelijk spel hebben.

4°. Want, M. G. bedenkt het wel en het is eene nieuwe reden, waarom in de school vooral de christelijke geest moest heerschen, en een echte Christelijke grondslag moest gelegd worden, bedenkt het wel dat eene goede Christelijke opleiding nooit zoo noodzakelijk geweest is als thans. De wereld holt voort op den weg van ongeloof en zedeloosheid; en, als een overstroomende rivier, rukt zij in hare woeste vaart alles mede, wat niet diep en stevig in den grond is vastgeworteld, alles wat niet van jongs af, dag in dag uit, in de Christelijke leer onderwezen, in de Christelijke deugd geoefend, door aanhoudend bidden gesterkt en gewapend is tegen de vreeselijke worsteling, die niet loslaat voor dat wij in het stille graf nederdalen.

Is het dan niet allerdringendst noodzakelijk, dat niet slechts in huis en in de kerk, maar ook in de school alle middelen worden aangewend, alle krachten ingespannen, om de jeugdige buigzame harten aan godsdienst en godsvrucht te gewinnen? Is het dan niet onvergeeflijk en gruwelijk, dat juist op die plaats, waar de ontwikkeling en opvoeding vooral tot stand komt, juist door die personen, die als de voornaamste opvoeders zijn aangesteld, die door het kind als zoodanig worden geeërd, hooggeschat en nagevolgd, alle Christelijk onderwijs en opvoeding met een soort van minachting geheel wordt op zijde gescho-

ven? Is het dan verantwoordelijk dat juist op die gewichtige plaats en door die invloedrijke personen nooit wordt gebeden, nooit over Christus, over de H. Maria, over hemel of hel wordt gesproken? Is het niet hemeltergend, dat daar uren en dagen worden versleten met het beschrijven en ontleden van muizen en ratten, van boomen en planten en honderd andere nietswaardige wetenschappen, terwijl aan de eeuwigheid, aan de hoogste bestemming van den mensch, nooit een enkel uur, geen minuut, geen oogenblik wordt gegund? Is dan de mensch geschapen, om als een blinde mol zijn leven lang in den grond te wroeten, zich alleen met het aardse bezig te houden en zich nooit naar boven te verheffen? Neen, de school, het heiligdom, waar de onschatbare ziel van het kind als was wordt gekneed, waar zij wordt voorbereid en gewapend tegen den grooten en langen levensstrijd; de school, die de toekomst van ieder mensch, van iedere gemeente, van het vaderland, van de gansche Kerk in handen heeft, de school vooral moet boven alles christelijk zijn, en de Kerk heeft alle recht de staatsschool te veroordeelen, die zich met geen christendom bemoeit. Zulk een school kan goed zijn voor het dresseeren van honden en paarden, niet voor het vormen van hoogere wezens, van menschen, die voor iets anders geschapen zijn dan om te eten, te drinken, te slapen en in de aarde te wroeten.

Zoo is dan bewezen dat het onderwijs in de school Christelijk moet zijn dat de Kerk terecht het onchristelijk en staatsonderwijs veroordeelt. Dit zal nog duidelijker worden, wanneer wij de zaak op eene andere wijze beschouwen en nagaan, hoe zulk onderwijs geloof en zeden ondermijnt. Daarover de volgende leerrede.

Oorsprong en verderfelijkheid van het Staatsonderwijs.

In deze onderrichting gaan wij zien, 1° waaruit het staatsonderwijs is voortgesproten, 2° dat het verderfelijk is voor geloof en zeden.

I. De Goddelijke Zaligmaker heeft eens gezegd, dat hij geen vrede kwam brengen, maar oorlog: *non veni pacem mittere sed gladium*, en in de daad, de geschiedenis getuigt, dat zijne Kerk altijd heeft moeten strijden. En wat in de Kerk plaats heeft, dat ondervindt elk christen in zich zelve; een voortdurenden strijd tusschen den goeden en kwaden geest, tusschen de deugd en de zonde, den hemel en de hel. Om den mensch tegen dien altyddurenden en gevaarvollen strijd te harden, heeft de H. Kerk, die de Goddelijke zending ontving, om de volken te onderwijzen en de handelingen der menschen met de ware leer gelijkvormig te maken, altijd zich erop toegelegd, om in de nog buigzame en ontvankelijke harten der jeugd de kiem der deugd te leggen en het hemelsch zaad uit te strooien; overtuigd als zij is, dat de mensch den weg niet verlaat, dien hij in zijne jeugd bewandelt. In vroegere dagen heeft zij, toen alle verstandelijke beschaving en ontwikkeling door de wereld werd verwaarloosd, niet slechts de geestelijke, maar ook de verstandelijke ontwikkeling op zich genomen. (*Prov. Concilie* p. 318.)

Maar, zooals ik zeide, ook de Kerk zelve vindt nimmer rust, en de wereld was boos en ondankbaar genoeg, om zich aan den weldadigen invloed dier opofferende Moeder te onttrekken, haar zelfs de macht te betwisten, om den

kinderen de eeuwige waarheden en christelijke deugden voor te houden. De duivel, die de aap van God genoemd wordt, begreep, welk een machtig wapen de Kerk in het onderwijs bezat; hij begreep, dat van de opvoeding de geheele levensloop afhangt, stiet de Kerk uit de school, ging zelf in den leerstoel zitten, en liet door zijne trawanten op zijne manier aan de jeugd onderwijs geven.

De Kerk protesteerde. Zij kon het niet aanzien, dat hare dierbare kinderen genoodzaakt werden te luisteren naar den valschen leermeester, den moorddadigen indringer. En nu, om zich van zijn post te verzekeren, om de wettige leermeesteres te verdringen en zich onherroepelijk in de school te vestigen, maakte de aap de menschen wijs, dat hij zich alleen met tijdelijke wetenschappen zou ophouden en het godsdienstige aan de kerkgenootschappen zou overlaten. Zoo werd de naam van neutraal of onzijdig onderwijs uitgevonden, zeker een onzijdige en onschuldige naam; maar de zaak is er niet beter om. Men heeft het *onzijdig* genoemd, alsof het jegens den godsdienst onzijdig bleef en daaraan geen kwaad zou doen. Maar zijn oorsprong toont reeds duidelijk, dat het positief kwaad beoogt, dat het te doen is om de Kerk ten onder te brengen. Dit wordt nog duidelijker, als men zijne uitwerking nagaat en ziet **hoe het geloof en zeden ondermijnt**.

Het is gemakkelijk te bewijzen, dat het neutraal onderwijs, zooals het door onze wet geboden wordt, verderfelijk is voor geloof en zeden. Wat **het geloof** betreft, heb ik vroeger reeds aangetoond, dat zulk onderwijs geen christenen, maar heidenen kweekt. Hoe kan het anders? Hoe kunnen er christenen worden gevormd, als geen christelijke waarheden geleerd worden? Hoe zullen de kinderen diepen eerbied koesteren voor het woord Gods, den gods-

dienst hoogachten en liefhebben, in het gebed hun kracht en steun zoeken, wanneer de hoogste Overheid zelve daarvoor geen achting koestert, wanneer zij zelfs verbiedt, en voor dat verbod een wet uitvaardigt, over zulke gewichtige zaken te spreken; wanneer de schoolmeester nooit daarvan gewaagt en zelf voor zijn persoon niet eens laat merken, of hij christen is of jood? Wanneer ook in de schoolbanken nooit ofte nimmer wordt gewaagd van datgene, wat ouders en priesters als het voornaamste beschouwen?

Even nadeelig als het is voor een kind een joodschen of ongeloovigen vader te hebben, even gevaarlijk is het, zulk een school, zulk een onderwijzer te bezitten. Een godsdienstige moeder kan door haar woord en gedrag veel verbeteren; maar als de vader ongeloovig of jood is; wanneer hij geen eerbied toont voor het ware geloof, de lessen der moeder niet door woord en voorbeeld staft, maar slechts onverschilligheid aan den dag legt; dan is dit reeds voldoende, om het kind onverschillig te maken. Dan zullen hare lessen geminacht, hare vermaningen in den wind geslagen worden; en men mag het een wonder, een buitengewoon geluk noemen, als zulk een kind godsdienstig en braaf blijft. De Kerk heeft dus alle recht zulke scholen, evengoed als de gemengde huwelijken, af te keuren.

Gelijk het huwelijk één is, gelijk vader en moeder moeten samenwerken, om het kind in geloof en deugd op te voeden, zoo moeten ook de priesters en schoolmeesters, die in de opvoeding de medehelpers der ouders zijn, de handen in elkander slaan, volkomen één zijn. En wanneer de ééne partij, de school, slechts ten halve hare plichten vervult; erger nog, wanneer zij geen eerbied betoont voor datgene, wat het verhevenste en noodzakelijkste is van alles, dan is de school gelijk aan een heidenschen vader.

Dan bestaat er geen eenheid tusschen Kerk en school. Evenals de scheiding of oneenigheid tusschen de ouders op zich zelve reeds een groot schandaal is voor de kinderen, zoo is ook de scheiding van Kerk en school op zich zelve reeds eene groote ergernis. Daar komt nog bij, dat het kind den meesten tijd onder de hoede staat van dien heidenschen vader, terwijl aan zijne moeder, de H. Kerk, nauwelijks één uur gegund wordt, om zijn verstand te verlichten door de stralen des geloofs en zijn hart te vormen naar de beginselen van het H. Evangelie. Zoo wordt het kind heen en weer getrokken, in voortdurenden strijd, in onverschilligheid en twijfel groot gebracht. Zoo valt het langzamerhand in de klauwen des duivels; want men vergeet niet, dat het kwaad, de onverschilligheid, de losbandige vrijheid geen planting, geen kweeking, geen bemesting behoeven, vanzelf wortel schieten en welig opgroeien. Is dus de school onzijdig, is het onderwijs kleurloos, bemoeit het zich niet met godsdienstzaken, dan is het daardoor alleen in hooge mate verderfelijk. Met alle recht heeft dus de Paus zulk eene echtscheiding tusschen Kerk en school veroordeeld. (1)

Wanneer nu zulk onderwijs verderfelijk is voor het geloof, dan begrijpt gij van zelve, M. G., dat het ook verderfelijk **voor de zeden** moet zijn, want waar geen ware godsdienst is, daar kan ook geen ware deugd bestaan. De grondslag toch van ware deugd en zedelijkheid is het geloof in eene eeuwigheid, het geloof in een algoeden, alles besturenden, alom tegenwoordigen, alles vergeldenden God. Zeg mij, hoe zal het kind op verderen leeftijd zijn geweldige driften bedwingen, zijne begeerlijkheid naar ijdele grootheid, naar onrechtvaardigheid, naar wellust

(1) Syllabus Prop. 48.

intoomen, wanneer het niet ten volsten overtuigd is van het bestaan eener eeuwigdurende hel, van een alzienden God? wanneer het niet voortdurend dienzelfden God de genaden afsmeekt om zijne verkeerde lusten in toom te houden?

Zeg mij, hoe zal dat kind zich ontworstelen aan den alles verzwelgenden kolk der zedeloosheid in de heden-daagsche bedorven wereld, wier verleidingen en schandalen de zuiverste oogen bevlekken, de koenste harten bestormen, de grootste helden doen vallen; hoe, hoe zal het dien geweldigen strijd tegen al die in- en uitwendige vijanden doorstaan, wanneer het niet van jongs af telken dage, in huis en kerk en school godsdienst en deugd heeft leeren hoogschatten, lauwheid en ondeugd heeft leeren verfoeien?

Wanneer het in zijne hevige bekoringsen nog al denkt aan de goede lessen, die het in zijne jeugd van christen ouders ontvangen heeft; zal dan de sluwe duivel niet zijn best doen, om die goede indrukken weg te nemen en te wijzen op het voorbeeld van zijne vroegere meesters, die zulke lessen geen vermelding waardig keurden?

Het neutraal onderwijs, M. G., geeft maar een halve opvoeding, en door zijne halfheid bederft het den ganschen mensch. De mensch heeft hoofd en hart, verstand en wil en beide moeten ontwikkeld, beide gesterkt, beschaafd en geheiligd worden. De neutrale school houdt zich alleen bezig met het verstand, verwaarloost den wil en de beoefening der christelijke deugd, ja erger nog, het *bederft* het verstand door zijne heidensche leerwijze, het bederft den wil door ijdele zedelessen, aan welke alle degelijke grondslag ontbreekt; het is dus bederfelijk voor geloof en zeden en kweekt niet slechts heidenen, maar ook zondaren.

Evenals een fruitboom in uwen tuin geen smakelijke, geen gezonde vruchten dragen zal, maar slechts nuttelooze

takken en bladeren en wild smakeloos ooft, wanneer die boom niet bijtijds is ingeënt; zoo kan ook de wilde natuur des menschen geen edele christelijke vruchten dragen, als zij in hare jeugd niet is ingeënt door een christelijk onderwijs. Evenmin als het lichaam van de ziel kan gescheiden worden, evenmin scheidt men straffeloos de tijdelijke van de eeuwige belangen, het natuurlijk onderwijs van het godsdienstige, en de H. Kerk heeft goed gedaan met zulk eene echtscheiding tusschen Kerk en school te veroordeelen.

Legt men zich alleen toe op het tijdelijke, dan verliest men reeds daardoor het geestelijke en de geringste handeling, welke niet geschiedt overeenkomstig de regels des geloofs, in staat van genade en uit liefde tot God of om een ander bovennatuurlijk doel, verliest alle waarde en alle recht op den hemel. Zullen wij nu rekenschap moeten geven van een ijdel en nutteloos woord, een *verbum otiosum*; wat zal het dan zijn, als wij de geheele opvoeding of ten minste het grootste deel daarvan geheel ijdel, buiten den invloed van den godsdienst en de genade laten voorbijgaan? Wat zeg ik? in ijdelheid laten voorbijgaan? Neen, als wij een opvoedingstelsel dulden, dat niet slechts ijdel is, maar geloof en zeden geheel ondermijnt.

Wat moeten wij dan doen om den toestand te verbeteren en ons geweten gerust te stellen? Het antwoord is eenvoudig. We hebben de raadgevingen te volgen van onze geestelijke overheid, die van ons eischt: 1° dat wij onze kinderen naar christelijke scholen zenden en, daarmede niet tevreden, ook zelve door woord en daad alles doen wat mogelijk is, om de tengere hoofden en harten door christelijke beginselen tegen de menigvuldige verleidingen te wapenen.

2°. Is dat niet mogelijk, meenen wij voldoende redenen te hebben, om de kinderen naar eene staatsschool te zenden; dan wordt dit toegelaten op voorwaarde, dat des te meer pogingen worden aangewend, om buiten de school niet alleen te verbeteren wat daar bedorven wordt, maar het kind reeds van te voren daartegen te versterken door veel bidden, door goede lessen, door christelijken levenswandel, door het getrouw bijwonen van den catechismus. Wat dit laatste betreft, mogen de ouders wel overtuigd zijn, dat de christelijke leer, de catechismusles, nooit zoo noodzakelijk geweest is als thans; en het ware te wenschen, dat ouders en kinderen van die waarheid beter doordrongen waren. De ouders zouden dan meer ijver, de kinderen meer lust hebben voor het godsdienstonderwijs.

Ten laatste is het de wil der Kerk, dat overal zooveel mogelijk christelijke scholen worden opgericht, dat bijgevolg gegoede katholieken door geldelijke bijdragen zulk een onderwijs steunen. Groote sommen gelds worden verzonden voor het onderhoud en den bloei van vreemde missiën, en het is een schoon bewijs van den goeden geest, die nog onder de onzen heerscht. Maar men vergete niet, dat ons eigen vaderland, onze eigene kinderen op de eerste plaats verdienen gered te worden. Wordt daarin niet voorzien, dan zal dit land van lieverlede verwilderen en onze nakomelingen zullen veel slechter zijn dan de zwarte Afrikanen. 't Is immers beter de waarheid nooit gekend te hebben, dan dezelve te verzaken. Worden alle krachten ingespannen, dan kan het kwaad nog eenigermate worden gekeerd, dan ten minste kan ons geweten gerust zijn, dan hebben wij onzen plicht gedaan.

Over de Wetten in betrekking tot het Onderwijs.

Zoo ver is het gekomen, zulke verwoestingen heeft het nieuwe onderwijs reeds aangericht, zulke onheilspellende wolken hangen nog dreigend boven het hoofd der vaderlandsche jeugd, dat onze waakzame Bisschop, Mgr. A. Godschalk z. g., bij de vele inlichtingen en waarschuwingen, welke reeds door Zijn Heiligheid den Paus door de Congregatio de Panda fide, door de Bisschoppen van Nederland, nog den wensch uitte, ja het uitdrukkelijk gebod voegde, dat over het onderwijs tweemaal in het jaar op een zondag in iedere gestelde Mis breedvoerig zou gehandeld of gesproken worden.

Dit dringend gebod was den HoogEerw. zorgvollen Herder nog niet genoeg. Hij voegt er nog bij: dat de herders ook in den loop des jaars, zoo dikwijls de gelegenheid daartoe zich aanbiedt, de ouders aan plichten moeten herinneren, welke hun door God of de H. Kerk zijn opgelegd. Wat moet wel de reden zijn van zulk een belangrijk bevel?

Z. D. H. zegt het zelf t. a. p.: n. l. opdat alle belanghebbende weten, en onderhouden wat dienaangaande is voorgeschreven. Daarom ga ik U in deze onderrichting leeren welke de rechten en verplichtingen zijn, welke U te dezen opzichte toekomen.

I.

Wat moet gij, M. G. van het onderwijs weten?

Gij, B. C. die van jongs af geleerd hebt onvoorwaardelijk geloof te schenken aan hetgeen U God door de bediening

der H. Kerk en door den mond zijner gewijde gezanten openbaart, gij verlangt niets anders te weten, dan welke uwe verplichtingen zijn bij de opvoeding uwer dierbare kinderen. Doch om die plichten goed te kennen is het noodig, dat wij in de kwestie dieper doordringen en aan de hand van onze Moeder de H. Kerk de bron dier verplichtingen opsporen.

Welke zijn dan de bronnen, waaruit onze plichten in zake het onderwijs voortvloeien, en waaruit hun aard en omvang kan gekend worden?

Mijn antwoord is: plichten zijn zedelijke banden, een zekere aandrang of dwang om iets te doen of te laten. Doch niemand kan ons zedelijker wijze dwingen, binden of verplichten dan hij die eenigerlei wijze macht heeft over ons. Onze plichten moeten dus berusten op den wil en de wetten van God, of van de H. Kerk of van den Staat; en daar God zijn wil op twee manieren openbaart, of onmiddellijk, of middellijk door de natuur, wier Heer en Schepper Hij is, zijn er vier soorten van wetten, aan welke wij onderworpen zijn en die ons tot eene handeling kunnen binden, dwingen, verplichten, n. l.:

1° de wetten der natuur, 2° de wetten van God, 3° de wetten van de H. Kerk, 4° de wetten des Lands.

1°. Nu komt de kwestie, welke rechten **de Natuur** geeft en welke plichten zij oplegt nopens het onderwijs.

De natuurwetten, die door het gezond verstand gekend worden, geven iedereen het *recht* om zijn evenmensche te onderrichten, mits er geen dwaling of zonde geleerd worden, en mits dat recht door geen hogere macht ontnomen zij. Heeft iedereen, die daartoe bekwaam is, het recht zijn naasten in eene of andere duisterheid, twijfel, onwetendheid, dwaling of vergissing voor te lichten, en doet hij zelfs een veel geprezen liefdewerk, door zijn mede-

broeders aldus bij te staan, even zeker en duidelijk is het, dat niet op allen de *verplichting* rust, zich in den leerstoel neer te zetten. Dien plicht schonk de natuur en dus ook God, die de natuurwetten schiep en ordent, alleen aan hen, aan wie Hij het groot geluk gaf hun geslacht en hun naam voort te planten en te vereeuwigen: **aan de ouders.**

Het kind, als het ter wereld komt, heeft behoefte aan alles. En wie zou het eerst *verplicht* zijn voor dat tenger schepseltje te zorgen, tenzij diegenen, die het voortbrachten, tenzij de ouders, aan welke het kind toebehoort, omdat zij het uit hunne eigene zelfstandigheid geteeld hebben en omdat het dus als een deel der ouders moet beschouwd worden. *Filius quodammodo pars patris est.* ⁽¹⁾ Wie zou het ook beter *kunnen* verzorgen en opvoeden, dan zij, wie van nature daartoe de geschiktheid, de geneigdheid en liefde gegeven is, zoodat er in het oog der ouders geen grooter gruwel, geen grooter onrecht is uit te denken, dan kinderen aan de macht der ouders te ontrukken, hen te stelen of te bederven. De ouders dus hebben het recht en den plicht hunne telgen op te voeden, totdat zij zelven in staat zullen zijn om in hunne behoeften te voorzien, zoo naar de ziel als naar het lichaam. Omdat dit eene wet is van de natuur, is het ook de dieren eigen, en nooit zult gij een dier woedender maken, dan wanneer gij zijne jongen steelt of kwaad doet. Dit verschil bestaat er, dat de mensch, daar hij door zijn verstand ver boven het dier verheven is, ook om de ingeving des verstands moet doen, wat het dier slechts instinktmatig doet; dat hij, wil hij zijn kroost aan zich gelijkvormig maken, eerst en vooral voor de *verstandelijke*

(1) S. Thom. interpretans Aristotelem in VIII. Ethicorum cap. XII cf. Zigliara editione 3a p. 211 et 212.

ontwikkeling van zijn kind moet zorg dragen.

Niet dat alle ouders onderwijzers moeten worden, want de meesten hebben noch den tijd noch de macht, om alleen hun kroost het noodzakelijk onderricht te geven; maar zij hebben het recht het onderwijs te kiezen, en zijn verplicht, dat onderwijs te geven of te laten geven, 't welk het best aan 's menschen bestemming beantwoordt.

Ziedaar der ouden plicht, maar ook tevens hun recht. Zij *moeten* dat en daarom *mogen* zij het. En dat recht is onvervreemdbaar, juist omdat het een natuurlijke plicht is. Zij mogen wel aan anderen de zorg voor de opvoeding hunner kinderen toevertrouwen, maar altijd blijven zij verantwoordelijk voor hun geweten en voor God.

2° Wat de wet der Natuur den ouders in het hart heeft gegrift, dat heeft **de geopenbaarde wet des Heeren** niet afgeschaft of veranderd, maar verklaard, verduidelijkt, aangedrongen, uitgebreid en volmaakt.

Door de openbaring, door het gesproken en geschreven Woord Gods, weten wij, hoe verheven de bestemming des menschen is, hoe onwaardeerbaar groot en schoon en kostbaar de ziel is van het kind, voor welke Jezus zooveel geleden heeft. welk eene belooning het wacht, wanneer het God kent en dient, en welke vreeselijke straffen in de eeuwigheid bereid zijn, als het zijn God niet kent of, niet sterk in zijn geloof gevestigd, eenmaal van het pad der deugd afwijkt. Door de openbaring dus weten wij ook, hoe zwaar de rekening der ouders voor den eeuwigten Rechterstoel zijn zal, als zij voor de opvoeding en het onderwijs hunner zoo kostbare panden niet eene even groote en onophoudelijke zorg aan den dag hebben gelegd.

Meer bijzonder overtuigt ons van den ernst dezer gelegenheid *het H. Sacrament des Huwelijks*, waarom door

Mgr. A. Godschalk in een vastemandement met plechtigen nadruk daarop gewezen werd: „Het huwelijk werd van den beginne der Schepping door God zelven in het Paradijs tusschen onze voorouders, Adam en Eva, ingesteld, „opdat de kinderen in het ware geloof en als dienaren van de ware godsdienst zouden opgevoed worden”(1).

Met hetzelfde doel werd het huwelijk in het nieuwe verbond door Christus onzen Heer tot de waardigheid van een eigenlijk Sacrament verheven, en daaraan tevens die genade verbonden, welke man en vrouw noodig hebben, om vooral dien last, die godsdienstige opleiding hunner kinderen, naar behooren te volbrengen. Op U ouders rust derhalve de zware en onmiskkenbare plicht, uwe kinderen van jongs af in de beginselen van het ware geloof te onderrichten en hen in den dienst van God op te voeden.” Dat is het doel van het Huwelijk, 't welk in het O. T. wordt bekrachtigd door den wijzeman die zegt: Hebt gij kinderen, onderwijst hen van hunne jeugd af, (2) en elders „leert uwe kinderen (mijne geboden) opdat zij die overwegen” (3). Dat huwelijksdoel geldt veel meer in het N. T. waar den ouders te dien einde bijzondere hulpmiddelen door het H. Sacrament des Huwelijks verzekerd zijn. „Wee dengenen, die in het vervullen van dezen grooten plicht te kort schieten: in waarheid en met volle recht is op hen toepasselijk, wat de leeraar der heidenen in zijn eersten brief aan Timotheus schreef: zoo iemand voor de zijnen en inzonderheid voor zijne huisgenooten geene zorg draagt, hij heeft het geloof verloochend en is erger dan een ongeloofige.” (4)

(1) Cat. Rom. de matr. No. 15.

(2) Eccl. VII, 25. Filii tibi sunt? erudi illos et curva illos a pueritia illorum.

(3) Deut. XI, 19. Docete filios vestros ut illa (verba) meditentur, quando sederis in domo tua, et ambulaveris in via et accubueris atque surrexeris.

(4) Mgr. Godschalk, vastemand. 1879.

Zoo zwaar is de verplichting, welke de Goddelijke openbaring den ouders oplegt. Zoo sterk verbinden hen de goddelijke wetten, aan hunne kinderen een onderwijs te geven of te laten geven, dat hen bekwaam maakt om eenmaal hunne verheven bestemming te bereiken, en niet voor eeuwig verloren te gaan.

Het spreekt van zelf, M. G., dat de opvoeding, welke de natuur en de goddelijke openbaring u oplegt, geen halve, geen onvolmaakte, maar eene ware, een volmaakte **christelijke opvoeding** is. De mensch immers is mensch door zijn verstand, en bijgevolg zooveel te meer mensch, naarmate zijn verstand beter, volmaakter, vaardiger en bekwaamer, en door het geloof meer veredeld is. Hoor de woorden van den Ecclesiastes: „*Deum time et mandata ejus observa: hoc est omnis homo.*” God te beminnen en zijne geboden te onderhouden, (’t geen grootendeels van de ware kennis van God en godsdienst afhangt) dat is de mensch en dat is de heele mensch; daarin bestaat zijn wezen, zijne grootheid, zijn geluk, zijne volmaaktheid.

De natuur heeft alzoo aan het bestaan van den mensch de verplichting vastgeknoopt van zijn kroost op te voeden, totdat het een volmaakt redelijk wezen geworden zij; terwijl God met het ontstaan van den bovennatuurlijken mensch, toen hij het plan vormde hem tot een hemeling te verheffen, tevens de verplichting voor den ouder schiep, om zijn kind niet slechts tot een volmaakt mensch, maar ook tot een volmaakt Christen te vormen.

„*Et vos patres.... educate illos in disciplina et correptione Domini.*” (1) Wat is de opvoeding, die gij als christelijke ouders volgens de vermaning van den Apostel verplicht

(1) Ad Eph. VI, 4. De uitlegging van dezen tekst is woordelijk getrokken uit vastemand. 1879 van Z. D. H. den Bisschop van Breda.

zijt aan uwe kinderen te geven? Die opvoeding, B. G., is niet enkel het vormen der jeugd tot welgemanierde en kundige menschen, bekwaam om in de wereld fortuin te maken. Dit toch doen ook de heidenen. Neen, die opvoeding bestaat vóór alles dáárin, dat men het kind, als redelijk schepsel Gods, opleide en bekwaam make, om het verheven doel te bereiken van zijn aanzijn hier op aarde. Welnu, B. G., gij weet het, dat doel is God, het begin en het einde (Apoc. I, 8) van al het geschapene. De mensch is derhalve op aarde om God te kennen, Hem te beminnen, Hem te dienen en om daardoor zich waardig te maken eenmaal bij God eeuwig te leven in de hemelsche heerlijkheid. Ter bereiking nu van die verhevene bestemming voor tijd en eeuwigheid het kind te vormen en op te leiden, ziedaar wat de Apostel noemt eene opvoeding „in de tucht en vermaning des Heeren.” Aldus verklaart Mgr. H. van Beek wat eene christelijke opvoeding is, die ons door de Goddelijke wet geboden wordt. Hij voegt er bij: De opvoeding dus, die gij, vaders en moeders, verplicht zijt aan uwe kinderen te geven, moet eene echt godsdienstige en christelijke opvoeding zijn. Zij moet gegrond zijn op- en geheel doortrokken van de geloofs- en zedeleer van onzen heiligen godsdienst. (¹)

De Goddelijke openbaring vordert dus eene christelijke opvoeding en bijgevolg een christelijk onderwijs, laat ons nu zien, wat *de kerkelijke wetten* in zake opvoeding en onderwijs voorschrijven.

3°. De derde macht, die ons eenige wetten kan voorschrijven en verplichtingen opleggen, is **de H. Kerk**, aan wie de Verlosser, die van God was uitgegaan, gezegd heeft: *quaecumque ligaveritis.... qui vos audit me audit....*

(1) Vastemand, *ibid.*

Si Ecclesiam non audierit.... euntes docete.... Die u hoort, hoort mij, enz. De H. Kerk, die in onzen H. Vader, den Paus als het Opperhoofd der christenheid, en onze Hoogw. Bisschoppen voortleeft, de H. Kerk, „de zuil der waarheid,” de steunpilaar waarop de waarheid rust, ⁽¹⁾ omdat God haar de waarheid heeft toevertrouwd, en „de vastigheid,” omdat zij de waarheid standvastig bewaart, beschermt en verdedigt, zoodat „buiten haar op aarde geen christelijke waarheid, maar slechts dwaling en leugen is; terwijl in haar de geopenbaarde waarheid een onverstoortbaar en onvergankelijk bestaan heeft.” ⁽²⁾ Welnu, deze zuivere onomstootbare „waarheidszuil”, door God vastgesteld, om allen menschen het goddelijk geloof te verkondigen en het haar overgeleverde pand der goddelijke leer zuiver en ongeschonden te bewaren, alsook, om der menschen handel en wandel overeenkomstig die geopenbaarde leer te richten en te vormen, ⁽³⁾ heeft altijd op eene bijzondere wijze dien heilzamen invloed, welken zij volgens Gods instelling op de maatschappij heeft uitgeoefend, op het onderwijs der jeugd toegepast.” ⁽⁴⁾ Naar het voorbeeld van den Goddelijken Verlosser, die de kleinen tot zich liet komen, hun de handen oplegde en een verschrikkelijken vloek uitsprak tegen allen, die hen zouden ergeren ⁽⁵⁾, heeft de H. Kerk als eene ware moeder de jeugd altoos in hare bijzondere bescherming opgenomen, en scho-

(1) Lipman I Tim. III, 15. „De pilaar en vastigheid der waarheid, een onverwinnbaar bolwerk (en het ÉÉNIG op aarde) tegen twijfelgeloof, dwaalgeloof en ongelooft.” Ib. bl. 687.

(2) Zoo spreken Prott. geleerden over de Kerk bij Lipman ib. Nota. *Ecclesiam dici COLUMNAM ET FIRMAMENTUM VERITATIS* i. e. *columnam bene firmatam et firmamentum veritatem* (C. a Lap.) *PASSIVE* quia firmata, fulcita, stabilita in ipsa veritate i. e. fundata super Christum.... *active*... firmans, fulciens, stabiliens, sustentans et attollens ipsam veritatem (Piconio), *passive* firmata a Deo per infall. ass. Spiritus S. *active* per eam fideles confirmat (a Lapide).

(3) Litt. Pii IX ad archiep. Trib. 1864.

(4) Conc. Prov. bl. 318.

(5) Matth. XIX, 14; XVIII, 6.

len voor hen opgericht, om tegelijk met hun verstand ook hunne zeden te vormen, om aldus aan te vullen en te voltooien, wat de ouders begonnen hadden of verwaarloosden. „Nog bij den Munsterschen vrede in 1648 moest men naast kerken en hospitalen ook nog de scholen onder de heilige en kerkelijke zaken optellen.” (1) Zoo heeft de H. Kerk de macht, den wil en de liefde, noodig om zich het onderwijs der jeugd *naast de ouders* aan te trekken, zoo heeft zij van die macht gebruik gemaakt, zoo hare liefde getoond.

De H. Kerk, die door God was aangesteld om alle volken te onderwijzen *cunctos docere omnes gentes*, die begreep hoe onwaardeerbaar schoon de ziel en hoe groot de bestemming is van het kind, dat noodzakelijk op zijn leeftijd de wegen zal bewandelen, welke het in zijne teedere jongheid heeft leeren kennen en hoogschatten: *adolescens juxta viam suam*....die zorgzame moeder de H. Kerk heeft altoos den ouders den duren plicht voorgehouden, hunne kinderen Christelijk op te voeden en hun naar goede scholen te zenden, daar de ouders zelven veelal de bekwaamheid niet bezitten om hunne kinderen een onderwijs te geven, dat in allen deele aan de steeds op tijdelijk gebied toenemende verlichting beantwoordt, en dat voldoende zal zijn om aan de menigvuldige gevaren voor verleiding en verdorvenheid op verderen leeftijd het hoofd te bieden. Zoo ooit, dan hebben hedendaags de ouders de hulp van geleerden en vooral van de onfeilbare H. Kerk noodig. Dit sluit echter niet uit, dat de ouders altijd, doch op de eerste plaats verantwoordelijk blijven.

Hier doet zich als van zelve de vraag op, wie in het recht op het onderwijs der kinderen den voorrang heeft,

(1) Mandement 1868.

de H. Kerk of de ouders? Wie het meeste recht heeft, wie het eerste verplicht is? Deze vraag is niet van belang ontbloot, want vele ouders verkeerden in den waan, dat zij geheel den last aan de Kerk, aan zuster- of fraterscholen, kunnen overgeven; dat zij er niet meer naar behoeven om te zien, naar geen bidden, naar geen Catechismus behoeven te vragen, wanneer zij bij Christelijke onderwijzers, bij broeders of zusters ter school gaan. Zij verkeerden in dwaling en als zij zoo handelen, zal de opvoeding eene zeer gebrekkige zijn. Want de ouders doen dan nagenoeg hetzelfde, wat de neutrale school doet: zich onverschillig toonen. Ik geloof dat een kind hetwelk van zijne ouders dagelijks goede lessen ontvangt en thuis christelijk wordt opgevoed, maar ook de neutrale staatschool bezoekt, beter zal opgevoed worden, dan een ander dat wel eene Christelijke school bezoekt, maar thuis niets dan onverschilligheid in godsdienstzaken waarneemt. De ouders zijn op de eerste plaats verplicht; onttrekken zij zich geheel aan de opvoeding, toonen zij zich onverschillig, dan moet dit nog slechter gevolgen hebben dan de onverschilligheid der staatsschool.

Het kind behoort aan de ouders krachtens zijne geboorte. Zij en zij alleen bezitten de eerste en oorspronkelijke macht over het pasgeboren schepseltje. Zij zijn de eerste onmiddellijke opvoeders. Wel heeft God eene grootere macht over het kind; doch door de H. Kerk als leermeesteres der volken te stichten, heeft hij de orde der natuur niet verbroken, integendeel den band tusschen ouders en kinderen nog nauwer toegehaald door de bovennatuurlijke genade, door het geloof. Het kind dus *als kind beschouwd* staat onmiddelijk onder het gezag en de leiding zijner ouders en middelijk onder dat van de H. Kerk, in zoo verre deze

krachtens hare goddelijke zending het huisgezin door de prediking des goddelijken woords, door de toediening van de H. Sacramenten enz. Christelijk maakt, de ouders overtuigt van de noodzakelijkheid eener Christelijke opvoeding en hun daartoe de middelen verschaft.

Ook zou het den priester niet mogelijk zijn de eerste grondslagen tot eene christelijke opvoeding te leggen, dewijl men daarmede reeds een begin moet maken „vóór dat de kinderen het gebruik der rede hebben. Dan toch is hunne verbeelding reeds voor vele indrukken vatbaar en vertoonen zich hunne verkeerde neigingen, die men later niet dan met moeite zal kunnen tegengaan.... De christelijke huismoeders moeten hare kinderen leeren bidden, hunne handjes aandachtig leeren samenvouwen... de H.H. Namen van Jesus en Maria tegelijk met die van vader en moeder leeren stamelen.”⁽¹⁾ Ook op verderen leeftijd is het voor den priester niet doenlijk, geheel alleen het kind in den godsdienst te onderwijzen. Hij kan dat niet zonder de hulp der ouders. Deze zijn altijd op de eerste plaats daartoe gehouden. Zij blijven de eerste en voornaamste opvoeders; zij moeten altijd op het gedrag en de vorderingen toezicht houden. Toonen zij zich in zulk een gewichtige zaak onverschillig, dan geven zij groote ergernis, dan zal de opvoeding altijd veel te wenschen overlaten, dan zal een christelijke school, de godsdienstige onderrichting en de Catechismusles de gewenschte uitwerking missen.

Zoo stemmen alle machten, de wetten der natuur, de wetten van God, geopenbaard door onzen Goddelijken Zaligmaker en de H. Schrift, en de wetten der H. Kerk te zamen tot een en hetzelfde gebod: dat de natuurlijke ouders of hunne plaatsvervangers, de voogden, op de eerste

(1) Vastemandement van Mgr. van Beek 1879.

plaats gehouden zijn hunne kinderen op te voeden en voor een goed onderwijs te zorgen. Zien wij nu nog wat de burgerlijke wetten in deze vermogen te doen.

4°. De vierde macht welke wetten kan samenstellen en verplichtingen opleggen is **de staat**, de tijdelijke Regeering, aan welke wij om de verordening van God gehoorzaamheid verschuldigd zijn. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi a Deo; quaecumque autem sunt a Deo ordinatae sunt.* Elke ziel zij aan hoogere machten onderworpen. Want er is geen macht dan van God en de machten die er gesteld zijn, zijn door God gesteld. (1) De koning dus, en allen die deelen in zijne macht, hebben hun gezag van God. Daaruit volgt dat ook zij aan God moeten onderworpen zijn, dat zij tegen Gods wil geene wetten kunnen maken, dat de Goddelijke wetten altijd meer verplichten dan de hunne, ja, dat hunne wetten geen wetten zijn, als zij met de goddelijke wetten in botsing komen. In het laatste geval geldt het woord der Apostelen, gesproken tot de burgerlijke overheid van het Jodenland: *oportet magis obedire Deo quam hominibus.* Men moet God meer gehoorzamen dan de mensch. (2)

Daar nu de wetten der natuur eveneens door God zijn bepaald en dieper en duidelijker in de harten des menschen gegrift zijn, dan de geopenbaarde waarheden; daar bovendien ook de H. Kerk ver boven alle tijdelijke machten door Jesus verheven is, wyl haar de waarheid en het geestelijk en bovennatuurlijk geluk der volken, is toe- vertrouwd, terwijl aan den Staat slechts de zorg voor het tijdelijk en maatschappelijk welzijn is overgelaten; zoo volgt uit dit alles, dat de Staat aan de wetten der natuur, van God en van de Kerk niets kan veranderen en dat

(1) Ad Rom. XIII, 1.

(2) Act. Ap. V, 29.

de opvoeding, welke den ouders is verzekerd, door den Staat niet kan worden toegeëigend. Evenmin als het Land onze goederen, onze huizen, onze spijsen of kleeren kan opeischen, dan wanneer de algemeene nood het vordert, evenmin en veel minder kan hij den vader de macht over zijn kind ontnemen of hem dwingen, om zijn kind anders op te voeden dan hij verkiest. ⁽¹⁾

Z. H. de Paus Leo XIII zeide in zijne beroemde Encycl. over het gezag: „Daar is maar één geval, waarin de menschen recht hebben van niet te gehoorzamen, dat is, zoo men van hen iets vordert, dat in blijkbare tegenspraak is met het natuurlijk of goddelijk recht, want alles wat *de natuurwet of de wet van God* (en dus ook van zijne stichting, de H. Kerk) schendt, is evenzeer verboden op te leggen als te volbrengen. Zoo het dan iemand mocht overkomen, dat hij gedwongen wordt te kiezen tusschen de verachting van Gods bevelen of de bevelen der vorsten, dan moet hij gehoorzamen aan J. C., die beveelt den Keizer te geven wat des Keizers is, maar aan God wat Godes is.” ⁽²⁾

De maatschappij, het rijk, is slechts samengesteld, aan den koning is slechts zijne macht gegeven, om zijne onderdanen *in hunne rechten te beschermen, niet om hunne rechten te ontnemen*, ⁽³⁾ opdat allen een vreedzaam leven leiden, en des te gemakkelijker kunnen werken aan hunne heiligheid, om alzoo eenmaal hunne eeuwige zaligheid te bereiken: „*qui in sublimitate sunt, ut quietam et tranquillam vitam agamus in omni pietate.*” ⁽⁴⁾ Het is dus de plicht der

(1) Vide haec principia in Zigl. Eth. p. 215, et Liberatore ib.

(2) Encycl. 29 Juni 1881. cf. Zigl. p. 289, 300, 321.

(3) Zigliara Eth. p. 214. „Cum enim in societatem formandam familiae convenient, ut auxilia a communitate habeant, quae solae aut nullo modo aut nonnisi imperfecte in promptu habere possunt; necesse est ut de jure et officio socialis auctoritatis sit illa media aptiora suppeditare.”

(4) I Tim. II, 2.

regeering, niet het onderwijs en de opvoeding te verhinderen of te onttrekken, maar te waken, dat de ouders van hun recht kunnen gebruik maken, aan hunne kinderen volgens de wetten der natuur en van God eene christelijke opvoeding kunnen schenken. En hoe meer de staat voor de ouders die plichtsvervulling zal vergemakkelijken, des te beter zal hij aan zijne roeping beantwoorden. ⁽¹⁾

BESLUIT. De geheele strijd van het onderwijs komt neer op deze vraag: Wie heeft het recht onderwijs te geven? Antwoord: Van de natuur of van God, die de natuur geschapen heeft, ontvangen de ouders en voogden den plicht, hunne kinderen tot volmaakte menschen op te leiden. Welnu, om een volmaakt mensch te worden, is het bovenal noodzakelijk, dat van jongs af het verstand worde ontwikkeld en de ziel met „de geestelijke onvervalschte melk” ⁽²⁾ der goddelijke leer, waarvan de H. Kerk als „bewaarster en uitdeelster” ⁽³⁾ door God is aangesteld, worde gevoed, gesterkt en geheilgd.

Ergo zijn *ouders en voogden* verplicht, en hebben dus ook het recht aan hun kroost *eene christelijke* opvoeding te geven, en voor een katholiek onderwijs te zorgen. De Kerk en de Staat mogen en moeten ieder op zijn gebied de ouders daarin behulpzaam zijn, de H. Kerk door geestelijke, de staat door tijdelijke middelen.

(1) Misschien (absoluut beschouwd) kan hij de ouders dwingen tot eigen gekozen onderwijs, doch dit is gevaarlijk en dus practisch niet geoorloofd. Zigliara. J. van der Aa ontkent het absoluut in zijne *ERICA* Ed. 2 bl. 232.

(2) Sicut modo geniti infantes rationabile sine dolo lac concupiscite I Petr. II, 2.

(3) „Custos et interpres Ecclesia.” Prov. Conc. p. 25.

H O M E L I E

op het Evang. van den 2en Zondag na Paschen.
toegepast op de opvoeding.

Ego sum Pastor bonus. Ik ben de goede Herder. (Joan. X, 11, 14.)

De goede Herder bij uitnemendheid, welke ook in het voorgelezen Evangelie bedoeld wordt, is onze goddelijke Zaligmaker, is Christus zelf, die zijn leven voor zijne schapen op het kruis geofferd heeft, opdat dezen zouden leven, en in overvloed zouden leven. Hij is de Herder *bij uitnemendheid*, omdat alle herders zijner beminde Bruid door hem herders geworden zijn. *Si enim praepositi Ecclesiae.... pastores sunt, quomodo unus pastor est, nisi quia sunt illi omnes unius membra pastoris? Et quidem quod pastor est, dedit et membris suis: nam et Petrus Pastor, et caeteri Apostoli pastores, et omnes boni episcopi pastores.* (1) Wat nu in dit voortreffelijk Evangelie van den grooten Herder Christus, en door Hem en om Hem van alle herders der Kerk is gezegd, wil ik heden toepassen *op de ouders*, die in hun huisgezin, onder hunne lieve kinderen, als herders onder de schapen kunnen beschouwd worden, omdat zij door de natuur en door God als de bestuurders, geleiders en opvoeders dier teedere schapen zijn aangewezen en te hunnen opzichte plichten te vervullen hebben, gelijkvormig aan die, welke den herders der Kerk zijn opgelegd.

Christus zegt van zich zelve: *Ego sum*, 1° *pastor*, 2° *bonus*. Dienovereenkomstig zullen wij zien, I dat de ouders *de herders* zijn hunner kinderen. II. Dat zij *goede* herders moeten zijn.

(1) S. Aug. tract. 46 et 47 in Joann. apud S. Thomam in CATERIA AUREA.

I.

Christus noemt zich herder, vooreerst, omdat hij door de deur was binnengekomen: *qui autem intrat per ostium pastor est ovium.* (1) „Christus kwam in de Kerk door zich zelve en werd haar Herder door zijn eigen gezag. Alle anderen gaan er binnen door de macht, die zij van Christus ontvangen.” (2) Aldus komen ook de ouders in het huisgezin, dat als de schaapstal kan beschouwd worden, door Christus. Het groot heilig Sacrament des Huwelijks, door Christus ingesteld, is de grondslag van het huisgezin, de deur tot den schaapstal en de teerbeminde schapen, die zij eenmaal rondom zich zullen vergaderd zien. Het is de oorsprong der ouderlijke macht, door Christus zelve gewettigd, geheiligd en bekrachtigd, welke geen gezag ter wereld zal kunnen ontnemen.

Christus wordt Herder genoemd, 2° omdat de portier of deurbewaarder voor hem geopend heeft: „*hunc ostiarius aperit.*” Deze deurbewaarder nu is de H. Geest, die aan Christus toegang tot de Kerk verleende, toen hij diens zending door zijn getuigenis, zijne genade en mirakelen, b. v. bij zijn H. Doopsel, met zijn gezag omkleedde. (*Auctoravit*) (3)

Zoo is ook voor de ouders door den H. Geest de deur opengedaan tot het christelijk huisgezin, toen hij over hen met zijne genade nederdaalde op het oogenblik, dat zij voor het Altaar des Heeren den eeuwigen bond sloten; toen de geest van christelijke liefde en sterkte over hen werd uitgestort, om een geestelijk huis des Heeren, een braaf en vroom geslacht op te bouwen, om „vooral den last eener christelijke opleiding naar behooren te volbren-

(1) Joann. X. 2.

(2) Maldon apud Corn. a Lap. IN HUNC TEXTUM.

(3) Corn. a Lap. *ibid.*

gen.”⁽¹⁾ Zoo hebben zij door het huwelijk de macht verkregen, om als herders hunne familie te regeeren en de bekwaamheid, om met de genade des H. Geestes *ware* herders te zijn.

Christus is ten 3° de Herder der Kerk, omdat hij zijne schapen bij hunnen naam roept, hen uitleidt en zij hem volgen. *Et oves vocem ejus audiunt et proprias oves vocat nominatim et educit eas.* ⁽²⁾ Zoo kennen de ware geloovigen hunnen herder, Christus en zijne plaatsbekleeders; zij hooren zijne stem en gehoorzamen. ⁽³⁾ Ook hij kent de zijnen. *Novit Duos qui sunt ejus* en roept allen en ieder uit om hem naar de weiden te volgen, ⁽⁴⁾ en om hen te voeden met zijne H. Leer, zijne genade en sacramenten.

Gelijkerwijze zijn de ouders de herders van hunne kinderen, omdat deze hunne stem kennen en volgen. Evenals de natuur den ouders eene innige liefde heeft ingeschapen tot de kleinen, die zij naar hun evenbeeld en gelijkenis hebben voortgebracht, en die niet slechts in hun aanschijn en vorm, maar ook in hoedanigheden de getrouwe levende afbeelding zijn van vader en moeder, die in hen blijven voortbestaan; evenzoo is den kleinen ook eene onweersstaanbare neiging ingeboren tot de ouders, van welke zij naast God alles bezitten, wat zij bezitten. Zij kennen hen en volgen hen en alle anderen zijn hun vreemd. ⁽⁵⁾ Dit is van dien aard, dat een kind, wiens ouders zóó vroeg gestorven zijn, dat het die nooit heeft gezien, ook op lateren leeftijd nooit zooveel aandrang van liefde zal gevoelen, nooit zooveel achting en eerbied zal bezitten voor zijne voogden, al hebben ook deze in alle opzichten

(1) Vastemament van Mgr. A. Godschalk 1879.

(2) Joann. X, 3.

(3) Corn. a Lap. *ibid.*

(4) *Ibidem.*

(5) De Voorzienigheid heeft de neiging tot navolging der ouders in het kinderhart gelegd.

de plaats der ouders ingenomen. Het is een bewijs, dat zij alleen de ware natuurlijke herders zijn, die op zoo bijzondere wijze door het kind gekend en bemind worden, en die wederkeerig het kind als hun evenbeeld, als een gedeelte van hen zelve, *animae dimidium* ⁽¹⁾ liefhebben, dag en nacht voor hen zwoegen, hun leven voor hen offeren, om hun een overvloedig leven, een eerlijk bestaan te verwerven: *animam dat pro ovibus... ut vitam habeant et abundantius habeant.* ⁽²⁾

Zoo zijn dan de ouders de herders van het huisgezin, de eigenlijke opvoeders der kinderen, omdat zij door de deur, door Christus, door het H. Sacrament daarbinnen zijn gekomen; omdat de deurbewaarder, de H. Geest, hun daartoe de genade en sterkte heeft geschonken ⁽³⁾ en omdat ouders en kinderen door den grooten natuurlijke liefdeband aan elkander verbonden zijn. ⁽⁴⁾ Zijn de ouders de eigenlijke eenige herders en opvoeders hunner kinderen, zoo, dat niemand hun dat recht kan ontrooven, dan is het ook van het grootste belang en zeer noodzakelijk, dat zij de kunst verstaan om hunne kinderen goed op te leiden, dat zij *goede* herders zijn. Hierover in het tweede deel.

II.

Ego sum Pastor bonus. Christus was de Herder bij uitstek en de *goede* Herder. De *goede* Herder, omdat hij voor zijne kudde eene bijzondere zorg aan den dag legt, door de schaapjes bij hunnen naam te roepen, naar voed-

(1) Horatius en Augustinus.

(2) Joann. X.

(3) Leo XIII Encycl. 28 Dec. 1878. „De ware aard van de huiselijke Maatschappij — aan de noodzakelijkheid van het natuurrecht beantwoordende — steunt vóór alles op den onverbreekbaren band tusschen den man en de vrouw en wordt aangevuld door de wederzijdsche rechten en plichten tusschen ouders en kinderen, meesters en dienaren.

(4) Hieruit volgt ook dat vreemden, *LUPI MERCENarii LATRONES*, zooals liberalen en sommige regeeringen, geen recht tot opvoeding der kinderen hebben.

zame grasvelden te geleiden, door hen voor te gaan (*ante eas vadit*) op den weg des eeuwigen levens en door zijn leven voor het hunne op te offeren, *animam suam dat pro ovis suis ut vitam habeant et abundantius habeant*.

Eveneens moeten de ouders, willen zij goede herders zijn, 1° hunne kinderen *voorgaan*, *ante eas vadit*, een goed voorbeeld geven. De H. Thomas zegt: *educate illos in disciplina sc. verberum et correptione sc. verborum*; ⁽¹⁾ en de geleerde Kardinaal Zigliara ⁽²⁾ voegt er dan bij: Opdat de zedelijke opvoeding iets uitwerke, *efficaciam habeat*, is het noodig, dat de ouders een goed voorbeeld geven; want omtrent de zeden geldt het spreekwoord: woorden wekken, voorbeelden trekken. Bedenkt wel, vaders en en moeders, dat al uwe vermaningen en zelfs bestraffingen voor de godsdienstige opvoeding uwer kinderen, weinig of niets zullen baten, indien gij die niet bekrachtigt door uw goed voorbeeld. De kinderen zijn genegen u na te volgen, *oves illum sequuntur*, de schapen volgen den herder. Gij moet dus uwe kinderen voorgaan in al wat goed is: in het gebed. ⁽³⁾ in het aanhooren van het woord Gods, enz.

2°. Wanneer de daden spreken, zal het nauwelijks noodig zijn, er woorden bij te voegen, doch omdat het kinderhart, vooral om zijne vatbaarheid voor slechte indrukken, ⁽⁴⁾ aan was gelijk is, zal het niet overbodig, ja noodzakelijk zijn, bij het goede voorbeeld ook het stichtend woord te voegen. De goede Herder immers roept zijne schapen bij hunnen naam; zoo moeten ook de ouders zelve met hunne eigen stem die teedere schaapjes leeren:

(1) S. Thom. ad Eph. VI, 4.

(2) Ethica ed 3a, p. 214.

(3) Mgr. van Beek, Vastemand. 1879.

(4) Horatius de art. poetica. „CEREUS IN VITIUM FLECTIT... PEER,” S. Basil. reg. lib. interr. XV ibidem.

„Hebt gij kinderen, zoo *onderricht en buigt* hen van kinds-been af.”⁽¹⁾ Uw woord heeft op het buigzame hart meer invloed, dan dat van anderen. Leert en berispt hen dus zelf en weet, „dat de ondegden der jeugd het *gebeente zullen doordringen* en den mensch *volgen tot aan zijn graf*.”⁽²⁾ Van de opvoeding der jeugd hangt grootendeels de toekomst af der gansche maatschappij, het geluk of het ongeluk der familie, de eeuwige zaligheid of de eeuwige verdoemenis der zielen.... Die christelijke opvoeding moet gij hen geven in de *ouderlijke woning*; dáár in den dagelijkschen omgang met uwe kinderen, moet gij hun steeds godsdienst en deugd leeren kennen, leeren beminnen, leeren beoefenen, hun bij elke gunstige gelegenheid een diepen afschuw inboezemen voor alle ongerechtigheid.... hen vermanen, beloonen of bestraffen.⁽³⁾

3°. De goede Herder brengt zijne schapen naar het veld, waar zij vrij heen en weer zullen wandelen, *ingredietur et egredietur*, en overal smaakvolle weide vinden, *et pascua inveniet*.⁽⁴⁾ Welke weiden? *pabulum animae*, het voedsel der ziel, waardoor zij zullen zalig worden (*salvabitur*); want ofschoon in dit sterfelijk leven hun de weide niet ontbreken zal, zullen zij toch eerst ten volle verzadigd worden in het paradijs.⁽⁵⁾ Zoo zullen ook goede ouders zorg dragen, dat hunne kinderen overal voedsel vinden voor hunne ziel, door hen te leeren alle werken van den dag te heiligen, dikwijls te bidden, veel over godsdienstsaken, over hemel en hel te spreken, godvruchtige boekjes in handen te geven, den catechismus te leeren

(1) Eccli. VII. 25. „Fili tibi sunt? Erudi illos et curva illos a pueritia illorum.”

(2) Job XX. II. „Ossa ejus implebuntur vitiis adolescentiae ejus et cum eo in pulvere dormient.”

(3) Mgr. Paredis in zijn herderlijken brief van 16 April 1879.

(4) Sic explicat Corn. a Lap. ib.

(5) S. Aug. in Cateria aurea ed 1862 tomo 8, p. 37.

en vooral door hen naar goede scholen te zenden, waar hunne zielen door christelijke onderwijzingen gevoed en gesterkt worden, om eenmaal „de weide te vinden van eeuwige vreugde en eeuwige rust, waar ons de Heer zal binnenleiden.” (1)

a) De goede Herder was gekomen, zegt hij, om hun het leven te geven: *ut vitam habeant*. Welk leven? Niet het natuurlijke. Want dit bezitten wij reeds door de schepping, maar *het bovennatuurlijke*, het leven der genade, dat ons de Verlosser alleen, niet met goud of zilver, maar met zijn bloed moest koopen. (2) Zoo zijt ook gij, geliefde ouders, door die groote deur, het H. Sacrament des Huwelijks, niet in huis gekomen om slechts het natuurlijk leven te geven, maar vooral om hun het bovennatuurlijk leven der ziel te schenken, want „het huwelijk is ingesteld, opdat de kinderen in het ware geloof en als dienaar van de ware godsdienst zouden opgevoed worden.” (3)

b) En dat bovennatuurlijk leven gaf de goede Herder *in overvloed, et abundantius habeant*, zoodat zijne schapen overvloed hebben aan leer en genade, en door haar in den geest vaardig, levendig, verheugd en schoon (*pingues*) (4) geworden zijn. Ook dat moet gij doen, ouders. Uwe kinderen moeten door godsdienstleer en genade *overvloedig* gewapend zijn tegen de latere bekoringen of misleidingen der dwalende wereld. 't Is dus niet genoeg, dat zij tot eerlijke menschen worden opgeleid en slechts natuurlijk braaf zijn; neen, zij moeten leven door het leven der genade. Niet genoeg, dat zij oppervlakkig den catechismus kennen, en voor het oogenblik braaf zijn; zij moeten door goede begin-

(1) Theophylactus ibidem p. 35.

(2) I Petr. I. 18. 19.

(3) Cat. Rom. de matr. No. 15.

(4) Corn. a Lapide ibid.

selen aanhoudend gesterkt, in de deugd volmaakt worden, en in overvloed christelijke deugd, christelijk leven en kracht bezitten; anders zullen zij niet volharden: *Memento creatoris tui in diebus juventutis tuae, antequam veniat tempus afflictionis, et appropinquent anni, de quibus dicas: non mihi placent.* (¹) De kinderen moeten dus in hunne jeugd met eene grondige kennis der waarheden van onzen H. Godsdiensten met een voorraad van genade en deugden zijn toegerust, vooraleer zij het moeilijke strijdperk der wijde wereld binnentreden. Daarom is het eene eerste vereischte, dat „de school, waar het kind met zijn jeugdig hoofd en teeder hart het grootste gedeelte van den dag doorbrengt, en bijna geheel aan den onderwijzer behoort, (²) door de godsdienst beheerscht worde.” Is de school neutraal, houdt zij zich buiten alle geloof, dan zal voor het kind zijn schoonste tijd verloren gaan, de tijd, waarin de ziel, nog kneedbaar als was, haar voedsel moest ontvangen voor dat bovennatuurlijk leven, dat zij in overvloed moet bezitten.

c) Om uwen kinderen zulk een christelijk overvloedig leven te geven, dat alleen in katholieke scholen gekweekt wordt, moeten u, ouders, geene moeiten, geene kosten te groot zijn, want de goede Herder geeft alles, *zijn eigen leven* zelfs voor zijne schapen: *animam suam dat pro nobis suis.* Gij moet dus niet klagen over schoolgeld of bijdragen tot katholiek onderwijs. 't Geldt hier niet den naam, de eer, den rijkdom uwer kinderen, 't geldt het kostbaarste, wat zij bezitten en ook het kostbaarste wat gij bezit, de ziel, de zaligheid. (³) *Quid prodest homini, si mundum universum....*

[1] Eccles. XII, 1.

[2] Vastemand. van Mgr. Schaepman 1879.

[3] Cf. mandement van 1868.

BESLUIT.

Zoo zullen dan de ouders als goede herders hunne kinderen voorgaan, hen roepen en naar goede weide brengen, om hen in geloof en deugd overvloedig te sterken. Nog ééne zaak staat er van den goeden Herder geschreven, welke helaas! niet op de ouders kan worden toegepast: *et vitam aeternam do eis.* ⁽¹⁾ Niets zoo vurig verlangen de ouders, dan hunne kinderen en kleinkinderen eenmaal rondom zich in den hemel te zien. Maar *dit* leven schenken kunnen zij niet: *Non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre.* Ouders, gij kunt uwen lievelingen niet het *eeuwig* leven schenken, maar geeft hun een *christelijk* leven, zorgt voor eene *christelijke* opvoeding, want er staat ook geschreven, dat de jongeling nimmer den weg zal verlaten, dien hij in zijne jeugd heeft bewandeld ⁽²⁾ en dat hij, die ten einde toe volhard zal hebben, eeuwig zal zalig zijn. ⁽³⁾

[1] Joann. X, 28.

[2] Adolescens juxta viam suam etc.

[3] Qui perseveraverit usque in finem.

TOEGIFT.

Liberalen en Mollen.

Een vreemdsoortig opschrift, niet waar, lezer? En toch wanneer gij dit stukje overzien hebt, zult gij moeten be-
kennen, dat er niet weinig gelijkheid bestaat tusschen
die twee creaturen. Ge zult zeggen, dat het wel wat plomp
is een liberaal naast een mol te plaatsen, maar ge weet
toch ook, dat men de koe bij de horens moet pakken en
wel zonder handschoen; 't is ook mijn plan recht op de
man af te gaan zonder veel complimenten, en de liberale
lui maar vlakweg onder het molengeslacht te rangschik-
ken. Deed dit ook de woestijnprediker niet, toen hij Pha-
riseën van zijnen tijd een addergebroedsel noemde? Mag
ik dan niet met evenveel recht de moderne Phariseën
met den naam mollenbroedsel bestempelen?

Voorop moet ik echter aanstippen, dat hier niet *alle*
liberalen bedoeld zijn, b. v. geen burgemeester, die zijnen
Pastoor eens gaarne den rug laat zien, om een wit voetje
bij den gouverneur; geen schoolmeester, die wel veel
gelezen heeft, maar niet genoeg verstand bezit om in 't
liberalisme groot kwaad te zien; geen meester advocaat
of meer dergelijke meesters, die niet uit beginsel, uit over-
tuiging, maar om den wille van de smeer, om postjes en
baantjes, op den naam van liberaal groot gaan; die op
onafhankelijkheid, vrijheid en eigen overtuiging brallen,
maar, och arme! aan handen en voeten gebonden, afhan-
kelijk zijn van de groote lui, die zij als slaven dienen
en vleien tegen hun geweten in; die geen grijntje vrij-

heid meer bezitten , omdat zij door den geldgod of door den hoogmoed tegen beter weten in, naar alle ongerijmdheden worden voortgedreven ; en die geen andere overtuiging meer hebben, dan die, welke in het brein hunner huichelachtige vrienden, boeken en couranten zit. Maar ik bedoel dezulken , die alle geloof als domheid hebben weggeworpen, die zich boven alle gezag, ja boven God verheffen, zich zelven op zijn troon plaatsen, en in hunne zelfvereering, zelfvoldoening en zelfvergoding hun laatste einde zoeken. Opdat gij, beminde lezer, u door die monsters niet laat misleiden, opdat gij, die nog gelooft aan een God en zijn Plaatsbekleeder, die verwaten schepsels beter kennet en u wachtet voor hunne verderfelijke leer en grondstellingen, die dagelijks in een massa geschriften worden rondgevent ; daarom zal ik in 't kort u hun karakter blootleggen, en om dit duidelijker te maken een liberaal vergelijken met een mol.

I.

Laat ons een mol voor den dag halen. Een levenden of een dooden ? Zonder twijfel een levenden, dan kunnen wij hem later nog dood slaan, als het noodig is. Daar is er een. Hoe ziet hij er uit ?

1°. *Zwart*, zwarter dan roet, zwart van alle kanten, van kop tot teen, van den snuit tot den staart. Hij is zwart, een duisterling. Hij is gehaat bij de menschen en wordt gevangen en doodgeslagen , als hij in ons bereik komt. En de liberaal ? O vriend , als gij hem kendet in zijn ware gedaante, ge zoudt zien hoe zwart hij is, hoe afschuwelijk voor God en de menschen , hoe gehaat bij God , dien hij overal vervolgt, in scholen, kerken en huisgezinnen, hoezeer hij ook door Gods vrienden diende vervolgd en gestraft te worden. Maar hij houdt zich schuil, want

2°. Ook de mol *verbergt* zich in den grond. Nooit verschijnt hij in het licht, en, gebeurt het bij ongeluk, dat hij, van den weg verdwaald, boven komt, dan zoekt hij aanstonds weer de diepte en vlucht het oog der menschen. Zoo ook verbergt zich de liberaal; hij steekt zijne looze bedoelingen in 't duister, hij durft er niet voor uitkomen, dat hij aan geen God, geen ziel of eeuwigheid gelooft, en dat hij daarom alleen de jongens op zijn school wil hebben, om hun alle geloof te benemen, en hen heidenen te maken gelijk hij zelf heiden is. Zijn aard leert men kennen, wanneer hij bij ongeluk uit zijne vrijmetse-laarscholen te voorschijn komt; men moet dien opmaken uit eenige bijzondere gevallen, als zijne plannen in 't geheim beraamd, bij toeval uitlekken, door dat een of andere grootheid die geheimen uit de school klapte. B. v. als een hoofdonderwijzer te Roermond, in een vuile courant al zijn gal uitspuwt tegen de geestelijkheid en den godsdienst; als een liberaal predikant, De Jong, publiek zegt, dat het dwaasheid is te gelooven aan menscheninslikkende visschen en sprekende ezels; als een ander schoolman zijne jongens durft straffen, wanneer ze hem niet nazeggen: „dood is dood;” wanneer in de Tweede Kamer zelfs door een onvoorzichtigen verkondigd wordt, dat de godsdienst voor den Staat gevaarlijker is dan de neutrale school, dat men den godsdienst als anti-nationaal moet uitroeien; als te zelfder tijd een ander mijnheer zegt, dat men op de openbare school deugden van joden en vrijmetselaars christelijk moet noemen, opdat het volk niet afkeerig zij van de staatsschool; dan, beminde lezer, dan komt de aap uit de mouw, dan zien we, wat die vrijmetselaarstroep eigenlijk in haar schild voert. Maar zelden komt de mol te voorschijn.

3°. Gij hebt, waarde lezer, tot een jeugdigen wijsneus wel eens hooren zeggen, en misschien zelf wel ooit gezegd, dat hij zooveel praafts niet hebben moet, daar hij aan zijn kaken nog zoo zacht is als een mollevel. Ja, de mollenhuid is zacht, en ook de liberalen zijn *mollenvellen*, uiterlijk zacht, vleierend, innemend. O ze weten zoo mooi te praten, en zoo schoone beloften te doen. Ze zullen prachtige scholen bouwen als paleizen, en uwe kinderen kunnen daar gratis onderwijs genieten, ze leeren daar alles en komen zonder moeite tot hooge bedieningen, die veel geld geven; maar ze zeggen niet, dat gij die kostbare scholen, die dure onderwijzers op slot van rekening toch zelf moet betalen; ze zeggen niet, dat gij daarvoor belastingen moet opbrengen. Ze maken van uwe kinderen geleerde lui, dat is verwaande lui, bedorven jongens, die, als ze daar den geest der moderne vrijheid hebben ingezogen, in hunne verwaandheid u als domkoppen, bijgeloovigen en dwazen zullen verachten, en helaas! hunne ziel verliezen. Want ook de oude liberalen noemen zich de verlichte wereld, de ware denkers, en ons, die nog aan een God en gezag gelooven, slechts achterlingen en domkoppen. Ze beloven aan het land welvaart en geluk, maar intusschen laten ze door hunne knoeierijen de Indische inkomsten verloren gaan, bouwen onnoodige heerlijke scholen, en deelen aan hunne vrienden de beste postjes uit, zooals notariaten, terwijl wij alleen geroepen worden, als het tijd is van betalen; want

4°. De mol is *vet*, ja vet en dik is hij, zoodat ge nauwelijks een hals aan hem onderscheiden kunt. Zoo zit er ook bij alle mooie beloften niemand mooier bij dan de liberaal. Hij leeft van de schatkist, hij verrijkt zich met ons geld, de een helpt den ander op de baan, de

een vergroot de traktementen van den ander, hij brengt zijne kinderen zonder onkosten groot, en zoekt alle mid- delen uit, om de opvoeding der onzen maar duur te maken.

II.

Het lijf van den mol hebben wij gezien. Laten wij hem nu eens bij den kop pakken ; daar merken wij

1°. Een *spitsen snuit*, waarmee hij den vasten grond doorboort, en tot in alle hoeken en diepten doordringt. Heeft ook de liberaal niet een spitsen snuit, die hij in alles insteekt? Hij steekt zijn neus in kloosters, in kerken; hij loert processies, predikaties en ceremonies af, om eenig aas te vinden voor zijn spotlust. Zoo heeft in den zomer van '80 een liberale vlegel een bedevaart... ja een bedevaart gedaan. Waarheen? Naar Reek, wat deed hij daar? Hij kwam er alles afneuzen, om er publiek in de N. R. Courant mee te spotten. Hij heeft daar een Capucijn gezien, een H. Donatus gezien, biddende menschen gezien. O, dat was zoo dwaas voor hem! Hij kon maar niet begrijpen, hoe die boeren zoo onverstandig kunnen zijn, dat zij door een heilige tegen het onweder bij God hulp gaan zoeken. Weet de dwaze dan niet, dat er een God is, die de wereld en ook de donders bestuurt, en die zoo gaarne den eenvoudigen landman verhoort op de voor- spraak van een heilige? Als hij nog zoo lomp is, dat hij dan zijn neus maar in zijn schulpen trekt; dan behoeft hij den boeren geen les te geven.

2°. De mol heeft vele *fijne tandjes* en onder de boven- lip twee groote slagstanden, waarmee hij soms de wortels van tengere plantjes doorbijt. Zoo bijt ook de liberaal aan den wortel der menschheid; aan de jeugd; hij doet wat hij kan om deze het ongeloof in te prenten, hij bijt aan de heiligste instellingen, hij wil het huwelijk afschaf-

fen, (om maar een naam te noemen, de zoo gevierde Mr. van Houten, die in de Tweede Kamer zit) hij bijt aan de priesterschap, aan de Congregaties, aan de kloostergoederen, aan het Pausdom zelfs, dat zij op de gruwelijkste wijze aanvallen en verscheuren willen. Maar vuile Comedies worden geduld en voortgezet. Waarom? Omdat ze geloof en zeden bederven. Velen weten nog, hoe geweldig de liberalen den burgemeester van 's Bosch uitscholden, toen hij een zedelooze voorstelling verboden had. Ook het gespuis der vrijmetselaars heeft vrijen loop. Waarom? Omdat er vele liberalen, om niet te zeggen de meesten, tot dat gespuis behooren.

3°. Wanneer ge den mol op zijn neus tikt, dan geeft hij een akelig *geschreeuw*. Hij is daar zeer gevoelig. Kijk eens, hoe schoon dit op de liberalen past. Zij kunnen het niet uitstaan, dat ge ze eens op den neus tikt en eens goed de waarheid zegt. Wat doen zij, als ge hen door degelijke bewijzen in 't nauw zet en op den kop slaat? Dan doen zij niets dan schreeuwen als een mol en schelden, omdat ze u niet wederleggen kunnen. Toen de katholieken hun adres naar den koning zonden, en handtastelijk bewezen was, dat zij de nieuwe schoolwet verboeiden, toen scholden zij ons uit voor oproermakers, zij zeiden, dat wij bij den koning den baas wilden spelen; maar zijn de liberalen geen onruststokers en oproerlingen, als zij tegen den wil des volks zulke onrechtvaardige wetten maken en door hunne meerderheid den Koning dwingen, om ze te bekrachtigen? Zij kunnen dus niet lijden, dat ze op hunnen neus getikt worden, maar ik houd het er voor, dat ze ook geen knip voor hunnen neus waard zijn. Dat blijkt nog uit het volgende.

4°. Zij zijn zoo *blind* als een mol. Hoe, heeft de mol

dan geen oogen, ziet hij niet? Laat ons eens kijken? Boven zijnen snuit merkt ge twee kleine gaatjes. Daar schijnen twee bijna onzichtbare kijkertjes in te zitten; ze zijn zoo diep verborgen, opdat zij tegen het zand, waarin hij altoos werkt, zouden beschut zijn. Hij wordt blind genoemd, maar ziet toch. Zoo, mijn vriend, zoo staat het ook met den liberaal, hij houdt zich blind. Hij ziet wel degelijk, maar wil niet zien, hij is ziende blind. Hij weet wel, dat de ouders alleen het recht hebben om onderwijs voor hunne kinderen uit te kiezen, maar hij wil dit niet weten, hij maakt den ouders elk onderwijs ontoegankelijk, behalve het goddeloos onderwijs. Hij weet wel, dat een onzijdige school den godsdienst bepaald moet vernietigen, dat zij voor ons dus onaannemelijk is, maar hij wil 't niet weten. Hij weet wel, dat den kleinen van jongs af, aanhoudend en vooral op school geloof en deugd diende ingeprent te worden, dat ze anders nooit godsdienstig en braaf zullen zijn, maar hij wil 't niet weten, hij is ziende blind. Hij ziet wel, dat het onrechtvaardig is, dat de rijke liberale kinderen van onze belastingen worden opgevoed, en dat wij van datzelfde geld weinig terugkrijgen, maar hij wil het niet zien. Hij ziet heel goed, dat de grondwet ten onzen gunste moet of ten minste kan uitgelegd worden, maar hij wil niet zien. Hij weet wel, dat een ongodsdienstige opvoeding niets dan booswichten teelt, dat door hunne vrijdenkerij en vrijheid van alle waar gezag, de wereld vergaan moet, maar hij wil niet weten, hij is een zoogenaamde blinde mol, ziende blind. Hij weet wel, dat er een God bestaat boven ons, dat deze den menschen wederzijdsche liefde, gehoorzaamheid en zelfbeheersching heeft opgelegd, hij is een dwaas, maar een vrijwillige dwaas, hij is blind, maar ziende blind.

Zij moesten weten, dat er een oppermachtige God is, die ieder mensch het recht gaf, om voor zich zelven te zorgen, en aan elke regeering den plicht oplegt, om voor het waar geluk van den mensch te zorgen, in zoover deze het zelf niet doen kan; maar neen, zij willen dit niet weten en zeggen, dat de regeering aan geen wetten van God, aan geen rechten van de Kerk of van de menschen gebonden is, en dat zij naar believen wetten maken kan tegen God en zijne Kerk; daarom verjagen zij de priesters, verbieden processies en bedevaarten, en zenden mannen uit naar hunne keuze, om volgens hunnen wil de jeugd te onderwijzen. Toen een joodsch kind, dat door de meid gedoopt was, door Pius IX z. g. Koning zijnde, in den katholieken godsdienst, tegen den wil der joodsche ouders werd opgevoed, toen zetten de liberalen de gansche wereld in beweging, toen schreeuwden zij dood en wraak; en ziet eens, lezer, wat zij zelven nu doen. Thans rooven zij niet één kind, maar duizenden en millioenen. Want zooveel zullen voortaan gedwongen zijn *hunne* scholen te bezoeken. Zoo matigt zich eene liberale regeering alles aan, zij stuurt reeds mannen om op hun manier onze kleinen te onderrichten; wie weet, of er nog niet een tijd zal komen, dat zij er ook zenden zal, om hunne kribben op te maken en hunne vl. . . . te vangen? Ik sprak daar van hunne school, een *mollenschool* had ik moeten zeggen; want evenals de mol altoos in den grond bezig is, zoo moeten ook hunne meesters met hunne leerlingen door den grond wroeten. Hierover in 't volgende punt.

III.

Na lijf en kop gezien te hebben, moeten wij nog zijn woning en zijn werkkring kennen.

1°. Waar woont de mol? Hij leeft en beweegt zich

in den grond, niet in den zandigen, maar in den vetten grond. Daar vindt hij zijn vermaak, zijn voedsel, zijn geluk, zijn leven en dood. Ziedaar, waarom ik zeide, dat de staatsscholen mollennesten zijn. 't Is den onderwijzer, dien duren onderwijzer, niet geoorloofd in die dure school over godsdienst, over eene H. Kerk, over eene ziel, over hemel of hel te spreken, alleen met het aardsche moet hij zich bezighouden, het hemelsche mag hij niet aanraken. En al zou hij het mogen, zal hij het dan doen? Immers, wat soort van meesters zal er komen? Mannen, die hunne opleiding middellijk of onmiddellijk genoten hebben op hoogere scholen, waar de schandelijkste godslasteringen geleerd worden. Onze drie universiteiten zijn broeinesten van ongeloof. De professoren van Wijk, Opzoomer en Scholten prediken hunnen studenten voor, dat er geen God is, als wij zelven de God niet zijn. Publiek durven zij de Godtergende stellingen leeren en schrijven, dat alles wat er bestaat God is, dat wij zelven dus ook Goden zijn, dat wij dus kunnen zondigen, zooveel wij willen, kunnen vloeken....

Maar ik wil niet langer aan zulke afschuwelijke dwaalleer mijne pen vuil maken. Gij, lezer, gij begrijpt wat er worden moet van Nederland, wanneer op de hooge scholen dergelijke schandelijkheden worden uitgebraakt, wanneer zoo onze onderwijzers worden gevormd, wat moet er dan van onze kinderen komen? In den beginne kunnen wij nog op de openbare scholen goede onderwijzers hebben, die van den ouden stempel zijn, maar hoe lang zal 't duren? En al zijn ze goed, toch zijn ze door de wet gedwongen met hunne leerlingen, in navolging van den zwarten mol, altoos in het aardsche rond te wroeten. Als we niet al ons geld opofferen, om eigen broeder- en

zusterscholen op te richten , dan zal ook ons nageslacht geen godsdienst meer achten, tot zedeloosheid vervallen, die godslasteraars navolgen en de maatschappij omwoelen.

2°. Ook de mol *wroet* alles overhoop ; schoone grasvelden bedekt hij met dorre aardhoopen , ten spijt van den landman , die veel tijd besteden moet om dien boel weer uit elkander te gooien ; hij doorboort en doorwroet alles, en opent soms de dijken, zoodat het water er doorbreekt en alles vernielt. 't Schijnt ook de eenige lust der liberalen te zijn alles om te wroeten , aardhoopen op te werpen, alles het onderste boven te keeren. Den werkman wordt de vrijheid gepredikt, men zegt hem, dat hij zoo goed is als zijn meester, men vleit hem en noemt hem niet meer werkman, maar, lacht niet vrienden, men noemt hem *werkheer* ; men spot met alle gezag, dat men zelf niet noodig heeft ; men zet door vrijheidsleuzen de geloovigen tegen de herders, de burgers tegen den koning, de schepselen tegen den Schepper op. Wat moet daaruit volgen ? Eene algeheele omwenteling, eene overstroming van zedeloosheid , want daar geen God of gezag erkend wordt, zoekt ieder zijn eigen voldoening, jaagt met onverzadigbaren honger al zijne lusten en begeerlijkheden na, en werpt alles omver, wat zich daartegen verzetten zou.

3°. Eene andere eigenaardigheid van den mol is , dat hij, zoodra zijne gaten en sporen zijn ingetrapt, *aanstands wederkeert* en ze heropent. Hebt ge vandaag de sleuf aangevuld of toegestampt , morgen is zij weer dezelfde , ja grooter nog. Insgelijks , hoe dikwijls ook de gaten , waardoor de liberalen een uitvlucht zoeken voor hunne goddelooze dwaalleer, worden ingetrapt en gestopt , hoe dikwijls ook hunne dwaze stellingen wederlegd zijn en hoe duidelijk ook verslagen, spoedig komen zij weer door

dezelfde gaten gekropen, dezelfde dwaasheden verkondigen, alsof er niets gebeurd was. Zij noemen ons dompers en weetnieten, en hoe duidelijk het ook herhaalde malen bewezen zij, dat de grootste geleerden in de katholieke Kerk zijn voortgebracht, dat de wetenschappen in de kloosters bewaard zijn gebleven, dat elk katholiek priester met gemak al hunne bewijsvoeringen kan omstooten, toch noemen ze ons weetnieten. Hoe dikwijls ook de vrijdenkerij is ingetrapt en bewezen, dat men niet zonder groote verwaandheid en domheid aan God en zijn Kerk geloof kan weigeren en onderworpenheid, dat wij geen slaven zijn van den Paus en van onze bisschoppen, maar vrijwillig uit overtuiging en met recht hun gehoor geven in die zaken, welke door God hun zijn opgedragen; dat wij, die om God aan onzen koning in burgerlijke zaken gehoorzamen, meer vaderlandslievend en betere staatsburgers zijn, dan zij, die uit de schatkist rooven, en het volk ongodsdienstig, zedeloos en oproerig maken; toch komen zij met diezelfde afgezaagde verwijten terug, toch blijven ze het oude stokpaardje berijden, en ons dom, slaven der geestelijkheid, staatsgevaarlijk en vijanden noemen van allen vooruitgang, geluk en vrede.

Zoo kruipen zij door de oude sleuven heen, evenals de hardnekkige mol, en willen naar geen redenen luisteren. Ofschoon het handtastelijk is bewezen, dat een slecht godsdienstloos onderwijzer, al mocht hij in de school van geen dwaalleer spreken, toch zeer veel kwaad doet aan de kinderen en aan de gemeente, waarin hij voor een groot man door de onwetenden gehouden wordt, ofschoon het klaar bewezen is, dat de thans heerschende zedeloosheid, de menigvuldige diefstallen, moorden en andere gruweldaden niet uit gebrek aan onderwijs, maar uit gemis van

godsdienst voorkomen ; toch sluipen zij door 't oude gaatje en beweren met een leuk gezicht, dat neutraal onderwijs geen kwaad doet, ja dat het noodzakelijk is, om de heerschende werkeloosheid, armoede en zedenbederf uit te roeien. Ziedaar het eeuwigdurend wroeten en woelen van den blinden mol.

4°. Zou die leelijke mol dan nergens goed voor zijn ? Jawel, geachte lezer, anders had de goede God hem niet geschapen. Hij *aast* op onderaardsche insecten, hij vangt pieren en andere schadelijke wormen, en heeft hij een lief plantje omgewroet, de anderen groeien er te beter om. Zoo ook laat God de zwarte liberalen en vrijmetselaars bestaan, om den grond te zuiveren, en valt er een schoone plant in de H. Kerk, de anderen, die flauw zijn, worden dan door het ongeluk van dezen opgewekt, en maken dan zooveel te meer vooruitgang in geloof en deugd. En als de revolutie eens heeft uitgewoed, als die booswichten elkander, en helaas, ook velen der onzen in den afgrond hebben gestort, dan bloeit de H. Bruid van Christus weer schooner dan te voren ; wanneer de overstrooming voorbij is, zal er wel veel verloren zijn, maar wat overbleef, staat weelderiger dan ooit, en brengt goede vruchten voort.

Zoo ziet gij, beminde lezer, dat ik niet zonder reden den liberaal naast den zwarten mol geplaatst heb, want op twaalf punten van gelijkheid heb ik u gewezen. Oordeel zelf of ik gelijk heb.

Witte Mollen.

I.

Ik heb de liberalen met zwarte mollen vergeleken, doch nu ben ik te weten gekomen, dat er ook witte mollen zijn. Ten minste, ik heb in de couranten gelezen, dat er te Schijndel een witte gevangen is. Of dit waar is valt te betwijfelen. Ik houd het er voor, dat gewoonlijk drie vierde part van het couranten-nieuws gelogen is. Vertelt men, dat er honderd menschen verdronken zijn, dan schat ik ze op twintig. Schrijft men, dat een Koning of President is doodgeschoten, dan denk ik, dat hij aan wangen of handen een schram heeft gekregen. Ik geloof dat couranten-lezen gevaarlijk is voor kinderen, vrouwen en allen, die maar aanstonds alles voor echte munt aannemen; zij vinden zich zoo dikwijls bedrogen, zij moeten zoo dikwijls eene overtuiging verwerpen of veranderen, dat zij allengs geene overtuiging meer hebben, en ook de heiligste onfeilbaarste waarheden niet meer vast genoeg gelooven, en dan over alles beginnen te twijfelen.

Maar te Schijndel, zoo schrijft men, is een witte mol gevangen, misschien wel geschoten! Het is couranten-nieuws, dus niet betrouwbaar. Die mol zal dus een witte vlek op zijn schobben gehad hebben, misschien had er een vogel op gespuwd, misschien had hij door een kalkkuil gewroet, misschien droeg hij een witte veder of papier om een nest te bouwen, misschien een witten vlinder in zijn staart, om zijne jongen te voeden, misschien.... misschien. Er is niets aan te doen. Er wordt geen koetje bont genoemd, of er is een vlekje aan. De mol moet dus

iets wits gehad hebben. Wat nu gezongen, zei de koster, en de kerk stond in brand. Wat nu? Ik heb gezegd, dat de liberalen gelijk zijn aan mollen en dus zwart, leelijk, veracht en gehaat zijn bij God en de menschen, en nu komt een man uit Schijndel, die geleerder is dan ik, vertellen, dat niet alle mollen zwart zijn. Wat nu gezongen? Ik weet geen uitvlucht. Ik zal maar ootmoedig bekennen, dat ik abuis heb gehad met alle mollen en liberalen zwart te noemen, ik zal maar ronduit erkennen, dat er ook bonte en witte mollen en liberalen zijn.

II.

Er zijn dan mollen met witte vlekken, er zijn ook liberalen, die niet geheel en al zwart en afschuwelijk zijn, maar een of andere witte plek, een goede hoedanigheid hebben. 't Is waar, ze zijn gehaat bij God, die hen in hunne ware hoedanigheid kent, en ziet, dat, hoe vele goede hoedanigheden zij ook hebben, toch het voornaamste altoos ontbreekt, namelijk het geloof; maar de menschen worden dikwijls misleid door den uiterlijken schijn, door hunne innemendheid, zachtzinnigheid, milddadigheid en andere natuurlijke begaafdheden. Die bekwaamheden, dat goed karakter maakt hen eenigszins wit, en soms zoo wit, dat de menschen nauwelijks meer kunnen ontwaren, dat het toch een mol, een liberaal is, die steeds in de aarde wroet en blind is voor het ware geluk des menschen, blind voor zijne hoogere bestemming en maar niet zien wil, dat de Koning der Schepping niet slechts voor aardisch geluk, maar boven alles geschapen is, om door het aardische het hemelsche te bereiken. Ze gelooven wel aan geen God of gebod, ten minste twijfelen ze aan de macht van onzen H. Vader, ten minste verachteloozen zij de stem van Herders en Bisschoppen, maar zij ver-

bergen die twijfelingen, die minachtingen, en zij trachten door hunne lieftalligheid den eenvoudigen katholiek om den tuin te leiden. Er zijn er, die in de tijdelijke zaken ervaren zijn, met landbouw, koophandel, nijverheid en kunsten vertrouwd zijn, die een goede tactiek hebben van rekenen, overleggen en administreeën, die ook liefderijk, voorkomend en weldadig zijn jegens de armen, den werkman volop te werken en een goede belooning geven.

Ziedaar eenige goede hoedanigheden, die hen wit en schoon maken voor 't oog des volks en hunne harten winnen, zoodat het, door dien uiterlijken schijn misleid, zulke vermomde, half zwarte mollen aanhangt en bij de eerste verkiezing afvaardigt voor de Kamers, de Staten of den Gemeenteraad, terwijl het zijne oogen sluit voor de hoofdzaak en vergeet, dat het toch altijd een mol is, een liberaal is, die zich maar lief aanstelt om aan het bewind te komen en zich zelve door de beste baantjes dik en vet te maken. Heeft hij de macht in handen, dan gaat hij voort met in schijn het volk goed te doen, maar tracht het intusschen zware belastingen op te dringen voor zijne schoolpaleizen, in dewelke geen God mag genoemd worden, geen Onze Vader en Wees Gegroet mag worden gebeden, geen kruis mag hangen; in welke geleerd wordt, dat een jood zoo goed is als een christen; in welke de kleine hoofden worden opgevuld met alle onnoodige hoogmoedig makende wetenschappen, terwijl het voornaamste, het dagelijksche leven, de arbeidzaamheid, de deugd, de gehoorzaamheid, de godsvrucht wordt verwaarloosd en geminacht; zoodat die kleine hansjes weldra groote pieten zijn, veel meer weten dan vader en moeder, ja meer dan pastoor en kapelaan, naar hen niet meer luisteren, tegen hunnen wil alle pleizieren en nieuwigheden, alle slechte

boeken en bijeenkomsten zoeken, en aldus als echte molletjes diegenen navolgen, in welke hunne ouders zich hebben bedrogen.

Zij immers, die geen godsdienst achten, alle gezag verwerpen, de ware deugd, het geluk der ziel verwaarloozen, geen God, geene Kerk, geene priesters eerbiedigen, maar slechts streven naar aardsch geluk, zijn geen menschen met ziel en lichaam; „zij hebben geen ziel,” zegt de H. Judas Thaddeus, want deze is door armoede en gebrek aan deugd als 't ware gestorven, ze zijn redeloos dieren, ze zijn onderaardsche mollen geworden. O zoo schoon zegt de eerste Paus, de rots der Kerk, de H. Petrus: „Er zijn, zoo schrijft hij in zijn tweeden brief, valsche profeten onder het volk geweest, en altijd zullen er onder u bedriegelijke leeraren zijn, die dwaalleer en verderf onder u zullen brengen en Hem, den Heer, die hen heeft vrijgekocht, willen zij niet kennen; en velen zullen hunne uitspattingen volgen, terwijl de weg der waarheid (de H. Kerk, de Paus, de Bisschoppen) zal gelasterd worden, en in hunne gewinzucht (omzich een goed tractement te verschaffen) zullen zij door hunne geveinsde taal, (waardoor zij u veel voorspoed en aardsch geluk voorspiegelen) met u koopmanschappen (u aan den duivel verkoopen)..... Ze zijn als redeloos vee, dat een dag van wellust als zijn hoogste geluk beschouwt, (dat in dit korte leven zijne voldoening zoekt.)

III.

Jammer maar, dat de kinderen der wereld in hun doen voorzichtiger zijn dan de kinderen des lichts. De katholieken zijn het licht der wereld, het licht dat aan den hemel glanst en de heele wereld in hare duisternissen den rechten weg toont. Maar evenals er zwarte mollen

zijn met witte plekken, zoo zijn er heldere lichten met donkere vlekken. Het zijn die katholieken, die wel de goede beginselen aankleven, het met de H. Kerk en hare leer wel hoog op hebben, maar wier daden met hun geloof in sommige punten strijdig zijn.

De zon kan soms te veel branden, zoodat zij door een ieder gevluht en vermeden wordt; ze kan ook te flauw schijnen, zoodat zij aan de levende wezens niet genoegzame warmte, en aan den grond geen vruchtbaarheid geeft; zoo kan ook een katholiek te scherp, te heet, te bijtend zijn en door zijne overdrijvingen, zijne bitse woordvoeringen of zijne singuliere gedragingen zich gehaat maken; en aan den anderen kant kan hij te laf, te bloohartig, achteloos en flauw zijn, zoodat hij weinige vruchten voortbrengt. Het licht kan eenige duistere vlekken hebben, ook de katholiek is soms eierzuchtig, gierig, karakterloos, inhalig, bekrompen, onbeleefd, onhandig, terugstootend en lastig; soms niet ijverig genoeg, om de groote waarheden met hare onomstootbare bewijsvoeringen te hooren en te bestudeeren, of niet genoeg bezorgd voor het tijdelijke welzijn; want ofschoon allereerst het rijk Gods moet gezocht worden, mag toch het tijdelijk geluk niet veracht en verwaarloosd worden. Hij is soms niet genoeg bedreven in wereldlijke aangelegenheden, misschien ook met eenige in 't oog loopende ondeugden behept, welke hij door de vingers ziet.

Zoo gebeurt het dat hij niet geacht is, en nergens invloed heeft, nergens bijval vindt, en zelfs de katholieke beginselen te schande maakt. „Lasteren zij (door hunne handelwijze) den goeden naam (den naam van Christus) niet, waarnaar gij (Christenen) genoemd wordt?” Zegt de H. Jac. God beware ons van de liberalen, die open of bedektelijk de maatschappij en den

godsdienst omwroeten, maar Hij beware ons ook van zulke flauwe en slechte katholieken, die door hunne slechte voorbeelden en ergernissen meer kwaad kunnen doen, dan verklaarde vijanden der Kerk.

IV.

Tot dusverre hebben wij verondersteld, dat het couranten-nieuws voor de grootste helft onwaar was; doch het zou kunnen zijn, dat de Schijndelsche mol geheel wit was, daarom moet ik ook bewijzen, dat een liberaal geheel wit en schoon zijn kan. Ja, mijne vrienden, er zijn witte liberalen. Ze zijn goedgehartig, menschlievend, ja, als 't gewed is, ook katholiek. Ze gaan op hunnen tijd naar de kerk, ze maken er een kruis, ze bidden er, ze offeren er een cent in de schaal, ze geven aan den armen, ze gaan zelfs met Paschen, misschien meermalen te biechten en te communie; wat wilt gij meer? En toch, hoe wit, hoe goed, hoe schoon de mol uitwendig ook is, hij is en blijft een mol. Een liberaal, hoe christelijk ook schijnende, blijft een liberaal. Maar hoe zullen wij hem dan toch kennen, als hij uiterlijk in alles aan een braaf katholiek gelijk is? Luistert, mijne vrienden; welke kleur een mol ook hebben moge, nooit zal hij het wroeten afleeren, altijd zal hij een spitsen snuit, een paar scherpe slag tanden hebben, en altoos zal hij in den grond met zijne kameraden verwijlen.

1°. Een mol zal altoos wroeten met zijn spitsen snuit en aan de wortels bijten met zijne scherpe tandjes. Zoo zal een liberaal-katholiek zijnen spitsen neus in vele zaken steken, welke hem niet aangaan. Hij zal het heiligste niet sparen. Hij komt in de kerk om er alles af te neuzen en te bevitten, hij kent aanstonds alle bestaande of niet bestaande gebreken der priesters, hij doorsnuffelt hun

gedrag, hunne woorden, hunne predikatiën; hij heeft er altoos iets op te zeggen; hij kan niet nalaten te smalen op sommige heilige gebruiken; hij kijft op de pracht der kerken; hij haat de kloosterlingen, vooral hen, die nu en dan om een cent komen bedelen. Zoo snuffelt, zoo wroet, zoo bijt hij aan alles en in alles wat goed, wat christelijk, wat heilig is.

2°. Hij zal zich ook steeds in den grond ophouden, in aardische zaken zijne bevrediging zoeken. Groot te zijn in de wereld, een vette beurs te hebben en vele pleizieren, dat zijn zijne verlangens, zijne gesprekken, zijn streven. Om de rest geeft hij weinig. Maar hij bidt, hij biecht en communiceert toch, ten minste met Paschen. Dat is goed mogelijk; dat moet de huichelaar doen, om zijnen naam te behouden; dat doet hij voor het oog. Is dat waar? Zijn er zulke afschuwelijke monsters op de wereld? Ja, brave vrienden, ze zijn er, en de dag des oordeels zal uitmaken, hoevelen er zijn. Helaas, ze zijn er, ik zeg het met huivering en schrik, ze zijn er, goddelooze booswichten, katholiek gedoopt, onder katholieken opgevoed, afkomstig van goede ouders, maar door slechte boeken en couranten en scholen en makkers, eindelijk zoover van den goeden weg verdwaald, dat zij het allerheiligste ont-eeren en honderden heiligschennissen plegen, om maar een katholieken naam te hebben. O, die rampzaligen, mochten zij hunne schanddaden erkennen, mocht de goede God hunner ontfermen en de oogen openen door zijne krachtige genade! Maar kunnen die ongelukkigen dan niet te goeder trouw dwalen? De goede trouw wordt van zulke katholieken niet verondersteld. Al te duidelijk heeft onze H. Vader de Paus gesproken, al te veel is er over geschreven en gewreven, dan dat nog iemand, die een weinig

verstand bezit, te goeder trouw in dwaling zou kunnen zijn. Ieder katholiek weet, dat hij aan de uitspraken van den H. Stoel zich moet onderwerpen; dat hij het onderwijs moet veroordeelen, als er alleen natuurlijke wetenschappen geleerd worden en de godsdienst wordt verzwegen; dat het niemand vrij staat te denken, te oordeelen en te schrijven wat hij wil, maar dat men alles zonder bedenking en zonder twijfelen moet aannemen, wat de H. Kerk, door den H. Geest voorgelicht, den menschen verkondigt; dat men alleen in de ware Kerk kan zalig worden en onfeilbaar zeker verloren gaat, als men haar kennende, haar niet wil dienen; dat elke regeering, elk bestuur moet rekening houden met den godsdienst, dat is, dat het den waren, alleen zaligmakenden godsdienst niet mag tegenwerken, zelfs niet ignoreeren, maar de kerk helpen moet, om aldus gezamenlijk, ieder in zijnen kring, voor het geluk der volken te werken. Deze en meer andere waarheden zijn door de Pausen en Bisschoppen meer dan eens voorgehouden, duidelijk genoeg aan allen geopenbaard, zoodat elk katholiek, die anders denkt of anders handelt, zich wijzer waant dan de H. Kerk, die door God is aangesteld als de onfeilbare leermeesteres der volken, zich plichtig maakt aan ongehoorzaamheid jegens het hoogste gezag, ergernis geeft aan allen, die hij tot zijn gevoelen tracht over te halen, ja een ware ketter is, in zooverre hij twijfelen zou aan de onfeilbaarheid van den Paus of van de H. Kerk, wanneer dezen in zake van geloof en zeden iets als eene goddelijke overgeleverde waarheid voorstellen.

Die goede trouw dus kan moeilijk bestaan; hoewel hij soms wegens eene schuldige onwetendheid nog eenige verschooning vindt bij God, zal hij voor zijn medemensch,

voor de Kerk en maatschappij, niet minder gevaarlijk en schadelijk zijn, dan een ander, die wetens en willens dwaalt en geen acht geeft op de leer der H. Kerk, of uit boos opzet daarnaar niet wil onderzoeken. Verwonder u niet, katholieke lezer, dat er zulke huichelachtige schijnheilige katholieken zijn. Dusdanigen kende reeds de H. Apostel Judas Thaddeus: „Eenigen zijn (in de kerk) geslopen, zegt hij, die in hunne boosaardigheid de genade van onzen Heer (zijne ingevingen, zijne sacramenten) misbruiken tot hunne begeerlijkheid (om daardoor hunne goddelooze plannen te volvoeren).... Deze zijn morrende klagers (tegen de geestelijkheid en godsdienstige instellingen), ze leven volgens hunne lusten en hun mond spreekt hoovaardij (zoo hoovaardig zijn zij, dat zij zich boven de H. Kerk en boven God, den stichter en bestuurder der H. Kerk, verheffen), ze vleien het volk (door hun godsdienstig en vroom uiterlijk) om zich rijk (en groot) te maken.”

3°. Het derde en voornaamste teeken, waaraan gij den liberalen katholiek zult kennen, is zijne omgeving, zijn gezelschap. Een witte mol verkeert ook met zwarte molten. Ziet maar eens welke couranten en boeken zij lezen, met welke vrienden zij omgaan. Ze moeten buitengewoon geleerde koppen zijn, alle katholieke waarheden, gebruiken, rechten en instellingen grondig kennen, de spitsvondigheden en listen onzer vijanden goed kunnen doorschouwen, om door hunne drogredenen, hunne valsche voorstellingen, hunne sluwe gevolgtrekkingen niet van het rechte pad te worden afgeleid en niet in een afgrond van dwalingen en twijfelingen neer te storten. „Wie kan vuur in den schoot dragen, zonder te branden?” zegt de wijzman. Neen, 't is niet mogelijk dag in dag uit die bestudeerde, fijne, huichelachtige redeneeringen aan te hooren, zonder

daardoor besmet te worden. En Paus en Bisschoppen zeggen het: slechte geschriften zijn de pest. En wie gaat er dagelijks met een pestzieke om, zonder niet eens aangetast te worden? En heeft het de ondervinding niet geleerd? Hoe was het anders mogelijk, dat er zoovele booswichten zijn, als ik boven beschreven heb, en dat de grofste dwaasheden door zelfs geleerde mannen worden aangenomen. Hoe anders, dat dag en nacht wordt gestudeerd, geschreven en gedrukt, om de Kerk en priesters maar gehaat te maken, om de jeugd te bederven, en alle mogelijke dwaasheden uit te vinden, ten einde te bewijzen, dat er geen God is, geene Kerk is, dat onze voorouders apen waren en dergelijke dolzinnigheden meer.

Ziet dus maar, lezers, welke couranten en geschriften er gelezen worden, alsook met welke personen men omgaat.

„Zeg mij, met wien hij verkeert,
En ik heb zijn aard geleerd.”

Men werpt op, dat men die slechte couranten noodig heeft voor plaatselijk nieuws, voor den handel, om het gevoelen der tegenpartij te kennen, enz., doch dit zijn ijdele voorwendsels, dikwijls genoeg weerlegd.

Het Handelsblad, Het Nieuws van den Dag, De Nieuwe Rotterdammer en honderd andere nieuwsbladen, zijn bladen van joden en liberalen. Verder zijn alle couranten min of meer gevaarlijk, die de katholieke beginselen niet verdedigen. Christus heeft gezegd: „Die niet vóór mij is, is tegen mij.” Het blad dus, dat altoos zwijgt van katholieke zaken en ze niet verdedigt, is onchristelijk of liberaal, het is tegen Christus. Aan zulke bladen, aan zulke personen zal een liberaal-katholiek gekend zijn. Nog ééne vraag: kan een liberaal-katholiek te biechten gaan, kan hij geabsolveerd worden? Mijn vriend, de biecht is een

geheim, daarover moeten wij niet spreken. Een liberaal, die boosaardig genoeg is om overal te huichelen, zal ook in den biechtstoel niet zeggen, dat hij liberaal is; hij zal zich ook daar wit maken. Wij mogen dit van iemand afzonderlijk niet licht vermoeden, maar zeker is het, dat hij verkeerd handelt, dat hij, hoe wit en schoon ook uitwendig, met zijne mollenbeginselen de maatschappij omwroet en, hoe goed hij 't ook meene, de kerk ten gronde helpt, en daarom als zoodanig moet verafschuwwd worden.

Nog eens: zijn er bonte en witte mollen, er zijn ook wit gevlekte en schoonschijnende liberalen, maar hoe wit ze ook zijn, ze blijven altoos snuffelen, wroeten, bijten, ze houden zich op met het aardsche, en hunne vrienden zijn bekende zwarte mollen, hunne lectuur is joodsch of onchristelijk.

Fulco van Bern.

I.

Aardsche grootheid is slechts ijdelheid. Eer, aanzien en begaafdheden dompelen den mensch in zijn ongeluk, wanneer ze niet door een waren godsdienstzin geheiligd zijn. Dit leeren ons de lotgevallen van den held, wiens belangrijke geschiedenis ik hier in 't kort verhalen wil.

Fulco was een echte ridder der middeleeuwen. Afstameling uit het huis van Cleef, en zelf den titel van Graaf van Teisterbant voerende, ontbrak het hem niet aan moed en bekwaamheid, om den luister zijner grafelijke afkomst te handhaven, en door schitterende daden die nog te vergrooten. Hij was vurig en opstuiwend van aard, maar niet minder edelmoedig en oprecht; zijn rechtschapenheid en ervarenheid verwierven hem van den Keizer het leenheerschap of de rechtspraak over de dorpen die tusschen Maas en Waal gelegen zijn. Daarenboven bezat hij een sterk kasteel bij Heusden, te Bern, waaraan hij zijnen naam van Heer van Bern ontleende. Deze heerlijkheid verschafte hem gelegenheden genoeg, om zijnen moed en dapperheid te toonen, zijne kracht te ontwikkelen en zijnen naam uit te breiden.

Te Bern werd hij herhaaldelijk door naburige Heeren en Graven aangevallen, die door nijd, wraak of hebzucht gedreven, aanhoudend met hunne soldaten en wapenen voor zijne poorten verschenen, om het kasteel te bespringen, en den zoowel gevreesden als gehaten Fulco met zijn gevolg uit den weg te ruimen. Maar deze wist door zijn beleid en moed die aanvallen af te weren, en bracht het soms zoo ver, dat zijne vijanden niet alleen druipende

van het bloed huiswaarts vloden, maar ook nog werden nagezet tot onder de muren hunner eigene steden en heerlijkheden. Jammer maar, dat 'de verbitterde Fulco zich in zijn geluk niet genoeg wist in te toomen, en den glans van zijnen roem bevlekte door wreedheden, welke zijn overigens goedaardig karakter in tijd van rust en vrede zou hebben verafschuwde. Zoo gebeurde 't eens, dat hij over een beuzeling met den Heer van Wijk in twist geraakte, en deze in zijn toorn een speer door 't lijf joeg, zoodat hij dood voor zijn voeten nederzeeg.

Aldus wist de stoute ridder, ofschoon niet altoos even billijk, zijn gezag te handhaven, zijn naam te vergrooten en allen schrik in te boezemen voor zijne burcht en wapenen; maar, helaas, de groote man, die zooveel geharnaste krijgslieden had neergeploft, overwon zich zelven niet. De sterke Samson, op wiens naderende voetstappen men beefde van angst, liet zich verleiden, bedriegen, verschalken door eene, door eene. ja door eene zwakkevrouw!

Vele weken vertoefde de graaf op het kasteel te Alforst bij Megen, alwaar zijne ouders woonden, en hij bracht dan ook menig bezoek aan het zoo vroolijk gelegen kasteel van Maasmond, dat niet ver van Bern verwijderd was. Hier verbleef een zekere Kraft, wien op zijn hooge jaren nog de lust beкроop, om een huwelijk aan te gaan met een jeudig en aanminnig meisje, dat Bessela heette en van Someren afkomstig was. Met vreugde stemden de ouders in zulk een huwelijk toe, want de heer Kraft was zeer rijk en van veel hooger afkomst; het huwelijk ging aan, en Kraft nam Bessela mede; doch het kind kon met den ouden suffer niet heen, en kreeg zulken afkeer van hem, dat het op eens de vlucht nam, en bij zijne moeder te Someren in het Peelland kwam aangeloopt.

Gij kunt begrijpen, waarde lezer, welke droefheid den ouden heer verpletterde, toen hem zijn hoogst geluk ontnomen was, en welke moeiten van beide zijden werden aangewend, om de twee wederom te vereenigen. Doch alle smeekingen en bedreigingen leden schipbreuk op het afkeerige hart der jonkvrouw, totdat haar eindelijk de stellige verzekering werd gegeven, dat de oude Kraft bij testament haar zijn prachtig kasteel met alles wat hij bezat vermaken zou. Die schatten lachen haar toe, want het vooruitzicht bestaat, dat de grijze man niet lang meer leven zal; daarom geeft zij zich gewonnen, stemt toe en keert met hem naar Maasmond weder.

Onze Fulco kwam hier dikwijls en wellicht werd de invloed van den gezelligen vermaarden ridder gevraagd, om door zijn spraakzaamheid en bevallige manieren voor Bessela het kasteel genoeglijk te maken. Maar, o wee! 't Is de raad van Achitofel, het begin van beider ondergang. O dappere ridder, moedige David, die honderden vijanden in 't zand deed bijten, zal dan de lage wellust ook uwe stalen borst bekruipen, ook u nedersmakken en begraven in de schande der ontucht? O groote Fulco, waag u niet in de gelegenheden; gij zult de zegevierende vleugels van uwen roem en dapperheid aan dit onzuiver vuur verzengen; meet u niet met dezen vijand, hier baat geen aanvallen; vlucht, mijn vriend, vluchten is hier overwinnen, vluchten is hier zegepralen! maar ach!

Gelijk een os zijn levensdagen,

Gestijfd in 't juk, gehard door plagen,

Den zwaarsten last geschouderd heeft,

En, argeloos aan dunne lokken

Dan naar de slachtbank voortgetrokken,

Op 't outer van een afgod sneeft. (Prov. VII : 22.)

Zoo strompelt de onverwonnen ridder,
(Mijn hemel, hoe kan 't zijn, ik sidder!)

Naar Venus altaar schand'lijk voort;

Daar ligt de lafaard vastgebonden,
Daar, in den vuilen walm der zonden,

Wordt al zijn roem en glans gesmoord.

Daar ligt nu de groote Samson in de diepte neergel-
vallen. Daar ligt hij in banden gekluisterd, in banden
van ontucht. Daar ligt al zijne grootheid begraven, ver-
stikt, gesmoord in den vuilen zondendamp. O armzalige
ridder. Waar is nu al uw roem, uw rijkdom, uw vroolijk
en gelukkig karakter? Waar is nu uw luister en geluk?
Helaas! dat alles is vergaan, bezwalkt, vernield door
uwe lage misdrijven. O, waar zult gij u van schaamte
bergen, waar vluchten voor de wroeging van uw angstig
geweten! O, of gij nimmer hadt bestaan, of gij door de
aarde mocht ingezwolgen worden, om den gloed der wroe-
ging te koelen.

En gij, arme Bessela, die als vele anderen het slacht-
offer geworden zijt van een opgedrongen huwelijk, die,
alleen door goud uitgelokt, u daartoe liet brengen, helaas,
hoe heeft men u bedrogen! wat hebt gij nu aan uwe
schatten, nu uwe ziel eene prooi van satan is geworden
en door de ijsselijke beten der wroeging gefolterd wordt?
O, ongelukkige Fulco! O, beklagenswaardige Bessela!

Wat baat u rijkdom, macht en weelde,

En alles wat uw harten streelde,

Nu gij verwijderd leeft van God?

Want in een zondenpoel vervallen,

Ziet ge uw geluk en vreugd vergallen,

En huivert voor uw eeuwig lot.

Ja, waarde lezer, 't was een zondenpoel. Geen mensch

is 't bekend , wat al gruwelen tusschen beiden gepleegd zijn, maar zeker is het, dat er geen halt bestaat op de baan der boosheid ; men glijdt daar voort van afgrond tot afgrond, en nimmer is de afgod van den wellust verzadigd ; hij eischt grooter en grooter offers , hij eischt have en goed , eer en faam , lichaam en ziel , leven en dood. Wij weten niet veel van de verregaande boosheid dezer twee ongelukkigen, maar zeker is het, dat de oude Kraft kort na die gruweldaden een lijk was, dat Fulco met Bessela huwde, en met haar al hare bezittingen in handen kreeg.

Nu een woord tot u, geliefde ouders, die deze geschiedenis leest. Gij kunt hieruit leeren , welke rampzalige gevolgen zulke huwelijken na zich sleepen, die alleen om geld of eer, vuilen wellust of ook wel tegen den wil der kinderen worden aangegaan. Gij ziet het in Kraft en Bessela. En gij, beminde kinderen , onthoudt het wel, tot welke ongehoorde gruweldaden de zondige gelegenheid ook den sterken Fulco, ook de getrouwe Bessela voerde er ook u in gelijke omstandigheden zou kunnen voeren.

Ridder Fulco heeft den overspeligen David gevolgd in zijn diepen val, hij zal hem ook volgen in zijne boetvaardigheid.

I I.

Hij moge pralen met lauwrieren,
Met bloemenkransen 't hoofd versieren,
Die sterke steden overwon ;
Maar bovenal is prijzenswaardig,
Die tegen eigen wil strijdvaardig

Zichzelven ook beheerschen kon. (Prov. xvi : 32.)

De dappere ridder heeft machtige legers verslagen, ook over zijn eigen zondig gemoed zal hij zegevieren ; maar

niet zoo gemakkelijk. Zijn val was veelvuldig, peilloos diep en zooveel te minder verbeterlijk, naarmate hij meer tijdelijken voorspoed daardoor verkregen had; de schoone Bessela en alle goederen van Kraft waren de zijne geworden; en 't is zoo uiterst moeilijk, eene ware droefheid te gevoelen over misdrijven, die zooveel geluk hebben aangebracht. Doch de zonde, hoe bekoorlijk en winstgevend ze zijn moge, zij heeft ook hare schaduwzijde, en de gevallen ridder proefde het: de slagen der wroeging bonden geweldig tegen zijne onverzettelijke borst; hij voelt het thans wat het is, voor een ijdel en schandelijk genot de hooge Majesteit des Heeren in 't aangezicht te slaan, haar te versmaden en minder te achten dan de zonde. Dit toonde hem de oprechtheid van zijn karakter, maar ook kwam daarbij de stem van den oneindig goeden God.

Deze toonde hem alle genoten weldaden, bleef voortgaan met zijne ondernemingen te begunstigen en gaf voortdurend zegen aan zijne wapenen, om door die liefderijke bejegening het verloren sshaap terug te roepen en zijn ondankbaar hart te treffen. Helaas! de verdwaalde ridder luistert niet, en schijnt er slechts lust in te hebben, om nog meer te verdwalen; hij doet geweld aan de ernstige verwijten van zijn geweten; door gedurigen voorspoed overmoedig geworden, waant hij zich sterk, dat God noch mensch hem deren kan. Daarbij doen zijne ononderbroken gevechten hem zijnen val bijna vergeten, en mocht die sombere stem aan zijn hart roepen, zij wordt overschreeuwd door de luidruchtige jubelkreten zijner glansrijke overwinningen. O, 't is zoo bezwaarlijk voor een onkuischaard, om op zijne eerste schreden terug te komen, hij holt blindelings voort op den weg des verderfs, en de zoete berispingen van den weldadigen God dienen slechts, om hem

nog verder te voeren en hardnekkiger te maken.

Maar de dag der wrake is nabij. 't Is de wraak van den onuitsprekelijk goeden God, die geen andere wraak schijnt te kennen, dan zijne onuitputtelijke weldaden in ruimere mate uit te storten, naar gelang zij meer vertrapt zijn. Wil de ridder naar geen smeeken hooren, kan voorspoed en geluk, hem door God zoo mildelijk toebedeeld, zijn onbreekbaar hart niet verteederen, wil het ongelukkig schaap met geen zachtheid, met geen wenken en lokken en liefkozen uit zijnen afgrond opstaan, dan zal de goede Vader des Hemels, evenals voor een Paulus en Norbertus, zijnen donder en bliksem afzenden, om het ongevoelig hart te verbrijzelen en met geweld van het pad der zonde af te slaan. O oneindige, grenzelooze goedheid des Heeren! Hebt gij dan niets anders te doen, dan met uwe genade den verworping na te loopen, en nadat hij al die gunsten misbruikt, veracht en versmaad heeft, hem nog altoos na te loopen en met toenemenden aandrang zijne bekeering af te smeeken? Moet uwe Almacht daarvoor dienen, om eindelijk na al die vruchteloze uitnoodigingen den onverlaat, tegen wil en dank als 't ware, gelukkig te maken? Wij, kleine menschen, wij verstaan dit niet, onnaspeurlijk zijn uwe wegen, onbegrijpelijk uwe volmaaktheden!

De dag des heils is voor onzen ridder aangebroken, de gelukkigste, de schoonste dag zijns levens. Overpeinzende misschien zijne vroegere euveldaden, (want geheel en al ze vergeten kon hij niet) rijdt hij, zonder iets kwaads te vermoeden, maar toch zwaar gewapend, door den Bom-melerwaard bij Nederhemert. Maar eensklaps verschijnen zijne gezworen vijanden, met blinkende sabels, zwierende door de lucht. Fulco keert zich ijlings om en vlucht,

maar helaas! daar ziet hij zich van alle kanten ingesloten: den Maasstroom in 't gezicht, den vijand in den rug. Er is geen uitkomst meer, de ridder is verloren. Maar neen, in dit bange oogenblik klopt de goede God voor den laatsten keer aan de deur van zijne benauwde ziel, een straal der genade dringt er in door, en stelt hem nogmaals zijne zonde in al hare afschuwelijkheid voor den geest. De ridder schrikt. Hij ziet de hel voor zijne voeten gapen, die hem aanstonds verslinden zal, hij wendt het oog naar boven, waar het rouwmoedig hart altoos genade vindt; het spijt hem tot zoo lang Gods goedheid uitgetart te hebben, zoo lang en zoo onmensche-lijk de reikende hand des Vaders te hebben afgeslagen, zoo lang en zoo gruwelijk den medelijdenden Vader bedroefd te hebben; het berouwt hem uitermate en dit innig en waar berouw vermorzelt zijn zondig hart, verscheurt den helschen band, die hem nog aan de zonde gekluisterd hield; dit berouw boezemt hem een onver-gankelijken afschuw in voor zijne begeerlijkheden, voor de wereld en voor zichzelf. De berouwvolle ridder doet afstand van zijn zondig leven en zweert voor God en de H. Maagd Maria, dat hij zichzelf met al zijne bezittingen aan den dienst van God opoffert. Triomf! de zondaar is bekeerd en de engelen juichen over het herstel dier edele ziel. De nood heeft haar gered.

Een huis in brand. De binten kraken,
Het vuur dringt knettrend door de daken,
 Brengt binnen groote ontsteltenis;
't Gezin, onmachtig dit te stuiten,
Werpt angstig 't beste tuig naar buiten,
 En redt wat nog te redden is.

Zoo redt, door 't vuur der wraak omgeven,
De bange ridder 't dierste leven,
Het leven zijner kostbre ziel....
Triomf! De geest aan God geschonken;
Wat kwaad, als 't lichaam werd verdronken,
Of wel in vreemde handen viel?

Neen, 't komt er niet meer op aan, wat met zijn lichaam gebeure. Toch zal ook dit behouden blijven. De brave man heeft zich gewijd aan God, hij heeft Maria aangeroepen, en waar, waar zou hij beter uitkomst vinden? Vol vertrouwen werpt hij zich met paard en wapens in de golvende wateren en, o wonder! hij zwemt op zijn moedig ros door den sterken stroom naar den overkant. En zij, die op den oever stonden en in den aanvang hunne pijlen den koenen zwemmer achterna joegen, hebben verteld, dat zij eene schoone vrouw achter over 't paard zagen zweven, als om den bekeerling te beschermen en tegen zijne verwoede vijanden en tegen de golvende baren.

Ongetwijfeld was het de H. Maagd, die deze gunst van den algoeden God voor haren teruggevonden zoon verkregen had. Zulke vreugde, beminde lezer, zulke vreugde vervult den hemel bij de bekeering des zondaars, dat hij zelfs mirakelen doet om ook zijn tijdelijk leven te redden!

Zoo is dan des ridders bekeering voltooid; en Bessela? O, hoe beefde zij van schrik, toen zij de lotgevallen van haren echtgenoot vernam. Wat ging er wel om in haar onboetvaardig hart, toen haar gemaal vertelde uit hoe groot gevaar en op hoe wonderdadige wijze de goede God, dien zij zooveel kwaad deden, hem verlost had, en hoe plechtig hij had gezworen, te breken met de zonde en te leven voor God? Toen kon ook Bessela niet langer den aandrang der genade weerstand bieden, toen vlamde

ook zij van verlangen, om in 't groot geluk van haren man te deelen en te bekeeren met hem.

De trouwe ridder begon aanstonds zijne beloften te vervullen en zijn kasteel Bern tot een klooster of abdij in te richten. Den 3 Augustus van het heugelijk jaar 1134, twee maanden na den dood van den H. Norbertus, kwamen de Norbertijnen zich te Berne vestigen; de bekeerde echtelieden stonden hunne uitgestrekte goederen te hunnen behoefte af, zooals het gansche dorp Erp, Altforst, Meersbergen en wat zij bezaten te Maasmond; maar wat de kroon op het werk zette, om beter boete te kunnen doen, om voor hun grooten Weldoener voortaan alleen te leven, namen zij voor altoos afscheid van elkander, Fulco om in de Abdij van Bern als eenvoudig leekebroeder te dienen en Bessela, om te Betborch in Pruisen bij de Norbertinessen den sluier aan te nemen. Zoo weet de Alwijze goed te trekken uit het kwaad, zoo weet hij de zwaksten, de ellendigsten uit te kiezen tot zijn verheven doel, opdat niemand op zich zelve roeme, maar alle glorie geve aan Hem, die van het eene uiterste tot het andere, alles zacht en wijselijk bestuurt.

III.

Zuster Bessela gedroeg zich dusdanig, dat zij weldra aan 't hoofd werd geplaatst van het klooster te Woord bij Altforst, hetwelk op hare kosten gebouwd was, en dat onder hare leiding niet minder dan 70 zusters telde; verder werden nog van hare goederen gebouwd een nonnenklooster te Meesbergen bij Amersfoort, en een ander te Honswijk bij Woudrichem. Lange jaren leidde zij een heilig en voorbeeldig leven, muntte uit in godsvrucht tot Onze Lieve Vrouw, die haren man had gered en aan wier voorspraak ook zij hare bekeering dankte. Zij stierf

te Woord in geur van heiligheid. Haar afsterven wordt herdacht den 19 Augustus.

En nu broeder Fulco in de Abdij. Evenals de andere religieuzen onderhoudt hij de lange strenge vasten en gebruikt nimmer vleesch; evenals zij staat hij elken nacht op, om in het koor meer dan een uur te bidden; evenals zij opent hij nooit den mond, dan om God en zijne Moeder Maria te danken en te prijzen; zoowel als zij bewaart hij een altijddurend stilzwijgen, hij zucht over zijne zonden, smeekt God om barmhartigheid en bedankt hem voor het onschatbaar geluk, door zijne genade verkregen en, wanneer hij de gestelde gebeden heeft gedaan, gaat hij naar buiten met de anderen, om den akker te bewerken of te waken over de runderen. O, welk eene verandering! Hoe is het mogelijk? Wie kan het gelooven? „Waarlijk de vinger Gods is hier. God woont op deze plaats, het is de poort des hemels en ik wist het niet.” Ja, God is hier werkzaam met zijne alvermogenende genade; wij wisten het niet, want wie had ooit kunnen denken, dat het dreigend kasteel met zijne strijdlustige soldaten eene woonplaats zou worden van God, met bidende religieuzen? En wat meer te verwonderen is, in wiens brein zou het zijn opgekomen, dat de geharnaste ridder een arme broeder zou worden, dat in zijn bezoedeld hart, in dien schuilhoek van satan, de groote God zijnen tempel eenmaal zou opslaan? Ja waarlijk, de vinger Gods is hier, het is het werk van den Algoede en Almachtige! U, o God, U zij lof in eeuwigheid over uwe onuitputtelijke genadeschatten, waarmee gij jaren en jaren lang den zondaar overlaadt en niet ophoudt, dan na het versteende hart vermurwd en overwonnen te hebben!

Fulco was een dapper ridder, hij is ook een getrouw

religieus. Hij, die voor geen mensch ter wereld, voor geen zwaard of speer het hoofd wou buigen, hij kruipt thans als een ootmoedige broeder aan de voeten van zijn oversten. Hij, die door zijne heldenfeiten de wereld verbaasde, leeft thans verborgen, van de wereld vergeten of veracht; hij schaamt zich niet de laagste diensten te doen, de koeien te weiden. Hij, die vroeger geen onrecht kon verdragen, den kleinsten misstap zou gewroken hebben, hij voelt thans de zwaarte der beleedigingen, Gode aangedaan, nog altoos op zijn geweten drukken. Alle boetplegingen zijn hem welkom, elke vernedering beschouwt hij als eene vergoeding voor den smaad, dien hij vroeger snoodelijk het Opperwezen heeft toegebracht, en daarom ontziet hij zich zelfs niet, met den melkemmer naar de weide te gaan. O brave, o heilige broeder! O, hoe gelukkig zijt gij thans! De wereld heeft u vergeten, de wierook harer loftuigingen wordt u niet meer toegezwaaid; maar de Bestuurder der wereld vergeet u niet, Hij ziet met blijdschap neder op uwen eenvoud en boetvaardigheid, hij schept behagen in uwe zuivere ziel en overstelpt ze met heilige genoegens, met eenen geestelijken troost en tevredenheid, waarbij al het aardsch genot van vroeger slechts rook is en ijdelheid.

Zoo was de heldhaftige ridder, de deugdzame broeder, 15 jaren lang een voorbeeld van kloosterlijke boetvaardigheid en heiligheid. Eindelijk is de tijd gekomen, dat de goede God, over de offers van zijn dienaar tevreden, hem tot zich roepen zal. Door eene zware ziekte werd hij aangetast, wier pijnen hij met zooveel moed verdroeg, dat men nauwelijks eenig teeken daarvan aan hem zien kon. Toen hij wist, dat zijn stervensuur nabij was, liet hij den Prelaat Everardus en alle zijne broeders bij zich

komen, om hun een laatst vaarwel toe te roepen. Geen pen is in staat dit hartroerend tooneel te beschrijven. Die bevende stem van den stervenden broeder Fulco, die laatste handdrukken, die woorden van wederzijdsche dankbetuigingen, verootmoedigingen, opbeuringen, vertroosting, die hartelijke tranen, als zoovele blijken van oprechtheid, van liefde en heilige genegenheid, zij laten zich denken, niet beschrijven. De geschiedenis zegt alleen, dat zijne woorden, die niets dan liefde en heiligheid ademden, het bedroefde hart der aanwezigen zoozeer ontroerden, dat bij allen overvloedige tranen uit de oogen geperst werden. En geen wonder, hij was hun beste vader, hun hoogste weldoener, hun geliefde broeder, hun innigste vriend, de levende regel der opkomende Abdij, die nog zoozeer zijne bemoediging, zijn voorbeeld, zijn invloed noodig had.

De goede broeder ontving de laatste H. Sacramenten met veel eerbied en godsvrucht, beval zich nogmaals dringend in de gebeden van allen, wendde zich tot het kruis, nam het met schromenden ootmoed in zijn handen, omhelsde het met eene heilige teederheid, aanbad den Gekruiste met eene hevige aandoening van godsvrucht, waarvan zijne ziel vol was en, terwijl hij dat zaligmakend kruis aan zijne borst houdt vastgeklemd, geeft hij zijne schoone ziel aan den goeden God terug. Het was den 12 April van het jaar 1149.

De held is heengegaan, maar zijn naam en roem zal blijven, zijne Abdij staat daar als eene eeuwigdurende gedenkzuil, en ofschoon haar oorspronkelijk verblijf door de vervormende hervormers is uitgeplunderd en verwoest, elders blijft zij onder de bescherming van God en van haar zaligen stichter voortbestaan, door alle tijden van

reformatiën, revolutiën en woelingen heen; van geslacht tot geslacht zal zij van zijne groote daden spreken en het werk der beschaving en heiliging, dat hij heeft ingesteld, met Gods hulpe voortzetten.

De geschiedenis dezer twee doorluchtige bekeerlingen is vol van geestelijke lessen, maar boven alles zien wij uitschitteren de oneindige goedheid van God, die zoo rijk is aan genadegaven, met onvermoeide inspanning het in doornen en struiken gewikkelde en verwonde schaap zoekt, liefkoost, koestert en uitlokt en losrukt, en dan met het geredde lammetje op zijne afgematte schouderen van vreugde huppelend naar de schaapkooi wederkeert. Ten tweede zien wij, tot welke bedorvenheid de rustelooze hartstochten den mensch medesleepen, wanneer hij weigert aan de genade gehoor te geven, naar de roepstem des Herders te luisteren; maar ten derde zien wij ook, tot welke heiligheid de ziel opklimt, die met de genade medewerkt. Het zal van God niet afhangen of wij aan onze roeping beantwoorden; Hij verlangt ons geluk meer dan wij. Hij geeft ons daartoe overvloedige genaden; de zaak is maar, dat wij ze niet verstooten, dat wij ze met beide handen aannemen, om door haar en met haar tot onze bestemming te komen.

Wart gij, mijn vriend! een Fulco in uw jeugd,
En gij, vriendin, een Bessela;
O! God is goed, bekeert u, volgt hun deugd
En moed van later jaren na.

Maria van Berne.

Omspoeld door 't schuimend golfgeklots
Met donderend geraas,
Prijkt Berne als eene steile rots
In 't midden van de Maas;
Gij ziet, zijn torenspitsen klieven door de wolken,
Zijn zware muren baden in de waterkolken.

Maar even sterk en stout en fier
Is de beroemde held,
Die binnen dat geducht kwartier
Zich oefent voor het veld:
't Is Fulco, de eedle Graaf, wiens forsgespannen bogen
Verspreiden schrik alom en Berne's roem verhoogen.

Op hem ziet rustloos de ijverzucht
Van Herman, Heusden's Heer,
Voor Berne's overmacht beducht,
Met tijgerwoede neer.
Hij viel hem aan; vergeefs: steeds keerde hij met schande.
De gloed der wrake klimt en 't zwaard trilt in de hande.

't Gevogelt tijlpt, de zomervraag
Streelt zacht de rustende aard.
De ridder draaft met man en maag
Vrij door den Bommlerwaard; —
Daar hoort hij aan zijn zij de krijgstrompetten schallen;
Een woeste bend springt toe, om rondom aan te vallen.

Hij wordt bedreigd van allen kant,
Zijn vrienden neergeveld;
Heer Herman heeft hem aangerand,
Verloren is de held!

Maar neen, hij wringt zich los en rent door weide en veenen
En vliedt op 't snelle ros voor zijn vervolgers henen.

Doch in zijn overijlde vaart

Verliest hij 't spoor, helaas !

Daar deinst verschrikt zijn snuivend paard

Voor 't golven van de Maas.

Rampzalige ! Wat nu ? De vijand op de hielen,
En voor uwe oogen wentlen bodemlooze wielen !

Geen nood ! de koene ridder kent

De veilge ster der zee,

Hij geeft den moed niet op en zendt

Tot haar de vuurge beê :

„O Moeder van Mijn God ! O machtigste aller vrouwen,
Red, red mij uit den nood, en 'k zal een klooster bouwen.”

Dit zweert de held en zonder schroom,

En aan Maria's hand

Zwemt hij door 't midden van den stroom

In 't zaâl naar d'overkant.

En Herman staat verstomd het wonder aan te staren,
Hij raast, maar wacht zich wel den vijand na te varen.

De brave ridder dankt zijn God,

En blijft zijn woord getrouw,

Hij wijdt zijn grootsch en machtig slot

Aan Onze Lieve Vrouw.

Hij gaat en zoekt en vindt Norbertus volgelingen,
Die daar Maria's lof voortdurend zullen zingen.

Een wenk ! De trotsche standaard wijkt

Voor 't vredelievend kruis,

Dat op de fiere torens prijkt ;

En Berne wordt een kluis.

En 't lofgezang weerklinkt, om luide te verkonden,

De grootheid van de Maagd, door Folkert ondervonden.

Dáár in dat biddend koor ziet gij

Een vromen stillen leek,

Gedoken in een witte pij,

Van boete en vasten bleek.

't Is Fulco, Berne's roem, de parel zijner Orde,

Want Saül is profeet, de wolf een schaap geworden.

Hij heeft den krijgsrok neergelegd

Voor 't nederig habijt,

Heeft weelde en lust vaarwel gezegd,

Aan de armoë zich gewijd;

Zijn ridderlijk bestaan, zijn have en goed en leven

Aan Haar, aan wie hij 't dankt, vrijwillig weergegeven.

Daar gloeide in hem een liefdevlam,

Steeg in den hoogsten top,

Verteerde hem . . . Maria nam

Haar vriend ten hemel op.

Daar zegeviert de held, ziet neder op zijn broeders

En roept de voorspraak in der teederste aller moeders.

O Maagd, die zeven eeuwen lang

De fel vervolgde Abdij

Bevrijd hebt voor den ondergang

En 't gif der ketterij,

Verhoor nog eens den held, die bidt voor zijne kindren,

Opdat geweld noch list 't herbloeïend Berne hindren.

Voer het, door 't buldrend golfgewoel

Der wereld, ongestoord

Naar 't eenig nooit vergeten doel,

Naar d'eeuwgen oever voort!

Dan zal uw gloriënaam door 't aardrijk heen weergalmen.

En wierook U ter eer door 't ruim des hemels walmen.

Bij de plechtige eerste-steenlegging van het Gymnasium der Abdij van Berne.

4 APRIL 1889.

Magna erit gloria domus istius
novissimæ plus quam primæ dicit
Dominus exercituum.

Aggeus II, 10.

Wat rijst daar langs die bidkapel?
Zoo statig uit den grond?
Is 't niet een woon der wetenschap,
Die nieuwe kracht verkondt?
De kracht der oude abdij van Bern,
Die Fulco heeft gesticht,
Die SINT NORBERTUS met zijn geest
En wijsheid heeft verlicht.
Die sterke dochter, eeuwenlang
Gehaat, vervolgd, gekweld,
Vertrapt, verbannen, vaak gewond,
Doch nimmer neergeveld.
Zij leeft, zij bloeit, zij wordt weer jong,
Zij bidt in die kapel,
Zij onderwijst in deze school,
Studeert in gindsche cel.
Haar dierbre zusters zijn reeds lang
In 't krijgsgewoel vergaan,
Zij bleef, door haar Patroon beschut,
Onoverwinlijk staan.
Met nieuwen moed grijpt de heldin,
Haar roeping steeds getrouw,
't Getijdenboek in deze kerk,
De pen in dat gebouw.

Zij laat die wapens nimmer los,
De studie en 't gebed ;
Want daarmee staat ze of valt ter neer,
Verwint of wordt verplet.
Geef, goede God, den ouden roem,
Aan de vernieuwde Abdij ;
Ja, maak dat van dit nieuwe huis,
De glans veel grooter zij.

BIJ HET VERTREK

der drie Eerw. Missionarissen der Abdij van Berne

naar Noord-Amerika, 1 Nov. 1893.

1.

Reeds kruit de Maas met immer kreunend stenen,
Drie eeuwen lang, haar glinstrend golvenheir
Naar 't droevig graf van 't oude Berne henen :
De roem der Maas, die lusthof is niet meer.
Een grijze put, nooit uitgeput van 't weenen, (1)
Houdt wacht bij 't graf trots eeuwen wind en weer.
Getrouwe put, verhaal de droeve neven,
Wat ruw geweld hun Moeder heeft doen sneven !

2.

Roofgierig, immer azend, nimmer zat,
Was 't geuzenrot met geene macht te temmen.
't Werpt schansen om, vermorzelt op zijn pad,
Wie zich verstout zijn dolle vaart te stremmen.
Wie 't Roomsche kleed met zonden niet bekladt,
Mag aan zijn hart de droeve resten klemmen.
Van bedehuis, van woonst, van have en goed
En vluchten of — zich plassen in zijn bloed.

(1) De Abdij van Berne ontleent haren naam aan Bern bij Heusden, waar zij aan den linkeroever der Maas in 1134 werd gesticht ; in de 16de eeuw werd zij uitgeplunderd en verwoest, zoodat er niets meer over is, dan een groote put in het midden van eene weide.

3.

Zoo moest ook gij, o dierbaar Berne, vallen ;
Ik hoor dien val. Nog duurt dat dreunen voort.
Uw scepterkrans (1) is onder 't zegeschallen
Verbroken en in smeulende asch gesmoord.
Gelijk een eik, die onder 't onweerknallen
Daar neerbonst op den daverenden grond
En wijd en zijd doet schudden alle dreven ;
Zoo doet uw val de ontroerde wereld beven.

4.

Gelukkig zand, druk zacht het heilig stof,
Het overschot van 't roemrijk grijs verleden,
Prang in uw schoot het puin van d'Englenhof,
Getuige van onnoembre zaligheden !
Gij golfgejoel, herdenk nog lang den plof,
Die ons geluk en glorie heeft vertreden !
Leg onzen groet op 't eenzaam kille graf,
En kus voor ons het mos der zerken af !

5.

Moest zij vergaan ? Mocht zij niet langer leven ?
De fiere bloem, die uit de baren rijst, (2)
Wier sterke geuren d' omtrek frischheid geven,
Wier rijke vrucht den armen buurman spijsst,
Verdoolden redt, die in den modder kleven,
Die vriend en vijand naar den hemel wijst ?
Moest zij vergaan ? Waar is dan 't woord gebleven :
Die de armen mint, den zondaar redt, zal leven ?

6.

God sprak en 't was. De woeste storm verstomt.
De macht der hel, in woede losgebroken,

(1) Het wapen der Abdij bestaat uit acht gouden scepters, in den vorm van een ster in elkander gestoken.

(2) De Abdij stond zoo dicht bij de Maas, dat zij daaruit scheen op te rijzen.

Stuit op dat woord. Zij knarsetandt en bromt,
Maar Israël, voor de overmacht gedoken,

Herkent Gods hand, herrijst, verjongt en komt
Den driesten draak in 't eigen nest bestoken.

Weet dan dat Bern, vernederd in zijn val,
Weldra vernieuwd, uit de asch herrijzen zal.

7.

Hoe zij herrees? Ziet ginds den Ceder ⁽¹⁾ prijken,

Het pronksieraad van haar geliefden tuin.

Zij spilt voor hem haar teerste liefdeblijken;

Hij schut haar met zijn hoogverheven kruin,
En stilt den storm. De vijanden bezwijken.

Een nieuwe abdij rijst uit het oude puin:
Maria trok haar Fulco uit de baren,
Redde ook zijn kroost in 't barnen der gevaren.

8.

De gouden wapenspreuk herovert thans

Haar oude kracht; de fakkel is herboren. ⁽²⁾

Zij brandt en gloeit met ongekenen glans;

Haar schittrend licht is sterk als nooit te voren,

Dringt door tot in den versten hoek des Lands,
Ja, schiet een sprank, gaat in den vreemde gloren.

Want Holland is voor zulk een vuur te klein:

't Zoekt over zee een nieuw en ruim terrein.

9.

O wonder Licht, verhevene Lucerne,

Een tijd verflauwd, verschijnt ge in nieuwen gloed,

Uw glans verdooft de schitterendste sterren,

Genaakt de zon, ja, volgt haar op den voet,

Naar 't Westend dragend d' ouden naam van Berne,

Zijn liefdevuur, zijn roem, zijn heldenmoed.

(1) De H. Maagd Maria wordt door de H. Kerk meermalen bij een CEDER vergeleken.

(2) DE WAPENSPEUK IS BERNA UT LUCERNA, Berne als een fakkel.

De goud dorst jaagt den stervling in het duister ; (1)
Gij jaagt hem na met goddelijken luister.

10.

Komt, Englen, spreidt uw vlugge vlerken uit.
Des vooglenrits belust u na te streven,
Ruste op uw dons, als in een veilge schuit;
Gelijk een vink, door d'ooievaar opgeheven (2)
In 't warme woud van 't weelderige zuid,
De plaats bereikt, waar 't wriemlend nest zal leven;
Zoo voere uw wiekslag deze kostbre vracht
Naar 't Land, waar hen een zielenleger wacht.

11.

Gaat, Broeders, gaat, door Englenvlucht gedragen,
Waar talrijk kroost uw blijde komst verbeidt !
Ontruikt u 't oord, waar gij Gods welbehagen
Steeds hebt gediend in stille zaligheid ;
De school, waar gij tot ridders zijt geslagen
Met de oude leus : „Tot elk goed werk bereid.” (3)
Uw frissche geur zal onder ons niet sterven,
Zal nieuwen moed, zal nieuwe strijders werven.

12.

De tranen, die gij in onze oogen ziet,
Verkonden U, hoezeer wij U beminnen ;
Zij melden U der weezen zielsverdriet, (4)
Maar ook hun vreugd. O, hoe verrukt hun zinnen
Uw eedle ziel, die 't Vaderland ontvliedt,
Ja, de aarde ontsnapt en ijlt naar 's Hemels tinnen.
Verblijd, verbaasd, vervoerd door de arendsvlucht,
Begeeren ze U te volgen in de lucht.

(1) DE GOUDDORST jaagt velen naar het in godsdienstig opzicht duister Amerika.
(2) Men zegt, dat sommige trekinken op den rug der ooievaars over de zee gevoerd worden.

(3) Dit is de leus der Orde. Zie beknopte Levensgeschiedenis van den H. Norbertus, bl. 29, 98.

(4) Het hoofd der Missionarissen was tot nog toe Novicenmeester.

13.

Verheven God, die op uw wolcentronen

De onmeetlijkheid gebruikt tot voetschabel,

Die luistert naar de lage gorgeltonen,

Voortvloeiend uit een reine hartewel;

Aanhoor ons beê; wil Gij den vlijt bekronen

Des veldheers, die ons 't sluw geweld der hel

Trotseeren leerde, en thans, aan 't hoofd der helden

Ten strijde rukt naar andere oorlogsvelden.

14.

Het vlamvend oog op buit en roem gevest,

Schudt deze leeuw zijn rustelooze manen,

Rent bliksemsnel naar 't wild en woest gewest,

Waar nimmermeer zijn gloriezon zal tanen;

Waar hij zijn dorst aan reine zielen lescht,

En met dien buit den hemelweg zal banen.

Wat moed! Wat kracht! Al wat hem tegenstreeft

Valt voor zijn voeten neer en sterft en — leeft.

15.

Een jonge borst, denzelfden stam ontsproten,

Wien, nauw volgroeid, de koorts der zielen blaakt,

Een telg des leeuws springt op, volgt onverdroten

Des meesters spoor. Zijn gloeiende ijver haakt

Naar 't veld van eer, vast aan diens zij gesloten,

Verovert hij al wat zijn blik genaakt.

Zijn roofzucht zal geen rust, geen vrede vinden,

Zoolang in 't woud nog wild is te verslinden.

16.

't Verheven beeld der Godheid zweeft voor 't oog,
Drievoudigheid, maar één natuur en leven.

Zoo zal één hart, een heilige blik omhoog
Een drietal hier vast in elkander weven.

De kleurenpracht van d' éénen regenboog
Zal in de lucht der ruwe Yankee's zweven.
Wie is de held, die 't heerlijk schouwtooneel
Volledige en de derde rolle speel?

17.

De zonnebloem ontplooit een krans van blâren, (1)
Als wachters, die, gewekt door 't licht der zon,
Het hart der bloem flankeeren en bewaren,
Indien soms vorst of wind haar deren kon.
De broedren, die zich om de priestren scharen,
Verkwikt door ééne licht- en liefdebron,
Volmaken 't werk; ze dienen in hun ootmoed
De Priesterschap en dekken ze, waar 't nood doet.

18.

Zie één van hen, die zijn Patroon benijdt, (2)
Wiens lauwerkroon de Maasstad dankt haar glansen,
Aanvaardt de rol, stapt moedig in den strijd,
Bereidt en scherpt, als schildknaap, pijl en lansen,
En deelt met hen, de snoode held ten spijt,
Gevaar en nood en wisslende oorlogskansen.
Het tweede zaad, door Norberts hand gestrooid,
Is rijp; het heeft het groote werk voltooid.

19.

Ga, drietal, ga! Ga uwe stappen drukken
In 't zalig spoor van den ontdekkingsheld, (3)
Die van zijn troon in Goddijk zielsverrukken
Uw heldendaad den Hemel rondvertelt.
Hij slaat U ga en bidt voor 't welgelukken
Van 't grootsche plan, voor Gods eer vastgesteld.

(1) Het wapen van den tegenwoordigen Abt van Berne is een zonnebloem, met de zon in top.

(2) De H. Servatius, wien de Maasstad, Maastricht, haar grootheid dankt.

(3) Columbus, wiens zaligverklaring te Rome is ingeleid.

Hij zingt: „Hoe schoon, hoe lieflijk zijn de treden
Der voeten, die verkonden heil en vreden.” (1)

20.

Ja, schoon uw gang! vol zwier, vol riddermoed,
Vol adeltrots, vol hoop en vol verblijden;

Al grijnst u toe een kille jammrenstoet,
Al ziet gij niets dan lijden, niets dan strijden.

Neen; hel noch dood verkoelt den fellen gloed,
Die u verteert, dien de Engelen benijden,

Dien God zelf uit den Hemel medebracht,
Opdat hij gloeie in dezen donkeren nacht. (2)

21.

De zee kan glad, de zee kan hobblig wezen;
Maar aan den trans ziet gij de sterre staan.

In haren glans is Bern hoop opgerezen,
Is Fulco eens den bleeken dood ontgaan.

In haren glans hebt gij geen storm te vreezen,
Doet elke golf u dansen op uw baan.

In haren glans zal 't tweede Berne bloeien,
En boven 't hoofd der oude Moeder groeien. (3)

(1) Quam pulchri super montes pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona. Isaías I, II.

(2) Woorden des Zaligmakers: Ignem veni mittere in terram et quid volo nisi et accendatur.

(3) Magna erit gloria domus istius novissimae plus quam primae, dicit Dominus Exercituum. Agg. II, 10.

VERBETERINGEN.

Bladz. 80, regel 8 van onderen, lees : *onrechtvaardige* vreesaanjaging.

Bladz. 92, regel 7 van boven, *krijgscht*, lees *krijscht*.

" 95 " 10 van onderen *wiemlen*, lees *wriemlen*.

" 224 " 4 " " *doch*, lees *en wel*.

Bij bladz. 215, regel 5 van onderen zij de lezer opmerkzaam gemaakt op hetgeen in de **Studiën**, Deel XXXVI, bl. 223—252 voorkomt. Daar wordt bewezen

1°. Dat de Kath. Kerk in vroeger eeuwen altijd het onderwijs heeft behartigd. Ons Vaderland telde omtrent 60 collegiaalkerken met kapittelscholen, bl. 210; meer dan 500 kloosters, bij welke het gemis van eene school volgens Prof. Moll eene zeldzaamheid was, bl. 216; bovendien een aantal parochiescholen 221—223 en winkelscholen of bijscholen 230—232.

2°. Al deze scholen hadden aan de Kerk haar aanzijn te danken, waren van haar afhankelijk en werden door haar of hare dienaren bestuurd, 223—230.

3°. Zij werden ten allen tijde, ook in de 12de en 13de eeuw, druk bezocht en het sprookje van „de domme middeleeuwen en de nog dommere ridders en baronnen,” is uitgevonden door domme schrijvers van later tijd, die er belang bij hadden, om den grooten zegen (?) der Reformatie of der Revolutie te doen gelooven. Niemand minder dan Dr. M. de Vries durft verklaren : „Thans is dit algemeen bekend en aangenomen, en wie nog aarzelen mocht erin toe te stemmen, zou alleen zijne onbekendheid met den vooruitgang der wetenschap verraden.” bl. 237.

Boekdrukkerij van H. C. VAN DER AA & ZONEN, Oost

Werken van FR. G. VAN DEN ELSEN, Supprior der Abdy van Berne, Rector van het Gymnasium te Heeswijk en Lid van de Mij der Ned. Letterkunde.

BLOEMHOFKE VAN RUTH.

23 verschillende conferentiën voor H. Familiën of Congregatiën rijk aan stichtende lessen en zalige raadgevingen, voornamelijk betreffende de zedenleer, ook omtrent Liberalisme en Socialisme, geschreven in een gemeenzamen, hoogst aangenamen en bevalligen stijl franco f 1.00
Ook verkrijgbaar bij den Zeer Eerw. Heer A. DECKERS ter Abdij van Tongerloobij Westerloob (België), à 2.25 francs fr. p. p.

VONDEL'S TREURSPLEN,

JOZEF IN DOTHAN en JOZEF IN 'T HOF,

VONDEL'S TREURSPEL,

PETER EN PAUWELS,

ieder in 5 bedrijven. Beide werkjes zijn kerkelijk goedgekeurd en kosten ieder 40 cent, fr. p. p. Bij 12 ex 25 cent per ex. of 50 centimes.

HET LEVEN VAN DEN ZAL. FREDERICUS

met eene nette gravuur, getrouwe nabootsing van C. de Mallery,
55 cents franco per post. Franc 1.25. Dit werk is zeer geschikt voor schoolprijzen en kost bij 100 25 cent per ex. of 50 centimes.

Semita Christianae Perfectionis

opus posthumum R. D. JOANNIS FRANCISCI CLEMENT, Can. Reg. Ord. Praem. Abbatiae Bernensis, Parochi in Lithoyen elapso anno defuncti. pretium flor. 2.25; francs 4.50

In de *Revue Théologique* XXV p. 535—537, leest men eene breedvoorige beoordeeling van de *Semita Perfectionis*, waarvan het slot aldus luidt: Onze wensch is, dat dit boek de metgezel, het *Vade mecum*, worde van alle geestelijken, zoowel seculieren als regulieren. Als zij hun gedrag daarnaar regelen, zal men van hen kunnen zeggen, dat zij het gebod van den Goddelijken Zaligmaker: *Weest volmaakt gelijk uw Hemelsche Vader volmaakt is*, volkomen hebben vervuld.

ZUSTER ROSA, haar leven en haar werk de Mis van Eerherstel, door ARTHUR LOTH, uit het fransch vertaald A. M. D. G. Prijs f 1.25. Nog enkele keurig gebonden ex. voorhanden à f 1.75.

Verkrijgbaar in de Abdij van Tongerloob (België), à 2.50 francs.

HET OFFER, Tijdschrift van het Aartsbroederschap der H. Mis van Eerherstel, bewerkt in de Abdij van Berne, verschijnt tienmaal in het jaar en wordt franco per post geleverd voor 60 cts. in Holland; voor België fr. 1.25.